

แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล

คู่มือนี้ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

**MEDIA GOVERNANCE GUIDELINES FOR THAI TELEVISION
BROADCASTING**

**BY
SUPASSORN HARNLAMYUANG**

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT

OF THE REQUIREMENTS FOR

THE DEGREE OF DOCTOR OF PHILOSOPHY IN PUBLIC ADMINISTRATION

INSTITUTE OF PUBLIC ADMINISTRATION AND PUBLIC POLICY

GRADUATE SCHOOL, RANGSIT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2024

คุษฎีนิพนธ์เรื่อง

แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล

โดย

สุภัตสร หาญลำยวง

ได้รับการพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต

ปีการศึกษา 2567

รศ. ดร.ดนุวัศ สาคกริก
ประธานกรรมการสอบ

รศ. ดร.ปิยากร หวังมหพร
กรรมการ

รศ.ดร.ปธาน สุวรรณมงคล
กรรมการ

รศ.ดร.จิระ ประทีป
กรรมการ

รศ. ดร.ชนิดา จิตตรูทระ
กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษา

บัณฑิตวิทยาลัยรับรองแล้ว

(ศ.ดร.สือจิตต์ เพ็ชรประสาน)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

7 สิงหาคม 2567

Dissertation entitled

MEDIA GOVERNANCE GUIDELINES FOR THAI TELEVISION BROADCASTING

by

SUPASSORN HARNLAMYUANG

was submitted in partial fulfillment of the requirements
for the degree of Doctor of Philosophy in Public Administration

Rangsit University
Academic Year 2024

Assoc.Prof. Danuvas Sagarik, Ph.D.
Examination Committee Chairperson

Assoc.Prof. Piyakorn Whangmahaporn, Ph.D.
Member

Assoc.Prof. Pathan Suvannamongkol, Ph.D.
Member

Assoc.Prof. Chira Prateep, Ph.D.
Member

Assoc.Prof. Chanida Jittaruttha, Ph.D.
Member and Advisor

Approved by Graduate School

(Prof. Suejit Pechprasarn, Ph.D.)

Dean of Graduate School

August 7, 2024

กิตติกรรมประกาศ

คุชฎินิพนธ์ฉบับนี้คุชฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เป็นอย่างดีเนื่องมาจากการได้รับความอนุเคราะห์จาก รศ. ดร.ชนิดา จิตตฤทธะ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการศึกษาอย่างเต็มที่ด้วยความยินดีเสมอมาจนกระทั่งในที่สุดคุชฎินิพนธ์ฉบับนี้ก็กลายมาเป็นรูปเล่มที่สมบูรณ์ขอบคุณอาจารย์ทุกท่านที่ทำให้เกียรติมาเป็นคณะกรรมการอันได้แก่ รศ. ดร.ดนุวัศ สาคริก ประธานกรรมการพร้อมคณะกรรมการอีกสี่ท่าน คือ ศ. ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ รศ.ดร.ปิยากร หวังมหาพร รศ. ดร.ปธาน สุวรรณมาลา และ รศ.ดร.จิระ ประทีป ทั้งยังกรุณาชี้แนะแนวทางตลอดจนตั้งคำถามชวนลูกคิดที่ช่วยให้ผู้ศึกษามีมุมมองที่ละเอียดและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณกลุ่มตัวอย่างทั้ง 48 ราย ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสดัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้รับฟังความเห็นอันหลากหลายทัศนะและมากด้วยมุมมองจากประสบการณ์ในแต่ละบทบาทหน้าที่ที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้ศึกษาต้องขอขอบคุณทุกแหล่งข้อมูลที่ได้นำมาใช้เป็นพื้นฐานทางการศึกษาและการอ้างอิงจนเกิดการต่อยอดทางความรู้ขอบคุณผู้ให้การสนับสนุนช่วยเหลือทุกคนที่ทำให้ผู้ศึกษาเดินมาถึงเป้าหมายปลายทางในที่สุด ทั้งรู้ตัวและไม่รู้ตัวทั้งทางตรงและทางอ้อมขอขอบคุณทุกคนจากใจจริงด้วยความรู้สึกอันเปี่ยมไปด้วยปิติที่ความโชคดีในชีวิตนำพามาพบเจอกัลยาณมิตรที่ดีการเดินทางในครั้งนี้รู้สึกเปล่าเปลี่ยวเดียวดายและทวีความยากขึ้นไปอีกหลายชั้นหากปราศจากน้ำใจจากทุกคน

ขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจสำคัญขอบคุณแม่ใหญ่ที่อยู่เป็นความสดใสเบิกบานใจให้กับหลานขอบคุณพ่อกับแม่ที่ทุ่มเททุกอย่างให้กับลูกคนนี้เสมอมาขอบคุณพี่จี๊ที่เป็นกองกำลังสนับสนุนของน้องอย่างดีเสมอมาขอบคุณพี่โจ้ พี่แจจ และครอบครัวสำหรับทุกความเมตตาอาทรขอบคุณน้องเตนล์และแจสเปอร์ที่เข้ามาเป็นพลังใจทำให้ทุกวันเป็นวันที่มีความสุขและสนุกสนานขอบคุณทุกคนที่ยังอยู่ให้รักและได้เป็นที่รักขอบคุณประสบการณ์ทุกอย่างที่ผ่านมา ทั้งที่ดีและไม่ดี ทั้งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ทุกประสบการณ์ลองผิดลองถูกทุกความดีอื่น ๆ ทุกความขลาดเขลาทุกสิ่งทุกอย่างที่เคยเกิดขึ้นในชีวิตที่ผ่านมาล้วนเป็นบทเรียนที่ผู้ศึกษานำมาปรับใช้ในการศึกษาด้วยความมุ่งมั่นที่จะทำให้ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะไม่มากนักน้อย ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

สุดท้ายผู้ศึกษาอยากขอบคุณสองบุคคลสำคัญในชีวิตที่มองเห็นภาพของผู้ศึกษาในวันนี้ ตั้งแต่ครั้งยังเยาว์วัยและคงปิติยินดีเป็นที่สุดกับผลงานคุชฎินิพนธ์เล่มนี้หากยังมีชีวิตอยู่ แต่ “น้าหุม” และ “คุณตาสงบ” ผู้ล่วงลับ ... ด้วยรักและคิดถึง

สุกัศสร หาญลำยวง

ผู้วิจัย

6206394 : สุภัตสร หาญถ้ายวง
 ชื่อคุณิพนธ์ : แนวทางการกำกัับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมี
 ธรรมาภิบาล
 หลักสูตร : ปรัชญาคุณิพนธ์ิตต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร
 อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ.ดร.ชนิตา จิตตรุทธะ

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการกำกัับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมี
 ธรรมาภิบาล” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและวิเคราะห์ธรรมาภิบาลในการกำกัับดูแลกันเองของ
 สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย 2) บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตรการเมืองของสังคมไทยที่มีผลต่อ
 ธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย 3) ธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุ
 โทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมาภิบาลสื่อ และ 4) แนวทางในการกำกัับ
 ดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของ
 สังคมไทย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์กัั้ง
 โครงสร้างและการสนทนากลุ่ม มีอำนาจการอธิบายอยู่ในขอบเขตการเผยแพร่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์
 ของประเทศไทยที่ยึดตามความเป็นปัจจุบันของกฎหมายที่มีการบังคับใช้ อาศัยวิธีการวิเคราะห์
 เนื้อหาขององค์ประกอบตัวแปร ร่วมกับข้อมูลจากเอกสาร และใช้วิธีการตีความสำหรับข้อมูลที่ได้
 จากการสัมภาษณ์ โดยใช้วิธีในการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า ความท้าทายที่สำคัญในการกำกัับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทย
 เกิดจากการทับซ้อนของอำนาจเชิงโครงสร้างที่ขัดขวางการกำกัับดูแลตนเอง มาตรฐานทาง
 จริยธรรมที่อ่อนแอ การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมที่จำกัด และความไม่มั่นคงทางการเมืองที่
 ทำให้เกิดการเซ็นเซอร์ตนเอง วัฒนธรรมของระบบราชการส่งผลกระทบต่อหน่วยงานกำกัับดูแล
 และอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาห้องแห่งเสียงสะท้อน ความกดดัน
 ด้านความนิยมส่งผลต่อคุณภาพของเนื้อหา ในขณะที่ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีส่ง
 ผลกระทบต่อความสามารถในการเลือกบริโภคสื่อ จำกััดความทางกฎหมายที่กว้างอาจเสี่ยงต่อ
 มาตรการที่ใช้ดุลยพินิจซึ่งขาดความโปร่งใส ความไม่เท่าเทียมกันในการกำกัับดูแลระหว่างวิทยุ
 โทรทัศน์และสื่อดิจิทัลทำให้เกิดความซับซ้อนด้านกฎระเบียบ

(คุณิพนธ์มีจำนวนทั้งสิ้น 313 หน้า)

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล, การกำกัับดูแลสื่อ, การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์

ลายมือชื่อนักศึกษา ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

6206394 : Supassorn Harnlamyung
 Dissertation Title : Media Governance Guidelines for Thai Television Broadcasting
 Program : Doctor of Philosophy in Public Administration
 Dissertation Advisor : Assoc.Prof. Chanida Jittarutha, Ph.D.

Abstract

The research on “Media Governance Guidelines for Thai Television Broadcasting” aims 1) to scrutinize and assess the situation of Media Governance in Self-Regulation principles adopted by Thai television, 2) to examine the influence of cultural, Social, and political-Economic contexts on Media Governance, 3) to evaluate current Governance practices under international Media Governance Standards, and 4) to formulate contextually appropriate Guidelines aligning with international Standards. The study employs qualitative methods, including document analysis, semi-structured interviews, and Focus Groups within the legal scope of Thai television. Content analysis dissects variable components, and interpretive methods are used to analyze data from interviews. Triangulation ensures the reliability and validity of findings through cross-verification.

The research identifies key challenges in Thai television Broadcasting Governance, including the structural Power overlaps hindering Self-Regulation, Weak ethical Standards, limited Civil Society participation, and political instability causing self-censorship. Bureaucratic Culture affects Regulatory entities, and Social Media influence contributes to echo chambers. Popularity pressures compromise content quality, while technology access inequalities impact Media consumption choices. Broad legislative definitions may risk discretionary measures lacking transparency. Supervision disparities among radio, television, and Digital Media contribute to Regulatory complexities.

(Total 313 pages)

Keywords: Governance, Media Regulation, Television Broadcasting

Student’s Signature Dissertation Advisor’s Signature

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญรูป	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	25
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	25
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	26
1.5 ขอบเขตด้านเนื้อหา	26
1.6 นิยามศัพท์	27
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	31
2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ	31
2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแล	39
2.3 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และ เศรษฐกิจศาสตร์	48
2.4 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม	56
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	59
2.6 เอกสารจากกรณีศึกษาต่างประเทศ	65
2.7 กฎหมาย นโยบาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	67
2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	68
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	72
3.1 ระเบียบวิธีวิจัย	72

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	72
3.3 เครื่องมือ	79
3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล	82
3.5 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	84
บทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการศึกษา	88
4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	89
4.2 การกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย	89
4.3 บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจการเมืองของสังคมไทยในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์	116
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	182
5.1 สรุปผลการวิจัย	182
5.2 อภิปรายผล	192
5.3 ข้อเสนอแนะ	207
บรรณานุกรม	214
ภาคผนวก	223
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	224
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าถึงข้อมูล	229
ประวัติผู้วิจัย	313

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	รายชื่อจากแต่ละสำนักภายใต้สังกัดของสำนักงาน กสทช.ในการสัมภาษณ์	74

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	สถิติการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยในแต่ละช่วงอายุในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2559 – 2563)	17
1.2	ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามสถานที่ใช้	18
2.1	คุณลักษณะสามประการของธรรมาภิบาล	32
2.2	กรอบแนวคิดธรรมาภิบาล	33
2.3	การธรรมาภิบาลสื่อในการขยายบทบาทของรัฐบาลของยุโรปในแนวราบและแนวดิ่ง	37
2.4	ค่านิยมในการรวมกลุ่ม	49
2.5	ความสัมพันธ์ 4 ประเภะระหว่างวัฒนธรรม (เนื้อหาของสื่อ) กับสังคม	57
2.6	กรอบอ้างอิงสำหรับการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและสังคม: สื่อสอดแทรกระหว่างประสบการณ์ส่วนตัวกับเหตุการณ์ที่อยู่ห่างไกลและกองกำลังทางสังคม	59
2.7	กรอบแนวคิดในการวิจัย	69
4.1	แผนภาพแสดงโครงสร้างการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน	97
4.2	แผนภาพแสดงตัวอย่างลักษณะการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน	110

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

“สื่อ” (Mass Media) คือการให้บริการโดยอาศัย “คลื่นความถี่” (Spectrum) ซึ่งถือเป็นทรัพยากรการสื่อสารแห่งชาติ (National Communication Resource) เพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ที่มีความสำคัญตามบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่กำหนดให้การใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนและความมั่นคงของรัฐ และได้กำหนดให้มีการจัดตั้งองค์การอิสระขึ้นมาในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อรับผิดชอบและกำกับ การดำเนินงานให้เกิดประโยชน์สาธารณะ สอดคล้องกับ Baldwin & Cave (1999 อ้างถึงใน Lunt & Livingstone, 2012) ที่อธิบายถึงความสำคัญในการกำกับดูแลโดยการสร้างหน่วยงานส่วนกลางที่มีความ เป็นอิสระจากรัฐบาลขึ้นมาในการทำหน้าที่รักษาผลประโยชน์ เป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ย และบริหารจัดการปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากปัจจัยทางเศรษฐกิจและการตลาด

สื่อประเภทที่ต้องอาศัยคลื่นความถี่ในการให้บริการจะแบ่งออกเป็น 3 ประเภทด้วยกัน ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง (Radio) วิทยุโทรทัศน์ (Television) และโทรคมนาคม (TeleCommunication) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาภายใต้ขอบเขตเฉพาะการให้บริการประเภทวิทยุโทรทัศน์ อันหมายถึงวิทยุคมนาคมที่แพร่ภาพและเสียงเพื่อให้บุคคลทั่วไปรับได้โดยตรง และให้ความสำคัญที่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลที่วีประเภทให้บริการแบบไม่มีค่าธรรมเนียม (Free TV) ซึ่งใน ประเทศไทยมีจำนวนช่องรายการที่ดำเนินการภายใต้การกำกับงานของภาครัฐจำนวน 2 ช่อง ได้แก่ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (สทท. หรือ NBT) และสถานีโทรทัศน์รัฐสภา (TPTV) ดำเนินการ โดยกองทัพบกแห่งประเทศไทยจำนวน 1 ช่อง ได้แก่ สถานีกองทัพบกช่อง 5 (ททบ. 5) ดำเนินการ โดยองค์การอิสระเพื่อให้บริการสาธารณะจำนวน 1 ช่อง ได้แก่ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai PBS) นอกจากนี้ ยังได้จัดให้มีการประมูลคลื่นความถี่และออกใบอนุญาตให้กับกลุ่มบริษัทเอกชน สามารถเข้ามาดำเนินธุรกิจได้อีก 24 ใบอนุญาต แต่ปัจจุบันมีผู้ถือใบอนุญาตอยู่จำนวน 15 สถานี ได้แก่ TNN 16, JKN 18, Nation, Workpoint, True4U, GMM 25, 8HD, MONO 29, MCOT HD, ONE HD, Thairath TV, 3HD, Amarin TV, 7HD, และ PPTV 36 ด้วยเหตุนี้ จึงมีความจำเป็นในการ

จัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่ในการเข้ามากำกับดูแลด้านการบริหารจัดการคลื่นความถี่ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการนำเสนอสื่อประเภทวิทยุโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

สำหรับประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย “สื่อ” ถือเป็นหนึ่งใน 4 เสาหลัก (Pillar) ของการปกครอง ประกอบไปด้วย นิติบัญญัติ (Legislature) บริหาร (Executive) ตุลาการ (Judiciary) และเสรีภาพสื่อ (Free Media) อ้างตามทฤษฎีดั้งเดิมในช่วงปลายศตวรรษที่ 18 ของอังกฤษตามทฤษฎีฐานันดรที่สี่ (The Fourth Estate) ของ Edmund Burke โดยพลังของสื่อมวลชนเกิดขึ้นจากความสามารถในการให้หรือระงับการประชาสัมพันธ์และจากความสามารถในการให้ข้อมูลในการสื่อสาร เสรีภาพหลักประการแรก คือ การรายงานและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณา การชุมนุม และการกระทำของรัฐบาล ด้วยหลักเสรีภาพนี้เป็นรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและความก้าวหน้า (Hardt, 2003 อ้างถึงใน McQuail, 2010) เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป สื่อมวลชนได้ถูกขยายขอบเขตของความหมายให้กว้างขวางออกไปเพื่อให้ครอบคลุมอันเป็นผลจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะพัฒนาการของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เข้ามามีบทบาทเป็นอย่างมากในสังคมมนุษย์ทั่วโลกด้วยอิทธิพลที่มีต่อทั้งพฤติกรรมและความคิด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยนี้เองทำให้มีนักวิชาการหลายคนได้ออกมาโต้แย้งถึงควมมีเสรีภาพของสื่อที่มากเกินไปจนละเลยเจตจำนงเดิมที่มุ่งปฏิบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะกลายเป็นการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน หนึ่งในนั้นคือ Robert Hutchins นักปรัชญาการศึกษาชาวอเมริกัน ผู้ก่อตั้ง “คณะกรรมการเสรีภาพสื่อและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม” (Commission on Freedom of the Press and the Theory of Social Responsibility) ใน สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1947 โดยจุดมุ่งหมายของคณะกรรมการคือ “เพื่อตรวจสอบขอบเขตและพฤติกรรมว่ามีสื่อใดของสหรัฐอเมริกาที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อสืบหาว่าสื่อมีการแสดงออกอย่างเสรีหรือไม่ ถูกจำกัด ไม่ว่าจะเป็นโดยการเซ็นเซอร์ของรัฐบาล ความกดดันจากผู้อ่านหรือนักโฆษณา หรือเป็นเพราะความไม่ฉลาดของเจ้าของหรือความขี้ลาดของผู้บริหาร” (McQuail, 2010) นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ต้องกลับมาพิจารณาถึงความจำเป็นในการเข้าไปแทรกแซงจากภาครัฐเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่กำลังกัดกินสื่อมวลชนจากเสรีภาพที่มีมากเกินไป อีกทั้งการเข้ามาของระบบทุนนิยม (Capitalism) หลายครั้งทำให้เจตจำนง (Purpose) ในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนสั้นคลอนจนทำให้เสรีภาพที่มีอยู่ถึงเวลาที่ควรจะต้องนำกลับมาพิจารณาเพื่อหาวิธีการในการกำกับดูแลที่เหมาะสมอีกครั้ง

องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization : UNESCO) หรือ “ยูเนสโก” คือองค์การระดับโลกที่เล็งเห็นถึงความสำคัญและจำเป็นในการพัฒนาทางด้านสื่อ เนื่องจากสื่อคือเวทีสาธารณะซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการสื่อสารและถกเถียงกันตามวิถีทางประชาธิปไตย ทั้งในทาง การเผยแพร่เรื่องราว ความคิด ข้อมูลข่าวสาร ส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรม ค่านิยมของความเป็นพหุนิยม ความหลากหลาย เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และทำหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของภาครัฐ แต่ขณะเดียวกัน ในบางครั้งสื่อก็เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดปัญหาทางสังคม อาทิ การส่งเสริมอำนาจของกลุ่มคนบางกลุ่ม ความไม่เท่าเทียมทางสังคม ตลอดจนการกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งและความแตกแยกในสังคมได้ นำมาซึ่งปัญหาและผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐและไม่เกิดประโยชน์สาธารณะ ซึ่งประเด็นนี้คือข้อกังวลที่เกิดขึ้นกับประเทศประชาธิปไตยทั่วโลกจนเกิดเป็นคำถามหลักว่า “จะหาอะไรที่จะส่งเสริมให้มีกรอบการทำงานและการปฏิบัติของสื่อในการส่งเสริมให้มีเสรีภาพในการแสดงออก ธรรมเนียม และการพัฒนามนุษย์?” นอกจากนี้ ยังมีผู้แสดงความคิดเห็นโต้แย้งในประเด็นของเสรีภาพสื่อที่เห็นด้วยว่ามีความจำเป็น หากแต่ไม่เพียงพอต่อการเสริมสร้างธรรมเนียมให้เข้มแข็งและส่งเสริมการพัฒนาของมนุษย์ จนในที่สุดจึงเกิดเป็นชุดตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators: MDIs) ขึ้นมาเพื่อเป็นกรอบสำหรับการประเมินและวางแผนในการออกนโยบายหรือกฎหมายเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ด้วยเห็นถึงความสำคัญของการเข้ามาแทรกแซงจากภาครัฐในการบริหารจัดการละกำกับดูแลเพื่อส่งเสริมให้สภาพแวดล้อมของสื่อที่มีเสรีภาพมีความเป็นพหุนิยม (Pluralism) และมีความหลากหลาย (Diversity) ด้วยกฎหมายที่จำกัดเสรีภาพสื่อในกรอบแคบ และจำกัดเฉพาะสิ่งที่จำเป็นต่อการเป็นประชาธิปไตย ด้วยบทบัญญัติทางกฎหมายที่ไม่มีความได้เปรียบหรือเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ คือหมายถึงบัญญัติให้มีทั้งสื่อสาธารณะ สื่อชุมชน และสื่อเอกชน โดยวัตถุประสงค์ไม่ใช่เพื่อการเรียกร้องให้มีการกำกับดูแลสื่อใหม่เพิ่มขึ้น แต่เป็นการเรียกร้องเพื่อนำให้มีสภาพแวดล้อมโดยรวมที่เอื้ออำนวยให้สื่อมวลชนที่มีความเป็นอิสระได้เฟื่องฟู ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือ “เพื่อมีส่วนในการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาธิปไตย และธรรมเนียม โดยการสนับสนุนการเข้าถึงอย่างทั่วถึงและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้ ผ่านการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่กำลังเปลี่ยนผ่านในด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์” (UNESCO, 2008)

ในนานอารยประเทศที่มีรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยส่วนใหญ่มักมีการก่อตั้งองค์การกลางที่มีความเป็นอิสระจากรัฐบาลมาทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์

อย่างเช่น สหราชอาณาจักร (United Kingdom: UK) ที่มีลักษณะทางการเมืองการปกครองในรูปแบบเดียวกันกับประเทศไทยตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยการเป็นสังคมประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดและยังคงไว้ซึ่งระบอบกษัตริย์ ซึ่งจากข้อมูลชี้วัดความเป็นประชาธิปไตย ปี ค.ศ. 2020 (Democracy Index 2020) จัดทำโดยหน่วยข่าวกรองทางด้านเศรษฐศาสตร์ (The Economist Intelligence Unit: EIU) ได้จัดให้สหราชอาณาจักรเป็น 1 ใน 23 ประเทศของกลุ่มที่มีประชาธิปไตยแบบสมบูรณ์ (Full Democracy) และอยู่ในอันดับที่ 16 จากทั้งหมด 167 ประเทศทั่วโลก (EIU, 2021) โดยสหราชอาณาจักรได้มีการจัดตั้งองค์การอย่างสำนักงานการสื่อสาร (The Office of Communications) หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อ “Ofcom” ที่มีสถานะเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระจากรัฐบาลและมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อรักษาผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนในฐานะผู้บริโภค ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการสื่อสาร ปี ค.ศ. 2003 (Communications Act 2003) มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลตั้งแต่การนำเสนอตลอดจนการลงโทษผู้ละเมิดกฎระเบียบหรือข้อบัญญัติทางกฎหมาย นอกจากนี้ Ofcom ยังได้มีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติในการออกอากาศ (The Ofcom Broadcasting Code) เพื่อให้ผู้ประกอบการและสื่อมวลชนยึดถือปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (Ethical Rules) ในการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) เพื่อปกป้องประชาชนจากการถูกบิดเบือนข้อมูล (Laver, n.d.) ซึ่ง Ofcom มีอำนาจในการบังคับใช้ (Enforcement Action) เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์มีการปฏิบัติตามคู่มืออย่างเคร่งครัด หรือหากในกรณีที่พบว่าไม่มีสื่อวิทยุโทรทัศน์รายใดไม่ปฏิบัติตามก็สามารถลงโทษทางกฎหมายได้ (Ofcom, 2019) คณะกรรมการของ Ofcom ในปัจจุบันมีทั้งหมด 12 คน มีที่มาจากการแต่งตั้งตามประมวลกฎหมายว่าด้วยการแต่งตั้งสาธารณะของสำนักคณะรัฐมนตรี (Cabinet Office’s Governance Code on Public Appointments) โดยกระบวนการในการคัดเลือกจะต้องถูกควบคุมจากคณะกรรมการการแต่งตั้งสาธารณะ (Commissioner for Public Appointments) ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพระราชินี อีกทั้งยังต้องเป็นอิสระจากรัฐบาลและราชการ (Cabinet Office, 2016) เมื่อได้รายชื่อคณะกรรมการ Ofcom แล้ว ให้เลขาธิการกระทรวงดิจิทัล วัฒนธรรม การสื่อสาร และการกีฬา (Department for Digital, Culture, Media and Sport: DCMS) แห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการทำงานร่วมกันทำหน้าที่เป็นผู้แต่งตั้งคณะกรรมการ (Cabinet Office UK, n.d.)

ประเทศไทยเองก็เป็นหนึ่งในประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย และมีองค์การในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นองค์กรอิสระอย่าง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกากระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม หรือ “กสทช.” ซึ่งมีลักษณะโครงสร้างใน

การปฏิบัติหน้าที่คล้ายกับ Ofcom ของสหราชอาณาจักร โดย กสทช. ก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 อันเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นให้เป็นไปตามมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 (สำนักงาน กสทช., 2558) ห่างจากการก่อตั้ง Ofcom เป็นระยะเวลา 7 ปี ปัจจุบัน กสทช. มีคณะกรรมการทั้งหมดจำนวน 7 คน มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการคลื่นความถี่และกำกับดูแลกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม สำหรับงานด้านการกำกับดูแลกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยมีที่มาจากการคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา 14 และการลงมติแต่งตั้งจากวุฒิสภามาตรา 16 ในส่วนงานด้านการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ กสทช. ได้ส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) โดยส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งองค์การวิชาชีพขึ้นมาทำหน้าที่ เพื่อให้สื่อมวลชนสร้างกลไกความร่วมมือแบบสมัครใจและมีข้อผูกพันกันระหว่างสมาชิกในรูปแบบของ สมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ มีการจัดตั้งองค์การ จัดตั้งคณะกรรมการสมาคม จัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลตนเอง / ควบคุมด้านจริยธรรม คณะกรรมการรับพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ โดยยึดถือตามกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพตามแต่ละลักษณะของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือดำรงแนวทางจริยธรรมและการลงโทษตักเตือนสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงาน กสทช., 2557) และมีการออกคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2557 (สำนักงาน กสทช., ม.ป.ป) เพื่อให้องค์การวิชาชีพสื่อมวลชนทราบแนวทางปฏิบัติในข้อควรทำและไม่ควรทำ หลักจริยธรรม ความเป็นมาตรฐานทางวิชาชีพ แนวทางปฏิบัติ และกรณีศึกษา อีกทั้งมีการกำหนดแนวทางในการจัดระดับความเหมาะสมของรายการโทรทัศน์ให้มีการออกอากาศในช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาระบบการกำกับดูแลตนเอง

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยจะได้รับการขนานนามว่าเป็นประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ด้วยสภาพของสังคมทางการเมืองที่ยังคงขาดเสถียรภาพและความมั่นคง ทำให้ในปี ค.ศ. 2020 EIU ยังคงจัดให้ประเทศไทยเป็น 1 ใน 52 ประเทศที่อยู่ในกลุ่มของประเทศประชาธิปไตยบกพร่อง (Flawed Democracy) และอยู่ในอันดับที่ 73 จาก 167 ประเทศทั่วโลก (EIU, 2021) เป็นผลสืบเนื่องมาจากการรวนเวียนอยู่กับการปฏิวัติรัฐประหารโดยกลุ่มข้าราชการทหารอันเป็นการทำลายหลักการทางประชาธิปไตย ตลอดจนความต้องการแสวงหาอิทธิพลและอำนาจเพื่อสนับสนุนผลประโยชน์ของนักการเมืองมวลเหตุแห่งการทุจริตคอร์รัปชัน ขณะที่ประชาชนพลเมืองยังคงขาดการตระหนักถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพของตัวเอง โดยการเปลี่ยนแปลง

ทางการเมืองครั้งล่าสุดจนนำไปสู่การปฏิวัติรัฐประหารในประเทศไทยคือในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นช่วงระหว่างรอยต่อที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงระบบการออกอากาศสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยจากระบบบอณาโลกสู่การเป็นดิจิทัลทีวีในวันที่ 1 เมษายน ภายใต้การบริหารงานของนายกรัฐมนตรี ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ทำให้ประเทศไทยมีจำนวนสถานีโทรทัศน์ประเภทให้บริการแบบไม่มีค่าธรรมเนียม เพิ่มมากขึ้นถึง 4 เท่า จาก 6 ช่องสถานี กลายเป็น 24 ช่องสถานี และสามารถรองรับได้สูงสุดมากถึง 48 ช่องสถานี พร้อมคุณภาพของสัญญาณภาพที่มีความคมชัดมากขึ้นกว่าระบบเดิม ทำให้ภารกิจในงานด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีความชัดเจนและเป็นรูปธรรมเพื่อสร้างมาตรฐานในการนำเสนอ แต่ภายหลังจากที่ดำเนินการออกอากาศมาเป็นระยะเวลาเดือนกว่า ๆ ในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นจากการทำรัฐประหารโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ภายใต้การนำของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่เข้ายึดอำนาจพร้อมตั้งตนและคณะเป็นรัฐบาลรักษาการแห่งชาติ

การปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง สะท้อนถึงวัฒนธรรมทางสังคมของไทยที่เคยชินกับระบบอำนาจนิยม และถูกครอบงำอยู่ภายใต้ระบบอำมาตยาธิปไตยจากการฝังรากลึกในสังคมไทยมานานหลายร้อยปีตั้งแต่ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองในปี พ.ศ. 2475 บรรดาขุนนางและข้าราชการมีอำนาจอยู่เหนือประชาชนอย่างมาก ทั้งอิทธิพลและบารมีที่ประชาชนให้ความยำเกรงและเชื่อฟัง ซึ่งค่านิยมและแบบแผนที่ยึดกันมาเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะของการบริหารในระบบราชการของไทย ได้แก่ การรวมศูนย์อำนาจ ตัวบุคคลสำคัญกว่าหลักการ การอาศัยอำนาจบารมีของบุคคล ข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ และสังคมไทยเป็นสังคมเจ้านายทำให้ผู้น้อยไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น (อานนท์ อาภาภิรม, 2517 อ้างถึงใน ชนิตา จิตตรุทธะ, 2559) ด้วยลักษณะทางสังคมเช่นนี้ ทำให้เมื่อนำมาพิจารณาในบริบทร่วมระหว่างสหราชอาณาจักรและประเทศไทยต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์จะพบว่า แม้จะมีรูปแบบการปกครองในระบบประชาธิปไตยที่คล้ายคลึงกัน แต่ในวิถีทางการปฏิบัติของแต่ละประเทศย่อมมีความเฉพาะที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม รากเหง้าทางวัฒนธรรม และภูมิหลังทางสังคมวิทยาและประวัติศาสตร์ของประเทศนั้น ๆ ด้วย ดังที่ ชนิตา จิตตรุทธะ (2563) อธิบายไว้ว่า บริบททางด้านต่าง ๆ ของสังคมแต่ละแห่งล้วนมีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมสู่ประชาธิปไตย และหากจะทำการศึกษาเรื่องดังกล่าวให้ลึกซึ้งจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงรากฐานทางสังคมโดยอาศัยการศึกษาบริบททางสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งบริบทด้านค่านิยม ความเชื่อ บริบทด้านวัฒนธรรม บริบทด้านภูมิศาสตร์ บริบทด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ บริบทด้านการจัดการองค์การ และบริบทด้านเศรษฐศาสตร์

การเมือง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ทั้ง 2 ประเทศที่มีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเช่นเดียวกัน แต่ความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละประเทศย่อมมีรูปแบบที่เป็นลักษณะเฉพาะของตน และสิ่งนี้จะสะท้อนออกมาในรูปแบบของการบริหารจัดการบ้านเมือง กฎหมาย นโยบาย การใช้อำนาจแห่งรัฐ และการแสดงออกของประชาชนพลเมือง เป็นต้น ซึ่งการทำความเข้าใจบริบททางสังคมจะช่วยทำให้สามารถวิเคราะห์และประเมินความเป็นไปได้ ตลอดจนหาแนวทางในการผลักดันกฎหมายหรือนโยบายให้เกิดขึ้นจริง ผ่านประสบการณ์จากกรณีศึกษาที่มีลักษณะหรือประสบการณ์ร่วมบางอย่างที่อาจเป็นไปได้ทั้งเหมือนหรือแตกต่าง เพื่อให้เป็นเสมือนกระจกสะท้อนให้มองเห็นจุดเด่นที่สามารถนำไปปรับใช้ และมองเห็นจุดบกพร่องเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและปรับปรุง

รูปแบบของการกำกับดูแลตามทัศนะของ Puppis (2007) นักวิชาการด้านนโยบายนิเทศศาสตร์ที่มีชื่อเสียงจากสวิตเซอร์แลนด์ ได้เสนอให้มีการแบ่งเป็นรูปแบบหลัก ๆ ทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ การกำกับดูแลโดยภาครัฐ (Statutory Regulation) การกำกับดูแลกันเอง (Self-Regulation) การกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) และการธรรมาภิบาลสื่อ (Media Governance) แต่ในการรับรู้ของนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์หลายคนยังคงเห็นว่ารูปแบบของการกำกับดูแลมีเพียงแค่ 3 รูปแบบเท่านั้น เนื่องด้วย “การธรรมาภิบาลสื่อ” ยังคงมีความเป็นนามธรรมสูงและยังไม่สามารถระบุเป็นรูปแบบที่มีความชัดเจนได้ โดยได้มีความพยายามในการผลักดันให้เกิดการจัดระเบียบการกำกับดูแลในรูปแบบใหม่ (Re-Regulation) ด้วยการนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาใช้ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากอิทธิพลของการกำกับดูแลในยุโรปและทั่วโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้การกำกับดูแลในรูปแบบที่มีตัวแสดงภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม (การกำกับดูแลกันเอง และการกำกับดูแลร่วมกัน) ถูกยกระดับความสำคัญเพิ่มสูงขึ้น (Puppis & Künzler, 2007 อ้างถึงใน Puppis, 2007) ซึ่งในทัศนะของผู้ศึกษาเองเห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าธรรมาภิบาลสื่อยังไม่ใช่รูปแบบใหม่ของการกำกับดูแล หากแต่เป็นส่วนที่พัฒนาขึ้นมาจากการกำกับดูแลในรูปแบบเดิมโดยการทำให้มีโครงสร้างที่มีกฎเกณฑ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในการกำกับดูแลสื่อ (Puppis, 2010) มีการจัดทำกรอบแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ และสถาบันที่กำหนดขอบเขตและเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำหน้าที่สื่อด้วยวิธีการที่หลากหลาย สร้างความสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) กันเองภายในสื่อ ตลอดจนรวมถึงการสร้างความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างสื่อและสังคม (Hamelik and Nordenstreng, 2007; McQuail, 2007 อ้างถึงใน Puppis, 2010) เพื่อพยายามลดปัญหาที่เกิดจากการนำเสนอของสื่อและเพิ่มประสิทธิภาพในการกำกับดูแลให้ดีขึ้น ซึ่งจากแนวทางกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยที่มีอยู่ นั้นยังคงมีประเด็นที่ถูกตั้งคำถามจากสังคมถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรที่มีความรับผิดชอบตามกฎหมายอย่าง กสทช. ว่ามีคุณภาพมากน้อยเพียงไร และแนวคิด

เรื่องการธรรมาภิบาลสื่อจะสามารถนำมาใช้เพื่อลดประเด็นปัญหาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันได้อย่างไรบ้าง โดยผู้ศึกษาพบว่ามี 4 ประเด็นปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาการถ่ายทอดสดนำเสนอภาพความรุนแรง 2) การชี้นำทางความคิดและทัศนคติเชิงลบต่อตัวบุคคล 3) การนำเสนอเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และความรุนแรง 4) การโฆษณาขายสินค้าที่มีสัดส่วนเนื้อที่มากเกินไป โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปัญหาการถ่ายทอดสดนำเสนอภาพความรุนแรง อาทิเช่น เหตุการณ์ยิงตัวตายของอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งหนึ่งที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2559 จบลงโดยการที่ กสทช. ได้มีการส่งเอกสารเพื่อเป็นการข่าเตือน 4 สถานีทีวีดิจิทัล ได้แก่ สปริงนิวส์ TNN เนชั่น และไทยรัฐ หลักเกณฑ์การแพร่ภาพออกอากาศของผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ที่ได้รับใบอนุญาตว่าจะต้องไม่ขัดต่อมาตรา 37 พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และขอให้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (สำนักข่าวอิศรา, 2559) และต่อมาในปี พ.ศ. 2563 เดือนกุมภาพันธ์ ได้เกิดเหตุการณ์คล้ายกับการถ่ายทอดสดเหตุการณ์ยิงตัวตายของดร.วันชัยอีกครั้ง โดยในครั้งนี้เป็นเหตุการณ์กราดยิงที่จังหวัดนครราชสีมาในวันที่ 8 กุมภาพันธ์ จนส่งผลทำให้มีผู้เสียชีวิตรวมทั้งสิ้นจำนวน 30 ราย และบาดเจ็บอีกกว่า 58 ราย สำหรับเหตุการณ์ครั้งนี้จบลงโดยการลงโทษสั่งปรับทางปกครองแก่บริษัท วัน สามสิบเอ็ด จำกัด ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ช่อง One (ช่อง 31) เป็นเงิน 250,000 บาท บริษัท ทริปเปิ้ล วี บรอดคาสท์ จำกัด ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ช่องไทยรัฐทีวี (ช่อง 32) เป็นเงิน 500,000 บาท และบริษัท อมรินทร์ เทเลวิชั่น จำกัด ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ช่องอมรินทร์ ทีวี เอชดี (ช่อง 34) เป็นเงิน 500,000 บาท โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 59 (3) ประกอบมาตรา 57 (2) แห่ง พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 เนื่องจากการออกอากาศเนื้อหาเกาะติดสถานการณ์ และถ่ายทอดสดเหตุการณ์ที่ จ.นครราชสีมา เข้าข่ายเป็นเนื้อหาสาระที่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีผลกระทบต่อการให้เกิดความเสื่อมทรามทางจิตใจอย่างร้ายแรง อันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 37 แห่ง พ.ร.บ. ฉบับเดียวกัน (ปฐมพงศ์ ศรีแสงจันทร์, 2563)

ประเด็นที่ 2 การชี้นำทางความคิดและทัศนคติเชิงลบต่อตัวบุคคล อาทิเช่น การนำเสนอข่าวคดีฆ่าหั่นศพในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2560 โดยคดีนี้ถูกรู้จักกันในชื่อ “เปรี๊ยะหั่นศพ” ในขณะนั้นได้รับความสนใจจากสังคมเป็นอย่างมากด้วยรูปร่างหน้าตาของผู้ต้องหาที่ค่อนข้างดี จึงถูกจับตาอยู่

ในกระแสของสื่ออยู่ตลอดเวลาและให้ความสนใจไปที่พฤติกรรมหลังถูกจับกุมในอริยาบทต่าง ๆ ของผู้ต้องหามากกว่ารูปคดี ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง บทบาทและความเหมาะสมในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน หนึ่งในนั้นคือ นพ.เฉลิมชัย เครืองาม ที่ได้กล่าวในการประชุมสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศหรือสปท. เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2560 ถึงประเด็นดังกล่าวด้วยความกังวลว่าจะเกิดพฤติกรรมเลียนแบบจากการที่มีการนำเสนอ ข้อมูลในด้านบวกและเป็นไปในลักษณะชื่นชมคนร้ายมากเกินไปและขอให้คณะกรรมการขับเคลื่อนการปฏิรูปด้านสื่อสารมวลชนออกแถลงการณ์หรือดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อไม่ให้เยาวชนเกิดความสับสนเรื่องนี้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2560) ต่อมาในช่วงประมาณตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2563 ต่อเนื่องมาจนถึงปีพ.ศ. 2564 เกิดเหตุการณ์ในประเด็นเรื่องการนำเสนอของ สื่อคล้ายกับกรณีการนำเสนอว่า “เปรี้ยวหั่นศพ” คือการนำเสนอคดีน้องชมพู โดยหนึ่งในผู้ต้อง สงสัยของเหตุการณ์นี้คือ “ลุงพล” ซึ่งภายหลังถูกค้นให้กลายเป็นกระแสดังขึ้นมาจนกลายเป็นคนดัง เกิดกระแสแฟนคลับขึ้นเป็นจำนวนมาก มีการถ่ายทอดสดติดตามชีวิตผ่านทางสังคมออนไลน์ “ลุง พล-ป้าแต๋น” มีผลงานโฆษณา ออกอีเว้นท์ เป็นพรีเซนเตอร์ เดินแบบ ออกผลงานเพลง ขณะที่คดียัง ไม่มีข้อสรุปและลุงพลก็ยังคงมีสถานะเป็นหนึ่งในผู้ต้องสงสัยของคดี และจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้สื่อถูกตั้งคำถามอีกครั้งว่าถึงเวลาแล้วหรือยังที่สื่อควรถูกปฏิรูปอย่างจริงจังเสียที หนึ่งในผู้ที่ ออกมาพูดถึงประเด็นนี้คือ ระวี ตะวันธรงค์ นายกสมาคมผู้ผลิตข่าวออนไลน์ ได้กล่าวถึง สถานการณ์ธุรกิจสื่อของประเทศไทยที่ถูกบีบบังคับให้วัดระดับความนิยมกันด้วยตัวชี้วัดที่เป็น ตัวเลขคือเรตติ้ง การตัดสินใจเลือกประเด็นนำเสนอจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของการศึกษาผลกระทบ เชิงตัวเลข นอกจากนี้มีใจความตอนหนึ่งกล่าวว่า “ปัญหาที่ใหญ่ที่สุดของประเทศนี้คือว่า สุดท้ายตัว วัดมันกลายเป็นเรตติ้งคือจำนวนไม่ใช่คุณภาพ ประเทศนี้ไม่เคยมีตัววัดคุณภาพ” (กรุงเทพธุรกิจ, 2563) อย่างไรก็ตาม ทั้งสองเหตุการณ์ที่ยกตัวอย่างไปนั้น ไม่มีเหตุการณ์ใดที่มีสถานีโทรทัศน์ช่อง ใดได้รับการลงโทษจากการนำเสนอข่าวหรือประเด็นดังกล่าว

ประเด็นที่ 3 การนำเสนอเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และความรุนแรง ปัญหานี้เป็นปัญหาสืบเนื่องมาอย่างยาวนานจากการนำเสนอของละครและรายการบันเทิงใน ประเทศไทย ซึ่งมีการปลูกฝังแนวคิดหรือพฤติกรรมที่ถูกทำให้เข้าใจไปในแบบเดียวกัน (Stereotype) ต่อประเด็นที่เป็นปัญหาดังกล่าวแต่กลับถูกมองเป็นเรื่องปกติจากความเคยชิน อาทิ การ นำเสนอจากการข่มขืนในละครโดยเฉพาะในผู้ที่รับบทเป็นพระเอกกระทำต่อผู้รับบทนางเอก ซึ่ง เป็นการกระทำที่สนับสนุนให้เกิดปัญหาวัฒนธรรมการข่มขืน (Rape Culture) การที่ผู้หญิงมักจะ ต้องมีคุณสมบัติในการเป็นกุลสตรีที่เพียบพร้อมและต้องคอยปรนนิบัติผู้ชาย ซึ่งแนวคิดนี้เป็นตัว

ตอกย้ำเรื่องทัศนคติสังคมชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย (Patriarchy) เป็นอย่างมากและกดประเด็นเรื่องของความเท่าเทียมกันของคนในสังคมให้ต่ำลง ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมามีละครที่ถูกนำเสนอให้มีฉากดังกล่าวยังคงมีอย่างต่อเนื่องและได้รับความนิยมอยู่ตลอดเวลา จากข้อมูลวัดความนิยมทางทีวีที่จัดทำโดยบริษัท นิลเอ็น ประเทศไทย เผย 5 อันดับละครที่มีความนิยมสูงสุดตลอดกาล ได้แก่ อันดับที่ 5 ทัดดาบุษยา ฉบับออกอากาศปี พ.ศ. 2540 อันดับที่ 4 สายโลหิต ฉบับออกอากาศปี พ.ศ. 2538 อันดับที่ 3 มนต์รักลูกทุ่ง ฉบับออกอากาศปี พ.ศ. 2538 อันดับที่ 2 ดาวพระศุกร์ ฉบับออกอากาศปี พ.ศ. 2537 และอันดับที่ 1 คู่กรรม ฉบับออกอากาศปี พ.ศ. 2533 (ลงทุนแมน, 2561) ซึ่งในจำนวน 3 จาก 5 ได้แก่ มนต์รักลูกทุ่ง ดาวพระศุกร์ และคู่กรรม คือละครที่มีการนำเสนอเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และความรุนแรง อีกทั้งยังเป็นละครที่มีการนำกลับมาทำซ้ำ (Remake) หลายครั้ง โดยในปี พ.ศ. 2563 ที่ผ่านมาพบว่าช่องผลิตละครดังอย่างสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 มีสถิติการนำเสนอละครที่มีฉากเข้มข้นและความรุนแรงจำนวน 9 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 17 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 52 สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 พบสถิติการนำเสนอจำนวน 8 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 16 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 50 สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 พบสถิติการนำเสนอจำนวน 2 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 2 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 100 สถานีโทรทัศน์ช่อง One 31 พบสถิติจำนวน 1 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 9 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 11 และสถานีโทรทัศน์ช่อง GMM พบสถิติจำนวน 4 เรื่อง จากจำนวนทั้งหมด 8 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 50 (Sibplang, 2021)

ที่ผ่านมาพบว่ามีเพียง 2 กรณีเท่านั้นที่ได้รับบทลงโทษ โดยช่อง GMM25 ได้รับบทลงโทษจากการนำเสนอละครเรื่อง Club Friday the Series ตอน เพื่อนรัก เพื่อนร้าย ที่มีการนำเสนอฉากของตัวละครถูกรุมโทรมและถ่ายคลิปวิดีโอประจาน อีกทั้งยังมีการนำใบหน้าของตัวละครไปแนบกับท่อไอเสีย โดยมีคำสั่งให้ปรับเรตละครจากหมวด ท หรือละครทั่วไปเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย เป็น น 18 หรือละครที่สำหรับผู้ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีควรได้รับคำแนะนำ และให้ตัดทั้งสองฉากดังกล่าวทิ้งหากละครมีการนำมาฉายซ้ำอีกครั้ง พร้อมทั้งปรับเงินเป็นจำนวน 50,000 บาท ตามความผิดทางกฎหมายมาตราที่ 37 แห่งพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 (เดลินิวส์, 2559) และละครเรื่อง สงครามคอนเวนต์ ที่ออกอากาศทางช่อง MCOT HD ที่กสท. มีมติเป็นเอกฉันท์เห็นร่วมกันว่ามีจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหาผิดประเภทและมีเนื้อหาที่ขัดต่อกฎหมายมาตรา 37 เนื่องจากมีการนำเสนอฉากความรุนแรงโดยการที่นักเรียนหญิงตบตีกันเนื่องมาจากสาเหตุการแย่งผู้ชายคนเดียวกันจนนอนราบไปบนพื้นห้องน้ำและมีการนำน้ำอุจระมาราดตัวและตามด้วยถังใส่กระด้างชำระมาเทใส่ด้วยความสะใจ โดยได้มีการกำหนดบทลงโทษเช่นเดียวกันกับของละครเรื่อง Club Friday the Series ตอน เพื่อนรัก เพื่อนร้าย

ทั้งนี้ สุภิญญา กลางณรงค์ (2559) กรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ กสทช. ในขณะนั้น ได้มีการกล่าวถึงเรื่องนี้ผ่านทางบล็อกส่วนตัวในช่วงหนึ่งความว่า “ก่อนหน้านี้ทางกสทช. ไม่ค่อยลงโทษละครที่วิวาห์ผิดกฎหมายเพราะใช้การจัดเรทกำกับตนเองของช่องตามหลักสากล แต่ถือเป็นครั้งที่ 2 แล้วที่กสทช. ลงโทษว่าผิดมาตรา 37 เสมือนการส่งสัญญาณว่าถ้าช่องยังผิดพลาดในการจัดเรทความเหมาะสมและปล่อยเนื้อหาที่รุนแรงกระทบเด็ก เยาวชน มีโอกาสสูงจะโดนลงโทษทางกฎหมายมากขึ้น” แต่จนถึงปัจจุบันก็ยังคงพบละครที่ยังคงมีเนื้อหาในลักษณะดังกล่าวถูกนำเสนอผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์อยู่เป็นจำนวนมากจากข้อมูลสถิติของละครที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2563 ที่มีการอ้างถึงในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่ยังคงเป็นโจทย์ให้กับทาง กสทช. จะต้องหาวิธีในการจัดการเพื่อให้เกิดการนำเสนอที่มีคุณภาพต่อไป

นอกจากละครโทรทัศน์แล้ว รายการบันเทิงส่วนใหญ่เป็นอีกหนึ่งสื่อที่ต้องเน้นขายความสนุกสนานให้ผู้ชมสนใจเพื่อเรียกกระแสความนิยม ในหลายครั้งมักมีการแสดงพฤติกรรมและใช้ถ้อยคำที่ไม่เหมาะสมจนอาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบตลอดจนสร้างความเข้าใจผิด ๆ ให้กลายเป็นเรื่องปกติที่สังคมคุ้นชิน (Normalize) โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องการกลั่นแกล้งผู้อื่นให้ได้รับความอับอาย (Bully) หรือการเหยียด (Discrimination) กลุ่มคนที่มีความแตกต่าง อาทิ คนต่างจังหวัด เพศทางเลือก หรือคนที่มีรูปร่างหน้าตาไม่โดดเด่น เป็นต้น มีการสร้างแนวคิดหรือค่านิยมเกี่ยวกับมาตรฐานความงาม (Beauty Standard) และส่งเสริมสิทธิพิเศษในกลุ่มคนที่มีลักษณะโดดเด่น (Beauty Privilege) นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการใช้ถ้อยคำหรือการแสดงออกที่มีลักษณะคุกคามทางเพศ (Sexual Harassment) เป็นต้น มักเป็นการนำมาแสดงในเชิงล้อเลียน (Parody) หรือพูดตลกขบขัน (Make Fun) โดยการแสดงออกผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์เช่นนี้ส่งผลทำให้ผู้ชมเกิดการซึมซับพฤติกรรมและนำมาใช้ อีกทั้งยังไม่เข้าใจว่าเรื่องเหล่านี้มีความผิดปกติดังไร ซึ่งประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เพิ่งนำมาถูกพูดถึงหรือเกิดการตระหนัก (Awareness) ในกลุ่มผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยส่วนใหญ่โดยเฉพาะผู้ใช้งานทวิตเตอร์ ที่มักกระแสวิพากษ์วิจารณ์อยู่บ่อยครั้ง อาทิเช่น ในปีพ.ศ. 2562 ที่เกิดการแซวกันกลางรายการศึก 12 ราศี โดย ดีเจพล่ากึ่ง พูดถึง น้องโยชิ ซึ่งเป็นสาวประเภทสองด้วยคำลักษณะถูกเพศทางเลือกอย่างประโยคว่า “ฟ้าเหลืองที่เมืองทอง” เป็นการสื่อถึงผู้ที่มิรสนิยมทางเพศผ่านทางทวารหนัก ถือเป็นการไม่ให้เกียรติกลุ่มผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ+) และตอกย้ำให้การพูดถึงกลุ่มคนเหล่านี้ในเชิงตลกขบขันกลายเป็นเรื่องปกติ (เคลนิวิส, 2562) หรือกรณีของดีเจมะตูมในรายการ I Can See Your Voice ที่เอ่ยแซวแซกขำขึงผู้หญิงที่มาร่วมรายการด้วยกิริยาจาจและน่าเสียที่เป็นไปในเชิงดูถูก อาทิ “เราต้องการคนมาร้องเพลงกับซูปตาร์ ไม่ได้มานั่งตึงคั่นะฮะ” และ “หลายคนอาจจะคิดว่าเขาร้อง

เพราะมากด้วยหน้าตาเขา ซึ่งเราไม่เถียงว่าดูดี แต่บอกได้เลยว่าเห็นแค่นี้เต็มทีที่เป็นได้แค่พรตต์มอเตอร์โชว์” เป็นต้น (โพสท์ทูเดย์, 2563)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นของพิธีกรอย่าง กันต์ กันตถาวร ในรายการ 10 Fight 10 ที่เอ่ยกับผู้ร่วมรายการอย่างเน็ก ซาลี ว่า “พี่ว่าเราป่วยนะ” ซึ่งเป็นการพูดโดยสื่อนัยยะถึงอาการป่วยทางจิตเนื่องจากบุคลิกของเน็กที่ค่อนข้างต่างจากคนอื่น ซึ่งเกิดความไม่พอใจเนื่องจากการกล่าวในเชิงล้อเลียนและอาการป่วยทางจิตไม่ควรถูกนำมาทำเป็นเรื่องตลกเพราะคนที่มีอาการป่วยจริงไม่ได้รู้สึกตลกด้วย รวมถึงการหยอกล้อกับน้องอาเธอร์ซึ่งเป็นหลานชายของเน็ก โดยการสัมภาษณ์สอบถามเกี่ยวกับเรื่องแผนการชก แต่ในระหว่างสัมภาษณ์มีการพูดขัดตลอดเวลาจนทำให้น้องเกิดอาการพูดไม่ถูกและขาดความมั่นใจกลางรายการสด จนมีผู้อื่นเข้ามาช่วยแก้ไขสถานการณ์ ซึ่งพฤติกรรมเช่นนี้ทำให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์ว่าอาจเป็นการสร้างบาดแผลและปมในใจให้กับเด็กได้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) และล่าสุดในต้นปีพ.ศ. 2564 มีประเด็นเกิดขึ้นอีกครั้งจากการสนทนาระหว่างพิธีกรคือ ป้อมแป้ม และแขกรับเชิญคือ ดุ้ยคู่ย์ ในรายการทอล์ก-กะ-เทย ในเทปที่มีการออกอากาศตั้งแต่เมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ที่เพิ่งถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นจากการที่มีการพูดถึงการส่งประกวดแข่งขันเรียงความของเด็กในหัวข้อเรื่อง “ก่อนตายต้องได้ทำสิ่งนี้สักครั้ง” โดยดุ้ยคู่ย์เป็นหนึ่งในคณะกรรมการตัดสิน ซึ่งผู้ชนะในครั้งนั้นคือผู้ที่เขียนมาในหัวข้อ “ก่อนตายอยากจะไปหัวหินสักครั้ง” ถูกนำมาพูดถึงในเชิงตลกขบขันและมีการใช้หลายประโยคที่ถูกตั้งข้อสังเกตว่ามีลักษณะเป็นการเหยียดคนต่างจังหวัดและผู้มีรายได้น้อย อาทิ “ดูไม่มีต้นทุนเลย” และ “การไปหัวหินเป็นเรื่องยากหรือ” เป็นต้น (ข่าวสดออนไลน์, 2564)

จากประเด็นทั้งหมดที่กล่าวไปทั้งการนำเสนอของละครและรายการบันเทิง จริย์ ศรีสวัสดิ์จากมูลนิธิหญิงชายก้าวไกล ได้กล่าวถึงประเด็นเหล่านี้ในงานเสวนา “หยุดฉกข่มขืนผ่านจอ หยุดผลิตซ้ำความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2564 มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล มูลนิธิเด็ก เยาวชน และครอบครัว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกรมกิจการสตรีและสถาบันครอบครัวว่า “เนื้อหาของละครมีการโทษผู้เสียหายคือโทษฝ่ายหญิงด้วยการทับถมคำพูดรุนแรง และมีการตั้งคำถามกับผู้ที่ถูกข่มขืน เป็นการตีตราว่ามีส่วนทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ทศนคติแบบนี้จะทำให้ผู้ถูกข่มขืนส่วนใหญ่ไม่แจ้งความดำเนินคดี” และจากข้อมูลการให้คำปรึกษาของมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลเผยว่าที่ผ่านมาได้มีการให้คำปรึกษากรณีปัญหาความรุนแรงทางเพศจำนวน 36 กรณี แต่มีเพียง 14 กรณีเท่านั้นที่ตัดสินใจแจ้งความดำเนินคดีซึ่งเฉลี่ยคิดเป็นเพียงร้อยละ 38.9 เท่านั้น ส่วนใหญ่เลือกที่จะไม่ดำเนินคดีและใช้ชีวิตไปปกติเหมือนเดิม หรือตลอดไป

จนถึงการย้ายที่อยู่ อีกทั้งยังมีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องพฤติกรรมที่มักถูกใช้ในรายการบันเทิงที่ไม่เหมาะสมโดยกล่าวว่า “รายการที่วิไลการดูความทางเพศสร้างความตลกเสนา ทั้งรายการทอล์กโชว์ และรายการเกมส์โชว์มักเล่นมุขตลกลักษณะดูความทางเพศผู้ร่วมรายการหรือแขกรับเชิญผู้หญิง ทำให้ปัญหาการดูความทางเพศกลายเป็นเรื่องเล็กน้อย และเป็นเรื่องปกติ แต่ผู้เสียหายจะรู้สึกอึดอัดไม่ปลอดภัย ขณะที่การผลิตซ้ำเป็นมายาคติผิด ๆ สนับสนุนให้เกิดวัฒนธรรมการข่มขืน ทำให้สังคมมองเป็นเรื่องปกติ” ขณะเดียวกัน ดร.ชนคดี ทินนาม อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ให้ข้อเสนอว่าวัฒนธรรมความบันเทิงในละครของไทยมีการให้อำนาจผู้ชายมากเกินไปแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในทุกมิติ อาทิ อำนาจร่างกายที่เหนือกว่าคนอื่น อำนาจสถานะทางเศรษฐกิจ อำนาจในครอบครัว อำนาจในความสัมพันธ์ทุกรูปแบบ ทำให้เกิดความรุนแรงโดยไม่มีบทลงโทษตามกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะในเรื่องของอาชญากรรมทางเพศ พร้อมทั้งกล่าวว่า “ละครเป็นโลกแห่งแฟนตาซีที่หลุดจากความเป็นจริง เพราะสามารถเติมแต่งให้โอเวอร์ เพิ่มอรรถรสและเพิ่มอำนาจให้ผู้ชายทำสิ่งชั่วร้ายได้โดยไม่ผิดกฎหมาย ทำให้การข่มขืนกลายเป็นเรื่องปกติ แต่ตัวละครไม่เคยถูกลงโทษตามกฎหมาย ทั้งที่ความจริงการข่มขืนคืออาชญากรรม ไม่ใช่ความรักโรแมนติก และไม่ใช่ความสนุกสนาน ทำให้ผิดเพี้ยนไปจากความเป็นจริง ส่งผลให้เกิดระบบปีศาจปไตชิปโดยเชื่อมโยงกับระบบทุนนิยม ทำให้โลกแฟนตาซีถูกเข้าไปอยู่ในจิตสำนึกของคนจนเป็นการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่มามีร้ายรังแกข่มเหงผู้หญิงในโลกความเป็นจริง เพราะละครมีอิทธิพลมากมาย กว่าเราจะลุกขึ้นมาตั้งคำถามในประเด็นนี้ก็มีผู้หญิงถูกข่มขืนมาต่อเนื่องตั้งแต่มีละครไทย ซึ่งสังคมเพิ่งตื่นก็เมื่อปี 2557 แต่มาจนถึงวันนี้ละครหลายเรื่องก็ไม่เปลี่ยนแปลง อ้างเหตุผลเดิม ๆ เช่น เรตติ้งและโทษคนดูว่าชอบดูละครแบบนี้” (มติชนออนไลน์, 2564)

ประเด็นที่ 4 การโฆษณาขายสินค้าที่มีสัดส่วนเนื้อที่มากเกินไป การโฆษณาขายสินค้าผ่านทางโทรทัศน์หรือที่รู้จักกันในชื่อ “Home Shopping” คืออีกหนึ่งกลยุทธ์ที่ผู้ถือใบอนุญาตในการประกอบกิจการทีวีดิจิทัลใช้ในการต่อสู้ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงจากการเพิ่มจำนวนอย่างทันทั่วทั้งจากสถานีเดิมที่มีสถานีโทรทัศน์เพียง 6 สถานี กลายมาเป็น 24 สถานี ทำให้เกิดการปัญหาการแย่งชิงผู้สนับสนุนรายการ (Sponsor) หรือกลุ่มโฆษณาโทรทัศน์ในรูปแบบเดิมซึ่งเป็นรายได้หลักของการดำเนินธุรกิจ โดยการปรับลดอัตราค่าเช่าพื้นที่ในการโฆษณาตลอดจนถึงวางแผนทางเลือกให้กับกลุ่มธุรกิจรูปแบบใหม่ในการหารายได้คือการทำ Home Shopping ที่ในทุกวันนี้หากเปิดไปที่สถานีโทรทัศน์ช่องใดก็ตามแทบจะหนีไม่พ้นรายการขายสินค้าที่มีแทบทุกช่อง อาทิเช่น สถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ที่บริหารงานโดย สุรัชชัย เศรษฐโชติศักดิ์ หรือเฮียฮ้อ ประธาน

เจ้าหน้าที่บริหาร บริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) ที่เป็นหนึ่งในช่องที่ได้รับความนิยมค่อนข้างสูงในกลุ่มทีวีดิจิทัลด้วยกัน และมีผลประกอบการทางธุรกิจที่ค่อนข้างดี โดยมีรูปแบบธุรกิจ (Business Model) ที่มีการนำมาใช้ในการบริหารคือธุรกิจหลายช่องทาง (Multiple-Platform Commerce: MPC) ซึ่งเป็นการหารายได้ทีนอกเหนือจากการให้เข้าพื้นที่ในการโฆษณา แต่เป็นการหาโอกาสในการหารายได้จากทางอื่นโดยมาลงตัวที่การจำหน่ายสินค้าประเภทสุขภาพและความงามผ่านการใช้สื่อที่มีอยู่ในมือ โดยไม่ได้มองช่อง 8 เป็นเพียงแค่ทีวีดิจิทัลเท่านั้น แต่มองว่าเป็นเสมือน “ห้างสรรพสินค้า” มีการเปรียบเทียบผู้ชมเหมือนเป็นลูกค้าที่มาเดินห้างจึงต้องมีกลยุทธ์ในการที่จะดึงดูดความสนใจและวางแผนรายการให้เหมาะสม มีฐานลูกค้ากว้างล้านคนและยังคงมีแนวโน้มในการเติบโตมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ ยังคงยืนยันว่ารูปแบบธุรกิจแบบนี้ไม่ใช่การทำธุรกิจ Home Shopping แต่เป็นการทำธุรกิจด้วย “โอกาส” ซึ่งอาร์เอสได้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ เหมือนเปิดการเปิดห้างใหม่ที่มีพันธมิตรเป็นทีวีดิจิทัลรายอื่นที่มาร่วมมือกัน อาทิ ไทยรัฐทีวี เป็นต้น (Positioningmag, 2019)

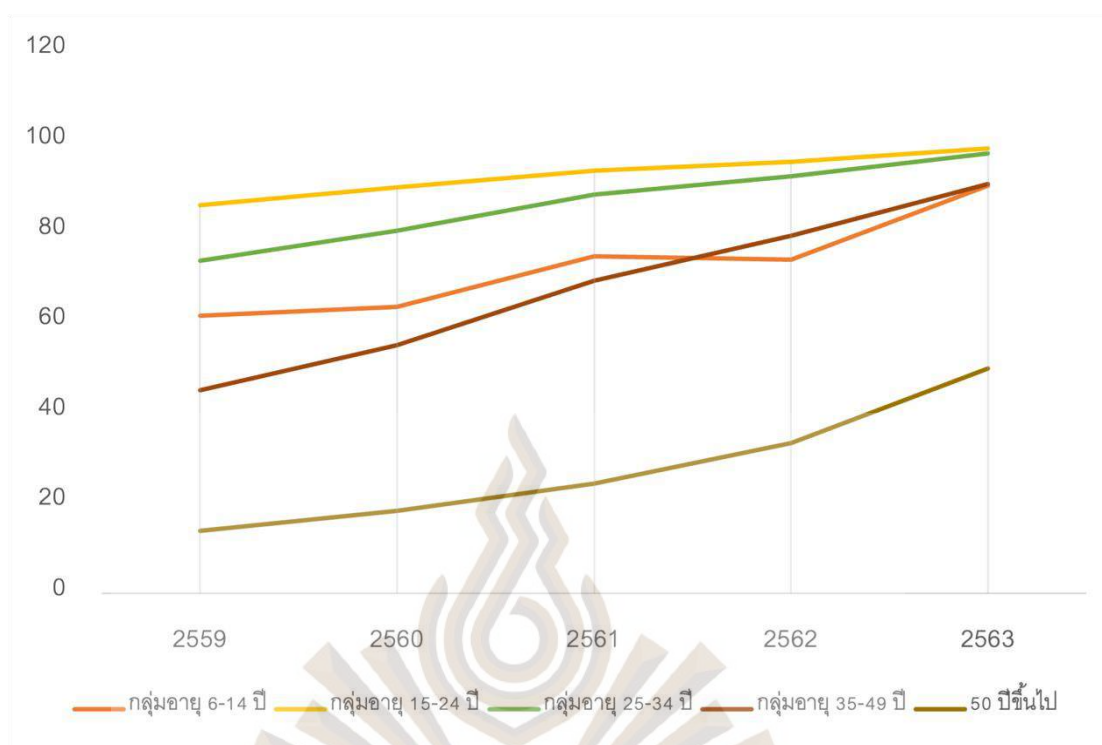
หากมองในแง่มุมมองของการบริหารธุรกิจมุมมองและการวางแผนกลยุทธ์เช่นนี้ถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งยังเป็นกลยุทธ์ที่มีความน่าสนใจและควรชื่นชมเป็นอย่างมากในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์การแข่งขันที่ดุเดือดเช่นนี้ แต่หากมองในแง่มุมมองของการรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติและพลเมืองจึงทำให้เกิดข้อสงสัยว่า การกระทำเช่นนี้ถือเป็นการผิดวัตถุประสงค์การใช้คลื่นความถี่ในการดำเนินการโทรทัศนหรือไม่ ซึ่งหากพิจารณาตามข้อบัญญัติทางกฎหมายมาตรา 60 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้มีการกำหนดให้การใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ ป้องกันมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ผู้บริโภคเกินความจำเป็น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2560) การเติบโตของรูปแบบธุรกิจเช่นนี้ทำให้เกิดคำถามว่าประชาชนได้ประโยชน์อะไรและกำลังเสียประโยชน์อยู่หรือไม่ แม้ กสทช. จะมีการกำหนดบทลงโทษอย่างชัดเจนตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 มาตรา 31 ว่าด้วยเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภค และมาตรา 77 กรณีผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 31 วรรค 2 ให้ระวางโทษปรับไม่เกิน 5 ล้านบาท และปรับอีกวันละไม่เกิน 1 แสนบาทตลอดเวลาที่ยังไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง แต่ทางด้านการนำไปปฏิบัติในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยพบว่ายังคงมีปัญหาประสิทธิภาพที่ไม่ดีเท่าที่ควร จากภาพสะท้อนของปัญหาที่พบในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยดังที่ได้มีการกล่าวไป

จากประเด็นปัญหาที่กล่าวถึงทั้ง 4 ประเด็นในข้างต้น แสดงให้เห็นถึงปัญหาในการนำเสนอและการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยที่ควรพึงตระหนัก ด้วยความสัมพันธ์ของสื่อและสังคมที่อาจมีอิทธิพลต่อผู้ชมในการสร้างค่านิยมทางความคิดที่ถูกบิดเบือนออกจากความเป็นจริงหรือนำเสนอภาพมายาคติแบบผิด ๆ จนกลายมาเป็นความปกติของสังคม จากอิทธิพลของสื่อที่มีความสามารถแทรกแซงไม่ทางใดก็ทางหนึ่งระหว่างความเป็นจริง (Reality) กับการรับรู้ (Perceptions) และความรู้ (Knowledge) ที่เป็นพื้นฐานของแต่ละคน เนื่องจากเป็นขั้นของเป็นกระบวนการเฉพาะที่เกิดขึ้นในระดับการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน (McQuail, 2010) ซึ่งหากอธิบายตามทฤษฎีที่มองสื่อในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคมซึ่งมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรม ประเด็นปัญหาที่ผู้ศึกษายกมานี้จะเป็นการกล่าวถึงเนื้อหาในการนำเสนอเป็นหลัก ซึ่งเป็นแนวคิดสื่อแบบอุดมคตินิยม (Idealism) กล่าวคือการที่สื่อมีศักยภาพในการส่งกระแสอิทธิพลเป็นอย่างมากจากแนวคิด (Idea) และค่านิยม (Value) ที่สอดแทรกลงไปในเรื่องที่นำเสนอ และถูกมองว่าเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม ซึ่งอิทธิพลจะทำงานผ่านแรงจูงใจและการกระทำของแต่ละบุคคล แนวคิดนี้นำไปสู่ความเชื่ออย่างแรงกล้าในผลกระทบของสื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจส่งผลดีหรือไม่ดีให้เกิดขึ้นก็ได้ แนวคิดอุดมคตินิยมหรือ “จิตนิยม” (Mentalism) ที่เกี่ยวข้องกับสื่ออยู่เบื้องหลังแนวคิดที่ว่า การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบสื่อและเทคโนโลยี สามารถเปลี่ยนวิธีการที่จะได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นหรือแม้กระทั่งความสัมพันธ์ของเรากับผู้อื่นได้ (McQuail, 2010)

ในยุคหลอมรวม (The Age of Convergence) หรือที่หมายถึงการที่สื่อหลอมรวมเข้าหากัน (Media Convergence) และทำให้สื่อใหม่ (New Media) โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและเป็นไปในวงกว้าง เกิดการแข่งขันทั้งในแพลตฟอร์มเดียวกันและข้ามแพลตฟอร์ม (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2559) ซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีนี้กลายเป็นตัวแปรที่เข้ามามีอิทธิพลและบทบาทในการทำงานของสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นอย่างมาก ทำให้การออกอากาศรายการต่าง ๆ ไม่ได้อยู่เพียงแค่บนหน้าจอโทรทัศน์อีกต่อไป สืบเนื่องจากพฤติกรรมผู้ชมรายการ (Audience Behavior) มีการปรับเปลี่ยนไปรับชมผ่านทางจอที่ 2 ในที่นี้หมายถึงอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ อาทิ สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต เป็นต้น เพิ่มขึ้นเนื่องจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตที่ทำให้ผู้ชมไม่จำเป็นต้องรับชมรายการโทรทัศน์แบบติดอยู่กับที่เหมือนในอดีต ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดการออกอากาศในรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “Over the Top” (OTT) ขึ้น ซึ่งเป็นการใช้สัญญาณอินเทอร์เน็ตในการออกอากาศ ทำให้สามารถรับชมได้ทุกที่ทุกเวลาหากมีอุปกรณ์และสัญญาณที่เข้าถึง โดยการออกอากาศในรูปแบบนี้

ค่อย ๆ เข้ามาแทนที่การออกอากาศแบบเชิงเส้น (Linear) หรือหมายถึงการรับชมตามตารางออกอากาศที่ทางสถานีโทรทัศน์แต่ละช่องได้มีการจัดเอาไว้ เนื่องด้วยกระแสการแข่งขันที่เพิ่มระดับความรุนแรงมากขึ้นนับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการเปลี่ยนระบบการออกอากาศสู่ระบบทีวีดิจิทัลเป็นต้นมา ส่งผลทำให้ปริมาณช่องรายการ Free TV เพิ่มขึ้นมาหลายเท่าตัว พร้อมทั้งยังต้องเจอกับการรุกรานทางดิจิทัล (Digital Disruption) จากการเข้ามาของแพลตฟอร์มที่อุดมไปด้วยทางเลือกอันหลากหลายของรายการ ภาพยนตร์ ซีรีส์ สารคดี และอื่น ๆ อีกมากมายที่มาในรูปแบบของ “TV Everywhere” หรือ “Video on Demand” อย่างเช่น Netflix, ViU, WeTV, และ Line TV เป็นต้น รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ อาทิเช่น Facebook, YouTube, Instagram, และ TikTok เป็นต้น ที่ได้มีการพัฒนาเพิ่มขึ้นที่ให้ผู้คนทั่วไปใคร่ก็ตามสามารถกลายเป็นผู้ผลิตรายการ (Content Creator) อิสระได้ หรือที่หลายคนอาจเรียกว่า Vlogger, Youtuber หรือ Tiktoker เป็นต้น

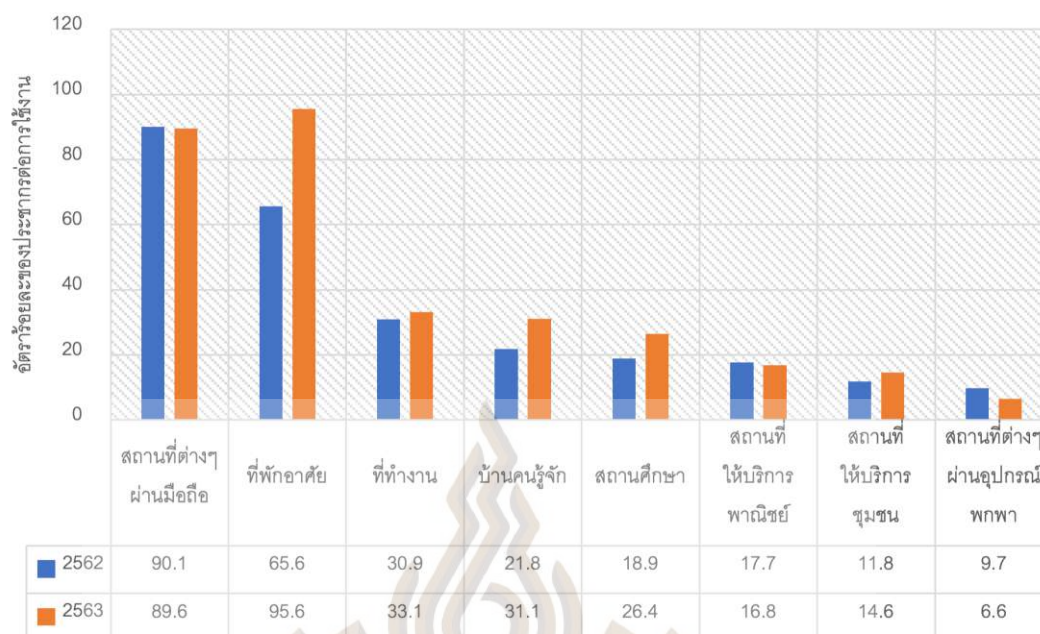
ด้วยกระแสกดดันต่าง ๆ ตามที่กล่าวไปข้างต้นส่งผลทำให้รายการโทรทัศน์ไม่สามารถที่จะออกอากาศด้วยรูปแบบเดิมเพียงอย่างเดียวได้ ซึ่งการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้ชมโดยการขยายช่องทางในการออกอากาศให้มีความครอบคลุมและหลากหลายมากขึ้น อีกทั้งยังปรับให้ผู้ชมสามารถชมรายการแบบย้อนหลังได้หากพลาดการรับชมถ่ายทอดสดตามตารางออกอากาศ นอกจากนี้เป็นหนึ่งในกลยุทธ์ของการเอาตัวรอดท่ามกลางกระแสการแข่งขันและการรุกรานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ยังเพิ่มโอกาสให้ผู้ชมทุกเพศทุกวัยสามารถที่จะเข้าถึงเนื้อหาได้เช่นกัน ซึ่งถือเป็นทั้งเรื่องที่ดีและไม่ดีในเวลาเดียวกันเนื่องจากการควบคุมและป้องกันการเข้าถึงเนื้อหาที่เหมาะสมจะเป็นไปได้ยากมากขึ้น และจากข้อมูลทางสถิติโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติที่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้งานอินเทอร์เน็ตในกลุ่มประชากรที่มีอายุ 6 ปีขึ้นไปทั่วราชอาณาจักรพบว่ามีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี โดยข้อมูลนี้นับเป็นสิ่งที่นำมาสนับสนุนแนวคิดในเรื่องความแพร่หลายของรายการโทรทัศน์ที่ทำให้เราต้องกลับมาคิดถึงเรื่องการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ให้เหมาะสมกันอีกครั้ง สามารถดูข้อมูลเปรียบเทียบได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1.1 สถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทยในแต่ละช่วงอายุในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2559 – 2563)

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564

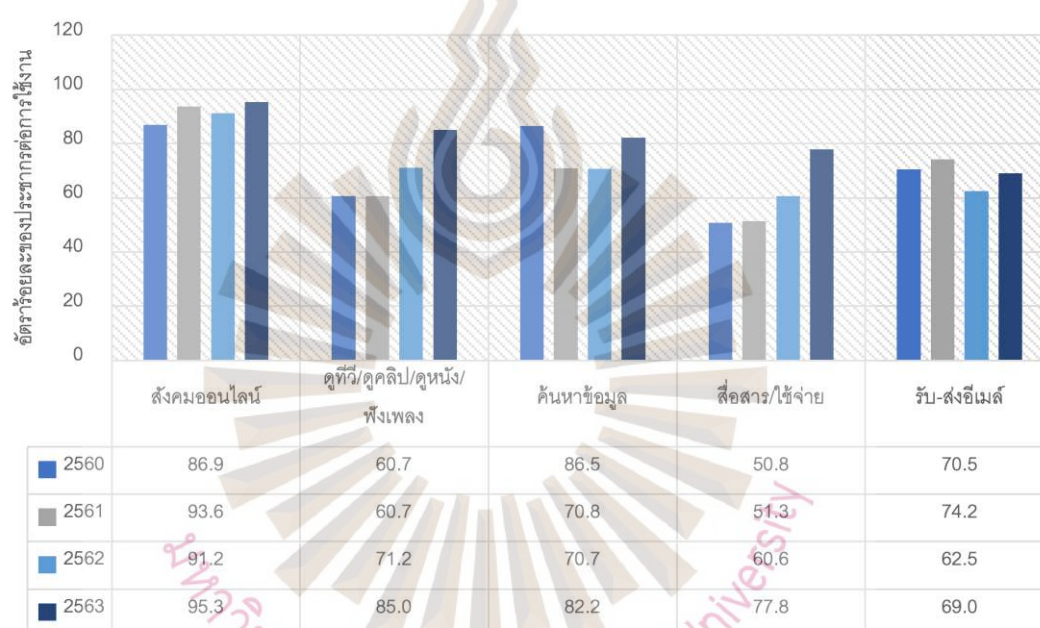
จากข้อมูลสถิติการใช้งานอินเทอร์เน็ตแห่งชาติซึ่งจัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า อัตราการใช้งานอินเทอร์เน็ตของประชาชนชาวไทยมีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มช่วงอายุ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ใช้อินเทอร์เน็ตส่วนใหญ่มีการใช้งานอยู่ที่บ้าน/ที่พักอาศัยเป็นอันดับที่หนึ่ง รองลงมาคือตามสถานที่ต่าง ๆ โดยการใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือซึ่งมีปริมาณที่สูงมาก อาจเป็นไปได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่กินระยะเวลาตั้งแต่ช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2563 ต่อเนื่องมาจนกระทั่งไตรมาสที่ 4 ของปี พ.ศ. 2564 แม้จะมีช่วงที่สถานการณ์คลายความน่ากังวลลงไปบ้างแต่ก็ยังคงต้องจับตาเฝ้าระวังอยู่เสมอ และด้วยเหตุผลดังกล่าวทำให้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ ถูกจำกัดให้ต้องใช้ชีวิตอยู่ที่บ้าน/ที่พักอาศัยเป็นส่วนใหญ่ เมื่อเปรียบเทียบกับผลสำรวจการใช้งานอินเทอร์เน็ตในปี พ.ศ. 2562 ก่อนการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส Covid-19 ที่ผู้ใช้งานส่วนใหญ่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตตามสถานที่ต่าง ๆ โดยการใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือสูงที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง โดยสามารถดูได้จากข้อมูลเปรียบเทียบดังแผนภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1.2 ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ใช้อินเทอร์เน็ต จำแนกตามสถานที่ใช้
ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564

ซึ่งหากพิจารณาตามข้อมูลที่แสดงในแผนภูมิข้างต้น จะเห็นว่าแม้ในปี พ.ศ. 2563 การใช้งานอินเทอร์เน็ตที่บ้าน / ที่พักอาศัยจะมีอัตราร้อยละที่เพิ่มสูงขึ้นและขยับมาอยู่ในอันดับที่หนึ่ง แต่การใช้งานตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือกลับพบว่ามีการลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น จากปี พ.ศ. 2562 อีกทั้งเมื่อเทียบกับการใช้งานที่บ้าน / ที่พักอาศัยที่เพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ที่มีอัตราการใช้งานเพิ่มขึ้นพอ ๆ กับการใช้งานตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือ ด้วยเหตุนี้จึงอาจคาดการณ์ได้ว่า เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดกลับสู่สภาวะปกติ มีความเป็นไปได้ที่พฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทยจะกลับไปใช้งานตามสถานที่ต่าง ๆ ผ่านโทรศัพท์มือถือมากกว่าการใช้งานที่บ้าน / ที่พักอาศัยอีกครั้ง นอกจากนี้ยังมีข้อมูลการใช้งานอินเทอร์เน็ตจำแนกตามกิจกรรมที่ใช้ในปี พ.ศ. 2563 พบว่า กลุ่มประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไป ร้อยละ 74.3 มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อดาวน์โหลดหรือสตรีมมิงรูปภาพ / หนังสื / วิดีโอ / เพลง / เกมสื / เล่นเกมสื / ดูหนังสื และถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 3 ของกิจกรรมที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตมีการใช้งานมากที่สุด รองจากสื่อสังคมออนไลน์ และการโทรศัพท์ผ่านอินเทอร์เน็ต (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564) ไม่เพียงแต่สำนักงานสถิติแห่งชาติเท่านั้นที่มีการสำรวจข้อมูลการใช้งานอินเทอร์เน็ตของคนไทย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หรือ สพธอ. (Electronic Transactions Development Agency: ETDA) ก็เป็นอีกหนึ่งหน่วยงานที่ได้มีการจัดทำรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย จากข้อมูลที่ได้ในการตอบคำถามของผู้ตอบแบบสำรวจในปี พ.ศ. 2563 พบว่า ส่วน

ใหญ่มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อดูโทรทัศน์ / ดูคลิป / ดูหนัง / ฟังเพลงออนไลน์ มากเป็นอันดับที่ 2 รองจากการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ และมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2562 ก่อนข้างมาก อีกทั้งหากเทียบกับการใช้งานในปี พ.ศ. 2560 และ 2561 การใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อดูโทรทัศน์ / ดูคลิป / ดูหนัง / ฟังเพลงออนไลน์นั้นถูกจัดให้อยู่ในอันดับที่ 4 ซึ่งจากข้อมูลในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมของการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อดูโทรทัศน์ / ดูคลิป / ดูหนัง / ฟังเพลงออนไลน์ มีแนวโน้มในการได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเทียบกับการใช้งานเพื่อวัตถุประสงค์ในด้านอื่น สามารถดูข้อมูลเปรียบเทียบดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

รูปที่ 1.3 ร้อยละของประชากรต่อการใช้งานกิจกรรมออนไลน์ 5 อันดับแรก

ที่มา : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564

จากข้อมูลทางสถิติที่ขมานี้ นำมาใช้ในการสนับสนุนข้อสังเกตในประเด็นเรื่องศักยภาพในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันว่ายังมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่หรือไม่ ซึ่งจากข้อมูลข้างต้นคือข้อมูลสนับสนุนที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงความกังวลในการเข้าถึงเนื้อหารายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาไม่เหมาะสม ที่แม้ว่าจะมีการจัดระดับรายการและช่วงเวลาการออกอากาศ แต่ด้วยอัตราการเติบโตของอินเทอร์เน็ตและพฤติกรรมการใช้งานของประชาชนส่วนใหญ่ ทำให้การจำกัดการใช้งานหรือควบคุมการเข้าถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี มีความเป็นไปได้ยากมากยิ่งขึ้น จากความสามารถในการเข้าถึงสื่อวิทยุโทรทัศน์ผ่านช่องทางออนไลน์โดยที่ไม่ได้อยู่ในความดูแลและให้คำแนะนำของผู้ใหญ่ จึงทำให้เกิดข้อสงสัย

ว่าวิธีที่ใช้ในการกำกับดูแลที่มีอยู่นั้นเพียงพอหรือไม่ต่อการเข้าถึงสื่อวิทยุโทรทัศน์ในยุคปัจจุบันที่ไม่จำกัดทั้งเวลาและสถานที่เช่นนี้ การขึ้นคำเตือนว่ารายการประเภทไหนควรที่จะต้องมีผู้ใหญ่หรือผู้ปกครองคอยให้คำปรึกษาและแนะนำในการรับชม ในทางปฏิบัติจริงแล้วสามารถทำได้หรือไม่ก็น้อยเพียงไร เพราะหากนับตั้งแต่ที่เริ่มมีการจัดระดับความเหมาะสมของเนื้อหารายการโทรทัศน์ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2549 (พนา ทองมีอาคม, 2556) จนกระทั่งปัจจุบันเป็นเวลาเกือบ 15 ปีแล้ว แต่ที่ผ่านมามีการจัดระดับความเหมาะสมก็ยังไม่มีความชัดเจนในเรื่องของประสิทธิภาพว่ามีประโยชน์ในการช่วยป้องกันการเข้าถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนได้มากนักน้อยเพียงไร เนื่องจากรายการข่าวโดยส่วนใหญ่จะมีการออกอากาศทั้งวันตั้งแต่ช่วงเช้าไปจนถึงช่วงดึก ทำให้รายการข่าวเกือบทั้งหมดมักถูกจัดอยู่ในหมวด ท ทั่วไป ที่สามารถให้รับชมได้ทุกเพศทุกวัย ซึ่งในบางครั้งก็มีการนำเสนอภาพความรุนแรงเกิดขึ้นหรือมีการขึ้นความคิดเห็นบางอย่างที่อาจนำมาซึ่งความผิดเพี้ยนของสังคมอย่างเช่นประเด็นที่ได้มีการยกตัวอย่างไปในตอนต้น และแท้จริงแล้วมีเพียงแค่เด็กและเยาวชนเท่านั้นจริงหรือไม่ที่ควรได้รับคำแนะนำในการรับชม

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการออกอากาศของสื่อวิทยุโทรทัศน์มาเป็นดิจิทัลทีวี กสทช. ได้มีการแสดงบทบาทตามอำนาจหน้าที่ในฐานะองค์กรที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลตามกฎหมายอย่างต่อเนื่อง เริ่มตั้งแต่การมอบหมายให้สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (Thailand Development Research Institute: TDRI) จัดทำการศึกษาวิจัย “โครงการศึกษาวิจัยการปฏิรูปสื่อ” เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิรูปนโยบายและกฎหมาย จนได้ข้อสรุปออกมาเป็นข้อเสนอแนวทาง (Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ในปีพ.ศ. 2559 ซึ่งจากข้อสรุปที่ได้จากโครงการวิจัยนี้ หลายส่วนก็ได้กลายมาเป็นนโยบายและข้อบังคับทางกฎหมายที่ใช้มาจนถึงปัจจุบันขณะที่บางส่วนก็ยังไม่ได้ถูกนำมาปรับใช้ โดยหนึ่งในข้อเสนอแนวทางจากผลการศึกษาวิจัยของ TDRI คือข้อเสนอด้านการกำกับดูแลในยุคหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) ที่ทำให้เส้นแบ่งระหว่างการแพร่ภาพกระจายเสียง (Broadcasting) และการให้บริการโทรคมนาคม (Telecommunication) เลือนรางจนแทบไม่สามารถแบ่งแยกได้ จึงได้เสนอแนวทางในช่วงที่กำลังมีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ให้ปรับปรุงข้อกฎหมายในการปรับเปลี่ยนรูปแบบขององค์กรให้เป็นองค์กรกำกับดูแลโครงสร้างระบบสื่อแบบหลอมรวม (Convergent Regulator) เพื่อความสอดคล้องกับยุคสมัย และสนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลเนื้อหาพร้อม (Co-Regulation) กับองค์กรวิชาชีพสื่อต่าง ๆ เนื่องจากการพัฒนาทางเทคโนโลยีและการเปิดเสรีในการประกอบกิจการทำให้ข้อจำกัดในการดำเนิน

ธุรกิจน้อยลงเรื่อย ๆ ส่งผลทำให้มีผู้ประกอบการสื่อเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กลไกการกำกับดูแลที่มีอยู่เดิมจึงไม่ทั่วถึงและไม่มีประสิทธิภาพ ด้วยการกำกับดูแลเนื้อหาของรัฐยังตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีได้ช้าและอาจกลายเป็นการแทรกแซงสื่อ ขณะที่การกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ขององค์กรวิชาชีพสื่ออื่นนี้อาจไม่มีประสิทธิผลเพราะเข้าร่วมโดยสมัครใจและบทลงโทษไม่มีผลบังคับ ทั้งยังอาจกลายเป็นเพียงข้ออ้างให้หลุดพ้นจากการกำกับดูแล (TDRI, 2559)

จากข้อเสนอของ TDRI ที่เสนอให้มีปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรให้เป็นองค์กรกำกับดูแลโครงสร้างระบบสื่อแบบหลอมรวม ปัจจุบัน กสทช. ได้มีการรวบรวม กสท. และ กทค. อยู่ในชุดเดียวกันตามกฎหมาย มาตรา 6 จากชุดคณะกรรมการทั้ง 7 คนที่มีการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติตามความรู้และความเชี่ยวชาญในแต่ละด้าน แต่ในส่วนของสำนักงาน กสทช. ยังคงมีการแบ่งออกเป็นสำนักต่าง ๆ ตามมาตรา 57(7) โดยมีอำนาจตามมาตรา 58(1) ในการปฏิบัติงานภายใต้คำสั่งการของ กสทช. นอกจากนี้ ยังมีการบูรณาการทางกฎหมายให้สอดคล้องกันตามพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในการจัดทำแผนแม่บทให้มีความสอดคล้องกันตามมาตรา 27(1) อย่างไรก็ดีตาม ในส่วนของข้อเสนอที่สนับสนุนให้เกิดการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) กับองค์กรวิชาชีพสื่อต่าง ๆ ยังคงไม่พบปรากฏในข้อบัญญัติทางกฎหมาย ซึ่งไม่ใช่เพียงแค่ TDRI เท่านั้นที่มีข้อเสนอให้เกิดการกำกับดูแลร่วม ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้จัดทำงานวิจัยโครงการพัฒนาและส่งเสริมแนวทางการกำกับดูแลตนเองขององค์กรวิชาชีพด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ว่าด้วยเรื่องแนวทางการกำกับดูแลร่วมกัน เสนอกับทาง กสทช. โดยชี้ว่าปัญหาหนึ่งของการกำกับดูแลตนเองในการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งองค์กร สหพันธ์ สมาพันธ์ สมาคม และสภาวิชาชีพ ด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่งมีมากกว่า 200 องค์กรส่งผลให้เกิดความทับซ้อนในเชิงโครงสร้าง จึงทำให้ขาดความเข้มแข็งในการกำกับดูแลและส่งผลให้เกิดการทุจริตมาตรฐานให้ต่ำลง (A Race to the Bottom) นอกจากนี้ ในส่วนของการกำหนดมาตรการรองรับในการกำกับดูแล (A Regulatory Backstop) ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมก็เป็นอุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ทำให้ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในด้านการกำหนดนโยบายรองรับของทาง กสทช. เอง อีกทั้งสื่อมวลชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร จึงมีข้อเสนอว่าการกำกับดูแลที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยควรเป็นการกำกับดูแลร่วมกัน (ชนัญสรา อรณพ ณ อยุธยา และ พิมลพรรณ ไชยพันธ์, 2559)

สำหรับบทบาทของ กสทช. ที่ผ่านมามีต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันในด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ ยังคงต้องเผชิญหน้าทั้งกับการตั้งคำถามของประชาชนถึงศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่และความท้าทายใหม่ ๆ ที่กำลังคาน้ำเข้ามาจากการเติบโตของดิจิทัลแพลตฟอร์ม โดย ญัตติกฤษฎีช่วย และ สุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า (2562) ได้ทำการวิเคราะห์บทบาทของ กสทช. ในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2557 ในด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งได้มีการเปรียบเทียบกับคณะกรรมการบริการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) และคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) ซึ่งเป็นองค์การกำกับดูแลในอดีตก่อนที่จะมี กสทช. ได้สรุปว่า กสทช. ในด้านการกำกับดูแลมีความเป็นอิสระมากขึ้นเมื่อเทียบกับ กบว. และ กทช. แต่ในเรื่องของการบังคับใช้กฎหมายอาจจะต้องพิจารณาให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะจากภายนอกมาร่วมให้ความเห็นด้วย และควรจะต้องมีกฎหมายที่ชัดเจนไม่ต้องตีความให้ยุ่งยาก อีกทั้งยังสามารถเป็นบรรทัดฐานให้กับกรณีอื่น ๆ ได้ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญในการจัดหาผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญในการวินิจฉัยที่พร้อมรับมือกับอุตสาหกรรมในยุคสื่อหลอมรวมด้วย และเพื่อให้การกำกับดูแลเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นก็ควรที่จะสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลร่วมกันระหว่าง กสทช. กับองค์กรวิชาชีพสื่อด้วย อีกทั้งงานของ วิไลวรรณ จงวิไลเกษม และคณะ (2564) เสนอว่า กสทช. ควรมีความชัดเจนในการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีความล่อแหลม จัดหามาตรการในการเซ็นเซอร์ และการจัดเรตติ้งต่าง ๆ ที่ควรเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อสร้างกติกาให้กับผู้ให้บริการได้รับรู้ร่วมกัน และควรสนับสนุนให้เกิดการพัฒนารายการโทรทัศน์ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากยังคงขาดรายการที่ส่งเสริมให้เกิดความคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และรายการประเภทที่มีการแลกเปลี่ยนทางความคิด (Hard Talk)

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งเน้นความสำคัญไปที่การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในรูปแบบของการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งเป็นรูปแบบการกำกับดูแลที่ประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบันอันมีลักษณะที่มีความใกล้เคียงกับรูปแบบการกำกับดูแลของสหราชอาณาจักร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการพัฒนาด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันให้มีความเหมาะสมกับบริบททางสังคมของไทยมากขึ้นและเป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่า การกำกับดูแลตนเองสามารถพัฒนาให้มีศักยภาพที่ดีขึ้นได้จากการปรับปรุงข้อกฎหมายและนโยบายตลอดจนแนวทางปฏิบัติ โดยนำเอาหลักธรรมาภิบาลสื่อ (Media Governance) มาใช้เป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนเพื่อการพัฒนา สอดคล้องกับ McQuail (2010) ที่กล่าวถึงคำว่า “ธรรมาภิบาล” (Governance) เอาไว้ว่า โดยหลักการทั่วไปธรรมาภิบาลคือการลดความซับซ้อนของลำดับชั้นในการดำเนินงาน และเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งในองค์ประกอบของการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งในบริบทนี้มีการจำกัดความ

ครอบคลุมถึงกฎหมาย (Laws), การกำกับดูแล (Regulations), ระเบียบข้อบังคับ (Rules), และอนุสัญญา (Conventions) ที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมผลประโยชน์ทั่วไปรวมทั้งอุตสาหกรรมสื่อ อีกทั้งยังรวมถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่จะต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย โดยทั้งภาครัฐ (Publicly Owned) และภาคเอกชน (Private Owned) มีแนวโน้มที่จะถูกจับตาจากกลุ่มคนภายนอกจำนวนมากและหลากหลาย ตลอดจนถึงภาคประชาสังคม (Civil Society) ที่ต้องการให้องค์การสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดระบอบการกำกับดูแลตนเอง (Regimes of Self-Regulation) ขึ้นมาให้เห็นปรากฏตามระเบียบคู่มือ (Code of Conduct) พันธกิจ (Mission Statements) และข้อบัญญัติ (Canons) ที่จารึกกรอบการปฏิบัติงานตามจรรยาบรรณวิชาชีพ (Andriof, Waddock, Husted & Rahman, 2002; ThoMassen, 2009; Lund, 2016)

ดังนั้น ในการพัฒนาระดับการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีธรรมาภิบาลมากยิ่งขึ้นตามมาตรฐานสากลและมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย นอกจากกฎหมายและนโยบายแล้วยังต้องให้ความสำคัญกับตัวแสดง (Actor) อย่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งในงานครั้งนี้ผู้ศึกษาได้แบ่งออกเป็น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (รวมประชาชน) โดยกลุ่มธุรกิจผู้ประกอบการเกี่ยวกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งหมายความถึงผู้ถือครองใบอนุญาตในการประกอบกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ และผู้ที่ดำเนินกิจการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับการนำเสนอผ่านสื่อวิทยุโทรทัศน์ อันเนื่องมาจากเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการใช้คลื่นความถี่ในการแสวงหารายได้ ขณะเดียวกันก็เป็นผู้ที่เสียประโยชน์ได้เช่นกันจากกฎหมายหรือนโยบายของภาครัฐที่อาจกดดันหรือบีบให้หาหนทางเอาตัวรอดในการดำเนินธุรกิจนี้ อาทิเช่น การเปลี่ยนผ่านระบบการออกอากาศจากอนาล็อกที่วิเศษดิจิทัลที่ไวอันนำมาซึ่งอัตราการเติบโตของคู่แข่งกันในตลาดที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงและรวดเร็ว โดยไม่มีมาตรการในการให้ความสนับสนุนและช่วยเหลือที่ชัดเจนมารองรับ พร้อมทั้งสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเริ่มต้นยังนำมาซึ่งความสับสนต่อสถานการณ์ จนนำไปสู่พฤติกรรม “กระหายเรตติ้ง” หรือ “การขายสินค้า” มากกว่าความพยายามในการสร้างสรรค์และนำเสนอรายการดี ๆ ให้ผู้ชม ซึ่งก็คือประชาชนผู้ที่ควรได้รับประโยชน์จากการรับบริการในการรับชมสื่อวิทยุโทรทัศน์ผ่านคลื่นความถี่ให้กลายเป็นผู้เสียผลประโยชน์จากการที่มีรายการคุณภาพนำเสนอน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ขณะที่ภาคประชาสังคมก็ต้องคอยเฝ้าระวังและเรียกร้องให้มีการจัดการปัญหาเหล่านี้ที่ถูกขยายออกมาเป็นประเด็นปัญหาทางสังคม โดยความร่วมมือนี้จะต้องเกิดขึ้นภายใต้ความสนับสนุนขององค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลตามกฎหมายอย่าง กสทช. เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและจริงจังในการ

กำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย โดย Andersson (2002 อ้างถึงใน Lund, 2016) ได้มีการอธิบายความสัมพันธ์โดยการมองผ่านแนวคิด “เกมส เป่า ยิง ฉุบ” (Rock-Paper-Scissors) ว่าที่ธุรกิจสื่อ (Media Capital) ในที่นี้หมายความว่าถึงภาคเอกชนเปรียบเสมือนก้อน (The Rock) ที่ถูกทำลายด้วยผลประโยชน์เชิงพาณิชย์อยู่ตลอดเวลาจากการกำกับดูแลของภาครัฐซึ่งเปรียบเสมือนกระดาษ (The Paper) โดยมีปัจจัยเรื่องเทคโนโลยีและการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่เปรียบเสมือนเป็นกรรไกร (The Scissors) ที่อยู่เหนือการกำกับดูแลของภาครัฐอีกที ขณะที่ภาคประชาสังคม (รวมประชาชน) ซึ่งไม่ใช่หนึ่งในผู้เล่นของเกมนี้แต่เป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากผลลัพธ์ของเกม

ด้วยสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาโดยการวิเคราะห์ในประเด็นที่สอดคล้องและแตกต่าง จากข้อเสนอของ TDRI และศูนย์ศึกษานโยบายสื่อฯ ที่เสนอให้ใช้การกำกับดูแลร่วม ตลอดจนรวมถึงกรณีศึกษาของสหราชอาณาจักรที่ได้มีการจัดตั้งสำนักงานการสื่อสาร (The Office of Communications) หรือที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในชื่อ “Ofcom” โดยการนำทฤษฎีหลักอย่าง MDIs ของ UNESCO (2008) อันเป็นมาตรฐานที่มีความเป็นธรรมาภิบาลสากล ซึ่งมีการกำหนดประเด็นศึกษาเอาไว้และผู้ศึกษาได้สังเคราะห์สรุปออกมาเป็นหัวข้อและสามารถนำมาจัดกลุ่มเป็น 5 หมวดหลัก ซึ่งประกอบไปด้วย เสรีภาพและความหลากหลาย ความโปร่งใสและเท่าเทียม ความเป็นสาธารณะ การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ และศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐาน ร่วมกับการนำแนวทางการกำกับดูแลตนเองของสื่อที่จัดทำโดย Haraszti, Baydar, Gore, Zlatev, & Maurus (2008) ผู้แทนองค์กรเพื่อความปลอดภัยและความร่วมมือในยุโรปว่าด้วยเสรีภาพสื่อ (The Organization for Security and Co-Operation in Europe Representative on Freedom of the Media) ที่ประกอบไปด้วย หลักจรรยาบรรณ (Code of Ethics) หน่วยงานกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulatory Bodies) สภาวิชาชีพสื่อ (Press Council) และผู้ตรวจสอบ (Ombudsman) ด้วยภายใต้บริบทด้านค่านิยม วัฒนธรรมสังคมของไทย เป็นการสะท้อนค่านิยมในระดับปัจเจกต่อวัฒนธรรมของคนในสังคมไทยที่มีลักษณะของความมีระยะห่างทางอำนาจ จากความรู้สึกแบ่งแยกในการเป็น “พวกเรา” (We) และ “พวกเขา” (They) ซึ่งเป็นหนึ่งในหกมิติทางวัฒนธรรมของ Hofstede, Hofstede & Minkov (2010) กอปรกับตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองของ ชนิตา จิตตรุทธะ (2559) ในอีกสามมิติ ได้แก่ อิสระทางความคิดและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง รวมถึงบริบททางเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเรื่องความล้มเหลวของระบบตลาด (Market Failure) จากการบริหารงานของภาครัฐในการควบคุมคุณภาพการให้บริการหลังจากการจัดสรรทรัพยากรคลื่นความถี่ ทำให้เกิดปัญหาสภาพการแข่งขันของธุรกิจสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายในการกำกับดูแล นำไปสู่ปัญหาทางด้านการนำเสนอซึ่งได้กล่าวไปในตอนต้น

โดยใช้ปัจจัยวิเคราะห์ของ Jackson & Jabbie (2021) ในมิติของปัจจัยภายนอก (Externalities) และวงจรธุรกิจ (Business Cycle) ซึ่งตัวแบบ ทฤษฎี แนวคิด และปัจจัยวิเคราะห์และศึกษาทั้งหมดนี้จะถูกนำมาใช้ในการสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาแนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยอย่างมีธรรมาภิบาล

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด

1.2.2 บริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย มีผลอย่างไรต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย เพราะเหตุใด

1.2.3 ธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร เมื่อวิเคราะห์ตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมาภิบาลสื่อ เพราะเหตุใด

1.2.4 แนวทางในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 ศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

1.3.2 ศึกษาและวิเคราะห์ในบริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย ที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

1.3.3 ศึกษาและวิเคราะห์ธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมาภิบาลสื่อ

1.3.4 ศึกษาและเสนอแนะแนวทางในการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.4.1 เกิดการพัฒนาทางด้านคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในทิศทางที่ดีและมีประโยชน์กับประชาชนผู้รับชมและความมั่นคงของชาติ

1.4.2 มีการต่อยอดและขยายผลทางการศึกษาจนนำไปสู่การปฏิบัติจริงในการพัฒนาทางด้านกฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาภายใต้หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” ผู้ศึกษาได้มีการแบ่งขอบเขตการวิจัยออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1.5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษานี้มีอำนาจในการอธิบายภายใต้ขอบเขตเรื่อง การกำกับดูแลกันเองในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยอย่างมีความเป็นธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล โดยอาศัยทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ (Media Governance) ได้แก่ หลักแนวคิดทั่วไปของการธรรมาภิบาลสื่อ ชุดตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพสื่อ (MDIs) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแลสื่อ (Media Regulation) ได้แก่ สื่อในสังคมประชาธิปไตย รูปแบบการกำกับดูแลสื่อ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และเศรษฐกิจศาสตร์ (Social, Culture, Value, and Economy Context) ได้แก่ สังคมการเมืองและระบบอำมาตยาธิปไตย ประชาธิปไตยไทยกับวัฒนธรรมอำนาจนิยม และความล้มเหลวของระบบตลาด กฎหมาย นโยบาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยตามกฎหมาย ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม (Media and Society) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นผลงานการศึกษาทั่วไป ได้แก่ บทบาทคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กับการปฏิรูปสื่อในกิจการโทรทัศน์ ปี 2554 – 2559 และเสียงสะท้อนและข้อเสนอเชิงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอุตสาหกรรมโทรทัศน์ไทยต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการโทรทัศน์ของ กสทช. และผลงานการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจาก กสทช. และจากกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ ได้แก่ โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการปฏิรูปสื่อ แนวทางการกำกับดูแลร่วมกันด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์สำหรับประเทศไทย

1.5.2 ขอบเขตด้านสถานที่

การศึกษาครั้งนี้มีอำนาจในการอธิบายการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์และการกระจายเสียงของประเทศไทยภายใต้การกำกับดูแลของ กสทช. ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย โดยมีที่ตั้งสำนักงานเลขที่ 87 ถนนพหลโยธิน ซอย 8 แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 คณะกรรมการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน กสทช. (กตป.) สำนักงานเลขที่ 888 ชั้น 5 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 ส่วนงานกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้สังกัดสำนักงาน กสทช. ซึ่งเป็นส่วนที่รับผิดชอบหลักในการกิจด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นประเด็นศึกษาในครั้งนี้ โดยสำนักงานตั้งอยู่ที่ อาคารเอ็กซิม เลขที่ 1193 ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400 สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับกฎหมายและนโยบายด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ได้แก่ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม (รวมประชาชน) ซึ่งมีพื้นที่การเก็บข้อมูลอยู่ในขอบเขตประเทศไทย

1.5.3 ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้มีอำนาจในการอธิบายครอบคลุมอยู่ในขอบเขตการเผยแพร่ทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทย โดยการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดตามความเป็นปัจจุบันของกฎหมายที่มีการบังคับใช้ หมายถึงช่วงระยะเวลานับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการยกย่องรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. 2560 และบังคับใช้ ณ วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2560 และการประกาศและบังคับใช้พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 ณ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2560 จนถึง วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2564 ที่พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564 มีการประกาศและบังคับใช้เป็นฉบับล่าสุด เพื่อให้การศึกษาดำเนินตามไปครรลองภายใต้บริบททางกฎหมายที่มีเกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างเป็นปัจจุบัน

1.6 นิยามศัพท์

การศึกษาในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลเพื่อสร้างธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย” ผู้ศึกษาได้มีการกำหนดขอบเขตความหมายในการศึกษา ดังนี้

หลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง การนำเสนอของสื่อตามหลักมาตรฐานสากล 5 เรื่อง ได้แก่ 1. เสรีภาพและความหลากหลาย 2. ความโปร่งใสและเท่าเทียม 3. ความเป็นสาธารณะ 4. การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ 5. ศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งนำมาจากแนวทางสากลของ MDIs (UNESCO, 2006)

สื่อวิทยุโทรทัศน์ (Television Broadcasting) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง การนำเสนอข้อมูลข่าวสารทั้งสาระและความบันเทิงโดยผู้ให้บริการสถานีโทรทัศน์ที่ให้บริการแบบไม่คิดค่าธรรมเนียม (Free TV) ในระบบดิจิทัลทีวี ซึ่งมีช่องทางในการออกอากาศทั้งบนแพลตฟอร์มโทรทัศน์ เคเบิลทีวี ดาวเทียม อินเทอร์เน็ตทีวี (IPTV) คือการรับสัญญาณภาพผ่านทางอินเทอร์เน็ต อาทิ TOT IPTV, AIS Play Box, หรือ TrueID TV เป็นต้น และ OTT (Over-The-Top) คือระบบการให้บริการแพลตฟอร์มในการออกอากาศผ่านทางออนไลน์ซึ่งได้แก่แอปพลิเคชันต่าง ๆ อาทิ Netflix, Line TV, ViU, WeTV, iQiyi, หรือ Diney+ เป็นต้น

จรรยาบรรณวิชาชีพ (Professional Ethics) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หลักในการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรและ/หรือผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่พึงยึดถือในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยจะต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรม เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรีของคนทำงาน (สำนักงาน กสทช., 2557) สอดคล้องกับในความหมายของคำว่า จรรยาบรรณ ตามฉบับราชบัณฑิตยสถานที่ให้ความหมายไว้ว่าคือ ประมวลผลความประพฤติที่ผู้ประกอบการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณชื่อเสียงและฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้ ส่วนวิชาชีพก็หมายถึง วิชาที่จะนำไปใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการผลิตและออกอากาศสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย

ภาครัฐ (Public Sector) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หน่วยงานหรือองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้กฎหมายที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการในการออกกฎหมายหรือนโยบายเพื่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ เป็นองค์กรที่มีแหล่งที่มาของรายได้เป็นทุนจากสาธารณะหรืองบประมาณที่ถูกจัดสรร (The Institute of Internal Auditors, 2011)

ภาคเอกชน (Private Sector) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หน่วยงาน องค์กร และบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจทางด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งมีการแสวงหาผลกำไร มีแหล่งที่มาของรายได้หรือเงินทุนจากการประกอบธุรกิจ มีสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของกิจการอย่างเต็มที่และอยู่ในกลไกการแข่งขันทางการตลาด UNDP (n.d.)

ภาคประชาสังคม (Civil Society) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง หน่วยงานหรือองค์กรที่มีการรวมกลุ่มกันในการจัดตั้งเป็นองค์กรรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ สมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งไม่มีการแสวงหาผลกำไร มีความเป็นอิสระและมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อสังคมด้านการพัฒนาและขับเคลื่อนสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีคุณภาพการนำเสนอที่ดีขึ้น (UN, n.d.)

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายและนโยบายด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ทั้งในฐานะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงานของภาครัฐ ได้แก่ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมซึ่งในที่นี้ผู้ศึกษาได้รวมประชาชนทั่วไปเข้าไว้ในกลุ่มเดียวกันด้วย

ค่าบริการส่งสัญญาณ (MUX) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ค่าบริการสถานีส่งสัญญาณโครงข่ายภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ซึ่งผู้ให้บริการโครงข่ายในประเทศไทยมีจำนวน 4 ราย ได้แก่ สถานีโทรทัศน์กรมประชาสัมพันธ์, สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5, สถานีโทรทัศน์โมเดิร์นไนน์ทีวี อสมท. (MCOT), และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (กสทช., 2558 อ้างถึงใน สุภัตสร หาญลายวง, 2562)

สื่อเก่า (old Media) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงสื่อดั้งเดิม (Traditional Media) ที่เคยทรงอิทธิพลในอดีตก่อนยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่ก่อให้เกิดระบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ต อันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ และสื่อโทรคมนาคม เป็นต้น ซึ่งในการปรากฏของคำว่าสื่อเก่าในผลการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการเทน้ำหนักไปทางสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นสำคัญ

สื่อใหม่ (New Media) ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงประเภทหรือลักษณะของสื่อที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) โดยมีช่องทางการเชื่อมต่อหรือส่งผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้ชม

สามารถเลือกรับชมเนื้อหา (Content) ได้อย่างหลากหลาย ตรงกับความต้องการ ไม่มีการกำหนดเวลาออกอากาศ สามารถรับชมได้ทุกที่ ทุกเวลา ผ่านหลากหลายช่องทาง อาทิ สมาร์ททีวี สมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ ฯลฯ อันได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) สตริมมิ่งแพลตฟอร์ม (Streaming Platform) และวิดีโอตามคำขอ (Video On Demand: VOD) เป็นต้น

จากประเด็นปัญหาอันเป็นที่มาและความสำคัญของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนคำถาม วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่จะได้รับ ผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องซึ่งเกิดจากการทบทวนวรรณกรรมอันจะนำมาเป็นฐานรากทางการศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้เข้าใจในหลักและแนวทางในการดำเนินงาน ซึ่งจะประกอบไปด้วย ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแล ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรณีสืบศึกษาจากต่างประเทศ กฎหมาย นโยบาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย โดยจะแสดงรายละเอียดในบทถัดไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษากายได้หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” ผู้ศึกษาได้ทำการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยในบทนี้จะได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการศึกษา เอกสารวิจัยในประเทศ กรณีศึกษาจากต่างประเทศ กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งกรอบแนวคิดในการวิจัย ประกอบด้วย

- 2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ
 - 2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแล
 - 2.3 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรมทางสังคม ค่านิยม และเศรษฐศาสตร์การเมือง
 - 2.4 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 2.6 เอกสารจากกรณีศึกษาต่างประเทศ
 - 2.7 กฎหมาย นโยบาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
 - 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย
- ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

2.1 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ

2.1.1 การธรรมาภิบาลสื่อ

การธรรมาภิบาลสื่อ มีจุดเริ่มต้นจากคำว่า “ธรรมาภิบาล” (Governance) ซึ่ง McQuail (2010) ได้กล่าวถึงคำว่า ธรรมาภิบาล เอาไว้ว่า โดยหลักการทั่วไปธรรมาภิบาลคือการลดความซับซ้อนของลำดับขั้นในการดำเนินงาน และเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งในองค์ประกอบของการกำกับดูแลตนเอง ซึ่งในบริบทนี้มีการจำกัดความครอบคลุมถึงกฎหมาย (Laws), การกำกับดูแล (Regulations), ระเบียบข้อบังคับ (Rules), และอนุสัญญา (Conventions) ที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมผลประโยชน์ทั่วไปรวมทั้งอุตสาหกรรมสื่อ

Ginosar (2013) อธิบายว่า “ธรรมาภิบาล” ได้กลายมาเป็นเรื่องที่เป็นที่รับรู้ทั่วไปในบริบทของการสื่อสาร (Communication) และสื่อ (Media) แต่เป็นไปด้วยวัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในทัศนะของนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์จะมีการยอมรับต่อการรับรู้ในประเด็นนี้ว่าเป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะไม่ว่าจะในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่างกันก็ตาม ดังภาพที่แสดงต่อไปนี้

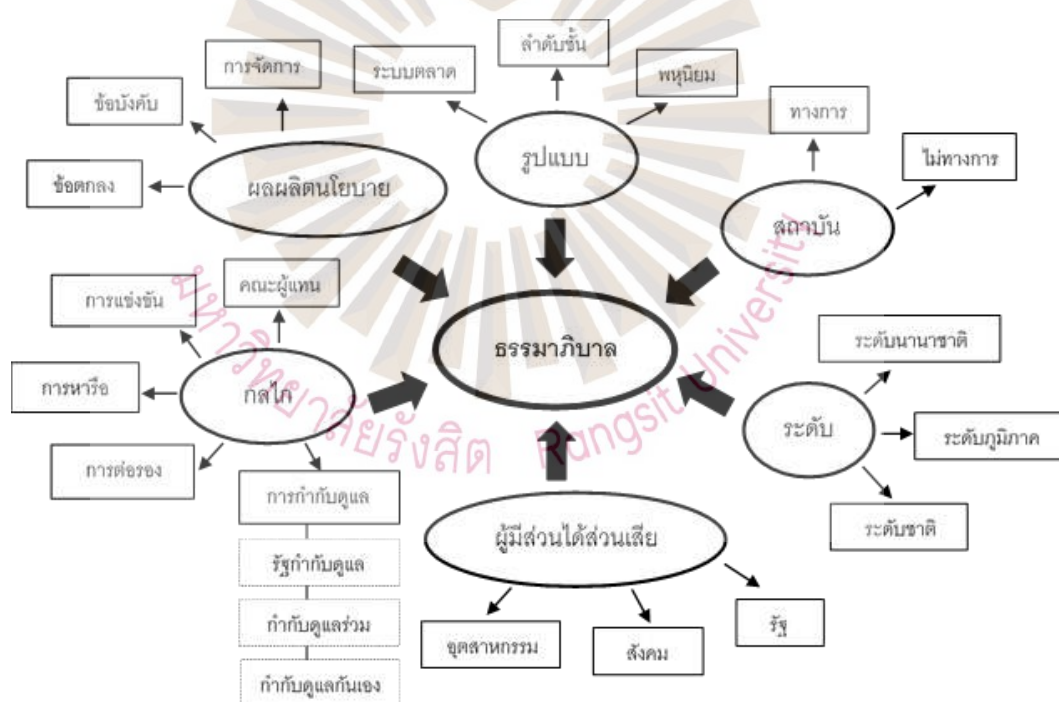
รูปที่ 2.1 คุณลักษณะสามประการของธรรมาภิบาล

ที่มา: Ginosar, 2013

จากภาพจะเห็นได้ว่า “ธรรมาภิบาล” ในทฤษฎีของ Ginosar คือการรวมตัวของคุณลักษณะสามประการ อันได้แก่ การมีวิธีที่หลากหลาย (Multimethod) การมีหลายตัวแสดง (Multiactor) และการมีหลายระดับ (Multilevel) ในที่นี้อาจตีความได้ถึงหลักการของธรรมาภิบาลที่จะต้องประกอบไปด้วยความหลากหลายขององค์ประกอบ ทั้งในแง่ของกลุ่มผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) ของสังคมในการออกนโยบาย อันจะต้องคำนึงถึงการได้ประโยชน์และการเสียประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดยวิธีการที่ใช้ควรจะต้องเป็นไปอย่างหลากหลายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการจัดสรรระดับของนโยบายให้มีความสอดคล้องกันในแต่ละกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้นำไปปฏิบัติหรือยังคับใช้จะไม่ทำให้มีผู้ใดในสังคมที่ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง ซึ่งจะทำให้สังคมสามารถพัฒนาหรือเดินต่อไปข้างหน้าได้อย่างพร้อมเพรียงกันอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ Ginosar ยังได้นำเสนอกรอบแนวคิดธรรมาภิบาล (A Conceptual Framework of Governance) ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งหมด 6 องค์ประกอบ ได้แก่ รูปแบบ (Mode) หมายถึงรูปแบบ

การปกครองในอุดมคติ อาจเป็นได้ทั้งลักษณะของการใช้ระบบตลาด การกำหนดลำดับชั้น หรือ ส่งเสริมให้เกิดความเป็นพหุนิยม สถาบัน (Institutions) หมายถึงกิจกรรมที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งแบบที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ระดับ (Level) หมายถึงระดับของการ ทำกิจกรรม โดยแบ่งออกเป็น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) หมายถึงประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคสังคม และ ภาคอุตสาหกรรมหรืออาจเรียกว่าภาคเอกชน กลไก (Mechanisms) หมายถึงกลไกในการดำเนินการ อาจเกิดได้จากการตั้งคณะผู้แทน การส่งเสริมให้เกิดการแข่งขัน การสร้างเวทีในการหารือ การใช้วิธี ในการเจรจาต่อรอง ตลอดจนการกำกับดูแล ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งในรูปแบบของการที่ภาครัฐเข้ามา กำกับดูแล การใช้วิธีในการกำกับดูแลร่วม และการปล่อยให้เกิดกลไกในการกำกับดูแลกันเอง และ ผลผลิตนโยบาย (Policy Products) หมายถึงกระบวนการนโยบาย สามารถออกมาในรูปแบบของ การทำข้อตกลง การกำหนดเป็นกฎหมายข้อบังคับ และแนวทางในการบริหารจัดการ โดยดูได้จาก ภาพที่แสดงดังต่อไปนี้

รูปที่ 2.2 กรอบแนวคิดธรรมาภิบาล

ที่มา: Ginosar, 2013

Lund (2016) ให้ข้อเสนอว่า แนวคิด “ธรรมาภิบาลสื่อ” (Media Governance) มีที่มาจาก งานของ McQuail (2003) ที่ได้ทำการจัดกลุ่มช่วง (Range) หรือปรากฏการณ์ (Phenomena) บางอย่าง

ที่มีความสัมพันธ์กันเพื่ออธิบายในทางวิชาการ ซึ่งแบ่งออกเป็น นโยบายสื่อ (Media Policy) การกำกับดูแลโดยภาครัฐหรือรัฐบาล (State or Government Regulation) การกำกับดูแลร่วม (Co-Regulation) และการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) โดย Lund มองว่าแนวคิดของ McQuail เปรียบเสมือนร่มที่กางออก (Umbrella Term) เนื่องจากมีความครอบคลุมทุกความหมายในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชน ทั้งการถูกจำกัด (Limited) การถูกกำกับ (Directed) การได้รับการส่งเสริม (Encouraged) การบริหารจัดการ (Managed) หรือการถามหาความรับผิดชอบ (Call into Account) ตั้งแต่กฎหมายที่มีความผูกมัดมากที่สุดไปจนถึงความสามารถในการต้านทานแรงกดดันและระเบียบวินัยที่เลือกปฏิบัติได้เอง ชัดเจนว่ารวมถึงกระการตัดสินใจที่นำไปสู่มาตรฐานเฉพาะในการนำไปปฏิบัติ และการลงโทษสำหรับการไม่ปฏิบัติตาม

หากอธิบายในแง่มุมที่มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้นสำหรับการธรรมาภิบาลสื่อจากการประเมินในมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) เห็นว่า ธรรมาภิบาล เป็นโอกาสในการแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้นำทางด้านกลยุทธ์และการบริหารความเปลี่ยนแปลงที่จะสร้างพันธมิตรที่มีความแตกต่างกันให้เกิดการมีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดนโยบาย (Thomassen, 2009 อ้างถึงใน Lund, 2016) แต่ในการที่จะสามารถดำเนินการตามกลยุทธ์ได้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Core holders of Stakes) จะต้องได้รับการประเมินในเรื่องของอำนาจ (Power) ความชอบธรรม (Legitimacy) และความเร่งด่วน (Urgency) ก่อน และเมื่อได้ผู้เล่นหลัก (Key Players) แล้ว การเจรจาในเรื่องของลำดับผลประโยชน์ร่วมกันและผลประโยชน์ที่มีความขัดแย้งกันจึงจะสามารถเปิดเผยได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความน่าสนใจเป็นพิเศษสำหรับอุตสาหกรรมสื่อ เนื่องจากกลุ่มบริษัทและองค์กรต่าง ๆ ในสาขานี้ ทั้งภาครัฐ (Publicly Owned) และภาคเอกชน (Private Owned) มีแนวโน้มที่จะถูกจับตาจากกลุ่มคนภายนอกจำนวนมากและหลากหลาย จนสามารถกลายเป็นกระแสกดดันที่เป็นได้ทั้งพลังส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือ (Collaboration) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การบีบบังคับ (Coercion) และการโค่นล้ม (Subversion) (Andriof et al., 2002 อ้างถึงใน Lund, 2016) ขณะเดียวกันภาคประชาสังคม (Civil Society) เองก็มีบรรทัดฐานอื่น ที่ยังมีความกว้างขวาง โดยหนึ่งในนั้นได้รวมความต้องการให้องค์การสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทั้งในสิ่งที่ได้กระทำ (What They Do) และในสิ่งที่ล้มเหลวในการกระทำ (Fail to Do) ภายใต้กรอบของ “อิสรภาพที่พึงได้รับ” (Merited Autonomy) และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้องค์การสื่อมีความจำเป็นจะต้องเข้าร่วมในการเสวนา (Dialogued) ได้วาทิ (Debate) และมักจะเกิดความขัดแย้งกัน (Disagreement) ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (Varied Stakeholders) และโดยทั่วไปจำเป็นต้องมีการกำหนดระบอบการกำกับดูแลตนเองขึ้นมาตามปรากฏตามระเบียบคู่มือ (Code of Conduct) พันธกิจ

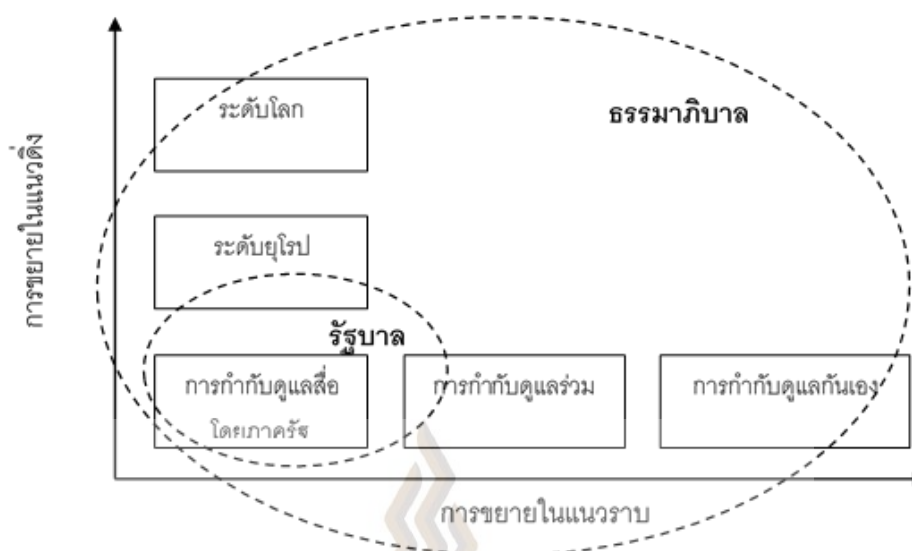
(Mission Statements) และข้อบัญญัติ (Canons) ที่จารึกกรอบการปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ (Professional Ethic) (Lund, 2016)

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 1980 นักธุรกิจชาวสวีเดนอย่าง Jan Stenbeck ผู้ก่อตั้ง Modern Times Group บริษัทชั้นนำทางธุรกิจสื่อของสวีเดน ได้มีการเชื่อมโยงอธิบายถึงสภาพที่เป็นอยู่ของการธรรมาภิบาลสื่อด้วยการเปรียบเทียบเป็นเหมือน “เกมส ์ เปา ยิง จุบ” (Rock-Paper-Scissors) จากการที่ค่อนข้างเอาชนะกรรไกร กรรไกรเอาชนะกระดาษ และกระดาษเอาชนะก้อน ซึ่งใช้วิธีการเปรียบเทียบธุรกิจสื่อ (Media Capital) เป็นก้อน (The Rock) ที่ถูกทำลายโดยผลประโยชน์เชิงพาณิชย์อยู่เสมอจากมาตรการในการกำกับดูแลของภาครัฐที่เป็นเหมือนกระดาษ (The Paper) ที่มีอำนาจเหนือกว่า แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจของโลกในปัจจุบัน คือกรรไกร (The Scissor) ที่มีอำนาจอยู่เหนือการกำกับดูแลในระดับชาติของภาครัฐ แต่เนื่องจากไม่มีเทคโนโลยีสื่อใดที่สามารถพัฒนาโดยปราศจากแหล่งเงินทุน ดังนั้น นี่จึงเป็นจุดที่ทำให้อำนาจวนกลับไปที่ก้อน และความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพใหม่ ๆ ให้กับกระดาษ (Andersson 2002 อ้างถึงใน Lund, 2016)

ปัจจุบันมีความพยายามในการพัฒนาและผลักดันให้เกิดการจัดระเบียบการกำกับดูแลในรูปแบบใหม่ (Re-Regulation) โดยการนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ด้วยอิทธิพลของการกำกับดูแลในยุโรปและทั่วโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้การกำกับดูแลในรูปแบบที่มีตัวแทนภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม (การกำกับดูแลกันเอง และการกำกับดูแลร่วมกัน) ถูกยกระดับความสำคัญเพิ่มสูงขึ้น (Puppis & Künzler, 2007 อ้างถึงใน Puppis, 2007) ซึ่งจะครอบคลุมรูปแบบของกฎระเบียบการกำกับดูแลในภาคสื่อทั้งหมดแต่จะกว้างขวางกว่า โดย Freedman (2008 อ้างถึงใน Puppis, 2010) ได้จำกัดความของคำว่า ธรรมาภิบาลสื่อ ในความหมาย คือ ผลรวมของกลไกต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ระดับชาติและระดับนานาชาติ แบบรวมศูนย์และแบบกระจายตัว และมีจุดมุ่งหมายเพื่อการจัดระเบียบระบบสื่อ หรือกล่าวคือการทำให้มีโครงสร้างที่มีกฎเกณฑ์ที่ครบถ้วนสมบูรณ์ในการกำกับดูแลสื่อ (Puppis, 2010) มีการจัดทำกรอบแนวปฏิบัติ กฎเกณฑ์ และสถาบันที่กำหนดขอบเขตและเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำหน้าที่สื่อด้วยวิธีการหลากหลาย สร้างความสำนึกรับผิดชอบ (Accountability) กันเองภายในสื่อ ตลอดจนถึงการสร้างความสัมพันธ์เชิงสถาบันระหว่างสื่อและสังคม (Hamelik and Nordenstreng, 2007; McQuail, 2007 อ้างถึงใน Puppis, 2010) ในทางหนึ่ง การธรรมาภิบาลสื่อจะให้ความสำคัญไปที่ประเด็นเรื่องของการบูรณาการเกี่ยวกับกฎระเบียบ แต่ในอีก

ทางหนึ่ง แนวคิดเรื่องการธรรมาภิบาลเชิงวิเคราะห์ (Analytical Governance) ก็สามารถนำมาใช้กับบริบททางทฤษฎีต่าง ๆ เพื่ออธิบายในแง่มุมมองของโครงสร้างการกำกับดูแล (Puppis, 2010)

แนวคิดเรื่องการธรรมาภิบาลสามารถอธิบายโดยอาศัยหลักการทำงานของรัฐบาลในแนวนราบ (Horizontal) และแนวตั้ง (Vertical) ของรัฐบาลในยุโรป ซึ่งในแนวนราบนั้นจะใช้เพื่ออธิบายการกำกับดูแลสื่อที่มีความครอบคลุมถึงกฎข้อบังคับทางกฎหมายตลอดจนการกำกับดูแลตนเอง อันเป็นอิทธิพลของรัฐโดยเจตนาและครอบคลุมการดำเนินการของรัฐทั้งหมดที่ออกแบบมาเพื่อให้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอุตสาหกรรมหรือสังคม ในทางตรงกันข้าม การกำกับดูแลกันเองคือการที่ผู้ดำเนินการหรือองค์กรนั้น ๆ ไม่ใช่ภาครัฐ แต่มีหน้าที่ในการควบคุมมาตรฐานและพฤติกรรมของสมาชิก (Baldwin and Cave, 1999; Black, 1996; 2001; Majone, 1996 อ้างถึงใน Puppis, 2010) ซึ่งรูปแบบของการกำกับดูแลกันเองและการกำกับดูแลร่วมมีความสำคัญเนื่องจากกฎระเบียบของสื่อมักจะต้องเผชิญกับภาวะที่ยากลำบาก (Rock and Hard Place) อยู่เสมอ แม้ว่าภาครัฐจะมีความชอบด้วยกฎหมายแต่ตามจิตสำนึกของประชาธิปไตยแบบตะวันตกเห็นควรว่าสื่อควรอยู่ให้ห่างไกลจากอิทธิพลของรัฐบาล ดังนั้น กฎระเบียบข้อบังคับที่ไม่ใช่กฎหมายจึงมักถูกเสนอเป็นวิธีในการแก้ปัญหาเพื่อใช้ในการประนีประนอมในทางกฎเกณฑ์ของสื่อตามขอบเขตของความอิสระในแบบที่ควรจะเป็น ในส่วนของแนวตั้ง คือการอธิบายถึงการกำกับดูแลในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่การกำกับดูแลในระดับชาติที่ถูกเสริมด้วยการกำกับดูแลระดับโลก ที่ซึ่งตัวแสดงในระดับสากลอย่างองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) และ UNESCO เข้ามามีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบสื่อ ตลอดจนถึงสหภาพยุโรป (European Union: EU) ที่เช่นกัน ซึ่งการบูรณาการโดยมีตัวแสดงระดับโลกเหล่านี้เข้ามามีบทบาทด้วยจึงเป็นที่มาของการเกิดระดับธรรมาภิบาลใหม่ทั้งหมด และการขยายตัวในแนวนราบและแนวตั้งนี้ แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางการตัดสินใจที่มีต่อการกำกับดูแลที่เพิ่มมากขึ้นภายใต้เครือข่ายที่มีความซับซ้อน อีกทั้งยังมีการครอบคลุมถึงตัวแสดงในระดับนานาชาติอีกด้วย (Puppis, 2010) โดยสามารถอธิบายการขยายตัวได้ดังแสดงในภาพต่อไปนี้

รูปที่ 2.3 การธรรมาภิบาลสื่อในการขยายบทบาทของรัฐบาลของยุโรปในแนวนอนและแนวดิ่ง

ที่มา: Puppis, 2007

จากภาพจะเห็นว่าธรรมาภิบาลมีขอบเขตครอบคลุมทั้งในแนวนอนและแนวดิ่ง และการที่จะอธิบายว่าการกำกับดูแลแบบใดคือการธรรมาภิบาลสื่อที่ดีที่สุดอาจจะเป็นไปไม่ได้ เนื่องจากบริบทของแต่ละประเทศมีความแตกต่างและหลากหลาย แต่เราอาจสามารถใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการแยกเป็นปัจจัยวิเคราะห์ผ่านการจำแนกขอบเขตของการธรรมาภิบาลสื่อ (Domains of Media Governance) ตามแนวคิดของ Puppis (2007) เพื่อการหาแนวทางที่เหมาะสม โดยมีทั้งหมด 6 ปัจจัย ได้แก่ รูปแบบองค์กร (Organization) ความเป็นเจ้าของ (Ownership) แหล่งเงินทุน (Funding) การเผยแพร่ (Distribution) กระบวนการผลิตสื่อ (Processes) และเนื้อหา (Content)

2.1.2 ชุดตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพสื่อ (Media Development Indicators: MDIs)

ชุดตัวชี้วัดการพัฒนาคุณภาพสื่อคือชุดตัวชี้วัดที่ถูกพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2551 โดยองค์การยูเนสโกซึ่งถือว่าเป็นดัชนีชี้วัดที่มีความเป็นสากล มีการแปลจากต้นฉบับที่เป็นภาษาอังกฤษในอีก 8 ภาษา คือ ฝรั่งเศส สเปน อราบิก รัสเซีย จีน โปรตุเกส เนปาล และไทย ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อให้สื่อถือเป็นหนึ่งในเสาหลักการปกครองในระบบประชาธิปไตย เกิดการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีจนทำให้เกิดธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาจะใช้นับแปลภาษาไทยมาใช้เป็นฐานทางการศึกษาในเรื่องหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ในเว็บไซต์ทางการของยูเนสโกเองได้มีการเปิดเผยว่า ณ ปัจจุบันได้มีการนำชุดตัวชี้วัดนี้ไปใช้ในกลุ่ม 30 ประเทศทั่วโลกในกลุ่มประเทศ

ด้อยพัฒนาและกำลังพัฒนา ได้แก่ อูกันดา ตูนิเซีย ติมอร์-เลสเต สวาซิเลีย ชูดานใต้ ปาเลสไตน์ เนปาล โมซัมบิก พม่า มัลดีฟ มองโกเลีย มาดากัสการ์ ลิเบีย จอร์แดน กาบอง อียิปต์ เอกวาดอร์ สาธารณรัฐโดมินิกัน การากา โครเอเชีย บอสเนียและเฮอร์เซโก โบลิเวีย และภูฏาน โดยกลุ่มประเทศเหล่านี้ทางยูเนสโกได้ทำการประเมินเสร็จสิ้นและเผยแพร่ออกเป็นฉบับรายงานเรียบร้อยแล้ว ขณะนี้กำลังอยู่ในช่วงของการประเมินในกลุ่มประเทศบราซิล เอธิโอเปีย แกมเบีย เฮติ มาลาวี และ อูรุกวัย (UNESCO, 2008) สำหรับชุดตัวชี้วัดได้มีการแบ่งออกเป็น 5 หมวดดังนี้

หมวดที่ 1 ระบบการกำกับดูแลที่เอื้อต่อเสรีภาพในการแสดงออกความเป็นพหุนิยมและความหลากหลาย คือ การมีกรอบของกฎหมาย นโยบาย และการกำกับดูแล ซึ่งคุ้มครองและส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกและข้อมูลข่าวสาร โดยตั้งอยู่บนมาตรฐานการปฏิบัติที่ระดับสากลและกำหนดขึ้นโดยภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็นตัวชี้วัดหลัก 4 ตัว ได้แก่ กรอบด้านกฎหมายและนโยบาย ระบบการกำกับดูแลการกระจายเสียงและภาพ กฎหมายหมิ่นประมาทและข้อจำกัดด้านกฎหมายอื่น ๆ ที่มีต่อสื่อมวลชน และการเซ็นเซอร์

หมวดที่ 2 ความเป็นพหุนิยมและความหลากหลายของสื่อ การไม่มีใครได้เปรียบเสียเปรียบในทางเศรษฐกิจ และความโปร่งใสด้านความเป็นเจ้าของ คือการที่รัฐส่งเสริมอย่างจริงจังให้มีการพัฒนาของสื่อในลักษณะที่ป้องกันการกระจุกตัวของสื่อโดยไม่จำเป็น และแน่ใจว่ามีความเป็นพหุนิยมและความโปร่งใสในความเป็นเจ้าของและเนื้อหา ทั้งในสื่อสาธารณะ สื่อเอกชน และสื่อชุมชน แบ่งออกเป็นตัวชี้วัดหลัก 5 ตัว ได้แก่ การกระจุกตัวของสื่อ การมีความหลากหลายของสื่อสาธารณะ สื่อเอกชน และสื่อชุมชน การออกใบอนุญาตและการจัดสรรคลื่นความถี่ การจัดเก็บภาษี และการกำกับดูแลทางธุรกิจ และการโฆษณา

หมวดที่ 3 สื่อในฐานะที่เป็นเวทีสำหรับการถกเถียงทางประชาธิปไตย คือการที่สื่อซึ่งมีการกำกับดูแลตนเองและได้รับความนับถือในวิชาชีพเป็นตัวสะท้อนและตัวแทนของความหลากหลายของทัศนคติและผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งรวมถึงกลุ่มคนด้อยโอกาสด้วย โดยมีความรู้ด้านข้อมูลข่าวสารและสื่อในระดับสูง แบ่งออกเป็นตัวชี้วัดหลัก 6 ตัว ได้แก่ สื่อสะท้อนความหลากหลายของสังคม รูปแบบของการกระจายเสียงและภาพเพื่อบริการสาธารณะ การกำกับดูแลกันเองของสื่อ ข้อกำหนดในเรื่องความยุติธรรมและเป็นกลาง ระดับความไว้วางใจของสาธารณะชน และความเชื่อมั่นในสื่อ ความปลอดภัยของสื่อมวลชน

หมวดที่ 4 การสร้างศักยภาพทางวิชาชีพและสถาบันที่สร้างขึ้นเพื่อสนับสนุน เสริมภาพในการแสดงออก ความเป็นพหุนิยมและความหลากหลาย คือการที่คนทำงานด้านสื่อสามารถเข้าถึงการฝึกอบรมและการพัฒนาทางวิชาชีพ ทั้งในแง่ปฏิบัติและวิชาการในทุก ๆ ช่วงของการทำงาน และสื่อโดยรวมได้รับการเฝ้าติดตามและสนับสนุนโดยสมาคมวิชาชีพและองค์การภาคประชาสังคม แบ่งออกเป็นตัวชี้วัดหลัก 4 ตัว ได้แก่ การอบรมวิชาชีพสื่อ หลักสูตรในสถาบันเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อ สหภาพและองค์การวิชาชีพ และองค์การภาคประชาสังคม

หมวดที่ 5 ศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐานเพียงพอต่อการสนับสนุนให้มีสื่อที่มีความเป็นอิสระและพหุนิยม คือการที่สื่อให้ประชาชนซึ่งรวมถึงกลุ่มคนด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงได้สูงหรือเข้าถึงได้มากขึ้น และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรวบรวมและเผยแพร่ข่าวและข้อมูลข่าวสารอันเหมาะสมต่อบริบทของท้องถิ่น แบ่งออกเป็นตัวชี้วัดหลัก 2 ตัว ได้แก่ การมีทรัพยากรด้านเทคนิคของสื่อ และอัตราการเข้าถึงสิ่งพิมพ์ สื่อกระจายเสียงและภาพ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแล

2.2.1 สื่อและสังคมประชาธิปไตย (Media and Democracy)

ในสารัตถะของประเทศที่มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยมีความพยายามที่จะอธิบายถึงความสำคัญของสื่อต่อระบบ โครงสร้างทางประชาธิปไตยมาเป็นเวลานาน โดยทฤษฎีหนึ่งที่มีความเก่าแก่และยังคงถูกพูดถึงอยู่ในปัจจุบันคือทฤษฎีฐานันดรที่สี่ (The Fourth Estate) ของ Edmund Burke ที่อธิบายถึงอำนาจทางการเมืองในมือของสื่อมวลชน (หมายถึงสื่อสิ่งพิมพ์ (Press) สมัยนั้น) ในลักษณะของการครอบครองผืนดินแห่งที่สี่ ขณะที่อีกสามแห่งเป็นของชนชั้นขุนนาง (Lords) นักบวช (Church) และสภาผู้แทน (Commons) โดยพลังของสื่อมวลชนเกิดขึ้นจากความสามารถในการให้หรือระงับการประชาสัมพันธ์และจากความสามารถในการให้ข้อมูลในการสื่อสาร เสรีภาพหลักประการแรกคือการรายงานและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพิจารณา การชุมนุม และการกระทำของรัฐบาล ด้วยหลักเสรีภาพนี้เป็นรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและความก้าวหน้า (Hardt, 2003 อ้างถึงใน McQuail, 2010)

อย่างไรก็ตาม ในยุคสมัยที่เปลี่ยนไปก็มีหลายคนที่ออกมาโต้แย้งความมีเสรีภาพของสื่อที่มากเกินไปจนละเลยเจตจำนงเดิมที่มุ่งปฏิบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะกลายเป็นการแสวงหาประโยชน์ส่วนตน กระทั่งเกิดการก่อตั้ง “คณะกรรมการเสรีภาพสื่อและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม” (Commission on Freedom of the Press and the Theory of Social Responsibility) ในปี ค.ศ. 1947 โดยผู้ก่อตั้งคือ Robert Hutchins จุดมุ่งหมายของคณะกรรมการคือ “เพื่อตรวจสอบขอบเขตและพฤติกรรมว่ามีสื่อใดของสหรัฐอเมริกาที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อสืบหาว่าสื่อมีการแสดงออกอย่างเสรีหรือไม่ถูกจำกัด ไม่ว่าจะโดยการเซ็นเซอร์ของรัฐบาล ความกดดันจากผู้อ่านหรือนักโฆษณา หรือเป็นเพราะความไม่ฉลาดของเจ้าของหรือความขี้ลาดของผู้บริหาร” (McQuail, 2010) ซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ต้องกลับมาพิจารณาถึงความจำเป็นในการเข้าไปแทรกแซงจากภาครัฐเพื่อรักษาการเจ็บป่วยที่กำลังกัดกินสื่อมวลชนจากเสรีภาพที่มีมากเกินไป

2.2.2 ทฤษฎีการกำกับดูแล (Theory of Regulation)

ทฤษฎีการกำกับดูแล คือทฤษฎีที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญในการที่จะต้องมีการกำกับดูแล โดย Baldwin & Cave (1999 อ้างถึงใน Lunt & Livingstone, 2012) ได้ให้เหตุผลว่าด้วยความหลากหลายทางเศรษฐกิจ (Variety of Economic) เพื่อควบคุมการผูกขาด (Controlling Monopolies) การค้ากำไรจากการเก็บภาษีลอย (Taxing Windfall Profits) การจัดการปัญหาความไม่สมดุล (Overcoming Asymmetries) ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค และเป็นตัวกลางในการต่อต้านพฤติกรรม การแข่งขันระหว่างบริษัท (ModeRating Anti-Competitive Behaviour) ซึ่งนอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้วยังมีความเป็นไปได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องจากพฤติกรรมทางการตลาดที่มีความจำเป็นจะต้องได้รับการกำกับดูแลเพื่อมาทำหน้าที่ในการใกล้เคียง อาทิ การคุ้มครองประเภทการบริการที่จำเป็น (Essential Services) การสร้างความมั่นใจในการจัดการสินค้าสาธารณะ (Public Goods) และการคุ้มครองผู้บริโภค (Protecting Consumers) นอกจากนี้ ยังหมายความรวมถึงผลกระทบทางสังคม ในทางการตลาดอีกด้วย ซึ่งการกำกับดูแลยังสามารถส่งเสริมวัตถุประสงค์ทางสังคมและความเป็นสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่มีแนวทางการกำกับดูแลที่กระจาย (Dispersed) และการร่วมมือกัน (Collaborative) หรือเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการกำกับดูแล ขณะเดียวกันก็มีฐานะในการเป็นส่วนขยายของกลไกการบริหารราชการ ความเชี่ยวชาญเฉพาะที่จะใช้แสดงตัวตนและยังเป็นอิสระจากรัฐบาล นำไปสู่การเป็นระบบราชการในอุดม-คติที่มีเหตุผลซึ่งทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์โดยไม่ข้องเกี่ยวกับรัฐบาล (at Arm's Length from Government)

รูปแบบของการกำกับดูแลในการรับรู้ของนักวิชาการโดยทั่วไปมีเพียงแค่ 3 รูปแบบเท่านั้น ได้แก่ การกำกับดูแลโดยภาครัฐ (Statutory Regulation) การกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) ดังที่จะเห็นได้จากกรอบแนวคิดธรรมาภิบาลของ Ginosar (2013) ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะ ดังนี้

1) การกำกับดูแลโดยภาครัฐ คือการที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการแบบเบ็ดเสร็จและเป็นผู้บังคับใช้ กฎ (Enforces) และลงโทษ (Sanction) ผู้ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎ หรือในการนิยามของ Baldwin & Cave (1999 อ้างถึงใน Puppis, 2007) กล่าวว่า การกำกับดูแลโดยภาครัฐ หมายถึง “อิทธิพลของรัฐโดยเจตนา” และ “ครอบคลุมการดำเนินการของรัฐทั้งหมดที่ออกแบบมาเพื่อมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของอุตสาหกรรมหรือสังคม” อาทิ ระบอบการปกครองตามคำสั่ง แรงจูงใจทางเศรษฐกิจ และการจัดหาข้อมูล เป็นต้น การกำกับดูแลสื่อตามกฎหมาย (Statutory Media Regulation) จึงหมายถึงการกำกับดูแลสื่อของหน่วยงานภาครัฐ โดยในส่วนของสื่อมวลชน (Mass Media) นั้น หมายถึง “วิธีการสื่อสารที่เป็นระเบียบ” ในขณะที่ “กระบวนการสื่อสารมวลชน (Mass Communication) และสื่อที่แท้จริง (Actual Media)” ที่ทำให้เป็นไปได้นั้นสามารถแยกแยะได้ (McQuail, 2005 อ้างถึงใน Puppis, 2007) ดังนั้น ข้อบังคับของสื่อตามกฎหมายจึงสามารถกำหนดได้ว่าเป็นการกำหนดและการบังคับใช้กฎ ตลอดจนการลงโทษหากไม่ปฏิบัติตามสืบเนื่องจากองค์การสื่อและกระบวนการสื่อสารมวลชนดังกล่าวกระทำขึ้น กฎระเบียบทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่เรียกว่า หน่วยงานกำกับดูแลซึ่งดำเนินการบนพื้นฐานของอำนาจตามกฎหมาย (Majone, 1996a อ้างถึงใน Puppis, 2007)

2) การกำกับดูแลตนเอง มาจากภาษาอังกฤษคำว่า “Self-Regulation” โดยคำว่า “Self” หมายถึงตัวแสดง (Actors) ซึ่งอาจหมายถึงบริษัทเดี่ยวหรือกลุ่มบริษัทก็ได้ มักมีลักษณะของการที่กลุ่มธุรกิจ (Industry) หรือกลุ่มวิชาชีพ (Profession) เป็นผู้ทำข้อบังคับในการกำกับดูแลตนเอง แต่ไม่ได้หมายความว่า การกำกับดูแลรูปแบบนี้จะตัดขาดออกจากการมีส่วนร่วมของภาครัฐได้อย่างสิ้นเชิง ในกรณีนี้อ้างถึงเฉพาะกรณีที่รัฐบาลได้มอบหมายอำนาจ (Delegation) ในการควบคุมอย่างเป็นทางการ เมื่อภาคเอกชนรับรู้ถึงความจำเป็นในการกำกับดูแลตนเองด้วยเหตุผลใดก็ตามเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในการปฏิบัติตามความเชื่อทางจริยธรรม การสร้างชื่อเสียงของอุตสาหกรรม หรือการยกระดับทางการตลาด (Irving, 1997 อ้างถึงใน Campbell, 1999) โดยมีความพยายามกันภาครัฐออกจากการกำกับดูแล ซึ่งอธิบายในรูปแบบของกฎระเบียบที่ตัวแสดงภาคเอกชนมีการกำหนดและบังคับใช้กฎตนเอง หากไม่ผู้ใดที่ไม่ปฏิบัติตามบทลงโทษก็จะมี

ลงโทษตนเอง (Puppis, 2007) การกำกับดูแลตนเองคือการรวมกันเพื่อสร้างมาตรฐานที่มาตรฐานทางพฤติกรรม (Codes of Behaviour) ที่เหมาะสมสำหรับสื่อ ซึ่งจำเป็นต่อการสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงออกและประเมินผลว่าพฤติกรรมเหล่านั้นควรจะได้รับการตรวจสอบหรือพิจารณาอย่างไร โดยการกำกับดูแลตนเองจะช่วยรักษาความเป็นอิสระของสื่อและปกป้องสื่อจากการแทรกแซงของรัฐบาลและพวกพ้อง (Puddephatt, 2011)

สำหรับแนวทางการกำกับดูแลตนเองของสื่อตามข้อเสนอของ Haraszti and et al. (2008) ได้ให้ข้อเสนอไว้ใน 4 ด้าน ได้แก่ โดยในแต่ละด้านมีรายละเอียด ดังนี้

หลักจรรยาบรรณ มีขึ้นเพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ สิทธิ และหน้าที่ ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในที่สาธารณะ เพื่อให้มีหลักการชี้แนะเกี่ยวกับวิธีการใช้วิชาชีพของคนให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีชื่อเรียกในแบบที่แตกต่างกัน อาทิ มาตรฐานทางจริยธรรม (Ethics Standards) ธรรมนูญจริยธรรม (Ethics Charter) หลักจรรยาบรรณ (Code of Ethics) และอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม กฎตามชื่อเรียกเหล่านี้มีขึ้นเพื่อบังคับใช้แบบเดียวกัน คือเพื่อปกป้องอิสรภาพของวิชาชีพและเพื่อประโยชน์สาธารณะ

หน่วยงานกำกับดูแลตนเอง มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการกำกับดูแลตนเอง เนื่องจากการจัดทำหลักจรรยาบรรณขึ้นมาแล้ว เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพจึงจะต้องมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมตรวจสอบตลอดจนลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืน โดยองค์กรนี้อาจสามารถเป็นได้หลากหลายรูปแบบ หลัก ๆ คือสำนักงานตรวจสอบและสภาวิชาชีพ

สภาวิชาชีพสื่อ คือองค์กรในรูปแบบที่มีความทั่วไปมากที่สุดสำหรับการกำกับดูแลสื่อในแบบกำกับดูแลตนเอง ซึ่งสภาวิชาชีพสื่อมักเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางด้านสื่อเป็นหลัก โดยสภาเหล่านี้จะไม่ขึ้นเกี่ยวกับฝ่ายการเมือง หน้าที่รับผิดชอบหลักของสภาวิชาชีพสื่อคือการจัดการกับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทำงานของสื่อผ่านการตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งการกระทำเหล่านี้จะทำให้สามารถรับประกันต่อสาธารณะได้ว่าผู้ชมจะได้รับสื่อที่มีคุณภาพ จากการเผยให้เห็นถึงความรับผิดชอบของบรรดาผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อการนำเสนอของสื่อ อีกทั้งยังแสดงให้เห็นว่ากฎระเบียบของรัฐที่ขยายออกไปนั้นไม่จำเป็น โดยสภาวิชาชีพสื่อที่จัดตั้งขึ้นแต่ละแห่งนั้น

จะมีเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัว ซึ่งเป็นผลมาจากประวัติศาสตร์และสภาพแวดล้อมของสื่อของประเทศนั้น ๆ

ผู้ตรวจสอบ จะแตกต่างกับสภาวิชาชีพสื่อ เนื่องจากผู้ตรวจสอบจะทำหน้าที่แบบเฉพาะเจาะจงกับสื่อบางแห่งหรือบางประเภทเท่านั้น โดยผู้ตรวจสอบทำหน้าที่ในการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของสื่อแห่งใดแห่งหนึ่งกับผู้ชม ผ่านการรับฟังความคิดเห็นและข้อร้องเรียนต่าง ๆ เพื่อพยายามแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างสองฝ่าย

3) การกำกับดูแลร่วมกัน คือกำหนดและการบังคับใช้กฎและการลงโทษผู้ที่ไม่ปฏิบัติตาม โดยหน่วยงานกลางซึ่งเป็นตัวแทนภาคเอกชนที่ได้รับมอบหมายและเป็นผู้ที่ทำงานร่วมกับภาครัฐ (ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานกำกับดูแล) ซึ่งหมายความว่า การกำกับดูแลกันเองจะเกิดขึ้นภายในกรอบที่รัฐเป็นผู้กำหนด (Puppis, 2007) หน่วยงานที่กำกับดูแลจะต้องมีการพูดคุยเจรจากับผู้ที่ถูกกำกับดูแล อยู่เสมอเกี่ยวกับแนวทางในการดำเนินงาน ประเด็นการตัดสินใจที่มีความเฉพาะเจาะจง และการปฏิบัติตามข้อกำหนด สำหรับระบบการจัดการนโยบายสาธารณะโดยการกระจายอำนาจให้องค์การเอกชนและองค์การสาธารณะที่มีความซับซ้อนนี้ อาจใช้วิธีการจัดการร่วม (Co-Management) ซึ่งเป็นการให้รัฐบาลและภาคธุรกิจทำการพูดคุยเจรจากับกฎเกณฑ์ที่จะบังคับใช้ โดยมีการแปรสภาพให้เป็นแบบจำลองของการกำกับดูแลร่วมกัน ซึ่งพิจารณาจากความทับซ้อนกันระหว่าง (Quasi-Government) กับกึ่งเอกชน (Quasi-Private) และภาคประชาสังคม (Cishecki, 2002)

2.2.3 การกำกับดูแลกันเองในประเทศไทย

จากข้อกำหนดทางกฎหมาย กสทช. ได้ส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งองค์การขึ้นมาทำหน้าที่โดยการให้สื่อมวลชนสร้างกลไกความร่วมมือแบบสมัครใจและมีข้อผูกพันระหว่างกันของสมาชิกในรูปแบบของสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ มีการจัดตั้งองค์การ จัดตั้งคณะกรรมการสมาคม จัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลกันเอง / ควบคุมด้านจริยธรรม คณะกรรมการรับพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ โดยยึดถือกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพตามแต่ละลักษณะของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือดำรงแนวทางจริยธรรมและการลงโทษตักเตือนสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม (สำนักงาน กสทช., 2557) และได้มีการออกเป็นคู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลกันเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ เพื่อให้้องค์การวิชาชีพสื่อมวลชนทราบแนวทางปฏิบัติในข้อควรทำและไม่ควรทำ หลักจริยธรรม ความเป็น

มาตรฐานทางวิชาชีพ แนวทางปฏิบัติและกรณีศึกษา เพื่อรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศ ศักดิ์ศรีของคณาจารย์ เพื่อประโยชน์แห่งสังคมและประชาชนผู้บริโภคลือและความสงบสุขของสังคม (สำนักงาน กสทช., 2557) โดยได้มีการบัญญัติบทลงโทษเมื่อกระทำผิดไว้ในพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ทั้งทางปกครองและอาญา ซึ่งเมื่อวินิจฉัยแล้วเห็นว่ามี ความผิดจริงจึงให้พิจารณาบทลงโทษตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในกฎหมายอย่างเหมาะสม ซึ่งจะ พิจารณาเป็นรายกรณีเมื่อมีการร้องเรียนเกิดขึ้นแต่ไม่ใช่การเอาผิดเมื่อพบว่าองค์กรหรือผู้ประกอบการ วิชาชีพมีการกระทำที่ขัดต่อหลักการที่ระบุไว้ในคู่มือ เนื่องจากสถานะของคู่มือนั้นเป็นเพียงแค่ แนวปฏิบัติเท่านั้นแต่ไม่ได้มีผลบังคับใช้ในทางกฎหมาย ดังนั้น หากเมื่อเกิดการร้องเรียนขึ้นจึง อาจจะถูกนำมาใช้ร่วมในการพิจารณาคำตัดสินหรือไม่ก็ได้

การได้มาซึ่งกรอบมาตรฐานจริยธรรม จรรยาบรรณ นอกจากขอบเขตอำนาจหน้าที่และ ความรับผิดชอบตามข้อบังคับทางกฎหมายตามรัฐธรรมนูญดังที่กล่าวไปแล้วในข้างต้น ยังมีที่มาจาก แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2555 – 2559) ตามยุทธศาสตร์ที่ 5.2 เรื่องการกำกับดูแลวิทยุกระจายเสียงและสื่อวิทยุโทรทัศน์ เพื่อการส่งเสริมประโยชน์สาธารณะ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงในหลากหลายมิติ เพื่อให้การใช้คลื่นความถี่อย่างถูกต้อง เสรี และเป็นธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการกำกับดูแลทางด้านคุณภาพของเนื้อหารายการที่ ออกอากาศให้เกิดประโยชน์สาธารณะ ส่งเสริมหลักการด้านสิทธิมนุษยชน และมีความหลากหลาย ทางด้านเนื้อหาและประเภทรายการที่น่าสนใจ เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคเพื่อไม่ให้เกิดการเอาเปรียบหรือแสวงประโยชน์จากสื่อโฆษณา ส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันที่โปร่งใสและเป็นธรรม ตลอดจนการกำหนดมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการจัดการกับภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน โดยได้มีการ กำหนดแนวทางปฏิบัติ (Guideline) เอาไว้จำนวน 13 ข้อ ประกอบไปด้วย

- 1) กำหนดหลักเกณฑ์และกติกาในการกำกับดูแลการประกอบกิจการด้านเนื้อหา
- 2) กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาตให้ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดเวลาให้แก่รายการ ที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคม หรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อเด็ก และหลักสิทธิมนุษยชน
- 3) กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการให้บุคคลอื่นเข้าเวลาดำเนินรายการสำหรับผู้ได้รับใบอนุญาต
- 4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาต ผู้ผลิตรายการ และผู้ประกอบการวิชาชีพ สื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์เป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อ

ทำหน้าที่จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ และการควบคุมการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพกันเองภายใต้มาตรฐานทางจริยธรรม

5) กำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาโฆษณาอันมีลักษณะเป็นการค้ากำไรเกินควร หลอกลวงผู้บริโภค หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

6) สร้างกลไกการป้องกันโดยจัดการให้ความรู้ทำความเข้าใจแก่ผู้สนใจ เกี่ยวกับการใช้คลื่นและเครื่องวิทยุคมนาคมสำหรับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างถูกต้องและปราศจากการรบกวน

7) ประสานงานคลื่นความถี่เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาการรบกวนการใช้คลื่นความถี่

8) ดำเนินการให้มีกลไกการบังคับใช้กฎหมายที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ

9) กำหนดมาตรการเพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการผูกขาดหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

10) จัดทำหลักเกณฑ์การกำกับดูแลด้านราคาและอัตราค่าบริการในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้เป็นธรรมต่อผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการ โดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ

11) จัดทำแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรมระหว่างผู้ประกอบการ

12) กำหนดหลักเกณฑ์สำหรับการดำเนินกิจการกรณีที่มีภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน

13) กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตสำหรับผู้ประกอบกิจการให้จัดให้มีระบบรองรับการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพกรณีที่มีภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน

โดยในปัจจุบันประเทศไทยอยู่ภายใต้กรอบการดำเนินงานตามแผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2563 – 2568) ยุทธศาสตร์ที่ 3 การกำกับดูแลเนื้อหา การคุ้มครองผู้บริโภค และการส่งเสริมเสรีภาพของประชาชน ได้มีการปรับให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี มุ่งเน้นไปสู่ การพัฒนาและสร้างกลไกในการกำกับดูแลด้านเนื้อหาให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการส่งเสริมสนับสนุน เนื้อหาที่มีคุณภาพ สร้างสรรค์ หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะให้มากยิ่งขึ้น มีการคุ้มครอง ผู้บริโภคมิให้ถูกเอาเปรียบ และได้รับการอย่างเป็นธรรม มีการบริหารจัดการเรื่องร้องเรียนที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนให้สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารที่หลากหลายได้อย่างเท่าเทียม รวมทั้งผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพของตนได้

อย่างเต็มที่ ซึ่งในแผนแม่บทฉบับนี้ได้มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติเอาไว้ทั้งหมดจำนวน 11 ข้อด้วยกัน คือ

- 1) มีกลไก อุปกรณ์ หรือเครื่องมือการติดตามประเมินผลการทำงานกำกับดูแลเนื้อหาที่สอดคล้องกับ สภาพการณ์
- 2) การให้ความรู้ สร้างความเข้าใจ และสนับสนุนให้มีการผลิตเนื้อหาที่มีคุณภาพ สร้างสรรค์ หลากหลาย และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ
- 3) มีการออกแบบมาตรการเพื่อให้การกำกับดูแลสัญญาการให้บริการเป็นไปตามมาตรฐาน
- 4) สื่อสารสร้างความเข้าใจถึงกระบวนการจัดการเรื่องร้องเรียนและลักษณะของเรื่องร้องเรียนที่ เอื้อต่อการแก้ปัญหาที่รวดเร็ว
- 5) มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนากลไกและกระบวนการจัดการปัญหาเรื่องร้องเรียน ให้ความสะดวกมากยิ่งขึ้น
- 6) มีแผนหรือแนวทางที่ชัดเจนในการมีเครือข่ายเฝ้าระวังและคุ้มครองผู้บริโภคที่เข้มแข็ง
- 7) จัดทำแผนสนับสนุนการเข้าถึงบริการด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ที่กำหนด ประเภทบริการต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน
- 8) สร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการให้ความรู้ และเสริมสร้างทักษะการรู้เท่าทัน สื่อให้กับประชาชนกลุ่มต่าง ๆ
- 9) สนับสนุนการให้ทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนการเข้าถึงและใช้ประโยชน์สื่อผู้พิการ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผ่านกองทุนวิจัยและพัฒนากิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม เพื่อประโยชน์สาธารณะ
- 10) กำหนดเงื่อนไขการอนุญาตมิให้ผู้รับใบอนุญาตจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพ
- 11) สนับสนุนการดำเนินการให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การเผยแพร่รายการโทรทัศน์สำคัญ ที่ให้ เผยแพร่ได้เฉพาะในบริการ โทรทัศน์ที่เป็นการทั่วไป

นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดตัวชี้วัด (Indicator) ในการดำเนินงานเอาไว้ด้วย โดยในแผนแม่บทฉบับที่ 1 ได้มีการกำหนดเอาไว้ทั้งหมดจำนวน 15 ข้อด้วยกัน ได้แก่

- 1) มีหลักเกณฑ์กำกับการประกอบกิจการด้านเนื้อหาภายใน 1 ปี
- 2) มีกลไก อุปกรณ์ หรือเครื่องมือการติดตามประเมินผลการทำงานด้านเนื้อหาภายใน 2 ปี

3) มีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขการอนุญาตให้ผู้รับใบอนุญาตต้องจัดเวลาให้แก่รายการที่มีเนื้อหาสร้างสรรค์สังคมหรือรายการสำหรับเด็กและเยาวชน และคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อเด็กและหลักสิทธิมนุษยชน

4) มีหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข ในการให้บุคคลอื่นเช่าเวลาดำเนินรายการสำหรับผู้ได้รับใบอนุญาต

5) มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลตนเองให้เป็นไปตามมาตรฐานทางจริยธรรมของการประกอบวิชาชีพ

6) มีแนวทางปฏิบัติและกลไกสนับสนุนการกำกับดูแลตนเองของสื่อ

7) มีหลักเกณฑ์การพิจารณาโฆษณาอันมีลักษณะเป็นการค้ากำไรเกินควรหรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญ

8) ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้เกี่ยวกับการใช้คลื่นและเครื่องวิทยุคมนาคมเพิ่มขึ้น

9) มีการประสานงานคลื่นความถี่เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการรบกวนการใช้คลื่นความถี่

10) มีกลไกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการร้องเรียนการกระทำที่ละเมิดต่อกฎหมายด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

11) มีมาตรการเพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการผูกขาดหรือก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขันในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ภายใน 2 ปี

12) มีหลักเกณฑ์การกำกับดูแลด้านราคาและอัตราค่าบริการในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ให้เป็นธรรมต่อผู้ให้บริการและผู้ใช้บริการโดยคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะภายใน 2 ปี

13) มีแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการแข่งขันเสรีอย่างเป็นธรรมภายใน 2 ปี

14) มีหลักเกณฑ์และกระบวนการสำหรับรองรับการประกอบกิจการในกรณีที่มีภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉินที่เป็นระบบและชัดเจน

15) มีเงื่อนไขการอนุญาตสำหรับผู้ประกอบกิจการ ให้จัดให้มีระบบในการรองรับการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์อย่างมีประสิทธิภาพในกรณีที่มีภัยพิบัติหรือเหตุฉุกเฉิน

ขณะที่ชุดตัวชี้วัดในแผนแม่บทฉบับที่ 2 หรือฉบับปัจจุบันที่มีการดำเนินการอยู่นั้น ประกอบไปด้วยตัวชี้วัดจำนวน 8 ตัว คือ

1) ระบบและกลไกในการกำกับดูแลด้านเนื้อหา

2) มีความร่วมมือกับหน่วยงานหรือองค์กรที่มีอำนาจตามกฎหมายซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำเนื้อหา รายการไปเผยแพร่สู่สาธารณะ

3) การผลิตสัญญาการให้บริการของผู้ประกอบการมีจำนวนลดลง

4) ระยะเวลาแก้ปัญหาและจัดการเรื่องร้องเรียนรวดเร็วขึ้นเป็นไปตามกำหนดเวลา

5) มีช่องทางการร้องเรียนและติดตามความคืบหน้าของเรื่องร้องเรียนเพิ่มขึ้น

6) มีผลการประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการอย่างทั่วถึงทั้งในมิติพื้นที่ และในมิติของเนื้อหาที่หลากหลายเข้าถึงง่ายสำหรับประชาชนทุกกลุ่มที่เป็นที่น่าพอใจ

7) มีบริการการเข้าถึงสำหรับผู้พิการตามหลักเกณฑ์ที่ กสทช. ประกาศกำหนด

8) มีเงื่อนไขการอนุญาตที่มีให้ผู้รับใบอนุญาตจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพ

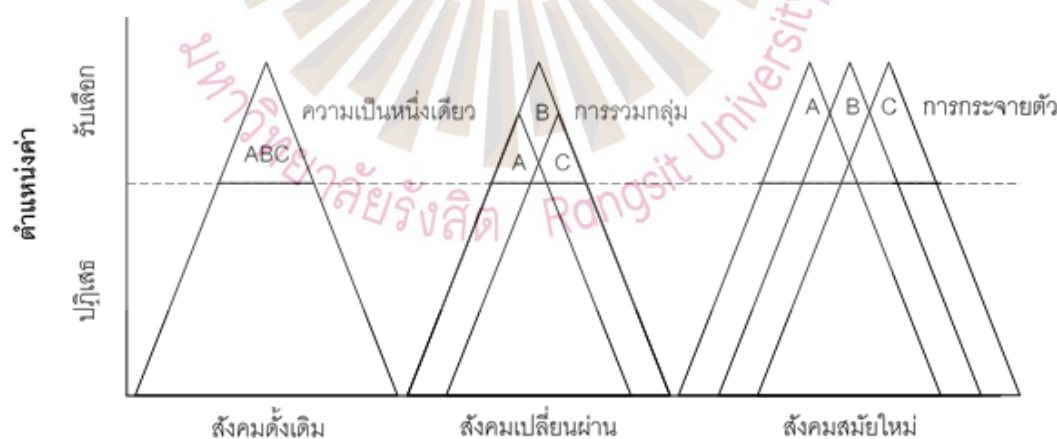
2.3 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรม ค่านิยม และเศรษฐศาสตร์

2.3.1 สังคมการเมืองและระบบอำมาตยาธิปไตย (Political Society and Bureaucratic Polity)

สังคมการเมืองและระบบอำมาตยาธิปไตย คือรูปแบบของสังคมและการปกครองที่ผู้ศึกษานำมาใช้เพื่ออธิบายในแง่มุมของสังคมการเมืองซึ่งมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการนโยบายและกฎหมาย ตลอดจนการนำไปปฏิบัติโดยหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการรับผิดชอบ รวมถึงบทบาทของพลเมือง ซึ่งในการที่จะสร้างการกำกับดูแลที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจในบริบททางสังคมที่มีอิทธิพลต่อความคิด ทักษะ ค่านิยม บทบาท และการวางตัวของแต่ละกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมสังคมและความเป็นรัฐราชการของไทย

Riggs (1964) ได้ทำการอธิบายการพัฒนาทางสังคมใน 3 รูปแบบ ได้แก่ สังคมแบบหลอมรวม (Fused) สังคมแบบเกาะกลุ่ม (Prismatic) และสังคมแบบกระจายตัว (Diffused) ผ่านทฤษฎีปริซึม (Prismatic Theory) โดยสังคมแบบดั้งเดิม (Fused Society) คือแสงสีขาวตั้งต้นก่อนที่จะกระทบเข้ากับแท่งปริซึมโดยมีพื้นฐานของจารีตประเพณีเป็นหลักเรียบง่าย ระบบความสัมพันธ์ที่ปฏิบัติในสังคมมีความผสมกลมกลืนกันติดตามแบบวัฒนธรรมดั้งเดิม ก่อนที่จะเริ่มที่การกระจายออกเป็นกลุ่มแสงภายในแท่งปริซึมกลายเป็นสังคมเปลี่ยนผ่าน (Prismatic Society) ซึ่งเป็นช่วงระหว่างการเปลี่ยนผ่านจากสังคมในรูปแบบของวัฒนธรรมดั้งเดิมกับไปสู่สังคมนรูปแบบใหม่ ก่อน

จะเกิดการหักเหจนกระจายตัวออกเป็นสีรุ้งซึ่งสามารถจำแนกสีของแสงที่เกิดการรวมตัวกันได้อย่างชัดเจนกลายเป็นสังคมแบบสมัยใหม่ (Diffracted Society) อันเป็นลักษณะของสังคมรูปแบบที่พัฒนาอย่างเต็มรูปแบบแล้วและมีโครงสร้างหน้าที่ต่าง ๆ ที่มีความสลับซับซ้อน มีสถาบันทางสังคมมากมายและสามารถดำเนินไปได้อย่างสอดคล้องประสานกลมกลืน ซึ่งสังคมการเมืองของไทยคือสังคมในรูปแบบของการเปลี่ยนผ่านที่อยู่ตรงกลางระหว่างสังคมดั้งเดิมกับสังคมสมัยใหม่ มีรูปแบบการและฝึกฝนในระบอบอำนาจนิยมจากการฝังรากลึกในสังคมไทยมานานหลายร้อยปีตั้งแต่ก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง บรรดาขุนนางและข้าราชการมีอำนาจเหนือประชาชนอย่างมาก ทั้งอิทธิพลและบารมีที่ประชาชนให้ความยำเกรงและเชื่อฟัง ซึ่งค่านิยมและแบบแผนที่ยึดกันมาเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการกำหนดลักษณะของการบริหารในระบบราชการของไทย ได้แก่ การรวมศูนย์อำนาจ ตัวบุคคลสำคัญกว่าหลักการ การอาศัยอำนาจบารมีของบุคคล ข้าราชการเป็นผู้มีอำนาจราชศักดิ์ และสังคมไทยเป็นสังคมเจ้านายทำให้ผู้น้อยไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น (อานนท์ อาภาภิรม, 2517 อ้างถึงใน ชนิตา จิตตรุทธะ, 2559) อีกทั้งเป็นสังคมที่ยังคนวนเวียนอยู่ภายใต้ชนชั้นสูงที่ทรงอิทธิพลและเป็นผู้มีอำนาจในการรับบทผู้นำทางสังคมการเมือง โดยคนไทยมีการรับรู้มาโดยตลอดว่าผู้นำมีบทบาทสำคัญที่สุดอยู่ในตำแหน่งสูงสุดของลำดับชั้นแบบพีระมิดทำให้ผู้นำสามารถใช้อำนาจได้อย่างเต็มที่ (ชนิตา จิตตรุทธะ, 2563) ซึ่งสังคมแต่ละแบบตามทฤษฎีของ Riggs (1964) นั้นจะจำแนกตามค่านิยมในการรวมกลุ่มของสังคมแต่ละที่ ดังภาพที่แสดงต่อไปนี้

รูปที่ 2.4 ค่านิยมในการรวมกลุ่ม

ที่มา: Riggs, 1964

จากภาพจำลองแท่งปริซึมแสดงค่านิยมในการรวมกลุ่มในแต่ละรูปแบบสังคมแล้ว เรายังสามารถอธิบายผ่านการมองผ่านรูปทรงพีระมิดที่มีอำนาจในการแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นสูง (Elite) และมวลชน (Mass) จากการสังเกตในตำแหน่งค่าที่เพิ่มขึ้นเมื่อเข้าใกล้ยอดพีระมิด

ค่านิยมของความเป็นหนึ่งเดียว (Unity) แสดงอยู่บนปลายสูงสุดด้านเดียวในรูปแบบสังคมดั้งเดิม ขณะที่เห็นได้ว่าสังคมสมัยใหม่มีการแยกตัวของพีระมิดที่ทับซ้อนกันอยู่แสดงถึงการได้มาซึ่งตัวแทน (ชนชั้นสูงและผู้ทรงอิทธิพล) ที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาเป็นผู้กุมอำนาจสูงสุดจากคุณค่าทางสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละด้าน อาทิ ความมั่งคั่ง อำนาจ ศักดิ์ศรี ความรู้ ความสามารถ และอื่น ๆ โดยที่ปรากฏการณ์เช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกลุ่มผู้ทรงอิทธิพลสามารถทำลายอำนาจของชนชั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยพลังผลักดันภายใน (Endogenous) ของชนชั้นกลางที่ยังไม่กลายมาเป็นชนชั้นนำ (Upper Class) หากเมื่อพิจารณาจากภายนอก (Exogenous) ก็มีความเป็นไปได้ว่าเพราะการเติบโตของชนชั้นกลางทำให้ชนชั้นสูงเกิดความกังวลต่อความมั่นคงในสถานะของตนเอง นำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้ตนยังดำรงอยู่ได้ด้วยกลไกสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการและการศึกษา แต่เฉพาะในระดับที่พวกเขาเริ่มทำลายอำนาจของชนชั้นสูงเท่านั้น เมื่อมาถึงจุดนี้ ชนชั้นสูงพยายามที่จะระงับความทะเยอทะยานของพวกเขา เนื่องจากชนชั้นผู้ทรงอิทธิพลเองจะเริ่มกลายมาเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง ทำให้ชนชั้นสูงต้องหาวิธีการที่จะคงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดของตนเอง ดังนั้น ศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของชนชั้นผู้ทรงอิทธิพลจึงจำเป็นที่จะต้องถูกระงับยับยั้งเอาไว้

2.3.2 ประชาธิปไตยไทยกับวัฒนธรรมอำนาจนิยม (Thai Democracy and Authoritarianism Culture)

ประชาธิปไตยไทยกับวัฒนธรรมอำนาจนิยม คือการอธิบายถึงรูปแบบของความเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ด้วยบริบททางวัฒนธรรมและการเป็นประเทศที่มีระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตามกฎหมายไม่ว่าในทางปฏิบัติแล้วจะใช่หรือไม่ก็ตาม ดังนั้น ในการศึกษาจึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจถึงวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบไทยเพื่อหาความเป็นไปได้ตลอดจนแนวทางปฏิบัติที่จะผลักดันให้เกิดการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

ชนิดา จิตตรูทระ (2563) อธิบายว่า บริบททางด้านต่าง ๆ ของสังคมแต่ละแห่งล้วนมีอิทธิพลสำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยและพัฒนาการทางสังคมสู่ประชาธิปไตย และหากจะทำการศึกษารื่องดังกล่าวให้ลึกซึ้งจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงรากฐานทางสังคมโดยอาศัยการศึกษาบริบททางสังคมในด้านต่าง ๆ โดย ชนิดา ได้มีการจำแนกบริบททางสังคมของไทยออกเป็น 6 มิติ ได้แก่ บริบทด้านค่านิยม ความเชื่อ บริบทด้านวัฒนธรรม บริบทด้านภูมิศาสตร์ บริบทด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ บริบทด้านการจัดการองค์การ และ

บริบทด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาภายใต้บริบทของค่านิยมและความเชื่อ โดยค่านิยมเป็นผลสืบเนื่องจากความคิดในสิ่งที่จะควรจะเป็น เช่น การที่คนเราปฏิบัติหรือกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไปนั้น มักจะมีการพิจารณาหาคำตอบให้กับตนเองว่าการกระทำดังกล่าวนี้สมควรหรือไม่ (Young & Mack, 1959 อ้างถึงใน ชนิดา จิตตรุทธะ, 2563) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะศึกษาภายใต้มิติทางด้านค่านิยม ความเชื่อ อันเป็นอิทธิพลภายในของปัจเจกบุคคลที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางสังคมการเมือง คือตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองและความร่วมมือตามแบบวิถีสังคมประชาธิปไตย ดังนั้น ในการที่จะผลักดันให้เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จึงต้องมีความเข้าใจในค่านิยมและความเชื่อเชิงปัจเจกว่ามีประเด็นสนับสนุนหรือขัดขวางต่อการให้ความร่วมมือตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตยอย่างไร และควรมีแนวทางในการจัดการอย่างไร

ในการที่จะทำความเข้าใจกับพฤติกรรมของประชาชนในชาติจะต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจค่านิยมของคนในสังคมนั้นก่อน ซึ่งในสังคมไทยมีค่านิยมขึ้นชอบอำนาจสูง มโนภาพเกี่ยวกับตัวตนของคนในสังคมเป็นไปตามค่านิยมแบบลำดับชั้น วัธีรับมือกับความขัดแย้งจะใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ประนีประนอม ไม่เผชิญหน้าให้เกิดการเสียหน้า การควบคุมความรุนแรงโดยใช้กฎหมาย และการแสดงออกทางอารมณ์ที่มากเกินไปเป็นพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม โดยคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2530 อ้างถึงใน ชนิดา จิตตรุทธะ, 2563) ได้ระบุค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการของวัฒนธรรมสังคมไทย ได้แก่ ค่านิยมการพึ่งพาตัวเอง ขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบ ค่านิยมการประหยัดอดออม ค่านิยมการมีระเบียบวินัยและการเคารพกฎหมาย ค่านิยมการปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา และค่านิยมการมีความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ส่วนนักวิชาการไทยและต่างประเทศก็ได้ทำการวิเคราะห์ลักษณะของค่านิยมไทยไว้หลากหลายมิติ อาทิ ค่านิยมการรักความเป็นอิสระหรือปัจเจกนิยม ค่านิยมการมีครอบครัวเดียว ค่านิยมการเล็งผลในทางปฏิบัติ ค่านิยมบทบาทของสตรี ค่านิยมความมั่งคั่ง ค่านิยมการมีอำนาจ ค่านิยมการทำบุญ ค่านิยมความสนุกสนาน ค่านิยมความหรูหรา ค่านิยมปัจเจกภาพ ค่านิยมความเป็นผู้ใหญ่ ค่านิยมชอบความเสี่ยง ซึ่งค่านิยมของคนไทยโดยทั่วไป รวมถึงการศึกษาและการกล่อมเกลாதงสังคมในการทำหน้าที่ถ่ายทอดวัฒนธรรมทางสังคมนั้นไม่ได้สนับสนุนให้คนไทยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (อดุล วิเชียรเจริญ, 2516; อานนท์ อาภาภิรม, 2517; Hofstede, 1987; สุจิต บุญบงการ, 2542 อ้างถึงใน ชนิดา จิตตรุทธะ, 2563)

สำหรับความเชื่อ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธแต่มีความเชื่อในศาสนาและลัทธิต่าง ๆ ในการบวชทรงวนบูชา สื่อถึงการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และเทพเจ้า โดยมีการผสมผสาน

กับความเชื่อแบบพราหมณ์ในเรื่อง “ผี” และ “ขวัญ” รวมไปถึงคติความเชื่อของกัมพูชาในเรื่องของ “กษัตริย์สมมติเทพ” ซึ่งความเชื่อเป็นลักษณะตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับมนุษย์และถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของวัฒนธรรม เนื่องจากความเชื่อเป็นสิ่งที่กำหนดแบบแผนพฤติกรรมของมนุษย์ สังคมแต่ละแห่งมีความเชื่อที่แตกต่างกัน แต่ความเชื่อของมนุษย์ส่วนใหญ่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เมื่อเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ขึ้นและมีผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ทั้งให้คุณประโยชน์และให้โทษแล้วมนุษย์ไม่สามารถอธิบายหาคำตอบเพื่อที่จะป้องกันหรือควบคุมได้ มนุษย์จึงพยายามที่จะหาแนวทางในการปฏิบัติที่เป็นพิธีกรรม ศาสนา โดยในบริบทของสังคมไทย ทุกภาคส่วนมีความเชื่อที่หลากหลายอันเป็นที่มาของความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณีที่มีธรรมเนียมและการปฏิบัติแตกต่างกัน กระทรวงวัฒนธรรม (2559 อ้างถึงใน ชนิตา จิตตรุทธะ, 2563) ได้มีการแบ่งความเชื่อที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ ความเชื่อทางพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับวิทยาคม ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความเชื่อเรื่องผีบางเทวดา ความเชื่อเรื่องโหราศาสตร์ ความเชื่อเรื่องเคล็ดและการแก้เคล็ดทางไสยศาสตร์ ซึ่งความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสาเหตุที่ทำให้สังคมไทยมีลักษณะของความเป็นสังคมหญิงซึ่งชอบข้อมูลที่อ่อนไหวและไม่เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นสังคมที่มีแนวโน้มในการให้ความสำคัญกับความรู้นี้มากกว่าการใช้เหตุผล (ชนิตา จิตตรุทธะ, 2563)

โดยคานิยม ความเชื่อ คือจุดเริ่มทางความคิดในระดับปัจเจกที่จะนำไปสู่ความร่วมมือหากสามารถหาจุดร่วมของความต่างในแต่ละบุคคลเจอ ซึ่ง Hofstede, Hofstede, และ Minkov (2010) ได้มีการอธิบายในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยการเปรียบเทียบจากหนึ่งของภาพยนตร์ชื่อดังสุดคลาสสิกอย่าง “สิบสองคนพิพากษา” (Twelve Angry Men) ที่โลกเรานั้นเต็มไปด้วยการเผชิญหน้ากันระหว่างผู้คน กลุ่มชน และชาติที่มีความคิด ความรู้สึก และกระทำการต่างกัน แต่ขณะเดียวกันก็เรียกร้องหาความร่วมมือในการที่จะแก้ปัญหาของตนเอง การเข้าใจในความแตกต่างทางความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ระหว่างผู้นำและผู้ตามจะนำมาซึ่งความร่วมมือให้เกิดขึ้นจริงได้ ซึ่งความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกคือสิ่งที่ถูกหล่อหลอมจนกลายเป็น “วัฒนธรรม” โดยนักสังคมศาสตร์ได้มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่าง “ภายในกลุ่ม” (In Group) หมายความว่า “พวกเรา” (We) และ “ภายนอกกลุ่ม” (Out Group) หมายความว่า “พวกเขา” (They) นอกจากนี้ การแบ่งลำดับชั้นทางวัฒนธรรม (Layer of Culture) จากจุดกำเนิดบางอย่างร่วมกัน ที่เด่น ๆ คือ ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับเพศ ระดับช่วงวัย ระดับสังคม และระดับองค์กร ซึ่งในแต่ละระดับจะมีสิ่งที่เรียกว่า “ระยะห่างของอำนาจ” (Power Distance) แผ่กระจายอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม จากผลการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากพนักงานบริษัท IBM ใน 50 ประเทศ ด้วยชุดคำถามตัวชี้วัดระยะห่าง

ของอำนาจ (Power Distance Index: PDI) จำนวน 3 ข้อ พบว่า ประเทศในกลุ่มเอเชียรวมถึงประเทศไทยมีระยะห่างของอำนาจอยู่ในระดับสูง พนักงานมีความเกรงกลัวผู้เป็นนาย (Employee Afraid) การบริหารงานมีลักษณะเผด็จการหรือแบบพ่อปกครองลูก (Boss Autocratic or Paternalistic) และนิยมการปฏิบัติงานตามคำสั่ง (Preference for Their Boss's Decision-Making Style)

ชนิตา จิตตรุทธะ (2559) ได้ทำการศึกษาในเรื่องวัฒนธรรมที่ระมัดระวังกับการทำให้เป็นประชาธิปไตยของประเทศไทยผ่านระยะห่างทางสังคม พบว่า ระดับการรับรู้ถึงระยะห่างทางอำนาจของประชาชนชาวไทยแสดงออกมาในลักษณะวัฒนธรรมทางสังคมที่มีความขัดกันในตัวเอง เป็นวัฒนธรรมที่อ่อนและหลวม และเป็นไปตามนิยามที่สะท้อนให้เห็นถึงความนิยมในเรื่องของอำนาจ การยอมรับในเรื่องของลำดับชั้นในการบังคับบัญชาว่ามีความสำคัญและมีความเชื่อว่าคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องฟังและอาศัยผู้อื่น ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเชื่อฟังหรือการฟังกันระหว่างผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับผู้มีอำนาจน้อยกว่าจนก่อให้เกิดความเกรงกลัวในอำนาจ อันเป็นลักษณะของวัฒนธรรมทางสังคมรูปแบบ “วัฒนธรรมที่ระมัดระวัง” หรือ “วัฒนธรรมอำนาจนิยม” ผ่านบริบททางสังคมใน 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านวัฒนธรรม มิติด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ มิติด้านสังคมองค์กร และมิติด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง โดยได้มีการนำเสนอเป็นชุดตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองที่จะช่วยให้ระดับของระยะห่างของอำนาจลดน้อยลง ดังนี้

- 1) ตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองในมิติด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ระดับที่ต่ำของระยะห่างของอำนาจในทางวัฒนธรรม (ลดอำนาจจากความกลัว)
- 2) ตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองในมิติด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ ได้แก่ การที่ประชาชนมีอิสระทางความคิด ความรู้และความสามารถของตนเอง (ลดการเชื่อฟัง) ความมีอิสระในการตัดสินใจเลือก (ลดการฟังฟัง)
- 3) ตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองในมิติด้านสังคมองค์กร ได้แก่ การมีส่วนร่วม (ลดความไม่เท่าเทียม) การกระจายอำนาจ (ลดการรวมศูนย์อำนาจ)
- 4) ตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองในมิติด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ได้แก่ ความมีเสรีภาพ (ลดความกลัวเกรงผู้มีอำนาจ) ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองที่ดี (ลดความเพิกเฉย ไม่เอาใจใส่) ความโปร่งใส (ลดการคอร์รัปชัน)

2.3.3 ความล้มเหลวของระบบตลาด (Market Failure)

ความล้มเหลวของระบบตลาด ในจำกัดความส่วนใหญ่มักใช้เพื่ออธิบายความล้มเหลวของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและการให้บริการสาธารณะอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาขาดแคลนไม่เพียงพอ หรือขาดความสมดุล ที่อาจมีที่มาจากอำนาจทางการตลาดที่เกิดการผูกขาด หรือเกิดการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ และมักจะเกิดขึ้นเมื่อต้นทุนทางสังคม (Social Cost) ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ทางสังคม (Winston, 2006; Dollery and Wallis, 2001; Pigou, 1920 อ้างถึงใน Jackson and Jabbie, 2021) ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จะนำมาใช้เพื่ออธิบายในมิติของการจัดสรรทรัพยากรถึงความถี่ของภาครัฐที่ไม่สอดคล้องกับนโยบายทางด้านการค้ากับดูแล จนทำให้เกิดการเสียประโยชน์ของสังคมและประชาชนจากปัญหาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่ไม่มีคุณภาพ โดยจะนำปัจจัยศึกษาวิเคราะห์จากงานของ Jackson & Jabbie (2021) ที่ทำการวิจัยเกี่ยวกับ ความเข้าใจต่อความล้มเหลวของตลาดในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา (Understanding Market Failure in the Developing Country Context) ที่ได้รับการตีพิมพ์ลงในสารานุกรมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals) ในหนังสือที่มีชื่อว่า งานที่มีคุณค่าและการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Decent Work and Economic Growth) ซึ่งประกอบไปด้วย 6 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยภายนอก (Externalities) ความไม่สมมาตรของข้อมูล (Asymmetric Information) สินค้าหรือบริการสาธารณะ (Public Goods / Service) การผูกขาดโดยธรรมชาติ (Natural Monopoly) การแข่งขันไม่สมบูรณ์ (Imperfect Competition) วงจรธุรกิจ (Business Cycles) โดยแต่ละปัจจัยมีรายละเอียด ดังนี้

1) ปัจจัยภายนอก คือการที่กิจกรรมของตัวแทนในทางเศรษฐกิจส่งกระทบต่อตัวแทนอื่น ๆ จนทำให้เกิดปัญหาจากการถูกกีดกันออกจากธุรกิจหรือการดำเนินกิจการและจบลงที่ความยากลำบาก ทำให้เกิดค่าใช้จ่ายทางสังคม (Socials Cost) หรือผลประโยชน์ทางสังคม (Social Benefits) ซึ่งในบริบทนี้ ทำให้ผู้ผลิตต้นทุนหรือผลประโยชน์ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายทางสังคม หรือไม่ได้รับผลประโยชน์ทางสังคม ปัจจัยภายนอกจะนำไปสู่ความล้มเหลวของระบบตลาด จากปัญหาการจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานที่ว่าราคาตลาดไม่สอดคล้องกับต้นทุนทางสังคมที่เกี่ยวข้องในการผลิต และด้วยเหตุนี้ส่งผลทำให้ไม่บรรลุระดับการบริโภคและการผลิตที่มีประสิทธิภาพทางสังคม (Dollery & Wallis, 2001 อ้างถึงใน Jackson and Jabbie, 2021)

2) ความไม่สมมาตรของข้อมูล คือปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อตัวแทนรายหนึ่งในตลาดมีข้อมูลมากกว่าอีกรายหนึ่ง โดยข้อมูลที่ไม่สมมาตรมีสองรูปแบบ ได้แก่ การเลือกที่ไม่พึงประสงค์ (Adverse Selection) และความอันตรายทางศีลธรรม (Moral Hazard) ข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ไหลผ่าน

ระหว่างหรือระหว่างตัวแทนทางเศรษฐกิจในการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ โดยเป็นผลมาจากการตัดสินใจที่ไม่มีประสิทธิภาพในส่วนขององค์กรหรือบุคคล อันสืบเนื่องมาจากการล่มสลายของตลาดทั้งหมด (Cunningham, 2011 อ้างถึงใน Jackson and Jabbie, 2021)

3) สินค้าหรือบริการสาธารณะ ลักษณะสำคัญของสินค้าสาธารณะคือการที่ผู้บริโภครายหนึ่งไม่ลดปริมาณที่มีอยู่ให้กับอีกรายหนึ่ง กล่าวคือ ไม่เป็นคู่แข่งกัน นอกจากนี้ สินค้าสาธารณะคือสิ่งที่ไม่สามารถยกเว้นได้ ตามเงื่อนไขของการบรรลุประสิทธิภาพแบบพาเรโต (Pareto Optimality) ซึ่งระบุว่า ไม่ควรมีช่องว่างสำหรับการพัฒนาโดยไม่ทำให้คนอื่นแย่ลง หมายความว่า การยกเว้นบุคคลจากการบริโภคสินค้าสาธารณะจะทำให้บุคคลนั้นแย่ลง จึงเป็นการละเมิดเงื่อนไขการบรรลุประสิทธิภาพแบบพาเรโต สินค้าสาธารณะนี้หมายความรวมถึงการดูแลสุขภาพฟรี การศึกษาฟรี การป้องกันประเทศ ระบบกฎหมาย และอื่น ๆ ตามที่ระบุไว้โดย Cunningham (2011 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021) ว่า “ความล้มเหลวของตลาดจากสินค้าสาธารณะเกิดขึ้นเมื่อสินค้าเหล่านี้ถูกจัดหาให้เพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อยในสังคมหรือเมื่อภาครัฐล้มเหลวในการตอบสนองต่อความต้องการที่อยู่ในความสนใจของสังคมโดยรวม” (Jackson & Jabbie, 2021)

4) การผูกขาดโดยธรรมชาติ เกิดจากการที่มีสินค้าและบริการที่ตลาดไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยเหตุผลทางเทคนิคเป็นหลัก ตัวอย่างทั่วไปคือการกระจายน้ำ (Cunningham, 2006 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021)

5) การแข่งขันไม่สมบูรณ์ คือการมีอยู่ของความไม่สมบูรณ์แบบของตลาด เช่น การผูกขาดจากผู้ขายรายเดียว (Monopoly) การผูกขาดจากผู้แข่งขันเพียงสองราย (Duopoly) และการมีผู้แข่งขันน้อยราย (Oligopoly) ซึ่งมีโอกาสที่จะถูกบิดเบือนจาก “มือที่มองไม่เห็น” (Invisible Hand) ของตลาดเพื่อการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจัยที่สามารถป้องกันการแข่งขันในตลาดได้อย่างสมบูรณ์ ได้แก่ การสร้างการผูกขาดโดยรัฐบาลผ่านระบบกฎหมาย ข้อบังคับการออกใบอนุญาต กฎหมายสิทธิบัตร และข้อจำกัดการนำเข้า (Dollery and Wallis, 2001 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021)

6) วงจรธุรกิจ ความผันผวนในวงจรธุรกิจจะถูกบ่งชี้จากความเบี่ยงเบนของผลผลิตที่แสดงออกมาในรูปแบบของศักยภาพที่เพิ่มขึ้นและลดลง เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของความล้มเหลวของระบบตลาด ทำให้เกิดการบิดเบือนกลไกราคาและการหมุนเวียนของสินค้าและบริการ ที่ท้ายที่สุดก็นำไปสู่

การจัดสรรทรัพยากรที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนใหญ่แล้วความผันผวนเหล่านี้มักถูกนำเสนอด้วยการแทรกแซงของรัฐบาลเพื่อทำให้ความผันผวนราบรื่นขึ้นและนำเศรษฐกิจกลับมาสู่ศักยภาพ (Dollery and Wallis, 2001 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021)

2.4 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม

ทฤษฎีสื่อและสังคม (Theory of Media and Society) คือการพูดถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและสังคม โดยผู้ศึกษาได้มีการนำทฤษฎีนี้มาใช้เพื่อสนับสนุนการศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญของสื่อที่มีต่อสังคม ซึ่งทฤษฎีสื่อส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับทั้ง “สังคม” และ “วัฒนธรรม” ร่วมกัน และต้องอธิบายให้สัมพันธ์กันทั้งสองอย่าง สำหรับเจตนาในการอธิบายทฤษฎีนี้ได้มีการขอบเขตของคำว่า “สังคม” หมายถึง ฐานวัตถุ (ทรัพยากรและอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง) ความสัมพันธ์ทางสังคม (ในสังคมระดับชาติ ชุมชน ครอบครัว ฯลฯ) รวมถึงบทบาทและอาชีพทางสังคมที่ได้รับการกำกับดูแลทางสังคม (อย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ) ในส่วนของ “วัฒนธรรม” หมายถึง แก่นมูที่สำคัญอื่น ๆ ของวิถีชีวิตทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ความหมาย และการปฏิบัติ (ขนบธรรมเนียมทางสังคม วิธีการทำสิ่งต่าง ๆ ในสถาบันและนิสัยส่วนตัว) (McQuail, 2010)

สื่อ สังคม และวัฒนธรรม สามารถเป็นได้ทั้งจุดเชื่อมโยง (Connections) และปะทะขัดแย้ง (Conflicts) การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สังคมและวัฒนธรรม สถาบันสื่อ (Mass Media Institution) เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีก็เป็นส่วนหนึ่งของฐานเศรษฐกิจและอำนาจ ในขณะที่แนวคิดภาพลักษณ์ และข้อมูลที่เผยแพร่โดยสื่อที่เห็นได้ชัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อวัฒนธรรม การถือว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (ฐานหรือโครงสร้าง) “ความเป็นวัตถุนิยม” (Materialism) ก็จะปรากฏขึ้น มีทฤษฎีจำนวนมากที่มองว่าวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและอำนาจของสังคม อิทธิพลจากแนวคิด (Idea) และค่านิยม (Value) ที่สอดแทรกลงไปในเรื่องที่นำเสนอ ถูกมองว่าเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม ซึ่งอิทธิพลจะทำงานผ่านแรงจูงใจและการกระทำของแต่ละบุคคล แนวคิดนี้นำไปสู่ความเชื่ออย่างแรงกล้าในผลกระทบของสื่อที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจส่งผลดีหรือไม่ดีให้เกิดขึ้นก็ได้ (McQuail, 2010)

จากทฤษฎีของ Rosengren (1981b อ้างถึงใน McQuail, 2010) มีการจำแนกประเภทอย่างง่ายระหว่างสองแนวคิดคู่ตรงข้าม คือ “โครงสร้างทางสังคมมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม” และ “วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางสังคม” เราจะพบปัจจัย 4 ตัวที่สามารถใช้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับสังคมได้ดังที่แสดงในภาพต่อไปนี้

		โครงสร้างทางสังคม มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม	
		ใช่	ไม่ใช่
วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อ โครงสร้างทางสังคม	ใช่	การพึ่งพาอาศัยกัน (อิทธิพลสองทาง)	อุดมคตินิยม (อิทธิพลสื่อที่แข็งแกร่ง)
	ไม่ใช่	ความเป็นวัตถุนิยม (สื่อเป็นที่พึ่ง)	ความเป็นอิสระ (ไม่มีความสัมพันธ์กัน)

รูปที่ 2.5 ความสัมพันธ์ 4 ประเภทระหว่างวัฒนธรรม (เนื้อหาของสื่อ) กับสังคม

ที่มา: Rosengren, 1981b อ้างถึงใน McQuail, 2010

“สื่อ” คือเป้าหมายหลอมหรือสะท้อนสังคมและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน ส่วนความเป็นอิสระในความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและสังคมตามความสัมพันธ์ที่ปรากฏในภาพ แท้จริงแล้วอาจจะไม่ได้มีความขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิงอย่างที่เรเห็นในภาพก็ได้ แต่ก็เป็นไปได้ว่าสังคมและสื่อมวลชนจะสามารถเป็นอิสระจากกันจนถึงจุดหนึ่ง ซึ่งในสังคมที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันมากบางครั้งอาจมีระบบสื่อที่แตกต่างกันมาก ความเป็นอิสระยังสนับสนุนในประเด็นเกี่ยวกับพลังของสื่อในการโน้มน้าวความคิด ค่านิยม และพฤติกรรม อาทิ ในข้อกล่าวหาที่ว่าเป็นการส่งเสริมความให้เกิดการคล้อยตาม กระตุ้นความทันสมัย หรือทำลายเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศที่ยากจนกว่าหรือมีอำนาจน้อยกว่า จากกระแสของความเป็นสากล (Internationalization) และ โลกาภิวัตน์ (Globalization) คือการบรรจบกันและการทำให้เป็นเนื้อเดียวกันของวัฒนธรรมทั่วโลกอันเป็นผลมาจากสื่อ (McQuail, 2010)

แนวคิดทั่วไปที่สื่อสามารถแทรกแซงในทางใดทางหนึ่งระหว่าง “ความเป็นจริง” กับการรับรู้ (Perceptions) และความรู้ (Knowledge) ของเราอันเนื่องมาจากการเป็นกระบวนการเฉพาะในระดับการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน แบบจำลอง Westley และ MacLean (1957 อ้างถึงใน McQuail, 2010) ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบเพิ่มเติมที่มีความจำเป็นสำหรับกรอบอ้างอิง โดยมีแนวคิดสำคัญที่ว่ากลุ่มสถาบันต่าง ๆ ส่งเสริมการใช้สื่อเพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงประชาชน (หรือกลุ่มคนที่ถูกเลือก) เพื่อทำการถ่ายทอดมุมมองหรือแนวคิดและการตั้งเงื่อนไขต่อเหตุการณ์เหตุการณ์หนึ่ง แนวคิดนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นจริงในวงกว้างที่เราเห็นได้จากการแข่งขันของบรรดานักการเมืองและรัฐบาล นักโฆษณา ผู้นำทางศาสนา นักคิด นักเขียน ศิลปินบางราย และอีกมากมาย “สื่อ” มักถูกดึงไปเป็นศูนย์กลางของสถาบันทางสังคม (รวมถึงสถาบันครอบครัว) สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากเหตุการณ์นี้คือการมีผู้ใกล้ชิดคนใหม่ซึ่งก็คือ “สื่อสารมวลชน” (Mass Media) ซึ่งมีความสามารถในการที่จะขยาย แข่งขัน แทนที่ หรือแม้แต่การวิ่งสวนทางกับประเด็นที่สถาบันทางสังคมอื่น ๆ มีความพยายามที่จะสื่อสาร

ในความเป็นจริงแล้วสื่อที่มีความซับซ้อนมากกว่าที่คิด สื่อมวลชนไม่ใช่ตัวแทนอิสระอย่างสมบูรณ์แต่อยู่ภายใต้การควบคุมทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยสถาบันต่าง ๆ รวมถึงสถาบันของตนเองที่มีผลประโยชน์ในการกำหนดการรับรู้ของสาธารณะเกี่ยวกับความเป็นจริง วัตถุประสงค์ของพวกเขาไม่จำเป็นต้องตรงกับจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดข้อเท็จจริง (Truth) ของความเป็นจริง (Reality) ซึ่งเป็นมุมมองแบบนามธรรมที่กล่าวว่าสิ่งนี้คือ “การใกล้ชิดความเป็นจริง” (Mediation of Reality) โดยที่สื่อเป็นผู้ให้ข้อมูล ภาพ เรื่องราว และความประทับใจแก่ผู้รับชม บางครั้งก็ตามความต้องการ บางครั้งก็ถูกชี้นำโดยเจตนาของตนเอง อาทิ การหารายได้หรืออิทธิพล และบางครั้งเป็นไปตามแรงจูงใจของสถาบันทางสังคมอื่น ๆ อาทิ การโฆษณาสินค้า การโฆษณาชวนเชื่อ การฉายภาพสวย ๆ การส่งข้อมูลบางอย่าง เป็นต้น ด้วยความหลากหลายของแรงจูงใจขั้นพื้นฐานในการคัดกรอง (Selection) และความล้นไหล (Flow) ของ “ภาพแห่งความเป็นจริง” (Image of Reality) เราจึงเห็นได้ว่าการใกล้ชิดไม่น่าจะเป็นกระบวนการที่เป็นกลางอย่างแท้จริง ความเป็นจริงจะถูกเลือกและสร้างขึ้นในระดับหนึ่งเสมอพร้อมด้วยอคติที่มีความสอดคล้องกัน สิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นในโอกาสที่แตกต่างกันไปจากการเข้าถึงสื่อและด้วยอิทธิพลจาก “ตรรกะของสื่อ” (Media Logic) ในการสร้างความเป็นจริง (McQuail, 2010)

นอกจากนี้ ยังแสดงถึงข้อเท็จจริงที่ว่าประสบการณ์และความชำนาญไม่ได้ทำให้กลายเป็นสื่อกลางโดยสมบูรณ์หรือมักจะเป็นสื่อกลางในฐานะสื่อสารมวลชนเสมอไป ยังคงมีช่องทางในการ

ติดต่อโดยตรงกับสถาบันทางสังคม (เช่น พรรคการเมือง องค์กรการทำงาน สถาบันทางศาสนา) อีกทั้งยังมีความเป็นไปได้บางประการที่ประสบการณ์ส่วนตัวที่พบเจอโดยตรงกับเหตุการณ์บางอย่าง กลับห่างไกลกว่าสิ่งที่รายงานในสื่อ (อาทิ อาชญากรรม ความยากจน ความเจ็บป่วย สงคราม และความขัดแย้ง) แหล่งข้อมูลนี้อาจมีความหลากหลายรวมถึงการติดต่อส่วนตัวกับผู้อื่นและผ่านทางอินเทอร์เน็ต อาจไม่เป็นอิสระจากกันโดยสิ้นเชิง แต่ให้การตรวจสอบในระดับที่มีความเหมาะสม และมีความน่าเชื่อถือตามแบบของ “ปฏิสัมพันธ์กึ่งสื่อกลาง” (Quasi-Mediated Inter Action) (McQuail, 2010) โดยสามารถแสดงข้อมูลสรุปเป็นรูปภาพได้ดังนี้

รูปที่ 2.6 กรอบอ้างอิงสำหรับการสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับสื่อและสังคม: สื่อสอดแทรกระหว่างประสบการณ์ส่วนตัวกับเหตุการณ์ที่อยู่ห่างไกลและกองกำลังทางสังคม
ที่มา: Westley & MacLean, 1957 อ้างถึงใน McQuail, 2010

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.5.1 โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการปฏิรูปสื่อ (TDRI, 2014)

โครงการศึกษาวิจัยเพื่อการปฏิรูปสื่อ คืองานวิจัยที่เกิดขึ้นภายหลังการรัฐประหารในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งเป็นความมุ่งหมายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติที่จะปฏิรูปสื่อ กสทช. ในฐานะองค์กรที่มีความรับผิดชอบตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ด้านการกำกับดูแลสื่อไทย ได้มอบหมายให้ TDRI จัดทำการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นข้อเสนอแนะทาง

(Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ในการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายทางด้านสื่อ และได้เป็นข้อสรุปตีพิมพ์เป็นเล่มวิจัยในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ประกอบไปด้วยเล่มรายงานทั้งหมด 9 เล่ม ดังนี้

เล่มที่ 1 วิวัฒนาการและสถานภาพปัจจุบันของสื่อ โครงสร้างตลาดสื่อวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ สื่อใหม่ (New Media), วิวัฒนาการเทคโนโลยีของสื่อ โดยเล่มนี้จะเป็นการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องของวิวัฒนาการของสื่อโดยเฉพาะ ทั้งในเรื่องของการออกอากาศและเทคโนโลยีที่ถูกนำมาใช้ เพื่อให้เข้าใจถึงกลไกด้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันสำหรับวางแผนทางด้านนโยบายในอนาคต

เล่มที่ 2 สภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาบุคลากรสื่อไทย เป็นส่วนที่ศึกษาถึงปัจจัยและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะในด้านการทำงานอันส่งผลกระทบต่อความเสื่อมถอยของคุณภาพและจรรยาบรรณสื่อ ที่ถูกตั้งคำถามจากสังคมถึงศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ว่าเป็นไปอย่างมีสำนึกเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือไม่ เพื่อให้สามารถวางแผนพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม

เล่มที่ 3 การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุ โทรทัศน์ มุ่งเน้นการศึกษาไปที่การกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์โดยองค์การที่เป็นอิสระของรัฐ เป็นการศึกษาปรากฏการณ์และสภาพปัญหาที่เกิดจากการกำกับดูแลเพื่อวิเคราะห์หาความเหมาะสม ตลอดจนถึงนำกรณีศึกษาของต่างประเทศมาใช้ร่วมในการทำวิจัยครั้งนี้ด้วยเช่นกัน เพื่อวางแผนในการกำกับดูแลสื่อวิทยุและโทรทัศน์ให้มีศักยภาพและความสามารถในการสร้างประชาชนที่รู้แจ้งทางข่าวสาร ตอบสนองต่อประโยชน์อันเป็นสาธารณะของประเทศ

เล่มที่ 4 การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อสิ่งพิมพ์ แม้ปัจจุบันสื่อหนังสือพิมพ์จะถูกลดบทบาทลงไปมากในวงการสื่อ แต่ก็ยังคงมีอิทธิพลที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและการรับรู้ของประชาชนอยู่มาก ดังนั้น ในงานวิจัยชุดนี้จึงมีส่วนที่การศึกษาในเรื่องของการกำกับดูแลสื่อหนังสือพิมพ์โดยเฉพาะ ซึ่งเป็นการวิเคราะห์โดยเน้นไปที่เรื่องสิทธิเสรีภาพในการกำกับดูแลกันเองที่ปราศจากการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและมาตรฐานทางจริยธรรม เพื่อสรุปออกมาเป็นแนวทางการพัฒนาทางด้านนโยบายต่อองค์กรและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

เล่มที่ 5 การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อใหม่ คือส่วนที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่อินเทอร์เน็ต (Internet) กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์อย่างสมบูรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดสื่อใหม่หลากหลายช่องทางผ่านแพลตฟอร์ม (Platform) นี้และกระจายตัวอย่างรวดเร็ว การเข้าถึงเป็นไปได้ง่ายดายเป็นไปได้อย่างง่ายดายและการควบคุมสามารถทำได้ยาก ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ให้กับทางสังคมจึงต้องวางแผนควบคุมอย่างเคร่งครัด โดยทำการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ณ ปัจจุบัน และศึกษาจากกรณีตัวอย่างของประเทศที่มีความรู้ทางด้านเทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตมากกว่า อาทิ อเมริกา สิงคโปร์ และเกาหลี เพื่อสร้างการกำกับดูแลที่มีศักยภาพ

เล่มที่ 6 กลไกการตรวจสอบสื่อภาคประชาชน คือการศึกษาเพื่อส่งเสริม “การเฝ้าระวังสื่อ” จากประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากสื่อโดยตรง ทำให้เกิดประชาชนที่รู้เท่าทันสื่อและสามารถตรวจสอบได้หากสื่อละเลยการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีจรรยาบรรณ โดยงานวิจัยส่วนนี้จะมุ่งเน้นศึกษาในด้านองค์ความรู้ที่ทันสมัยเกี่ยวกับกลไกการตรวจสอบ รูปแบบ ความเคลื่อนไหว บทบาทของภาคประชาสังคมในลักษณะต่าง ๆ และบทเรียนจากกรณีศึกษาในต่างประเทศ เพื่อนำเสนอรูปแบบการตรวจสอบโดยใช้พื้นที่บนสังคมออนไลน์

เล่มที่ 7 กลไกการกำกับดูแลตนเอง เนื่องจากประเทศไทยมีการกำหนดให้สื่อมีสิทธิเสรีภาพในการกำกับดูแลกันเองเพื่อลดโอกาสในการแทรกแซงทางการเมืองและเชิงพาณิชย์ แต่พบว่ามีปัญหาในเรื่องของความบกพร่องทางมาตรฐานจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ดังนั้น จึงมีการทบทวนพัฒนาการ รูปแบบและกลไก ตลอดไปจนถึงบทเรียนจากต่างประเทศ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาการกำกับดูแลกันเองของสื่อในประเทศไทยให้มีคุณภาพ ศักยภาพ และประสิทธิภาพ ตามมาตรฐานทางจริยธรรม

เล่มที่ 8 สื่อสาธารณะ เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาปรับปรุงการด้านการนำเสนอและบริหารจัดการสื่อสาธารณะในประเทศไทยให้มีความเป็นระบบระเบียบอันจะนำมาซึ่งผลประโยชน์สูงสุดในการให้บริการที่เป็นสาธารณะ ตลอดจนการสร้างความสามารถทางการแข่งขันและการปรับตัวในยุคของอินเทอร์เน็ตและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยมีการนำกรณีตัวอย่างจากต่างประเทศมาใช้ในการศึกษาประกอบด้วย เพื่อให้สามารถวางแผนทิศทางในการพัฒนาสื่อสาธารณะไทยในการแพร่ภาพและกระจายเสียง รวมถึงความเป็นอิสระและการสร้างความหลากหลายในการรับรู้ของคนไทย

เล่มที่ 9 สื่อภาคประชาชน คือส่วนที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกสทช. ในฐานะเป็นองค์กรกำกับดูแลและผู้ประกอบการสื่อชุมชน ซึ่งเป็นการศึกษาในประเด็นของการอนุญาต การส่งเสริมและสนับสนุน ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินงานในการจัดสรรความถี่อันเป็นการใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางปฏิบัติให้กับ กสทช. ในการทบทวนหน้าที่ โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ที่กำหนดในกฎหมายเป็นสำคัญ

จากงานวิจัยทั้ง 9 ส่วนที่ทำการศึกษาวิเคราะห์แนวทางการปฏิรูปสื่อในแต่ละประเด็นท้ายที่สุดจะถูกรวบรวมเป็นข้อเสนอแนะแนวทาง (Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ซึ่งจะนำเสนอครอบคลุมในทุกมิติจากข้อสรุปของทั้งหมดมาไว้ในเล่มเดียว โดยได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาและแบบแผนในการดำเนินงานในแต่ละด้านเพิ่มเติม เพื่อให้สามารถนำไปปรับประยุกต์เป็นแผนการดำเนินนโยบาย (Policy Formulation) และวางแผนการนำไปปฏิบัติ (Policy Implementation) ต่อไป สำหรับการนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะนำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและสรุปผลเป็นข้อเสนอแนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย จากข้อเสนอเชิงนโยบายที่ TDRI ได้ทำไว้และช่วยในการจำกัดประเด็นปัญหาที่ทำให้เกิดการปฏิรูปและผลสืบเนื่องที่ส่งต่อมาจนถึงปัจจุบัน

2.5.2 แนวทางการกำกับดูแลร่วมกันด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์สำหรับประเทศไทย

แนวทางการกำกับดูแลร่วมกันด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์สำหรับประเทศไทย (ชนัญสรา อรณพ ณ อยุธยา และ พิมลพรรณ ไชยพันธ์, 2559) ได้มีการนำเสนอประเด็นเรื่องปัญหาการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยว่ามีปัญหาความทับซ้อนในทางโครงสร้างซึ่งจะส่งผลให้การกำกับดูแลกันเองของวิชาชีพขาดความเข้มแข็งอันจะส่งผลให้เกิด การจุद्धังมาตรฐานการกำกับดูแลกันเองให้ต่ำลง (A Race to the Bottom) การกำหนดมาตรการรองรับใน การกำกับดูแล (A Regulatory Backstop) ที่ส่งผลต่อการบังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมของแต่ละองค์กรวิชาชีพ ยังเป็นอุปสรรคประการหนึ่ง ที่ทำให้การกำกับดูแลกันเองไม่เกิดผลในเชิงปฏิบัติอย่างจริงจัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายและมาตรการรองรับการกำกับดูแลกันเองของ กสทช. และ ได้มีการสรุปผลทางการศึกษาว่ารูปแบบการกำกับดูแลที่เหมาะสมกับประเทศไทย คือการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) เนื่องจากสื่อมวลชนส่วนใหญ่ในท้องถิ่นยังไม่มีความพร้อมที่จะกำกับดูแลกันเอง ในระยะแรกจึงควรให้มีการกำกับดูแลร่วมกับรัฐ โดยที่ กสทช. มีบทบาทเข้ามากำกับและ

ส่งเสริม หากในอนาคตสื่อมวลชนสามารถรวมกลุ่มเป็นองค์กรวิชาชีพมากขึ้นและมีความรู้มากขึ้น ก็อาจมีการพัฒนาเป็นรูปแบบการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) ต่อไป

สำหรับการนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องด้วยข้อเสนอของงานวิจัยคือการเสนอให้มีการเปลี่ยนระบบการกำกับดูแลจากการกำกับดูแลตนเอง เป็นการกำกับดูแลร่วมกันโดยให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งการกำกับดูแลร่วมกันเป็นรูปแบบการกำกับดูแลแนวใหม่ที่เป็นกระแสเรื่องการธรรมาภิบาลสื่อที่จะช่วยให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้จึงมีความสำคัญต่อการศึกษาในแง่มุมที่จะนำมาช่วยวิเคราะห์มุมมองของสภาพปัญหาในการกำกับดูแลว่ามีประเด็นใดบ้างที่ยังคงสอดคล้องกับสถานการณ์การกำกับดูแลในปัจจุบัน และควรมีแนวทางปฏิบัติอย่างไรให้เกิดการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยอย่างมีธรรมาภิบาล

2.5.3 บทบาทคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กับการปฏิรูปสื่อในกิจการโทรทัศน์ ปี พ.ศ. 2554-2559

บทบาทคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กับการปฏิรูปสื่อในกิจการโทรทัศน์ ปี พ.ศ. 2554-2559 (ณัฐกร บุญช่วย และ สุภาภรณ์ พงษ์หิลา, 2562) ซึ่งเป็นการศึกษาการปฏิบัติงานของ กสทช. ด้านกิจการโทรทัศน์และผลการปฏิบัติงานของ กสทช. ในการปฏิรูปสื่อด้านกิจการโทรทัศน์ พบว่า บทบาท กสทช. กับการปฏิรูปสื่อในกิจการโทรทัศน์ ปี พ.ศ. 2554-2559 เห็นเป็นรูปธรรมในการเป็นองค์กรของรัฐที่มีความเป็นอิสระ ทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ แต่จากปัญหาของผู้ประกอบกิจการโทรทัศน์ดิจิทัลแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของ กสทช. ยังไม่สัมฤทธิ์ผลสมบูรณ์แบบ สาเหตุเกิดจากความไม่พร้อมในหลาย ๆ ด้าน ส่วนบทบาทในการกำกับดูแลสื่อมีการกำหนดรูปแบบขั้นตอนในการปฏิบัติงานชัดเจนแตกต่างจากการกำกับดูแลสื่อในอดีต แต่ยังพบปัญหาการวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนในบางกรณี ทั้งนี้ มีปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อบทบาท กสทช. คือ สถานการณ์ทางการเมือง ขณะเดียวกัน กสทช. ก็ยังคงต้องพิสูจน์เรื่องธรรมาภิบาลขององค์กรอีกด้วย

จากข้อเสนอของงานวิจัยชิ้นนี้มีประเด็นในเรื่องของการวินิจฉัยคดีและการตัดสินใจลดความผิดตามกฎหมายในประเด็นการนำเสนอเนื้อหาของสื่อวิทยุโทรทัศน์ และได้มีการให้

ข้อเสนอแนะในการจัดหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะจากภายนอก ซึ่งมีความรู้ความสามารถและพร้อมที่จะรับมือกับอุตสาหกรรมสื่อในยุคหลอมรวมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังได้มีการชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลในทางการเมืองซึ่งมีผลต่อการปฏิบัติงานของ กสทช. และเนื่องด้วยภารกิจด้านการกำกับดูแลรายการมีหลายมิติและมีองค์ประกอบหลายด้าน มีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง แม้ว่า กสทช. จะมีการให้ความสำคัญกับความร่วมมือของภาคประชาชนด้วยการสร้างเครือข่ายติดตามตรวจสอบและเฝ้าระวังเนื้อหารายการทั่วประเทศ รวมทั้งยังมีช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนหลากหลายช่องทาง แต่ยังคงจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งในการกำกับดูแลร่วมกับองค์การวิชาชีพสื่อเพื่อให้การกำกับดูแลมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้น เป็นการสร้างบรรทัดฐานในการทำหน้าที่ของสื่อให้เป็นไปตามบทบาทที่ควรจะเป็นและไม่เกิดปัญหาในการจำกัดเสรีภาพสื่อ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่างานวิจัยเรื่องนี้มีความสอดคล้องและสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ที่ผู้ศึกษาต้องการหาแนวทางในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงมีประโยชน์ในมิติของการศึกษาในประเด็นความร่วมมือและข้อขัดแย้งที่มีผลต่อการกำกับดูแล

2.5.4 เสียงสะท้อนและข้อเสนอเชิงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอุตสาหกรรมโทรทัศน์ไทยต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการโทรทัศน์ของ กสทช.

เสียงสะท้อนและข้อเสนอเชิงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอุตสาหกรรมโทรทัศน์ไทยต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการโทรทัศน์ของ กสทช. (วิไลวรรณ จงวิไลเกษม, ศรัณย์ธร ศศิธรนากรแก้ว, ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์, และ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์, 2564) มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ และประเมินผลการปฏิบัติงานของ กสทช. สำนักงาน กสทช. และเลขาธิการ กสทช. ในด้านกิจการโทรทัศน์ประจำปี พ.ศ. 2562 จากการจัดสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ ได้แก่ ผู้ให้บริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ผู้ให้บริการโทรทัศน์ในระบบเคเบิล สมาคมมีเดียเอเยนซีและธุรกิจสื่อแห่งประเทศไทย และนักวิชาการด้านสื่อโทรทัศน์จากมหาวิทยาลัย ภายใต้กรอบคำถามการศึกษา 3 ข้อ คือ (1) การช่วยเหลือผู้ประกอบการกิจการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล (2) การพัฒนาประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมโทรทัศน์ และ (3) การกำกับดูแลเนื้อหาของอุตสาหกรรมโทรทัศน์ ซึ่งพบว่า การดำเนินการช่วยเหลือผู้ให้บริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล และการดำเนินการตามแผนแม่บทความถี่แห่งชาติ ตลอดจนการบรรเทาผลกระทบจากอุตสาหกรรมโทรทัศน์ลดลง พบว่า ผู้ให้บริการ โทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลเห็นว่าเป็นประโยชน์ที่ได้รับความช่วยเหลือจาก กสทช. ทั้งในกรณีสนับสนุน ค่าธรรมเนียม

ใบอนุญาตและค่าเช่าโครงข่ายโทรทัศน์ ภาคพื้นดิน ในระบบดิจิทัล แต่ความช่วยเหลือที่เกิดขึ้นนั้น
 ค่าเช่าเกินไป จนทำให้ผู้ให้บริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลจำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบ
 อย่างรุนแรงจนถึงขั้นเลิกกิจการ ในส่วนของการพัฒนาประสิทธิภาพของอุตสาหกรรมโทรทัศน์
 พบว่า กสทช. ควรสนับสนุนการพัฒนารายการโทรทัศน์ให้มีคุณภาพมากขึ้น ขาดรายการคิด
 วิเคราะห์ (Critical Thinking) รายการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Hard Talk) การส่งเสริมคุณภาพของ
 เนื้อหา ควรเริ่มจากการส่งเสริมผู้ผลิตเนื้อหาอย่างครบวงจร และส่งเสริมเด็กรุ่นใหม่อย่างทั่วถึงที่
 ขณะที่การกำกับดูแลเนื้อหาของอุตสาหกรรมโทรทัศน์ พบว่า กสทช. ควรมีความชัดเจนในการ
 กำกับดูแลเนื้อหาที่ล่อแหลม มาตรการในการเซ็นเซอร์ และการจัดเรตติ้งต่าง ๆ ซึ่งควรเป็น
 มาตรฐานเดียวกัน เพื่อสร้างกติกาให้กับผู้ให้บริการได้รับรู้ร่วมกัน

ผลงานวิจัยเรื่องนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในอุตสาหกรรม
 โทรทัศน์เพื่อรับฟังเสียงสะท้อนและสรุปเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยหนึ่งในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วน
 เสียในการศึกษา คือ ผู้ให้บริการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัล ซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 จากภาคเอกชนที่ผู้ศึกษามีการกำหนดไว้ในการศึกษาครั้งนี้ จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาความ
 ค่าเช่าในการให้ความช่วยเหลือ การพัฒนาคุณภาพ และการกำกับดูแลที่ กสทช. ยังคงมีประเด็น
 บกพร่องและควรพัฒนาปรับปรุง ด้วยปัจจัยเหล่านี้อาจนำไปสู่ความไร้คุณภาพในการนำเสนอ
 รายการโทรทัศน์ ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงเห็นว่างานวิจัยชิ้นนี้มีความสำคัญต่อการศึกษาครั้งนี้ในมิติของ
 ปัจจัยด้านนโยบายที่มีผลกระทบต่อคุณภาพในการนำเสนอรายการโทรทัศน์ ซึ่งควรพิจารณาศึกษา
 ว่าการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างมีธรรมาภิบาล จะสามารถเข้ามาช่วยในการรับมือกับปัญหา
 เหล่านี้ได้อย่างไร

2.6 กรณีศึกษาต่างประเทศ

การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นประเทศต้นแบบในหลายด้าน
 ทั้งทางการเมืองการปกครองที่มีความใกล้เคียงกันและรูปแบบการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มี
 ความคล้ายคลึงกันกับประเทศไทย จากการที่สหราชอาณาจักรได้มีการก่อตั้งสำนักงานการสื่อสาร
 (The Office of Communications) หรือที่รู้จักกัน อย่างแพร่หลายในชื่อ “Ofcom” ขึ้น ตาม
 พระราชบัญญัติการสื่อสาร พ.ศ. 2546 (Communications Act 2003) มาปฏิบัติหน้าที่ในการกำกับ
 ดูแลสื่อที่มีความครอบคลุมทั้งหมดตั้งแต่สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อโทรคมนาคม
 และสื่ออินเทอร์เน็ต ตลอดจนรวมถึง The British Broadcasting Corporation หรือ BBC ซึ่งเป็นสื่อ

สาธารณะของสหราชอาณาจักร มีสถานะเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระจากรัฐบาลและมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานเพื่อรักษาผลประโยชน์สูงสุดของประชาชนในฐานะผู้บริโภค มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมกำกับดูแลตั้งแต่การนำเสนอตลอดจนการลงโทษผู้ละเมิดกฎระเบียบหรือข้อบัญญัติทางกฎหมาย นอกจากนี้ ได้มีการจัดทำคู่มือแนวทางปฏิบัติในการออกอากาศ (The Ofcom Broadcasting Code) เพื่อให้ผู้ประกอบการและสื่อมวลชนยึดถือปฏิบัติตามหลักจริยธรรม (Ethical Rules) ในการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) เพื่อปกป้องประชาชนจากการถูกบิดเบือนข้อมูล (Trevelyan, n.d.)

สำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) มีอำนาจในการบังคับใช้ (Enforcement Action) เพื่อให้แน่ใจว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์มีการปฏิบัติตามคู่มืออย่างเคร่งครัด ในกรณีที่มีการละเมิด สำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) จะเผยแพร่ผลคำวินิจฉัยและอธิบายว่าทำไมผู้ประกาศจึงละเมิดหลักจรรยาบรรณบนหน้ากระดานข่าวของเว็บไซต์ทางการที่ www.ofcom.org.uk เมื่อพบว่ามีสื่อวิทยุโทรทัศน์รายใดที่มีการละเมิดแนวปฏิบัติทั้งโดยเจตนา จริ่งจัง ซ้ำแล้วซ้ำเล่า สำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) อาจสามารถลงโทษตามกฎหมายได้ โดยขั้นตอนในการตรวจสอบกรณีต่าง ๆ (หลังจากที่ได้รับเรื่องร้องเรียนหรืออย่างอื่น) และการกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายจะถูกประกาศอยู่บนหน้าเว็บไซต์เช่นกัน หากมีสมาชิกสาธารณะรายใดที่ไม่สามารถเข้าถึงเว็บไซต์ของสำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) ได้ ก็จะมีการส่งสำเนาแจ้งรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ให้ทางไปรษณีย์ โดยหลักการในการตรวจสอบการปฏิบัติตามนี้จะทำงานร่วมกับระบบการร้องเรียน (Complaint) ซึ่งเป็นงานส่วนใหญ่ของสำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) ที่จะต้องดำเนินการ (Ofcom, 2019)

คณะกรรมการของสำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) ในปัจจุบันมีทั้งหมด 12 คน จากการแต่งตั้งตามประมวลกฎหมายว่าด้วยการแต่งตั้งสาธารณะของสำนักคณะรัฐมนตรี (Cabinet Office's Governance Code on Public Appointments) โดยกระบวนการในการคัดเลือกจะต้องถูกควบคุมจากคณะกรรมการการแต่งตั้งสาธารณะ (Commissioner for Public Appointments) ซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งโดยพระราชินี อีกทั้งยังต้องเป็นอิสระจากรัฐบาลและราชการ (Cabinet Office, 2016) เมื่อได้รายชื่อคณะกรรมการสำนักงานการสื่อสาร (Ofcom) แล้ว ให้เลขาธิการกระทรวงดิจิทัล วัฒนธรรม การสื่อสาร และการกีฬา (Department for Digital, Culture, Media and Sport: DCMS) แห่งสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีการทำงานร่วมกันเป็นผู้แต่งตั้ง (Cabinet Office UK, n.d.)

2.7 กฎหมาย นโยบาย และ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

ในส่วน of ข้อมูลเอกสารจะมีการเก็บรวบรวมส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการกำหนดข้อบังคับ นโยบาย และการออกกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รายงานการประชุมสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปมติที่ประชุมของ กสทช. และ กสท. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของประชุมสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น รายงานติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ รายงานผลการศึกษาและการวิจัย และประเด็นที่ถูกพูดถึงและเป็นกระแสนบนสังคมออนไลน์ (Social Media)

สำหรับนิยามของภาครัฐ (Public Sector) ภาคเอกชน (Private Sector) และภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญต่อการศึกษาด้านของการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลเพื่อให้เกิดการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยแบบมีธรรมาภิบาล ผู้ศึกษาจึงได้มีการกำหนดนิยามโดยมีพื้นฐานทางข้อมูล ดังนี้

ภาครัฐ (Public Sector) ในนิยามของสถาบันผู้ตรวจสอบภายใน (The Institute of Internal Auditors, 2011) ได้ให้ความหมายว่า โดยทั่วไปแล้วภาครัฐประกอบด้วยรัฐบาลและหน่วยงานวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่ควบคุมโดยรัฐหรือที่ได้รับทุนจากสาธารณะทั้งหมด ซึ่งนำเสนอโครงการ สินค้า หรือบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตาม ไม่ชัดเจนเสมอไปว่าควรรวมองค์กรใดภายใต้ขอบเขตนั้นหรือไม่ จึงจำเป็นต้องระบุเกณฑ์เฉพาะเพื่อช่วยกำหนดขอบเขต

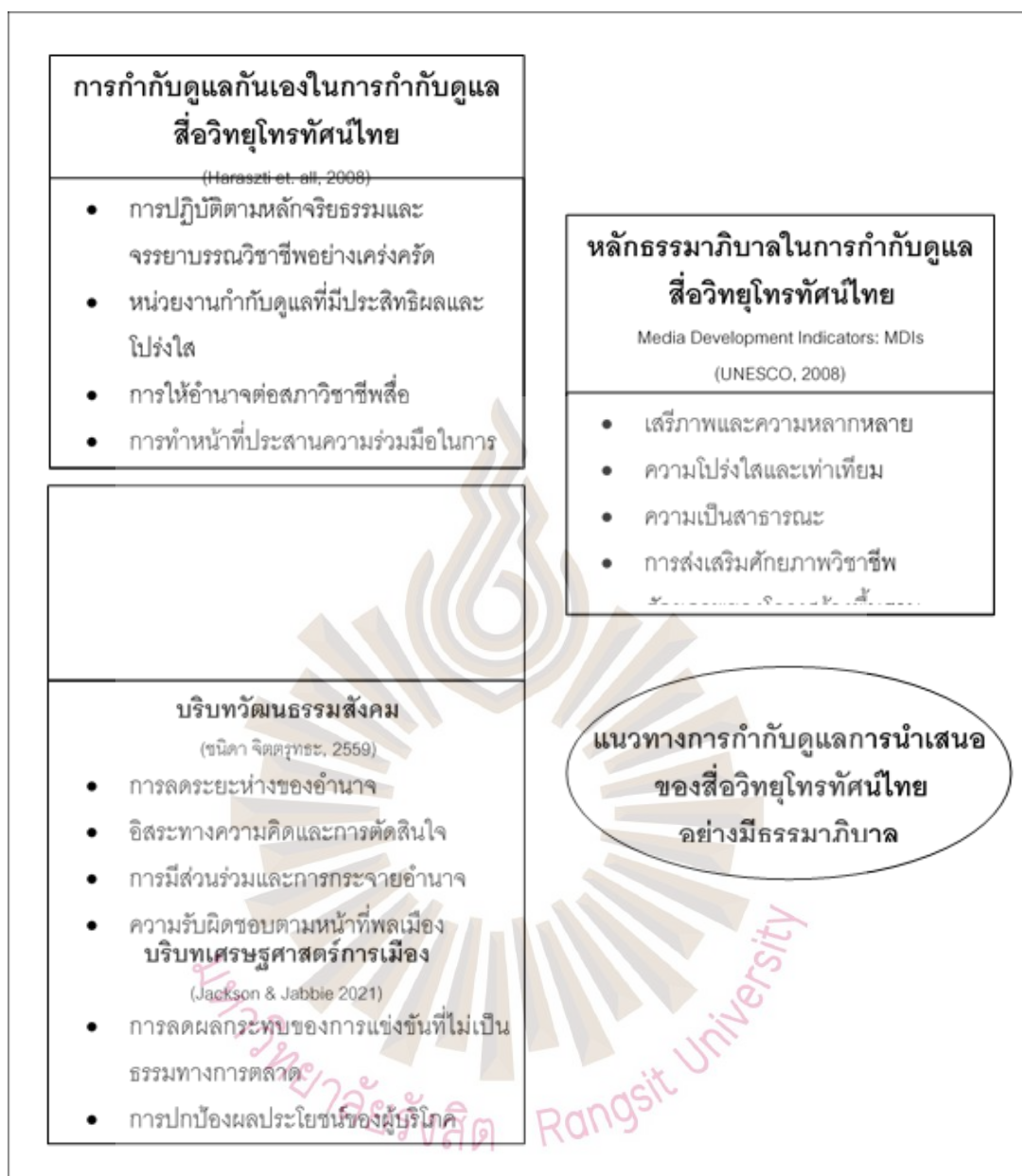
ภาคเอกชน (Private Sector) ในนิยามขององค์การ UNDP (n.d.) ได้ให้ความหมายเอาไว้ว่า ภาคเอกชนเป็นหลักการพื้นฐานของการจัดระเบียบกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระบบเศรษฐกิจแบบแบบอิงตลาด ซึ่งมีสิทธิ์ในความเป็นเจ้าของส่วนตัวเป็นปัจจัยสำคัญ โดยตลาดและการแข่งขันจะ

ขับเคลื่อนกำลังการผลิต และความคิดริเริ่มของภาคเอกชนและการดำเนินกิจการจะต้องพร้อมรับความเสี่ยงที่ในสิ่งที่กำลังดำเนินอยู่ ภาคเอกชนประกอบด้วยผู้มีบทบาททางการตลาดที่หลากหลายที่อาจเป็นไปได้ทั้งผู้ที่ดำเนินกิจการทั้งในระบบเศรษฐกิจหรือนอกระบบเศรษฐกิจ

ภาคประชาสังคม (Civil Society) ในนิยามของ นิยามขององค์การสหประชาชาติ (United Nation: UN, n.d.) ได้มีการอธิบายไว้ว่า ภาคประชาสังคมคือองค์การที่จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ที่ไม่ได้ต้องการแสวงหาผลกำไร ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ มีความร่วมมือกัน รับผิดชอบ มุ่งมั่นต่อการกระทำที่โปร่งใส เป็นพลเรือน และมีอารยธรรม มีความเป็นส่วนตัว แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อสาธารณะและมุ่งสู่สาธารณประโยชน์ มีความเป็นตัวแทนในระดับหนึ่ง และดำเนินการในทางที่ยินยอมและไม่บีบบังคับ ตามหลักการแล้ว องค์กรของภาคประชาสังคมมีความเป็นอิสระและเป็นประชาธิปไตยภายใน โดยไม่อาศัยการสนับสนุนจากรัฐบาลหรือเอกชน ความชอบธรรมไม่ได้เกิดจากอำนาจหรือความสามารถในการหากำไร แต่มาจากการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากกรอบแนวคิดการวิจัยที่ผู้ศึกษาได้นำเสนอต่อไปนี ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาในบริบทด้านการกำกับดูแล วัฒนธรรมสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของประเทศไทย โดยแบ่งออกเป็น 3 กรอบสำหรับการศึกษา เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษา วิเคราะห์ และทำความเข้าใจ บริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย อันประกอบไปด้วย กรอบบริบทวัฒนธรรม สังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ กรอบกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย และกรอบหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย เพื่อให้สามารถนำไปสู่ข้อสรุปในท้ายที่สุดว่าแนวทางในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

รูปที่ 2.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: สังเคราะห์โดยผู้วิจัย, 2566

ในกรอบแรกคือกรอบการกำกับดูแลตนเองที่นำแนวคิดของ Haraszti, Baydar, Gore, Zlatev & Maurus (2008) มาใช้ในการออกแบบการกำกับดูแลตนเองของสื่อที่มีคุณภาพประกอบไปด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การให้อำนาจสภาวิชาชีพสื่อ และการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์หาแนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์

ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เพื่อทำการศึกษาและวิเคราะห์จนสามารถตอบคำถามวิจัยประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด

ต่อมาคือกรอบบริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ ตามหลักการจำแนกบริบททางสังคมไทยของ ชนิดา จิตตรุทธะ (2563) ออกเป็น 6 บริบท ได้แก่ บริบทด้านค่านิยม ความเชื่อ บริบทด้านวัฒนธรรม บริบทด้านภูมิศาสตร์ บริบทด้านสังคมวิทยาประวัติศาสตร์ บริบทด้านการจัดการองค์การ และบริบทด้านเศรษฐศาสตร์การเมือง ในครั้งนี้ผู้ศึกษาจะทำการศึกษผ่านบริบทวัฒนธรรมด้วยปัจจัยศึกษาวิเคราะห์เรื่องตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองตามทฤษฎีวัฒนธรรมพีระมิดกับระยะห่างทางอำนาจของ ชนิดา จิตตรุทธะ (2559) ซึ่งประกอบไปด้วย ระยะห่างทางอำนาจ อำนาจทางวัฒนธรรมที่มาจากอำนาจความกลัว อิสระทางความคิดและการตัดสินใจที่มาจาก การเชื่อฟังและการพึ่งพิง การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจที่มาจากความไม่เท่าเทียมกันและการรวมศูนย์อำนาจ และความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองจากการไม่เพิกเฉย เอาใจใส่ ส่วนในด้านบริบทเศรษฐศาสตร์ ผู้ศึกษาได้นำปัจจัยวิเคราะห์ของ Jackson & Jabbie (2021) มาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ถึงแรงกดดันในทางเศรษฐศาสตร์ที่มีผลต่อกฎหมาย นโยบาย และแนวทางในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย จำนวน 2 หน่วยวิเคราะห์ ได้แก่ ปัจจัยภายนอก และวงจรธุรกิจ จากทั้งหมด 6 หน่วยวิเคราะห์ โดยกำหนดเป็นตัวแปรทางการศึกษา คือ การลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาด และการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ เพื่อตอบคำถามวิจัยในประเด็นที่ 2 ที่ว่าสภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด เมื่อวิเคราะห์ตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมาภิบาลสื่อ และบริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย มีผลอย่างไรต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย เพราะเหตุใด

สุดท้ายคือกรอบหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ที่ผู้ศึกษาได้นำชุดตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators: MDIs) ขององค์การ UNESCO (2008) มาใช้เป็นหลักในการสร้างกรอบ โดยชุดตัวแปรในการศึกษาทั้ง 5 ตัวแปร มาจากการตั้งเคราะห์ให้มีความเป็นรูปธรรมในการใช้งานมากขึ้น ได้แก่ เสรีภาพและความหลากหลาย ความโปร่งใสและเท่าเทียม ความเป็นสาธารณะ การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ และศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยในประเด็นที่ 3 ที่ว่าธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์

ไทยในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไร เมื่อวิเคราะห์ตามมาตรฐานสากลของหลักสูตรมาภิบาลสื่อ เพราะเหตุใด

จากการทบทวนวรรณกรรมในทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในบทนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการออกแบบกรอบการวิจัยเพื่อเป็นการตีกรอบสำหรับแนวทางในการศึกษา โดยทฤษฎีและแนวคิดที่ปรากฏจะถูกนำไปใช้เพื่อการออกแบบระเบียบวิธีการวิจัยอันจะนำไปสู่ข้อสรุปการการอภิปรายผลทางการศึกษาต่อไป ซึ่งจะปรากฏเป็นรายละเอียดในบทถัดไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” ผู้ศึกษาได้มีการออกแบบวิธีดำเนินการวิจัยตามกรอบการวิจัยที่ได้นำเสนอไปในบทที่แล้ว ซึ่งในบทนี้จะกล่าวถึงรายละเอียดแนวทางการศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลนำไปสู่การวิเคราะห์และสรุปผลเพื่อตอบคำถามการวิจัย ประกอบไปด้วย 1) ระเบียบวิธีการวิจัย 2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3) วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล และ 4) วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับ ดังนี้

3.1 ระเบียบวิธีวิจัย

สำหรับวิธีวิจัยที่ผู้ศึกษานำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งสนใจศึกษาประเด็นทางด้านกฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน จากข้อกังวลในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่ตามจรรยาบรรณวิชาชีพของสื่อ โดยการทำให้เกิดแนวทางการกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาลซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจาก 3 ภาคส่วน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมซึ่งรวมประชาชนทั่วไปไว้ในกลุ่มเดียวกัน ด้วยการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐในฐานะผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผู้ศึกษานำมาใช้ในการรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ถึงโครงสร้างและการสนทนากลุ่ม โดยใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจากทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมรวมประชาชนทั่วไปทั้งหมดจำนวน 48 ราย ซึ่งผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการสุ่มเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposeful Sampling) สำหรับชื่อ ตำแหน่ง รวมถึงข้อมูลส่วนบุคคลทั้งหมดที่ปรากฏในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นข้อมูลที่ได้รับการเปิดเผยเป็นสาธารณะ โดยผู้ศึกษาได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านแล้วในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่ปรากฏในเอกสารดัชนีฉบับนี้ เพื่อประโยชน์ทาง

การศึกษาเท่านั้นมิได้มีเจตนาสร้างความเสื่อมเสียหรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลด้วยประการใดทั้งปวง โดยผู้ศึกษาได้ทำการแบ่งกลุ่มตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาครัฐ คือ ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในองค์การที่มีการดำเนินงานด้านกฎหมาย นโยบาย การขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ภายใต้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ได้แก่ คณะกรรมการ กสทช. คณะกรรมการติดตามและประเมินผล (กตป.) พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน กสทช. และสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังมีสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมาธิการ และที่ปรึกษาคณะกรรมาธิการ รวมทั้งสิ้นจำนวน 11 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คณะกรรมการ กสทช. คือบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เป็นคณะทำงานชุดที่มีการดำรงตำแหน่งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 จนถึงปี พ.ศ. 2565 และผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการชุดปัจจุบันที่มีการอนุมัติแต่งตั้งในปี พ.ศ. 2565 โดยผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จำนวน 2 ราย ได้แก่

1.1) อติต กสทช. ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำกับด้านเนื้อหาและการคุ้มครองผู้บริโภคในการออกอากาศของผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งที่ผ่านมาปรากฏผลงานในการกำกับที่เข้มข้นทั้งจอคำและสิ่งปรับ โดยเฉพาะด้านการโฆษณาที่มีเนื้อหาเป็นการเอาเปรียบผู้บริโภคหรือโฆษณาเกินจริง

1.2) ศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต ผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการ กสทช. ด้านกิจการโทรทัศน์ โดยได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2565 อดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเคยได้รับการแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการฯ ของ กสทช. ในช่วงปี พ.ศ. 2555 – 2558 จำนวน 3 คณะด้วยกัน ได้แก่ คณะอนุกรรมการด้านผังรายการและเนื้อหา คณะอนุกรรมการกิจการกระจายเสียงบริการชุมชน และคณะอนุกรรมการส่งเสริมการกำกับดูแลตนเอง

2) คณะกรรมการกตป. กสทช. คือคณะกรรมการติดตามและประเมินผลคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ที่มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 72 ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของ กสทช. กสท. กทค. สำนักงาน กสทช. และเลขาธิการ กสทช. โดยผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการกตป. จำนวน 1 ราย ได้แก่ ดร.บัณฑิต ตั้งประเสริฐ กรรมการด้านกิจการโทรทัศน์ชุดปัจจุบัน (พ.ศ. 2565)

3) พนักงานสำนักงาน กสทช. คือผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน กสทช. ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ในพรบ.องค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุ-โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม โดยผู้ศึกษามีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 4 ราย ซึ่งเป็นบุคลากรประจำสำนักงานจาก 4 สำนักภายใต้สังกัดของสำนักงาน กสทช. ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3.1 รายชื่อจากแต่ละสำนักภายใต้สังกัดของสำนักงาน กสทช. ในการสัมภาษณ์

รายชื่อ	ตำแหน่ง	สังกัด
สมพร อมรชัยนพคุณ	ผู้อำนวยการสำนัก	สำนักกฎหมายกระจายเสียงและโทรทัศน์
รมิดา ลีลาพตะ ¹	ผู้อำนวยการสำนักส่วน รักษาการแทนผู้อำนวยการ สำนัก	สำนักค่าธรรมเนียมและอัตรา ค่าบริการในกิจการกระจาย เสียงและโทรทัศน์
ณัฐนนท์ ลีศัตรุพ่าย ²	ผู้อำนวยการสำนัก	สำนักพัฒนาองค์กรวิชาชีพ และส่งเสริมการบริการทั่วถึง
ตรี บุญเจือ ³	ผู้อำนวยการสำนัก	สำนักบริหารเรื่องร้องเรียนและ คุ้มครองผู้บริโภคในกิจการ กระจายเสียงและโทรทัศน์

หมายเหตุ 1 ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์วันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2565

2 ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์วันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2565

3 ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2565

5) สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 มาตรา 5 ทำหน้าที่ในการ

รณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาสื่อ สร้างการร่วมมือของภาคประชาชน ตลอดจนทำให้เกิดการรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน ผู้ศึกษามีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 2 ราย ได้แก่ ดร.ชนกร ศรีสุขใส ผู้จัดการสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และ ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

6) วุฒิสภา คณะกรรมาธิการ และที่ปรึกษา ซึ่งเป็นคณะทำงานที่มีอำนาจในการพิจารณา บทบาทและการทำหน้าที่ของ กสทช. โดยวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 17 ในการลงมติแต่งตั้ง คณะกรรมการ กสทช. ส่วนคณะกรรมาธิการมีอำนาจตามมาตรา 129 วรรค 4 สามารถเรียกเอกสาร หรือบุคคลมาแถลงข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาสอบหาข้อเท็จจริงหรือเรื่องที่ศึกษาอยู่ได้ แม้ว่าตามกฎหมายขอขอบเขตอำนาจของคณะกรรมาธิการจะไม่ครอบคลุมรวมถึงองค์กรอิสระ แต่วุฒิสภาสามารถแต่งตั้งคณะกรรมาธิการมาปฏิบัติหน้าที่ได้ โดยผู้ศึกษามีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 1 ราย ได้แก่ พลเอก ไพบยน์ คำตันเจริญ สมาชิกวุฒิสภา รองประธานคณะกรรมาธิการคนที่ 2 คณะกรรมาธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นรองเลขานุการคนที่ 1 คณะกรรมาธิการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัด การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ วุฒิสภา

7) กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เดิมคือกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารก่อนปรับเปลี่ยนชื่ออย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2559 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการวางแผน ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การอุดมศึกษา และการสถิติ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ม.ป.ป.) โดยผู้ศึกษามีการเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 1 ราย ได้แก่ ดร.รัฐศาสตร์ กรสูต ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังเคยมีผลงานอยู่ในวงการบันเทิงทั้งในบทบาทของนักร้อง นักแสดง และนายแบบ เคยเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตผู้อำนวยการเว็บไซต์ sanook.com และผู้จัดการประจำประเทศไทย (Country Manager) ของบริษัท LINE Corporation

3.2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาคเอกชน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาคเอกชน คือ ผู้ที่อยู่ในวงการธุรกิจสื่อวิทยุโทรทัศน์ของไทยในฐานะผู้บริหารองค์การที่ดำเนินธุรกิจในยุคเปลี่ยนผ่านระบบการออกอากาศจากอนาล็อกเป็นดิจิทัล ตลอดจนการหลอมรวมทางเทคโนโลยีที่ทำให้เกิดแพลตฟอร์มออนไลน์ขึ้น จำนวน 9 ราย ได้แก่

1) ชاکริต คิเรกวัฒนชัย รองกรรมการผู้อำนวยการสำนักกิจการและสื่อสารองค์กร บริษัท บีอีซี เวิลด์ จำกัด (มหาชน) สถานีโทรทัศน์ช่อง 3HD (ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม 2565) ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการสื่อสารองค์กร การตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภค ให้กับองค์กรขนาดใหญ่ อีกทั้งยังเป็นอาจารย์สอนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่ง

2) งามอาจ สิงห์ลำพอง กรรมการผู้จัดการ บริษัท เจเคเอ็น เบสท์ ไลฟ์ จำกัด และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ JKN 18 (ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2565) เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์และผู้กำกับภาพยนตร์ชาวไทย ก่อนหน้านี้เคยดำรงตำแหน่งกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ตั้งแต่เปิดสถานีในระบบโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 จนกระทั่งลาออกเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2562 ก่อนมาอยู่กับ JKN

3) ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบเนื้อหาและโฆษณา สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี บริษัท ทริปเปิล วี บรอดคาสท์ จำกัด ได้รับการคัดเลือกในการดำรงประธานสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติเป็นคนแรกในปี พ.ศ. 2564 อีกทั้งยังเคยเป็นอดีตอาจารย์ประจำสาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

4) เดียว วรตั้งตระกูล ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ บริษัท เดอะ วัน สามสิบเอ็ด จำกัด สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE 31 มีหน้าที่หลักในการดูแลบริหารงานภายในช่อง ทั้งเรื่องการออกอากาศ รวมทั้งเรื่องของรายการข่าวภายในช่อง ซึ่งจะเป็นในส่วนของจัดสรรแพลตฟอร์มกับรายการหรือคอนเทนต์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังดำรงตำแหน่งเลขานุการสมาคมทีวีดิจิทัลด้วย

5) อดีตประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดของบริษัทผู้ผลิตสื่อบันเทิงรายใหญ่ของไทย ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในการดูแลภาพรวมทางการตลาดของบริษัทและการสื่อสารองค์กร และผ่านประสบการณ์ทำงานในตำแหน่งบริหารมาหลายบริษัท ทั้งในด้านแพลตฟอร์มและคอมมูนิตี้ เพื่อให้แฟนคลับได้ใกล้ชิดเหล่าศิลปิน ดารา และเซเลบในประเทศไทย

6) ณิชภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล ผู้จัดละครรุ่นใหม่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ภายใต้ บริษัท มาสเตอร์ วัน วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด โดยมีผลงานละครเด่นอย่างเรื่องวัยแสบสาแหรกขาด ซึ่งเป็นละครสะท้อนสังคมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในการประกาศรางวัลหลายรางวัล อาทิ รางวัลโทรทัศน์ทองคำ และรางวัลนาฏราช เป็นต้น

7) โปรดิิวเซอร์และครีเอทีฟรายการโทรทัศน์ ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานสื่อวิทยุ-โทรทัศน์มากกว่า 15 ปี และมีผลงานที่เป็นที่รู้จักหลายรายการ โดยปัจจุบันยังคงรับงานอิสระในสายงานโปรดิวเซอร์และครีเอทีฟรายการโทรทัศน์

8) การะเกด นรเศรษฐาภรณ์ นักเขียนบทละครอิสระ โดยผลงานซึ่งเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือการเป็นหนึ่งในทีมนักเขียนบทละครชื่อดังอย่างซีรีส์เรื่อง แปลรักกันด้วยใจเธอ ที่ได้รับความนิยมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน

9) ชลธิชา รอดกันภัย ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง Nation TV ก่อนหน้านี้เคยเป็นผู้สื่อข่าวให้กับสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ตำแหน่งผู้สื่อข่าวการเมือง

3.2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาคประชาสังคม (รวมประชาชน)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหน่วยงานภาคประชาสังคม (รวมประชาชน) หมายถึงสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ นักวิชาการและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นเครือข่าย องค์กร หรือสถาบันที่รวมตัวกันอย่างสมัครใจเพื่อการกระทำที่เป็นประโยชน์สาธารณะ ในที่นี้กล่าวคือผู้ที่มีบทบาทในความต้องการพัฒนาและขับเคลื่อนสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย โดยในการศึกษารั้ครั้งนี้ผู้ศึกษารวมประชาชนทั่วไปที่มีพฤติกรรมมารับชมสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นประจำเอาไว้ด้วย แบ่งเป็นตัวแทนจากภาคประชาสังคม 8 ราย และตัวแทนที่เป็นประชาชนทั่วไปจำนวน 20 ราย รวมทั้งสิ้น 28 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) สมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) คือสมาคมที่ประกอบไปด้วยตัวแทนผู้ประกอบการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลประเภทบริการธุรกิจระดับชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องและผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อกดดัน กสทช. ให้จัดทำระบบวัดการเรดติ้งแบบใหม่ โดยการเก็บสถิติข้ามแพลตฟอร์ม (Cross-Platform Ratings) โดยเป็นการเก็บข้อมูลการ

รับชมผ่านทางโทรทัศน์และดิจิทัล เพื่อเป็นทางรอดให้กับอุตสาหกรรมสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในการแข่งขันพื้นที่การแข่งขันทางการตลาด ซึ่งจะทำให้การสัมภาษณ์จำนวน 1 ราย คือ สุภาพ คลีขฉาย นายกสมาคมสมัยปัจจุบัน และยังมีบทบาทในฐานะนักวิเคราะห์ข่าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองประจำรายการ “จิตเส้นใต้ประเทศไทย” ออกอากาศทางช่องไทยรัฐทีวีอีกด้วย

2) มุลนิธิหญิงชายก้าวไกล คือองค์การพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองซึ่งเกิดจากปัจจัยกระตุ้นทางสังคมอันเป็นต้นเหตุของปัญหา นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ร่วมเสวนาส่งเสริมการสร้างสรรค์ละครไทยให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมในงาน “หยุดฉกข่มขืนผ่านจอ หยุดผลิตซ้ำความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2564 โดยจะทำการสัมภาษณ์จำนวน 1 ราย คือ จริย์ ศรีสวัสดิ์

3) ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ และนักขับเคลื่อนทางสังคม ผู้มีบทบาทในการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดการพัฒนาสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย จำนวน 6 ราย ได้แก่

3.1) สุทธิญา กลางณรงค์ อดีตคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม และเป็นผู้พยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพเนื้อหารายการที่นำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยมาโดยตลอด ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการด้านสื่อสารโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค

3.2) ดร.ชนตติ์ ทินนาม อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีบทบาทในการรณรงค์ส่งเสริมในเรื่องการขับเคลื่อนสังคม โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องของความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ

3.3) ผศ.ดร.วัชรภรณ์ บุญศิริวัฒน์ นักจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนึ่งในผู้เสวนาประเด็นปัญหาการนำเสนอของสื่อที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมเลียนแบบ อาทิ “เหตุกราดยิง: ที่มา ทางแก้ และป้องกัน” และ “ข่าว ไม่ใช่ละคร | เส้นแบ่งอาชญากรรมเสมือนจริง”

3.4) นิธิพันธ์ วิประวิทย์ เจ้าของเพจใน Facebook ข่มขืนผ่านจอพอกันที และเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการยกเลิกการนำเสนอความรุนแรงผ่านจอโทรทัศน์

3.5) ญัฐวดี อุปปะ ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการของสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS รวมถึงการเป็นนักข่าวพลเมือง อีกทั้งยังมีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมในหลายด้านไม่เพียงในด้านสื่อโทรทัศน์เท่านั้น อาทิ การเคลื่อนไหวในทางการเมือง การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชาวบางกลอย เป็นต้น

3.6) รศ.ดร.วรัชญ์ ครุจิต รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีกทั้งยังเคยมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านการสื่อสารของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด (ศบค.) ในช่วงที่รัฐบาลดำเนินการแก้ปัญหาการระบาดของ Covid-19

4) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประชาชนทั่วไป คือกลุ่มที่ผู้ศึกษาจะใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 20 ราย จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 5 ราย แบ่งตามชนรุ่น หรือช่วงอายุ (Generation) ประกอบด้วย Baby Boomers, Generation X, Generation Y (Millennials), และ Generation Z โดยผู้ศึกษาทำการคัดเลือกประชาชนในแต่ละกลุ่มชนรุ่นให้มีความครอบคลุมในด้านความหลากหลายทางเพศและสาขาอาชีพ เนื่องจากแนวคิดของแต่ละบุคคลมักมีความแตกต่างกัน จากการที่มีปูมหลัง ประสบการณ์ หรืออยู่ภายใต้บริบททางแวดล้อมและสังคมที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้ศึกษาให้นำหนักไปที่ทัศนคติและค่านิยมทางเพศโดยการจำแนกเป็นเพศหญิง เพศชาย และเพศทางเลือก ตลอดจนถึงอาชีพที่อาจเป็น ได้ทั้งปัจจัยส่งเสริมสนับสนุนและปัจจัยต่อต้านในมิติมุมมองที่มีต่อการกำกับดูแลด้านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย โดยผู้ศึกษาพยายามเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีอาชีพรับราชการ พนักงานบริษัทเอกชน เจ้าของกิจการ ผู้ประกอบอาชีพอิสระ และนักเรียน นักศึกษาทั่วไป

3.3 เครื่องมือ

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้อาศัยวิธีการในการศึกษารวบรวมข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ ประเภทแรกคือ การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ผ่านการทบทวนในส่วนของเอกสารทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประกาศ แผนแม่บท รายงาน ผลการศึกษาวิจัย และประเด็นข่าวที่เป็นกระแสบนโลกออนไลน์ และอีกประเภทหนึ่งคือ การศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยใช้เครื่องมือ 2 ชนิด ได้แก่ แบบสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ซึ่งผู้ศึกษาได้มีการแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการเก็บข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบไปด้วย กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สำคัญในภาครัฐ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาคเอกชน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในภาคประชาสังคม ซึ่งรวมถึงประชาชนทั่วไป

3.3.1 การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

ในการสัมภาษณ์ ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจะทำการส่งรายละเอียดข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการศึกษาในครั้งนี้เพื่อให้ผู้ที่ให้สัมภาษณ์มีโอกาสในการทำความเข้าใจถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยในแบบสัมภาษณ์จะประกอบไปด้วยชุดคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ที่ให้สัมภาษณ์สามารถอธิบายลงลึกถึงรายละเอียดของข้อมูลนั้นได้มากขึ้น ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศของการสนทนามากให้เป็นไปอย่างไหลลื่นมากกว่าเป็นการซักถามเฉพาะเจาะจงประเด็น ทำให้มีโอกาสในการที่จะสามารถค้นพบประเด็นที่อาจนำไปต่อยอดและขยายผลทางการศึกษาได้ ซึ่งผู้ศึกษาจะมีการวางแผนการสัมภาษณ์ไว้ก่อนล่วงหน้าอย่างเป็นขั้นตอนว่าจะต้องซักถามในประเด็นใดบ้างและมีการกำหนดแนวคำถามอย่างชัดเจนเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการศึกษา

สำหรับออกแบบเครื่องมือผู้ศึกษาได้ทำการสังเคราะห์จากทฤษฎีที่ใช้ในการสร้างกรอบการวิจัยมาใช้ในการตั้งประเด็นคำถาม ซึ่งมีการแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ประกอบไปด้วย 1) การรับรู้สภาพปัญหาและผลกระทบ 2) บทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมภาคประชาชน และ 3) แนวทางการปรับปรุงแก้ไข โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 การรับรู้สภาพปัญหาและผลกระทบ คือการสร้างแนวคำถามจากการสังเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิดของตัวกรอบการกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย จากแนวทางการกำกับดูแลตนเองขององค์การเพื่อความปลอดภัยและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Co-Operation in Europe: OSCE) จัดทำโดย Haraszti et al. (2008) ประกอบไปด้วย การปฏิบัติตามจริยธรรมวิชาชีพอย่างเคร่งครัด หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การให้อำนาจของสภาวิชาชีพสื่อ และการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ

ส่วนที่ 2 บทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมภาคประชาชน คือการสร้างแนวคำถามจากการสังเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิดของตัวกรอบ

บริบทวัฒนธรรม และเศรษฐศาสตร์ของสังคมไทยกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ จากแนวคิดบริบทสังคมไทยของ ชนิดา จิตตรุทธะ (2563) ในการสร้างกรอบค่านิยม วัฒนธรรมสังคม และเศรษฐศาสตร์ โดยในส่วนของการศึกษาบริบทค่านิยม วัฒนธรรมสังคม ได้มีการใช้ชุดศึกษาวิเคราะห์ตัวชี้วัดวัฒนธรรมการเมืองของ ชนิดา จิตตรุทธะ (2559) ที่ประกอบไปด้วย ระยะห่างของอำนาจ อิสระทางความคิดและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบต่อน้ำที่พลเมือง ส่วนบริบททางเศรษฐศาสตร์มีการใช้ปัจจัยวิเคราะห์ของ Jackson & Jabbie (2021) ในมิติของการลดผลกระทบและการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาด และการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค

ส่วนที่ 3 แนวทางการปรับปรุงแก้ไข คือการสร้างแนวคำถามจากการสังเคราะห์ผ่านทฤษฎีและแนวคิดของตัวกรอบ หลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่งผู้ศึกษาได้มีการสังเคราะห์โดยการใช้ชุดตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators: MDIs) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2008) ประกอบไปด้วย เสรีภาพและความหลากหลาย ความโปร่งใสและเท่าเทียม ความเป็นสาธารณะ การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ และศักยภาพโครงสร้างพื้นฐาน

การจัดสนทนากลุ่ม จะแบ่งการสนทนาออกเป็น 4 ครั้ง โดยจะแบ่งตามกลุ่มภายใต้เกณฑ์การแบ่งตามชนรุ่นหรือช่วงอายุ ดังนี้

ครั้งที่ 1 กลุ่ม Baby Boomers	จำนวน 5 ราย
ครั้งที่ 2 กลุ่ม Generation X	จำนวน 5 ราย
ครั้งที่ 3 กลุ่ม Generation Y หรือ Millennials	จำนวน 5 ราย
ครั้งที่ 4 กลุ่ม Generation Z	จำนวน 5 ราย

โดยคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจะเป็นข้อคำถามชุดเดียวกันแต่เจตนาในการซักถามและพูดคุยจะนำไปสู่การได้มาซึ่งคำตอบที่แตกต่างกันเนื่องด้วยบทบาทและฐานะทางสังคมที่มีต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยของแต่ละผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความแตกต่างกัน จึงสะท้อนให้เห็นมุมมอง แนวคิด ทศนคติ ค่านิยม ต่อประเด็นดังกล่าวจากคำถามชุดเดียวกันมีความแตกต่างกัน อีกทั้ง ในการนำไปปรับใช้กับแต่ละผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังมีความจำเป็นจะต้องทำการเรียบเรียงและปรับโครงสร้างของคำถามใหม่อีกครั้งให้มีความเหมาะสมและชัดเจนมากขึ้น เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นคำถามและสามารถเอื้อให้นำไปสู่คำตอบได้ แต่ยังคงจำกัด

ขอบเขตของคำถามให้อยู่ในแนวทางเดียวกันตามชุดคำถามหลักที่ตั้งเอาไว้ โดยเจตนาในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญภาครัฐ จะเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในฐานะบุคลากรขององค์การภาครัฐที่มีความเกี่ยวข้องในการบังคับใช้กฎหมาย การออกนโยบาย รวมถึงความพยายามในการปฏิรูป ขับเคลื่อน และพัฒนาการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย การสร้างบรรยากาศและการใช้น้ำเสียงในการสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นทางการ สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญภาคเอกชนจะเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในฐานะผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินธุรกิจที่อยู่ภายใต้การบังคับใช้กฎหมายและนโยบาย การสร้างบรรยากาศและการใช้น้ำเสียงในการสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นทางการน้อยกว่าคล้ายการเจรจาธุรกิจ สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญภาคประชาสังคมในที่นี้จะมีการเก็บข้อมูลจากตัวแทนของสมาคมหรือองค์กรรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นเครือข่าย องค์กร หรือสถาบันที่รวมตัวกันอย่างสมัครใจเพื่อการกระทำที่เป็นประโยชน์สาธารณะ นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ที่มีบทบาทในความต้องการพัฒนาและขับเคลื่อนสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย จะเป็นการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในฐานะผู้สังเกตการณ์และสะท้อนภาพของปัญหาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์และการปฏิบัติหน้าที่ขององค์การภาครัฐต่อการบังคับใช้กฎหมายและออกนโยบายในการกำกับดูแลการสร้างบรรยากาศและการใช้น้ำเสียงในการสัมภาษณ์จะเป็นไปในลักษณะที่มีความเป็นทางการน้อยกว่าคล้ายการถกประเด็นปัญหาร่วมกัน ส่วนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นประชาชนทั่วไปซึ่งจัดให้มีการการสนทนากลุ่มโดยแบ่งออกเป็น 4 ครั้ง ชุดคำถามที่นำมาใช้จะถูกลดทอนให้มีความง่ายและมีความเป็นทั่วไปมากขึ้นเพื่อให้ผู้สนทนาสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้อย่างลื่นไหลและเป็นกันเอง ซึ่งบรรยากาศในการสนทนาจะทำให้มีลักษณะของความเป็นกันเองเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อสังเกตต่อประเด็นต่าง ๆ ร่วมกันเนื่องจากเป็นเพียงการสนทนากันเพียงกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน 5 คน

3.4 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยแหล่งที่มาสองแหล่งด้วยกัน คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ซึ่งมีรายละเอียดขั้นตอนในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.4.1 ข้อมูลจากเอกสาร

ผู้ศึกษาจะทำการรวบรวมข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องและ/หรือมีผลต่อกฎหมายและนโยบายในการกำกับและดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นข้อมูลเปิดเผยตามกฎหมายที่ประกาศบนเว็บไซต์ทางการของ กสทช. โดยเป็นข้อมูลที่อยู่ในช่วงระยะเวลาตามที่ได้มีการกำหนดขอบเขตทางการศึกษาประกอบไปด้วยชุดข้อมูลจากแหล่งที่มา ดังนี้

- 1) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
- 2) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
- 3) พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม
- 4) ประกาศสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- 5) ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
- 6) แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์
- 7) รายงานการประชุมสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ สรุปมติที่ประชุมของ กสทช. และกสท.
- 8) รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของประชุมสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- 9) รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น
- 10) รายงานติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ
- 11) รายงานผลการศึกษาและการวิจัย
- 12) ประเด็นที่ถูกพูดถึงและเป็นกระแสวิพากษ์วิจารณ์ออนไลน์ (Social Media)

3.4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

ผู้ศึกษาจะใช้วิธีในการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน และครอบคลุมในประเด็นหลักที่ต้องการศึกษา อีกทั้งยังมีโอกาสในการขยายผลให้เกิดการแตกประเด็นทางการศึกษาในอนาคตจากข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์อีกด้วย โดยในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาจะทำการบันทึกภาพวิดีโอสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะที่ทำการสัมภาษณ์ เพื่อนำมาถอดความ สังเกตอากัปกริยา และน้ำเสียงของผู้ให้

สัมภาษณ์ขณะที่ให้ข้อมูล เพื่อเป็นหลักฐานในการยืนยันข้อมูลและการวิเคราะห์ตีความเสริมความน่าเชื่อถือทางการศึกษา เมื่อเกิดประเด็นที่สงสัย ความไม่ชัดเจนของข้อมูล หรือความไม่แน่ใจในข้อมูลที่ได้รับและเกิดข้อกังวลที่อาจจะทำให้การตีความคลาดเคลื่อน ก็จะทำให้สามารถติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์กลับไปอีกครั้งและสอบถามเพื่อความชัดเจน ตรวจสอบให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มีความถูกต้องภายใน (Internal Consistency) จากการวิเคราะห์และปะติดปะต่อกันภายในประเด็นที่เป็นแก่นของเรื่อง จึงทำการตรวจสอบความถูกต้องภายนอก (External Consistency) จากการตรวจสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ หลักฐาน หรือเชิงเอกสาร และสังเกตสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการอาศัยแหล่งข้อมูลอื่นที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลเดียวกันกับข้อมูลเอกสารที่กล่าวถึงในข้างต้น

3.4.3 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการจัดกลุ่มสนทนาในกลุ่มประชาชนทั่วไปโดยการใช้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงซึ่งแบ่งเกณฑ์ตามช่วงยุคสมัยจากการใช้ข้อมูลปีเกิดให้มีความสอดคล้องกับช่วงนั้น ๆ ในการเก็บข้อมูลในประเด็นเรื่องการรับรู้และทัศนคติของประชาชนทั่วไปที่มีต่อสภาพปัญหาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยและแนวการกำกับดูแล โดยการสนทนาจะแบ่งออกเป็น 4 ครั้งด้วยกัน ซึ่งการจัดสนทนากลุ่มในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเห็น ทัศนคติ ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรม ที่มีต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยในปัจจุบัน โดยจะทำการบันทึกวิดีโอตลอดการสนทนาเพื่อที่เวลานำข้อมูลมาใช้จะสามารถวิเคราะห์ได้ทั้งจากบทสนทนาที่เกิดขึ้น น้ำเสียงที่ใช้ ความเงียบหรือปฏิกิริยาตอบสนองต่อประเด็นต่าง ๆ ตลอดจนถึงภาษาที่แสดงออก ซึ่งผลที่ได้จะทำให้ได้ข้อสมมติฐานใหม่ ๆ และช่วยทำให้งานมีมิติที่หลากหลายขึ้น

3.5 วิธีวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ขององค์ประกอบตัวแปร ร่วมกับข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมทางเอกสาร และใช้วิธีการตีความ (Interpretation) สำหรับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) กับแนวคิดทฤษฎี โดยมีรายละเอียดขั้นตอน ดังนี้

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาจากแหล่งข้อมูลเอกสารตามที่กำหนดไว้ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาทำการแตกประเด็นให้ครอบคลุมตามแนวทางการศึกษา และสังเกตปรากฏการณ์ทางกฎหมาย นโยบาย และสังคม ในช่วงระยะเวลาที่ได้มีการกำหนดขอบเขตทางการศึกษา โดยแบ่งชุดข้อมูลออกเป็น 3 ชุด เพื่อทำการวิเคราะห์ใน 3 ประเด็น ดังนี้

1) กฎหมายและนโยบาย คือการวิเคราะห์ชุดข้อมูลที่ได้จากรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ ประกาศ และแผนแม่บท ในการหาข้อสรุปทางกฎหมายและนโยบายด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและปรับปรุงเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทางการศึกษาในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยให้เป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล

2) เอกสารรายงาน คือการวิเคราะห์ชุดข้อมูลที่ได้จากรายงานการประชุม รายงานผลการปฏิบัติงาน รายงานสรุปผลการรับฟังความคิดเห็น รายงานติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการปฏิบัติงาน รายงานผลการศึกษาและการวิจัย จาก กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยตามกฎหมายแห่งรัฐ เพื่อนำมาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์และทิศทางการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง และ/หรือการให้ความสำคัญต่อประเด็นทางด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

3) ประเด็นที่ถูกพูดถึงและเป็นกระแสมบนสังคมออนไลน์ คือชุดข้อมูลที่มีการเผยแพร่ ถูกพูดถึง หรือมีความพยายามในการขับเคลื่อนให้เกิดการปรับปรุง แก้ไข พัฒนา หรือเปลี่ยนแปลง โดยหน่วยงานภาคประชาสังคมและประชาชนทั่วไป ที่ใช้ช่องทางสังคมออนไลน์ในการถกเถียง พูดคุย แลกเปลี่ยน หรือยกประเด็นขึ้นมาตั้งเป็นข้อสังเกต เพื่อให้สามารถวิเคราะห์สภาพปัญหาและการตระหนักถึงประเด็นทางสังคมที่ถูกนำเสนอผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบจรรยาบรรณวิชาชีพขององค์กรและ/หรือผู้ประกอบการวิชาชีพ

3.5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม

ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความถ้อยคำที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อมูลมา ซึ่งจะแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มวิเคราะห์คือ กลุ่มตัวแทนจากองค์การภาครัฐ กลุ่มตัวแทนจากองค์การภาคเอกชน กลุ่มตัวแทนจากภาคประชาสังคมรวมประชาชนทั่วไป โดยในแต่ละกลุ่ม

วิเคราะห์ผู้ศึกษาจะตีความถ้อยคำที่ได้จากผู้ให้สัมภาษณ์และข้อสรุปที่ได้จากการสนทนากลุ่มบนพื้นฐานของเจตนาที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) กลุ่มตัวแทนจากองค์การภาครัฐ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะคติ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในฐานะบุคลากรขององค์การภาครัฐที่มีขอบเขตอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายผู้มีบทบาทในการทำให้เกิดการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข และ/หรือเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ของประเทศไทย ตลอดจนความพร้อมในการเป็นผู้ส่งเสริมผลักดันให้เกิดการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีความเป็นธรรมาภิบาล

2) กลุ่มตัวแทนจากองค์การภาคเอกชน ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะคติ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในการดำเนินธุรกิจทางด้านสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งอยู่ภายใต้การส่งเสริมในการกำกับดูแลกันเองโดยหน่วยงานภาครัฐ เพื่อการทำความเข้าใจปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัด และความต้องการในฐานะของผู้ผลิตสื่อทางธุรกิจที่อยู่ภายใต้กฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทย ตลอดจนถึงประเด็นการให้ความสำคัญต่อจรรยาบรรณวิชาชีพในการประกอบธุรกิจ ความคิดเห็นและทิศทางความเป็นไปได้ต่อการให้ความร่วมมือกับการกำกับดูแลในรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

3) กลุ่มตัวแทนจากภาคประชาสังคม (ภาคประชาชน) ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะคติ ค่านิยม และแนวปฏิบัติในฐานะองค์กรที่จัดตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสังคม ต่อการตั้งประเด็นคำถามต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ความเข้าใจและความคาดหวังต่อจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อ ความพยายามที่จะผลักดันส่งเสริมให้เกิดการแก้ไขและพัฒนาทางด้านกฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทย รวมถึงความคิดเห็นและทิศทางความเป็นไปได้ในการผลักดันให้เกิดการพัฒนาของธรรมาภิบาลในการกำกับดูแล สำหรับประชาชนทั่วไปซึ่งเป็นส่วนขยายรวมในกลุ่มภาคประชาชน ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์จากข้อสรุปที่ได้จากการสนทนาเพื่อให้ทราบถึงมุมมอง แนวคิด ทักษะคติ ค่านิยม ความพึงพอใจ ความคาดหวัง หลักการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) ที่มีต่อการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในฐานะผู้รับชม พร้อมทั้งพิจารณาการตระหนักรู้ถึงประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบทางด้านลบต่อสังคมและปัญหาจรรยาบรรณวิชาชีพสื่อในปัจจุบัน รวมถึงความเข้าใจและความ

ต้องการในการให้ความร่วมมือด้านกฎหมายและนโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของประเทศไทยในฐานะเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

เพื่อให้ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์มีความแม่นยำ (Validity) และน่าเชื่อถือ (Reliability) ผู้ศึกษาจะใช้วิธีในการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ซึ่งเป็นวิธีที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลายในการศึกษาหรือทำวิจัย อันเป็นวิธีการในการพยายามหลบเลี่ยงอคติส่วนตัวที่ได้จากการวิเคราะห์และตีความด้วยตัวเอง โดยผู้ศึกษาจะใช้วิธีการทบทวนสามเส้า (Review Triangulation) คือการให้นักวิชาการ/ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยในการทบทวนข้อสรุปที่ได้จากการตีความของผู้ศึกษาเอง เพื่อให้เกิดความแม่นยำ ความสมบูรณ์ ความเป็นธรรม และความน่าเชื่อถือในการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งทำให้เกิดความคิดหรือการตีความหมายใหม่ ๆ เพิ่มเติมที่อาจสามารถนำมาใช้ประกอบในการอภิปรายผลได้ และนำไปสู่การวิเคราะห์เพื่อให้ได้แนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมมาภิบาล ตามที่ได้มีการเสนอเป็นกรอบแนวคิดทางการศึกษาไปแล้วในตอนต้น

จากวิธีดำเนินการวิจัยที่ผู้ศึกษาได้ทำการออกแบบสำหรับการเก็บข้อมูลและนำไปสู่การวิเคราะห์ ซึ่งได้แสดงถึงระเบียบวิธีการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำเสนอไปทั้งหมดไปในบทนี้ จะถูกนำไปใช้เป็นแนวปฏิบัติในการนำข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดแสดงเป็นผลวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัย ซึ่งได้ทำการทบทวนทฤษฎีและแนวคิดไปแล้วในบทที่ 2 โดยรายละเอียดจะปรากฏในบทต่อไป

บทที่ 4

การวิเคราะห์ผลการวิจัย

ในบทที่ 3 ผู้ศึกษาได้แสดงรายละเอียดข้อมูลวิธีการดำเนินวิจัยไปแล้ว ซึ่งมีทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการสัมภาษณ์ประชากรศึกษาตามที่ได้ออกแบบวิจัยและการสนทนากลุ่มเกี่ยวข้องกับประเด็นที่มีการศึกษา ในส่วนของข้อมูลที่เป็นทุติยภูมิ ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการค้นคว้า ทฤษฎี ตำรา เอกสาร รวมถึงข้อบัญญัติทางกฎหมายต่าง ๆ ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องต่อการศึกษา ในครั้งนี้ โดยในบทที่ 4 ผู้ศึกษาจะนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ทำการวิเคราะห์ผลลัพท์มาเรียบเรียง จัดกลุ่ม และสรุปเป็นข้อค้นพบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อตอบคำถามที่ตั้งไว้เป็นคำถามวิจัย รวมถึงให้ บรรลุวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่ได้กล่าวไว้

ลำดับแรกผู้ศึกษาจะสรุปผลการวิเคราะห์ในกรอบทฤษฎีและแนวคิดด้านการกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่งผู้ศึกษาได้นำแนวทางการกำกับดูแลตนเองของสื่อจัดทำโดย Haraszti et al. (2008) ที่เสนอให้กับองค์การเพื่อความปลอดภัยและความร่วมมือในยุโรป (Organization for Security and Co-Operation in Europe: OSCE) มากำหนดเป็นตัวแปร จำนวน 4 ตัวแปร ประกอบไปด้วย การปฏิบัติตามจริยธรรมอย่างเคร่งครัด หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การให้อำนาจต่อสภาพวิชาชีพสื่อ และการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ ถัดมาคือกรอบทฤษฎีและแนวคิดของบริบททางวัฒนธรรมสังคมและ เศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย โดยผู้ศึกษานำตัวชี้วัด วัฒนธรรมทางการเมืองของ ชนิตา จิตสุทธิ (2559) มาใช้ในการกำหนดตัวแปรทางการศึกษาด้าน ที่เป็นบริบททางวัฒนธรรมสังคม จำนวน 4 ตัวแปร ได้แก่ การลดระยะห่างทางอำนาจ อิสระทาง ความคิดและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบตามหน้าที่ พลเมือง สำหรับในส่วนของบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง ผู้ศึกษาได้นำเอาปัจจัยวิเคราะห์ของ Jackson & Jabbie (2021) มากำหนดเพื่อใช้เป็นตัวแปรทางการศึกษาในครั้งนี้ โดยประกอบไปด้วย การลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาด และการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค สุดท้ายคือกรอบทฤษฎีและแนวคิดธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่ง ใช้หลักการวิเคราะห์จากพื้นฐานทางการศึกษาตามทฤษฎีการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างมีธรรมาภิบาลที่มีความเป็นสากล โดยการนำเอาตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators:

MDIs) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2008) ที่ผู้ศึกษาได้นำมาสังเคราะห์และสรุปออกมาเป็น 5 ตัวแปร ประกอบไปด้วย ตัวแปรด้านเสรีภาพและความหลากหลาย ความโปร่งใสและเท่าเทียม ความเป็นสาธารณะ การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ และศักยภาพโครงสร้างด้านพื้นฐาน

จากทฤษฎีและตัวแปรที่ผู้ศึกษาอธิบายไปในข้างต้นนั้น ผู้ศึกษาจะทำการจำแนกวิเคราะห์ตามรายละเอียดของผลที่ได้จากการศึกษาวิจัยเพื่อนำไปสู่การสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลในบทนี้ผู้ศึกษาจะยึดตามตัวแปรที่ได้กำหนดไว้เป็นกรอบวิจัยในลักษณะของการพรรณนา ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปเพื่อตอบประเด็นคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยในบทต่อไป

4.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

การเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญรวมทั้งสิ้นจำนวน 48 ราย โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จำนวน 28 ราย ได้แก่ ภาครัฐจำนวน 11 ราย ภาคเอกชนจำนวน 9 ราย และภาคประชาสังคมจำนวน 8 ราย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลโดยการสนทนากลุ่มภาคประชาชนจำนวน 20 ราย แบ่งเป็น 4 กลุ่มตามชนรุ่น กลุ่มละ 5 ราย ประกอบไปด้วย Baby Boomers ประกอบไปด้วย เพศหญิง จำนวน 2 ราย เพศชาย จำนวน 2 ราย และเพศทางเลือก จำนวน 1 ราย ซึ่งภายในกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ จำนวน 1 ราย อาชีพอิสระ จำนวน 2 ราย และแม่บ้านเกษียณอายุ จำนวน 2 ราย Generation X ประกอบไปด้วย เพศหญิง จำนวน 2 ราย เพศชาย จำนวน 1 ราย และเพศทางเลือก จำนวน 2 ราย ซึ่งภายในกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ จำนวน 1 ราย พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 2 ราย และอาชีพอิสระ จำนวน 2 ราย Generation Y ประกอบไปด้วย เพศหญิง จำนวน 1 ราย เพศชาย จำนวน 1 ราย และเพศทางเลือก จำนวน 3 ราย ซึ่งภายในกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 3 ราย ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 1 ราย และอาชีพอิสระ จำนวน 1 ราย สุดท้ายคือ Generation Z ประกอบไปด้วย เพศหญิง จำนวน 1 ราย เพศชาย จำนวน 2 ราย และเพศทางเลือก จำนวน 2 ราย ซึ่งภายในกลุ่มนี้มีการประกอบอาชีพเป็นข้าราชการ จำนวน 1 ราย พนักงานบริษัทเอกชน จำนวน 2 ราย ประกอบธุรกิจส่วนตัว จำนวน 1 ราย และนักเรียน / นักศึกษา จำนวน 1 ราย ตามข้อมูลทั้งหมดที่จะแสดงในภาคผนวก

4.2 การกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

ในหน่วยการวิเคราะห์แรกนี้ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ตามกรอบของการกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่งการวิเคราะห์ในกรอบนี้จะนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยในข้อที่ 1 ภายใต้อำนาจคำถามว่าสภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นอย่างไร เพราะเหตุใด

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ตามทฤษฎีของการกำกับดูแล (Theory of Regulation) ที่มีการให้ความหมายและอธิบายถึงความสำคัญเอาไว้จากมิติมุมมองของ Baldwin & Cave (1999 อ้างถึงใน Lunt & Livingstone, 2012) ก็เพื่อเหตุผลในด้านของความหลากหลายทางเศรษฐกิจ (Variety of Economic) เพื่อควบคุมการผูกขาด (Controlling Monopolies) การค้ากำไรจากการเก็บภาษีลอย (Taxing Windfall Profits) การจัดการปัญหาความไม่สมดุล (Overcoming Asymmetries) ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค และเป็นตัวกลางในการต่อต้านพฤติกรรมการแข่งขันระหว่างบริษัท (ModeRating Anti-Competitive Behaviour) ซึ่งนอกจากปัจจัยทางเศรษฐกิจแล้วยังมีความเป็นไปได้ว่าเป็นผลสืบเนื่องจากพฤติกรรมทางการตลาดที่มีความจำเป็นจะต้องได้รับการกำกับดูแลเพื่อมาทำหน้าที่ในการใกล้เคียง อาทิ การคุ้มครองประเภทการบริการที่จำเป็น (Essential Services) การสร้างความมั่นใจในการจัดการสินค้าสาธารณะ (Public Goods) และการคุ้มครองผู้บริโภค (Protecting Consumers) นอกจากนี้ ยังหมายความว่ารวมถึงผลกระทบทางสังคมในทางการตลาดอีกด้วย

การกำกับดูแลยังสามารถส่งเสริมวัตถุประสงค์ทางสังคมและความเป็นสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีแนวทางการกำกับดูแลแบบกระจาย (Dispersed) และการร่วมมือกัน (Collaborative) หรือเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ในการกำกับดูแล ขณะเดียวกันก็มีฐานะในการเป็นส่วนขยายของกลไกการบริหารราชการ ความเชี่ยวชาญเฉพาะที่จะใช้แสดงตัวตนและยังเป็นอิสระจากรัฐบาล นำไปสู่การเป็นระบบราชการในอุดมคติที่มีเหตุผลซึ่งทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์โดยไม่ข้องเกี่ยวกับรัฐบาล (At Arm's Length from Government) โดยรูปแบบของการกำกับดูแลในการรับรู้ของนักวิชาการโดยทั่วไปมีเพียงแค่ 3 รูปแบบเท่านั้น ได้แก่ การกำกับดูแลโดยภาครัฐ (Statutory Regulation) การกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) และการกำกับดูแลร่วมกัน (Co-Regulation) ปัจจุบันมีความพยายามในการพัฒนาและผลักดันให้เกิดการจัดระเบียบการกำกับดูแลในรูปแบบใหม่ (Re-Regulation) โดยการนำเอาหลักธรรมาภิบาลมาใช้ ด้วยอิทธิพลของการกำกับดูแลในยุโรปและทั่วโลกที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้การกำกับดูแลในรูปแบบที่มีตัวแสดง

ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วม (การกำกับดูแลตนเอง และการกำกับดูแลร่วมกัน) ถูกยกระดับความสำคัญเพิ่มสูงขึ้น (Puppis & Künzler, 2007 อ้างถึงใน Puppis, 2007)

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาอยู่ในขอบเขตของรูปแบบการกำกับดูแลตนเองของ OSCE ที่เสนอโดย Haraszti et al. (2008) คือการกล่าวถึงการรักษาสมดุลระหว่างสิทธิและความรับผิดชอบ ซึ่งควรจะต้องเกิดจากความพยายามร่วมกันระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อในการจัดทำแนวปฏิบัติด้านบรรณาธิการโดยสมัครใจ และได้รับการปฏิบัติตามในกระบวนการเรียนรู้ที่มีการเปิดเผยต่อสาธารณะ ซึ่งภายใต้ความเป็นอิสระนี้สื่อควรจะต้องยอมรับว่าตนมีส่วนในการรับผิดชอบต่อวาทกรรมที่มีความเป็นสาธารณะ แต่ขณะเดียวกันก็ยังคงต้องรักษาความเป็นอิสระของบรรณาธิการไว้อย่างเต็มที่ โดยได้ให้ข้อเสนอไว้จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ หลักจรรยาบรรณ (Code of Ethics) หน่วยงานกำกับดูแลตนเอง (self-Regulatory Bodies) สภาวิชาชีพสื่อ (Press Council) และผู้ตรวจสอบ (Ombudsman) ซึ่งผู้ศึกษาได้นำมาใช้เพื่อกำหนดเป็นตัวแปรทางการศึกษาจำนวน 4 ตัวแปรตามกรอบการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณอย่างเคร่งครัด หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส การให้อำนาจต่อสภาวิชาชีพสื่อ และการทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ โดยสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันอยู่ภายใต้ขอบเขตอำนาจความรับผิดชอบของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม หรือ กสทช. ซึ่งก่อตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553 อันเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นให้เป็นไปตามมาตรา 47 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 (สำนักงาน กสทช., 2558) ในส่วนงานด้านการกำกับดูแลกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์มีที่มาจากกรคัดเลือกโดยคณะกรรมการสรรหาตามมาตรา 14 และการลงมติแต่งตั้งจากวุฒิสภามาตรา 16 ในส่วนงานด้านการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ กสทช. ได้ส่งเสริมให้มีการกำกับดูแลตนเอง (Self-Regulation) โดยส่งเสริมให้มีการแต่งตั้งองค์การวิชาชีพขึ้นมาทำหน้าที่ เพื่อให้สื่อมวลชนสร้างกลไกความร่วมมือแบบสมัครใจและมีข้อผูกพันกันระหว่างสมาชิกในรูปแบบของสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ มีการจัดตั้งองค์การ จัดตั้งคณะกรรมการสมาคม จัดตั้งคณะกรรมการกำกับดูแลตนเอง / ควบคุมด้านจริยธรรม คณะกรรมการรับพิจารณาเรื่องราวร้องทุกข์ โดยยึดถือตามกรอบมาตรฐานทางวิชาชีพตามแต่ลักษณะของตน โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือดำรง

หากพิจารณาตามบทบัญญัติทางกฎหมายอาจกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยมีการกำกับดูแลในรูปแบบของการกำกับดูแลตนเองภายใต้การรวมกลุ่มในรูปแบบของสมาคม ชมรม มูลนิธิ สภาวิชาชีพ สมาพันธ์ ฯลฯ เพื่อเป็นกลุ่มเฉพาะ แต่ในทางปฏิบัติจริง หากพิจารณาโดยละเอียดถึงการให้อำนาจในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ของ กสทช. ว่ามีความเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกับบัญญัติทางกฎหมายหรือไม่ อาจกล่าวได้ว่ามีความคลุมเครือของเส้นแบ่งในขอบเขตความรับผิดชอบภายใต้คำว่า “กำกับดูแลตนเอง” เพราะจากหลายเหตุการณ์ที่ปรากฏปัญหาถึงความไม่เหมาะสมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในอดีตที่ผ่านมา พบว่า การจัดการกับประเด็นปัญหาส่วนใหญ่เป็นผลงานของ กสทช. เกือบทั้งหมด จากการรับรู้ของสาธารณชนที่เห็นเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์ในการบังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาบทลงโทษ ขณะที่องค์การสภาวิชาชีพสื่อต่าง ๆ เป็นประหนึ่งเพียงไม้ประดับที่ไม่มีบทบาทหรือตัวตนมากนักในการรับรู้ของประชาชนทั่วไป อันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางความคิดในแนวทางปฏิบัติภายใต้ขอบเขตของอำนาจและหน้าที่ทางกฎหมาย

“...ต้องเข้าใจว่า กสทช. มีหน้าที่กำกับในกรณีที่เกิดกฎหมาย ถ้าเป็นเรื่องจริยธรรมควรเป็นเรื่องขององค์กรวิชาชีพ แต่ที่ผ่านมาด้วยการที่ กสทช. ไม่ได้ทำให้การกำกับดูแลกันเองทางด้านจริยธรรมมันเกิด กสทช. ก็เลยเอาทั้งเรื่องกฎหมาย เรื่องจริยธรรม ไปพิจารณาเองหมดเลย แล้วมันก็เกิดปัญหานี้แหละ อุตสาหกรรมเขาก็ลำบากก็ต้องเสียเวลาไปนั่งชี้แจง บางทีก็ไม่ใช่เรื่องกฎหมายเลย เรื่องจริยธรรมล้วน ๆ โดยหน้าที่ กสทช. ก็ต้องแยกแยะว่า อันนี้เป็นเรื่องกฎหมายหรือเป็นเรื่องจริยธรรม ถ้าเป็นเรื่องจริยธรรมก็ต้องส่งให้สภาวิชาชีพ ให้องค์กรวิชาชีพ...” (वरुङ्ค ลิมปป์ทมปานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

“...ในกระบวนการที่จะทำให้เกิดระบบ Self-Regulation มีหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะบริบทการออกแบบโครงสร้างการกำกับดูแลของแต่ละประเทศว่าเป็นอย่างไร สำหรับประเทศไทย มี กสทช. เป็นหน่วยงานกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ โดยมีกระบวนการกำกับดูแลในลักษณะการออกใบอนุญาต และในส่วนของเนื้อหารายการ มีพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์

พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับรายการที่ห้ามออกอากาศทางกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่ง กสทช. ก็จะพิจารณาเรื่องร้องเรียน หรืออาจหยิบยกจากเบาะแส หรือประเด็นทางสังคมมากำกับดูแลได้ และแม้ว่า กฎหมายจะกำหนดเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบกิจการ ผู้ประกอบวิชาชีพ และจัดทำให้มีมาตรฐานทางจริยธรรม ก็ต้องพิจารณาถึงว่า แล้วมีกระบวนการที่ชัดเจนหรือไม่ อย่างไร หรือมีองค์การวิชาชีพไหน ได้รับการรับรองอย่างไร และอาจต้องคำนึงถึงคำว่า Self-Regulation ว่ามีระดับไหน คือ การกำกับดูแล ‘กันเอง’ หรือการกำกับดูแล ‘ตนเอง’ และจะมีมาตรฐาน ความน่าเชื่อถือ และกระบวนการเชื่อมโยงกับการกำกับดูแลโดยหน่วยงานรัฐอย่าง กสทช. อย่างไร...” (ตรี บุญเจือ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2565)

“...จริยธรรมของสื่อเนี่ยะ มันเป็นคำพูดของพวก Structurer Functionalism เราเชื่อว่าที่เนี่ยมันเป็นเรื่องของโครงสร้างอำนาจ ตอนนี้มันกำลังมาคิดแต่มันคิดแบบเชื่อ ๆ อะ มันจะมาขอשרอำนาจจาก กสทช. แทนที่จะคิดว่าให้ช่วยสนับสนุนนะ ดันมาคิดว่าถ้าเป็นกรณีที่ยังเบาแค่นี้ขอพิจารณากันเอง เราเป็นคนบอกว่าจะพิจารณากันเองอะไรเล่า การเลือกบอร์ดของพวกคุณยังไม่เป็น Rationality เลย ไม่ใช่โมเดลของ Rational Decision Making เพราะผมก็ไม่เชื่อถือพวกคุณ เพราะฉะนั้นอย่าไปเอาอำนาจ อำนาจของอ๊วะเนี่ย อ๊วะก็ทำของอ๊วะไป แต่ถ้าอ๊วะจะให้สื่อเป็นคนช่วยพิจารณาเนี่ย สื่ออาจจะต้องไปดูประเด็นอื่น ซึ่งมันเลยไม่สำเร็จสักที ... การจะมาถึงอำนาจจากเรา โดยกฎหมายเรามีอำนาจที่จะสอบสวนของเรา แล้วจะบอกว่าเคสเท่านี้ขอให้ส่งไปให้เขา คุณจะรู้ได้ไงว่าเคสนี้จะลงโทษหรือไม่ลงโทษ ถ้าเป็นเคสที่ต้องคุกเดือนเนี่ยสมมติให้ผ่านเราก่อนแล้วบอกว่าเคสนี้ไม่ถึงขั้นต้องปรับแต่ขอให้กรรมการของเขานะ ไม่ใช่กรรมการจริยธรรม เพราะจริยธรรมเนี่ยมันอาจจะคิดไม่เหมือนเราก็ได้ แต่เมื่อเราคิดแล้วไม่ถึงปรับเนี่ยแต่ควรเอาไปฝึกอบรมเนี่ยให้คุณเอาไปทำเราขอมให้ได้ แต่จริง ๆ แล้วฝึกอบรมเนี่ย สำหรับเรานะ เราก็ไม่เชื่อถือวิธีคิดของเขานะ คิดแบบเรากับคิดแบบเขาอะ แค่นี้พูดว่าสื่อเขายังมองไม่เหมือนเรา เราจึงบอก เอ๊ย ไม่ได้อะ...” (อดีต กสทช., การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

ปัญหาเรื่องความคลุมเครือในการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่ยังไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเป็นรูปธรรม อาจเพราะส่วนหนึ่งเป็นเหตุผลของการดำเนินงานของกลุ่มต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นมาไม่มีพลังที่มากเพียงพอจะทำให้เห็นว่าบทบาทหน้าที่ของตนนั้นสามารถผลักดันให้เกิดการพัฒนาทางด้านคุณภาพในการนำเสนอของสื่อได้ ด้วยลักษณะของการทำงานที่ผ่านมา

เป็นไปในลักษณะของเชิงรับมากกว่าเชิงรุก จากแถลงการณ์ประณาม ออกหนังสือดักเตือน หรือการเรียกมาเสวนาเมื่อมีข้อหนึ่งข้อใดที่มีปัญหาด้านการนำเสนอ ซึ่งการแสดงออกถึงความรับผิดชอบในการกำกับดูแลกันเองภายในกลุ่มเช่นนี้อาจไม่มีพลังมากพอเมื่อเทียบกับการถูกลงโทษทางสังคม (Social Sanction) เนื่องจากอีกหนึ่งปัญหาคือ ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายบังคับให้ผู้ประกอบกิจการทุกคนต้องเป็นสมาชิกของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้น หากมีสื่อวิทยุรายใดที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสภาวิชาชีพ สมาพันธ์ สมาคม ฯลฯ การกำกับดูแลกันเองภายในได้เงื่อนไขนี้ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หรือหากแม้ว่าเป็นสมาชิกแต่ไม่พอใจในผลการตัดสินใจพิจารณาบทลงโทษ ดักเตือน หรือเมื่อเกิดกระแสกดดันภายในกลุ่มก็ลาออก ดังที่เคยเกิดกับกรณีของ สรยุทธ สุทัศนะจินดา เมื่อครั้งเกิดปัญหากรณี บริษัท ไร่ส้ม จำกัด ถูกชี้ปมความผิดฐานยักยอกเงินโฆษณาที่ได้รับเกินกว่ามูลค่าในสัญญาที่ทำไว้กับ บริษัท อสมท จำกัด (มหาชน) อันเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของสื่อมวลชนจากการใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงผลประโยชน์ ทางสมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยที่สรยุทธเป็นสมาชิกอยู่นั้น ได้มีการจัดเสวนาเรียกร้องให้สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 แสดงความรับผิดชอบ รวมถึงให้บริษัทต่าง ๆ หยุดการสนับสนุนรายการ เป็นเหตุให้สรยุทธยื่นจดหมายขอลาออกจากการเป็นสมาชิกของสภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2555 แต่ยังคงปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนต่อไปตามเดิม (MGR Online, 2012) ซึ่งการลาออกของสรยุทธในครั้งนั้น แสดงให้เห็นว่าการคงสภาพภาพในการเป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ หรือไม่นั้นไม่มีผลสืบเนื่องแต่อย่างใด เป็นการตอกย้ำถึงความขาดพลังและความเข้มแข็งในการกำกับดูแลกันเองภายในกลุ่ม

“...“คนทำงานสื่อเหมือนกิ่งไม้ได้รับความเชื่อถือบางอย่างจากคนในสังคม เพราะเวลาอะไรสื่อก็เป็นสิ่งที่พึ่งของประชาชนได้ เป็นหูเป็นตาแทนประชาชน อันนี้คือมีมุมมอง การที่สื่อรวมตัวกันแล้วกำหนดว่าเราควรทำตัวอย่างไรในการทำอาชีพนี้มันแสดงความเป็นอารยะ แสดงความก้าวหน้า แต่ถามว่าองค์การวิชาชีพของไทยทุกวันนี้มันเป็นแบบนั้นไหม เราก็ชอบยก Case ว่ามีปัญหาเราลาออกยังไม่ต้องถูกวินิจัยว่าผิดหรือไม่ผิด แค่ถูกร้องเรียนที่ทำผิดจรรยาบรรณสื่อ ไม่แคร์ ลาออก แล้วถามว่ามีผลอะไรต่ออาชีพไหม ก็ไม่ หรือคุณโดนคดีส่วนตัว ไม่ต้องยกชื่อก็ได้ แล้วยังไปทุกวันนี่ก็ยังไม่อยู่ในสื่อ คำถามคือความ Functional ขององค์การพวกนี้หรือจริยธรรมที่เขาคิดเห็นกันขึ้นมา สำคัญคือมันเหมือนสัญญาบางอย่างที่ถ้าคนไม่เชื่อถือ ไม่คิดว่าจะต้องเก็บรักษาสัจจะที่ตัวเองให้ไว้ว่าฉันจะทำหน้าที่สื่อแบบนี้ด้วยความซื่อสัตย์ต่อตัวผู้รับสื่อ ด้วยความเคารพต่ออาชีพของตัวเอง มันก็ไม่เวิร์คและมันก็เลอะเทอะ เพราะเวลามีปัญหา คุณอ้างว่าคุณมีองค์การวิชาชีพ แต่พอถึงเวลา

องค์การวิชาชีพจะเริ่ม Function กับคุณแล้วเริ่มออกประกาศปรณามคำหนิ คุณก็บอกว่า คุณไม่แคร์ คุณลาออก...” (สมพร อมรชัยนพคุณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 สิงหาคม 2565)

“...คุณดูองค์การสื่อเมืองไทยนะ คนที่เป็น Head ถ้าเป็นวิทยุเนี่ยมันก็เป็นไทยรัฐจะเป็น head อยู่เรื่อย ถ้าเป็นทีวีเนี่ยก็เป็นไทยรัฐอีก พี่สุภาพ คลีขจาย แล้วมันไม่มีสภาพบังคับ เช่น เวลาคุณไม่พอใจในคำวินิจฉัยเนี่ย คุณลาออก มันก็ไม่มีบทลงโทษอะไรที่จะไปลงโทษได้ ... ตั้งแต่องค์การที่มันไม่ใช่องค์การที่เป็นตัวแทนของสื่อจริง ๆ มันมีฝักฝ่าย แล้วการทำงานที่ยังไม่เกี่ยวกับ กสทช. เนี่ยนะ เวลามันพิจารณากรณีนี้ ไอ้เนี่ยไม่เห็นด้วยก็ลาออก คุณก็ไม่มีสภาพบังคับ...” (อดีต กสทช. , การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

“...การกำกับดูแลกันเองยังมีพัฒนาการค่อนข้างน้อยในประเทศไทย สำหรับการกำกับดูแลสื่อเดิม (Old Media) อาทิ กิจการกระจายเสียง และกิจการ โทรทัศน์ ก็จะเป็นการกำกับดูแลขององค์กรอิสระ เช่น กสทช. และสำหรับในสื่อใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ ก็พบว่าการกำกับดูแลยังมีช่องว่าง ซึ่งยังไม่มีการพัฒนาองค์กรอิสระ การร่วมกำกับดูแล หรือ การกำกับดูแลกันเอง เพื่อควบคุมดูแลเนื้อหาออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ แต่คำถามสำคัญ คืออุตสาหกรรมสื่อในเมืองไทยเราเข้มแข็งที่จะกำกับดูแลกันเองหรือยัง เนื่องจากการพัฒนาการกำกับดูแลกันเอง จำเป็นต้องมีหลักคุณธรรม จริยธรรม และบรรทัดฐานทางวิชาชีพ มีกลไกในการรับเรื่องร้องเรียน การตรวจสอบ และการลงโทษทางจริยธรรม ซึ่งต้องมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก และสังคมโดยรวม...” (ชำนาญ งามมณีอุดม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2565)

นอกจากประเด็นของพลังและความเข้มแข็งในการกำกับดูแลกันเองภายในกลุ่มของสื่อวิทยุโทรทัศน์ดังที่กล่าวไปข้างต้น อีกหนึ่งปัญหาที่ทำให้การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ภายใต้การส่งเสริมการรวมกลุ่มในการกำกับดูแลกันเองโดย กสทช. พบว่ายังมีประเด็นปัญหาเรื่องความร่วมมือระหว่างกันด้วยมุมมองและทัศนคติที่มีความแตกต่าง รวมถึงความไม่เชื่อใจของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีต่อการบังคับใช้อำนาจของ กสทช. จนทำให้เกิดปัญหาที่แสดงออกถึงความกังวลถึงเสรีภาพสื่อที่อาจจะถูกรบงการจากภาครัฐ ขณะที่ กสทช. เองก็ไม่อยากยุ่งเกี่ยวในประเด็นถกเถียง ส่งผลทำให้รูปแบบการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยเป็นไปอย่างอิหลักอิเหลื่อตลอดมา อีกทั้งปัญหาเรื่อง การสื่อสารในการลงมติต่อประเด็นต่าง ๆ ขาดความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

เนื่องจากความกระจายตัวของปริมาณกลุ่มที่มีจำนวนมาก ทำให้บางครั้งสร้างความสับสนต่อผู้ปฏิบัติงานจนไม่รู้ว่าจะต้องดำเนินการภายใต้คำสั่งหรือมติของหน่วยงานใด ในส่วนของภาคประชาสังคมรวมประชาชนก็ขาดความไว้วางใจในกลไกการกำกับดูแลตนเองของกลุ่มต่าง ๆ ด้วยผู้ที่เป็นสมาชิกในการรวมกลุ่มนั้นมักประกอบไปด้วยสื่อมวลชนด้วยกันเอง บางครั้งการกำกับดูแลก็อาจเป็นไปในลักษณะของการด้อยที่ด้อยอาศัย หรือหากมีประเด็นที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบกับผู้ประกอบกิจการด้วยกันก็จะพยายามหลีกเลี่ยงเพื่อไม่ให้เกิดปมขัดแย้ง จึงทำให้กลไกการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยในปัจจุบัน ยังคงตกอยู่ในสถานะอ่อนแอและไม่สามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างเป็นพลวัต

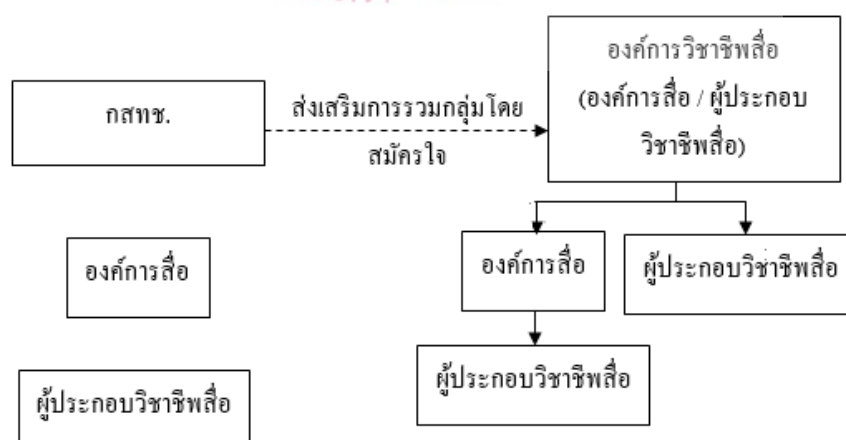
“...วิชาชีพมีแต่ใจแต่ไม่มีเวลา ไม่มีเงิน ไม่มีอะไร มันเหมือนกับในความเป็นจริงมันไม่สามารถเกิดขึ้นได้ มันจะเกิดขึ้นได้เมื่อเกิดปัญหาแล้วออกออกมาแถลงการณ์มาสวนากัน มาตักเตือนกันอย่างนั้นนะ ที่ผ่านมามันจะเป็นเชิงรับมากกว่า การทำงานเชิงรุกเป็นสิ่งที่ทุกคนอยากเห็นนั่นแหละ จะทำยังไงให้มันเกิดเป็นรูปธรรมเสียที อันนี้เป็นสิ่งที่ทำไม่สำเร็จ ตอนสมัยนั้นเพราะว่าเถียงกัน จะออกประกาศอันนี้ชื่ออะไรสักอย่างนี้แหละ เราก็เห็นไม่ตรงกัน ฝ่ายวิชาชีพก็รู้สึกลัว กสทช. จะมาครอบงำ กสทช. เองก็ไม่ค่อยอยากจะไปยุ่ง ฝ่ายวิชาชีพเองมีความเห็นหลากหลาย ก็เถียงกันไปเถียงกันมา ปัญหาการกำกับดูแลตนเองมันก็เป็นมานานแล้วนะละ มันไม่เป็นจริงเพราะมันไม่มีแรงจูงใจ แล้วก็ต้องให้มันหลงใหลมันก็จะยากเพราะว่าเขาจะลาออกอะไรเนี่ย สุดท้ายเนี่ยมันก็จะมีคนพูดถึงกลไกทางสังคมมากกว่า...” (สุกัญญา กลางณรงค์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 สิงหาคม 2565)

“... พี่ไม่ได้อยู่เลย แต่พี่รู้เรื่องของสมาคมอยู่ครับเพราะว่ามีเรียก ไปคุย ไปประชุม อย่างของผู้จัดละครจะไม่มีสมาคมหรือมีแต่ไม่รู้เนาะ อย่างผู้กำกับแบบนี้ ดารานักแสดงอาวโศ มีผู้ผลิตรายการบางส่วน เราก็พอรู้จักคนที่เขาอยู่ข้างใน เขาก็อัปเดต แต่บางทีมันงออะ ตั้งแต่เรื่องโควิดแล้ว อยู่ ๆ มีสมาคมหนึ่งประกาศว่าให้หยุดกองถ่ายแต่สมาคมนั้นคือหนึ่งใน 200 สมาคมอะ คุณยังไม่ทันคุยกันเลย แล้วบางทีคนที่เรียกอย่าง กสทช. เรียกประชุมก็เรียกให้สมาคมนี้ไปคุย คุณยังไม่ได้ฟังอีกหลายสมาคมเลย เข้าใจว่ามากคนมันก็มากความ แต่สมาคมที่แข็งแรงที่สุดมันก็ควรมีไหม ควรมีสักสมาคมหนึ่งซึ่งจะเอาอยู่ ไม่อย่างนั้นอย่างตอนที่ประกาศเรื่องโควิดให้ออกกองได้แค่ 5 คนต่อกอง เราออกเป็นนโยบายอะไรอย่างนี้ไปเลย ก็มันต้องการความชัดเจน...” (ฉัตรภัทร เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 พฤษภาคม 2565)

“...จากการณรงค์ของเพจ ผมเคยได้รับการติดต่อจากทีมงานรายการหนึ่งซึ่งอยากเชิญผมไปสัมภาษณ์และตีเบตกับฝ่ายที่ทำละคร แต่ไป ๆ มา ๆ เขาก็บอกว่าคงทำเทปนั้นไม่ได้ เพราะว่าโปรดิวเซอร์ไม่ยอมให้ไปกระเทือนช่องอื่น และช่องอื่นเขาก็คงไม่มา คือผมว่าสื่อไทยมันมีปัญหาตรงนี้ด้วยแหละครับ คือแมลงวันไม่ตอมแมลงวันด้วยกันเอง...”
(นิธิพันธ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

“...จริง ๆ แล้ว ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกันมาก่อนด้วยเหตุผลที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางธุรกิจเกือบทั้งสิ้นละ เขาอาจจะทำเพื่อการต่อรองหรือเรื่องของผลประโยชน์หลาย ๆ อย่างของแต่ละกลุ่ม แต่ว่าความตั้งใจจริงที่จะมาเพื่อตรวจสอบดูแลกันเองนั้น คิดว่าไม่ใช่ประเด็นหลักแต่ต้นละ ก็อาจจะมิแค่มิที่ราย นับแล้วอาจจะน้อยมาก ต่อให้เป็นองค์กรใหญ่ ๆ ที่แบบว่าเคลมตัวเองว่ามีกลไกกำกับกันเองครบถ้วนกำกับกันเองครบถ้วนทำเรื่องกำกับกันมาอย่างดี เราก็ยังพบว่าผลก็คือเนื้อหารายการที่ออกมามันไม่ได้ดีนัก ยังพบปัญหา ทั้งที่ถูกร้องเรียนและที่เป็นประเด็นทางสังคมอยู่หลาย ๆ รูปแบบ จากวันนั้นจนถึงวันนี้ทาง กสทช. อาจจะไม่สามารถเคลมว่า การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการและการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลกันเองเป็นผลงานที่สำเร็จของเราได้ มันมีกลไกหลาย ๆ ด้าน เหมือนค่อย ๆ Shape กลไกต่าง ๆ ขึ้นมาได้พอสมควร อาจจะยังไม่ดีนัก 100% ตามความหวัง แต่มันก็พอสมควร...” (รณิดา ลีลาพตะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2565)

ในการวิเคราะห์และอธิบายโครงสร้างการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน สามารถอธิบายโดยการแสดงเป็นแผนภาพ ดังต่อไปนี้

รูปที่ 4.1 แผนภาพแสดงโครงสร้างการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน
ที่มา: ผู้วิจัย 2566

จากภาพจะเห็นได้ว่าองค์กรสื่อและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีความเป็นอิสระในการที่จะเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อก็ได้ตามความสมัครใจ โดยผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถดำรงสถานะเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านการเป็นสมาชิกขององค์กรสื่อที่ตนสังกัด การเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อไม่มีผลทางกฎหมายในการกำกับดูแล ดังนั้น ที่ผ่านมามีองค์กรสื่อหรือผู้ประกอบวิชาชีพสื่อรายใดไม่พอใจต่อการพิจารณาบทลงโทษหรือตักเตือนของกลุ่มที่ตนสังกัดเป็นสมาชิกก็สามารถทำการลาออกได้โดยไม่มีผลสืบเนื่องตามมา ดังเช่นที่เกิดกับกรณีของสรยุทธที่ผู้ศึกษากล่าวไปในตอนต้น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้กลไกการกำกับดูแลกันเองในประเทศไทยเกิดปัญหาดังที่กล่าวมา

4.2.1 การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด คือการทำให้เกิดหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพที่มีประสิทธิภาพ โดยจะต้องมีการกำหนดหน้าที่ สิทธิ และการเปิดเผยต่อสาธารณะ มีการจัดให้มีหลักชี้แนะแนวทางปฏิบัติทางวิชาชีพอย่างดีที่สุด ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องความเป็นอิสระของวิชาชีพและการให้บริการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยองค์ประกอบของหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพควรจะต้องส่งเสริมให้สื่อมีความรับผิดชอบต่อสิ่งที่นำเสนอ มีความหลากหลาย ความเป็นเอกสิทธิ์และอัตลักษณ์ มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสื่อรวมถึงหน่วยงานเกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมรวมถึงสาธารณชนเอาไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ยังควรจะต้องได้รับการปรับปรุงอยู่อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ต่อสาธารณชนในวงกว้าง (Haraszti et al., 2008)

ที่ผ่านมาสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยต้องเผชิญกับการตั้งคำถามของคนในสังคมถึงหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณของวิชาชีพสื่อในการปฏิบัติหน้าที่มาโดยตลอด ยิ่งในยุคที่เสรีภาพสื่อมีความเฟื่องฟูเป็นอย่างมากจากการส่งเสริมให้เกิดการกำกับดูแลกันเองของสื่อตามพรบ. องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2553 เป็นต้นมา ทำให้สื่อสามารถนำเสนอเนื้อหาได้อย่างมีความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากการจับตามองหรือการถูกแทรกแซงจากทางภาครัฐ โดยเฉพาะในประเด็นหลักใหญ่ ๆ อย่างการถ่ายทอดสดนำเสนอภาพความรุนแรง การชี้นำทางความคิดและทัศนคติเชิงลบต่อตัวบุคคล การนำเสนอเรื่องเพศ ภาษา พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม และความรุนแรง ตลอดจนการโฆษณาขายสินค้าที่มีสัดส่วนเนื้อที่มากเกินไป มาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาถูกตีความตามวิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กรสื่ออื่น ๆ หรือกลุ่มที่

องค์กรสื่อ องค์กรวิชาชีพ เข้าไปเป็นสมาชิก เพราะแต่ละองค์กร แต่ละกลุ่ม จะมีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นของตัวเองเป็นแนวทางในการปฏิบัติ มีการเผยแพร่เป็นข้อมูลทั่วไปแต่ไม่เกิดความรับรู้โดยทั่วกันของสาธารณชน เนื่องจากไม่เคยมีมาตรฐานที่เป็นตรงกลางออกมาจึงทำให้แนวปฏิบัติที่เป็นบรรทัดฐานซึ่งเป็นการรับรู้ของสื่อและสาธารณชนจึงไม่เกิดความไม่ชัดเจนและไม่มีตรงกลางก่อให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ด้วยการที่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อไม่มีหลักยึดจึงทำให้การนำเสนอที่ผ่านมาเป็นไปในลักษณะว่าผู้นำของตนนั้นเป็นใคร มีวิสัยทัศน์หรือแนวทางในการปฏิบัติต่อประเด็นเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่ออย่างไร ขณะเดียวกันก็สร้างความสับสนให้กับผู้ร้องเรียนว่าในท้ายที่สุดแล้วปัญหาที่พบเจอจากการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์จะต้องอ้างอิงจากเกณฑ์ของมาตรฐานฉบับใด

“...จริง ๆ เราคิดว่าจรรยาบรรณที่เราทำผัดกันทุกวันนี้ ที่ไม่ทำตามจรรยาบรรณ เพราะเกิดจาก ความกดดันของงาน ถ้ามองย้อนกลับไปที่คือองค์กรที่กดดันลงมาอีกทีว่า จะต้องหาข่าวให้ได้นะ ต้องมีคอนเท้นนะ แล้วเราก็ต้องมองย้อนกลับไปที่องค์กรก็โดนบีบบังคับมาจากข้างหลังอีกหรือเปล่า มันก็เลยเป็นทอด ๆ กันมา ปัจจุบันนี้ขอแค่ให้มีงานทำคนก็เลยไม่ได้จริงจัง กับจรรยาบรรณวิชาชีพ เพราะทุกวันนี้ถ้าคนไม่ทำงานก็ไม่มีเงินใช้...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

“...จริยธรรมตรงนี้เนี่ย มันไม่มีขีดเส้นแบ่งว่าคุณจะอยู่ที่ตรงไหน แล้วคุณจะ Crossed the Line เมื่อไหร่ คุณจะเข้าไปข้ามเส้นเปิดหน้าศพแล้วถ่ายหน้าศพเพื่อวิเคราะห้ทฤษฎีเนี่ย อันนี้ยังไม่มีความหมาย คุณอาจจะไม่ได้ทำผิดกฎหมายแต่ที่คุณข้ามเส้นของคำว่าจริยธรรมเข้าไป แต่ว่าถ้าเกิดกองบก. ของเราไม่ได้ให้เราข้ามเส้นเข้าไปก็จะไม่ได้เป็นเหตุผลในการที่เราจะมาใช้เพราะฉะนั้นมันก็ต้องขึ้นอยู่กับความกล้าหาญและจริยธรรมของแต่ละสำนักขึ้นอยู่กับนโยบายด้วย สิ่งแรกก็คือ Motivation ในกลไกทางกฎหมายก็คือแรงจูงใจให้คนทำหรือไม่ทำ ถ้าเราจับรถฝ่าไฟแดงทุกวันแล้วตำรวจบอกว่าอย่าทำนะแล้วก็ปล่อยไปมันจะมีแรงจูงใจในการที่จะได้ทุก ๆ อย่างที่เราทำไหม การทำตามมาตรฐานเนี่ยเราได้อะไร เราต้องได้อะไรมากกว่าการเสียเวลา เสียโอกาส...” (วรรษัญ คุรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

“...ถ้าเราคิดว่าตัวจริยธรรมสื่อที่เราร่างกันขึ้นมามันสามารถบังคับใช้ได้ อย่างแรกที่ผมเห็นว่ามันเป็นปัญหาอยู่ทุกวันนี้คือ ผมไม่รู้ว่ามันถูกส่งไปถึงคนทำสื่อที่เป็นต้นตอของปัญหา

หรือไม่ อย่างที่สองคือ การร้องเรียนของภาคประชาชน มันใช้จริยธรรมเล่มนี้เป็นเกณฑ์ได้หรือไม่ เช่น ถ้าผมร้องเรียนว่าจากนี้เห็นห้วนมจิสุกะ อย่างนี้มันเป็นภาพชัดเจนบอกผิดถูกได้ ไล่เลียงได้ แต่ถ้าผมบอกว่าอันนี้มันแฝงทัศนคติที่แย่นะ ตัวจริยธรรมสื่อถึงมันจะร่างไว้แต่ไม่สามารถระบุชัดเจนได้ ต้องใช้วิจารณ์ญาณ แล้วพอมันไม่เคยถูกตีความว่าเป็นเหตุให้เกิดบทลงโทษหรือตักเตือนได้ หรือว่ามันเป็นเหตุที่ทำให้ละครเรื่องนั้นต้องออกมาชี้แจงได้ พอมันเป็นแบบนี้ปุ๊บ เลยกกลายเป็นว่าร่างจริยธรรมทั้งหลายมันไม่ Effective กลับไปในแง่ที่ผมสงสัยว่ามันอาจจะไม่ถึงคนที่ทำ ... ผมว่าคนที่กำกับหรือคนที่เขียนมาตรฐานต้องมาทำหน้าที่นี้แหละครับ และเอามาตรฐานมาเผยแพร่ให้ทุกคนทั่วปฐวี แล้วถ้ามันขัดกับสิ่งที่ทำกันมานาน มันก็ต้องมีมาตรการพยายามจัดให้สื่อทุกสื่อค่อย ๆ เป็นไปในทางที่ต้องการ แล้วถ้าเกิดว่ามีใครแตกแถวขึ้นมาเราก็ต้องมี Action ที่รวดเร็วพอ หรืออย่างน้อยก็เป็น Action ที่ทำให้คนทั่วไปได้เห็นมาตรฐานที่หน่วยงานกลางหรือ กสทช. ตั้งไว้ คือมาตรฐานแบบไหน สมมติมาตรฐานนั้นไม่ดีเนี่ย เด็กคนก็จะว่ากันว่า เอ้ย เรื่องนี้เซนเซอร์ทำไม กำกับทำไม ถูกไหม แต่ถ้าเกิดว่าเขากำกับในสิ่งที่ถูกต้องและรวดเร็ว จับไวพอ คนก็จะบอกว่า เอ้ย เนี่ยแหละ ไซ้ เขาก็จะสนับสนุนด้วย...” (นิธิพันธุ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

ปัญหาเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ก่อเกิดเป็นความกังวลถึงประเด็นเรื่องเสรีภาพสื่อที่อาจจะมากเกินไปจนทำให้ละเลยความรับผิดชอบต่อสังคม จึงทำให้อาจจะต้องกลับมาพิจารณาถึงความจำเป็นในการเข้าไปแทรกแซงจากภาครัฐเพื่อรักษาอาการเจ็บป่วยที่กำลังกัดกินสื่อมวลชน เช่นเดียวกับที่เคยเกิดกับสหรัฐอเมริกาจนทำให้เกิดการก่อตั้ง “คณะกรรมการเสรีภาพสื่อและทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม” (Commission on Freedom of the Press and the Theory of Social Responsibility) ในปี ค.ศ. 1947 ที่ก่อตั้งโดย Robert Hutchins ซึ่งจุดมุ่งหมายของคณะกรรมการคือ “เพื่อตรวจสอบขอบเขตและพฤติกรรมว่ามีสื่อใดของสหรัฐอเมริกาที่ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว เพื่อสืบหาว่าสื่อมีการแสดงออกอย่างเสรีหรือไม่ถูกจำกัด ไม่ว่าจะโดยการเซ็นเซอร์ของรัฐบาล ความกดดันจากผู้อ่านหรือนักโฆษณา หรือเป็นเพราะความไม่ฉลาดของเจ้าของหรือความซื่อเลวของผู้บริหาร” (McQuail, 2010) เช่นเดียวกับประเทศไทยที่มีความพยายามในการแก้ปัญหาเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยโดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนเสนอต่อประธานรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2565 และถูกผลักดันเข้าที่ประชุมรัฐสภาเป็นวาระพิเศษเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นยุคสมัยของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรง

ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ท้ายที่สุดก็ถูกเลื่อนออกไปเนื่องจากองค์ประชุมไม่ถึงกึ่งหนึ่งทำให้สภา
ล่มจึงต้องเลื่อนไปลงมติในวาระปกติของที่ประชุมรัฐสภาครั้งต่อไป เป็นเหตุทำให้ร่างพรบ. ฉบับนี้
ยังไม่ผ่านมติและไม่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน สำหรับร่างพรบ. ฉบับนี้มีทั้งหมด 49 มาตรา ซึ่งมาตรา
ที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นจริยธรรมและจรรยาบรรณ อันเป็นการส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานที่จะ
นำไปสู่แนวทางปฏิบัติของวิชาชีพภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน โดยมีการครอบคลุมประเด็นเรื่องของการ
การปฏิบัติตามมาตรา 28 การกำหนดมาตรฐานกลางตามมาตรา 29 และ 30 บทลงโทษตามมาตรา 31
และสิทธิของผู้ร้องเรียนและผู้ถูกร้องเรียนตามมาตรา 38 วรรคหนึ่งและวรรคสอง มาตรา 40 วรรค
หนึ่ง และมาตรา 45 วรรคหนึ่ง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

มาตรา 28 ภายใต้บังคับมาตรา 29 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนซึ่งสังกัดองค์การ
สื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อมวลชน และองค์การสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกของ
องค์การวิชาชีพสื่อมวลชน ต้องปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนตามที่
องค์การวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น ๆ กำหนด

ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่มีได้สังกัดองค์การสื่อมวลชนหรือสังกัดองค์การสื่อมวลชน
แต่องค์การสื่อมวลชนนั้นมิได้เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อมวลชน และองค์การสื่อมวลชนที่
มิได้เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อมวลชน ต้องปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนที่
สภากำหนด

มาตรา 29 จริยธรรมแห่งวิชาชีพสื่อมวลชนที่องค์การวิชาชีพสื่อมวลชนกำหนดต้องไม่ต่ำ
กว่ามาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนที่สภากำหนด

มาตรา 30 มาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนที่สภากำหนดตามมาตรา 29 อย่างน้อยต้องมี
รายละเอียดเกี่ยวกับจริยธรรม ในเรื่อง ดังต่อไปนี้

- 1) การเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- 2) การเสนอข้อเท็จจริงด้วยความถูกต้อง ครบถ้วนรอบด้าน และเป็นธรรม
- 3) การให้ความเป็นธรรมแก่บุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการเสนอข่าวหรือการแสดง
ความคิดเห็น
- 4) การเคารพสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิในความเป็นส่วนตัวของ
ผู้เกี่ยวข้องในข่าวหรือในการแสดงความคิดเห็น

- 5) ความซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพสื่อมวลชนและการขัดกันแห่งผลประโยชน์
- 6) การปกป้องและปฏิบัติต่อแหล่งข่าวอย่างเป็นธรรม
- 7) มาตรการที่จะดำเนินการในกรณีที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนหรือองค์กรสื่อมวลชนเสนอข่าวหรือแสดงความคิดเห็นโดยฝ่าฝืนหรือไม่เป็นไปตามจริยธรรมสื่อมวลชน

การจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชน ให้เป็นไปตามข้อบังคับของสภามาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนเมื่อได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

มาตรา 31 การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน มีโทษ ดังต่อไปนี้

- 1) ตักเตือน
- 2) ภาคทัณฑ์
- 3) ดำเนินโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชน

มาตรา 38 ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน หรือองค์กรสื่อมวลชน อันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนหรือองค์กรสื่อมวลชนดังกล่าวเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน ให้มีสิทธิร้องเรียนต่อองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อพิจารณาดำเนินการตามข้อบังคับขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น

ในกรณีที่องค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนไม่ดำเนินการตามวรรคหนึ่งหรือดำเนินการแล้วแต่ผู้ได้รับความเสียหายไม่เห็นด้วยกับความเห็นขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนดังกล่าว ให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการจริยธรรมได้ภายในเก้าสิบวันนับตั้งแต่วันที่ได้รับความแจ้งคำวินิจฉัยขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน หรือเมื่อพ้นระยะเวลาการพิจารณาตามข้อบังคับขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนนั้น

มาตรา 40 ผู้ได้รับความเสียหายจากการกระทำของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน หรือองค์กรสื่อมวลชน อันเนื่องมาจากการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน และไม่ว่าผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน หรือองค์กรสื่อมวลชนนั้นจะเป็นสมาชิกขององค์กรวิชาชีพหรือไม่

ให้มีสิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการจริยธรรมได้ ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ทราบถึงความเสียหาย แต่ต้องไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่เกิดเหตุ

มาตรา 45 ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนหรือองค์การสื่อมวลชนสื่อมวลชนที่เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อมวลชนผู้ใดถูกละเมิดเสรีภาพหรือได้รับความเดือดร้อนอันเนื่องจากการปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน ผู้นั้นมีสิทธิร้องเรียนต่อคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

4.2.2 หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิผลและโปร่งใส

หน่วยงานกำกับดูแลที่มีประสิทธิผลและโปร่งใสจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้ความเคารพต่อหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ เพราะการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพนั้นเป็นเพียงขั้นแรกของการกำกับดูแลเท่านั้น แต่หน่วยงานที่มีอำนาจในการกำกับดูแลจะต้องรับผิดชอบในส่วนของการลงโทษผู้ที่ละเมิด ซึ่งหน่วยงานกำกับดูแลสามารถเกิดขึ้นได้ในหลากหลายรูปแบบ หลัก ๆ อาจเป็นรูปแบบของผู้ตรวจสอบหรือสภาวิชาชีพ โดยจะต้องมีลักษณะเป็นทางเลือกที่มีความน่าเชื่อถือได้ แทนกระบวนการศาล มีหลักการทางศีลธรรมที่ทรงพลัง มีการกำหนดขอบเขตเรื่องระยะเวลาในการส่งเรื่องร้องเรียนอย่างชัดเจน สื่อทั้งหมดควรอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของหน่วยงานกำกับดูแลตนเอง แต่สำหรับสื่อวิทยุโทรทัศน์อาจจำเป็นต้องมีการกำกับดูแลพิเศษในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ ใบอนุญาต หรือประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีในการออกอากาศ นอกจากนี้ ต้องมีการส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ของสาธารณชนในวงกว้างถึงสิทธิที่มีต่อการร้องเรียน (Haraszti et al., 2008)

ความไม่มีประสิทธิภาพและความโปร่งใสของหน่วยงานกำกับดูแลในประเทศไทย อาจเป็นผลสืบเนื่องจากการทับซ้อนทางโครงสร้างอำนาจทำให้เกิดความสับสนด้านความรับผิดชอบของหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแล การเคารพต่อหลักจรรยาบรรณวิชาชีพที่เป็นขั้นแรกของการกำกับดูแลตลอดจนความรับผิดชอบในการลงโทษผู้ที่ละเมิดยังคงเป็นปัญหา เพราะที่ผ่านมาประเทศไทยไม่เคยมีหลักจรรยาบรรณที่เป็นมาตรฐานของทุกคน ดังเช่นที่ได้มีการวิเคราะห์ไปในหัวข้อเรื่องการปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด กลไกที่ควรจะเป็นในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน คือการที่องค์การสื่อ หรือองค์การวิชาชีพสื่อ ต้องแสดงให้เห็นถึงพลังและความเข้มแข็งในการรับมือและจัดการกับปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความน่าเชื่อถือ ซึ่งจะต้องเป็นหน่วยงานที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนเป็นลำดับแรกเมื่อต้องการร้องเรียน

แต่ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยกำกับดูแลดังกล่าวไม่ได้รับความเชื่อถือหรืออาจไม่ได้อยู่ในการรับรู้ของประชาชนอย่างที่เราควรจะเป็น

“...ช่องทางร้องเรียนอะไรต่าง ๆ 2 – 3 ช่องทางเนีย ประชาชนส่วนใหญ่ก็ไม่รู้หรือ เพราะว่าการศึกษาถึงการรับรู้ บางคนจะไม่มีโซเชียล ไม่มีอะไรไป Follow Up ตรงนั้น มันจะยากในการเข้าถึงช่องทาง ฉะนั้น ก็อยากให้ท่านผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้มงวดในการดูแลสื่อและก็ต้องมีบทลงโทษอย่างชัดเจน อย่างเช่น ให้บรรณาธิการหรือเจ้าของช่องเนียมีการประชุมทั้งองค์กร กำหนดว่าแต่ละขั้นต้องมี step อะไรบ้าง อย่างเช่น ทำทัณฑ์บน 1 2 3 หลังจากนั้นก็ต้องมีการเรียนมาว่าขั้นต่อไปจะต้องเด็ดขาด มันจะทำให้คุณภาพของข่าวหรือของสังคมเราดีขึ้น เนื่องจากถ้าไม่มีการแก้ไขแล้วก็ได้รับฟังเป็นช่วง ๆ ไป มันก็จะไม่หลุดไปจากตรงนี้...” (ตัวแทนกลุ่ม Baby Boomer, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2566)

ช่องทางที่รองรับรวมถึงแนวทางในการปฏิบัติต่อการร้องเรียนของประชาชนไม่สอดคล้องกับบริบทโดยทั่วไป ส่งผลทำให้หลายครั้งการกำกับดูแลในประเด็นด้านการนำเสนอที่ขัดต่อหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อถูกส่งไปที่ กสทช. ที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการกำกับดูแลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลิขสิทธิ์ ใบอนุญาต หรือประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีในการออกอากาศ ซึ่งหน้าที่ในการตรวจสอบประเด็นด้านการนำเสนอที่ขัดต่อหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อในแนวทางปฏิบัติตามกฎหมาย ควรเป็นขององค์กรวิชาชีพสื่อหรือองค์กรสื่อ เมื่อเกิดกรณีเช่นนี้ จึงทำให้การทำงานเป็นไปอย่างซ้ำซ้อน และทำให้กลไกการกำกับดูแลกันเองอย่างที่เราควรจะเป็นถูกกลืนหาย อีกทั้งยังกลายเป็นความยุ่งยากให้กับผู้ประกอบการที่จะต้องทำเรื่องชี้แจงเพื่อตรวจสอบ

“...กสทช. ก็ควรจะมีหน่วยงานที่คัดกรองเรื่องเหล่านี้ ก่อนที่จะมาเรียกให้ผู้ประกอบการเข้าไปชี้แจง บางทีมันเป็นเรื่องที่คุณก็สามารถตรวจสอบได้ เพราะคุณมีพวกระเบียบในการออกอากาศของทุกช่องส่งไปให้ทุกเดือนอยู่แล้ว คุณก็สามารถตอบคำถามนั้นเองได้เลย เพราะเวลาเขาเรียน เขาวิ่งไปที่คุณ คุณก็สามารถตอบชี้แจงได้ว่ามันถูกต้องตามนั้น ตอนนี้มันเหมือน กสทช. พอโดนประชาชนเรียกก็จะเรียกผู้ประกอบการ จึงมองว่าคุณน่าจะมีการคัดกรองด้วยกันก่อนที่จะมาถึงผู้ประกอบการ ในขณะที่เราต้องทำงานร่วมกัน บางทีมันมีเรื่องที่ต้องทำเยอะมากกว่าที่ต้องมานั่งชี้แจง ไม่อย่างนั้นเราก็ไม่รู้ว่าเราจะส่งเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นไปให้ กสทช. หรือผู้กำกับดูแลเพื่ออะไร ถ้าเกิด

คุณไม่เอามันไปใช้ประโยชน์จริง ๆ คล้าย ๆ กับการทับซ้อนในการทำงานด้วย ไม่ได้จะมาช่วยผู้ประกอบการอย่างจริงจัง...” (องอาจ สิงห์ลำพอง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2566)

การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ภายใต้ขอบเขตอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายของ กสทช. ที่ผ่านมา คือส่งเสริมการรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดกลไกการกำกับดูแลตนเองของสื่อ แต่จากปัญหาที่เกิดขึ้นอาจทำให้ กสทช. ต้องกลับมาทบทวนในมิติของกฎหมาย นโยบาย และแนวทางในการปฏิบัติอีกครั้ง ว่าควรทำอย่างไรเพื่อให้หน่วยงานกำกับดูแลมีกลไกที่ประสิทธิภาพและโปร่งใสอย่างเป็นรูปธรรม

“...กสทช. มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่ม ส่งเสริมให้เขากำกับดูแลตนเอง แต่คุณทำไหมละ คุณทำไม่ได้ พอทำไม่ได้ก็ไม่ว่าจะทำอะไร ings ตั้งสำนักขึ้นมา สำนักส่งเสริมการกำกับดูแลตนเองอะไรอย่างนี้ แต่ตัวกฎหมายถูกไม่เกิดมันก็ไม่รู้จะทำอะไร...” (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

“...ผมยังคงเห็นว่าควรจะมี Self-Regulation ที่เกิดจากกระบวนการหนุนเสริมกันระหว่างอุตสาหกรรมและ Regulator อยู่ด้วยนะครับ แต่ว่าต้องทำกระบวนการให้ชัด หรือว่าจะเรียกว่า Co-Regulation ก็ได้ระหว่างองค์กรกับหน่วยงาน Regulator โดยต้องออกแบบให้ชัดว่าจะเชื่อมโยงกันอย่างไร และจะต้องทำกระบวนการให้ชัด อาจจะต้องมีการทบทวนกันให้เข้าใจอย่างต่อเนื่องแล้วก็ทำให้ผู้รับสื่อมีความเข้าใจแล้วก็ตระหนักในสิทธิของตัวเองเพื่อให้ทุกอย่างมันเป็นห่วงโซ่ด้วยกัน เพราะฉะนั้นถ้าสมมุติเราอยู่ดี ๆ โคดเรื่อง Co-Regulation ไป Self-Regulation เลยแล้วประชาชนยังไม่มีความพร้อม ความเข้าใจ ยังไม่มีความรู้มากพอที่จะเข้าไปช่วยตรวจสอบมิติของมาตรการทางสังคม ผมมองว่ามันก็ไม่ครบ มันจะทำให้กระบวนการทั้งหมดของการกำกับดูแลอาจจะไม่เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างที่มันควรจะเป็น...” (ตรี บุญเจือ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2565)

4.2.3 การให้อำนาจต่อสภาวิชาชีพสื่อ

การให้อำนาจต่อสภาวิชาชีพสื่อถือเป็นต้นแบบของหน่วยงานกำกับดูแลตนเอง ซึ่งจะต้องมีการรับประกันยืนยันถึงความเป็นอิสระจากอำนาจรัฐทั้งปวง โดยอำนาจหน้าที่หลักของสภา

วิชาชีพสื่อคือการปฏิบัติหน้าที่ในการจัดการกับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อผ่าน การตัดสินใจร่วมกัน การดำเนินการนี้ถือเป็นการรับประกันต่อสาธารณะเกี่ยวกับคุณภาพของข้อมูล ที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมีความรับผิดชอบ และแสดงให้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมี กฎระเบียบเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อของรัฐ ซึ่งโดยพื้นฐานแล้วสภาวิชาชีพจะต้องได้รับความไว้วางใจ และมีชื่อเสียงที่ดีในบรรดาแวดวงสื่อ มีการกำหนดหน้าที่หลักอย่างชัดเจน นอกจากนี้ ในการก่อตั้ง สภาวิชาชีพยังควรคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะอันเป็นบริบทแวดล้อมของประเทศ อาทิ กฎหมาย วัฒนธรรม ประเพณีหรือธรรมเนียมปฏิบัติของสื่อ และความสมบูรณ์ของระบอบประชาธิปไตย (Haraszti et al., 2008)

จากปมปัญหาในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไปใน ตอนต้น สะท้อนให้เห็นถึงความไม่พร้อมในการนำกลไกการกำกับดูแลตนเองมาใช้ ความสำคัญของ ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชนที่ได้กล่าวถึงไปในหัวข้อการ ปฏิบัติตามจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด คือการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภาวิชาชีพสื่อมวลชน ขึ้นเพื่ออำนาจแก่สภาวิชาชีพในการกำกับดูแลสื่อไทย ซึ่งได้มีการกำหนดขอบเขตอำนาจความ รับผิดชอบและภาระหน้าที่เอาไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 6 และมาตรา 7 นอกจากนี้ ยังกำหนดให้มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการสภาวิชาชีพสื่อมวลชนตามมาตรา 13 จำนวน 11 คน และมีอำนาจหน้าที่ตาม มาตรา 22 ส่วนรายละเอียดในแต่ละมาตราที่ผู้กล่าวไปทั้งหมดมีดังนี้

มาตรา 6 ให้มีสภาวิชาชีพสื่อมวลชนมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอ ข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน และกำกับดูแลผู้ประกอบ วิชาชีพสื่อมวลชน องค์การสื่อมวลชน องค์การวิชาชีพ และองค์การวิชาชีพสื่อมวลชน ในการปฏิบัติ ตามจริยธรรมสื่อมวลชนและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ให้สภาประกอบด้วยองค์การวิชาชีพ สื่อมวลชน และมีฐานะเป็นนิติบุคคล

มาตรา 7 สภามีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

- 1) รับจดแจ้งองค์การวิชาชีพสื่อมวลชน
- 2) ส่งเสริมการคุ้มครองเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นของผู้ ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนที่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน
- 3) ติดตามดูแลการทำหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน องค์การสื่อมวลชน องค์การ วิชาชีพ และองค์การวิชาชีพสื่อมวลชนให้เป็นไปตามจริยธรรมสื่อมวลชน

4) ส่งเสริมการรวมกลุ่มและการกำกับดูแลกันเองขององค์กรสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน และส่งเสริมให้องค์การสื่อมวลชนจัดให้มีกลไกการกำกับดูแล จริยธรรมสื่อมวลชนภายในองค์กร

5) สนับสนุนองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในการเสริมสร้างจริยธรรมสื่อมวลชน และ ยกย่องมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน

6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบสื่อมวลชนและการรอบรู้เรื่องสื่อ

7) เป็นตัวแทนของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนและองค์กรสื่อมวลชนของประเทศ”

8) ให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนและองค์กรสื่อมวลชน ในกรณีถูก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม หรือถูกดำเนินคดีเพราะเหตุปฏิบัติหน้าที่โดยชอบ

9) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานหรือบุคคลใดเกี่ยวกับการพัฒนาและแก้ไข ปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

10) หน้าที่อื่นตามกฎหมายกำหนด

มาตรา 13 ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการวิชาชีพสื่อมวลชน” ประกอบด้วย

1) กรรมการผู้แทนองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน จำนวนห้าคน

2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวนห้าคน ซึ่งสรรหาจากผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญและ ประสบการณ์ด้านวิชาการสื่อสารมวลชน ด้านกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการคุ้มครอง ผู้บริโภค ด้านละเมิดกัน และจากผู้เคยประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนหรือผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน อิสระหนึ่งคน

3) กรรมการโดยตำแหน่ง ได้แก่ ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ตาม กฎหมายว่าด้วยกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

ให้คณะกรรมการแต่งตั้งพนักงานของสำนักงานเป็นเลขานุการและผู้ช่วยเลขานุการ”

มาตรา 22 คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) บริหารกิจการให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และเพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ให้ คณะกรรมการมีหน้าที่และอำนาจดำเนินการในฐานะเป็นผู้แทนของสภา

2) กำหนดมาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนของสภาซึ่งเป็นที่ยอมรับตามมาตรฐานสากล

3) พิจารณาการขอจดทะเบียนและเพิกถอนการจดทะเบียนขององค์กรวิชาชีพสื่อมวลชน

- 4) พิจารณาเรื่องราวเรียนกรณีที่มีการละเมิดเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน หรือองค์การสื่อมวลชน และพิจารณาในการแก้ไขหรือเยียวยา
- 5) พิจารณาอุทธรณ์คัดค้านผลการพิจารณาของคณะกรรมการจริยธรรม
- 6) พิจารณารับรองหลักสูตรหรือการฝึกอบรมในเรื่องที่เกี่ยวกับการคุ้มครองหรือส่งเสริมจริยธรรมสื่อมวลชน
- 7) ควบคุมดูแลการบริหารงานของสำนักงานให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- 8) ออกข้อบังคับ ระเบียบ หรือประกาศของสภา เพื่อกำหนดเรื่อง ดังต่อไปนี้
 - (ก) อัตราค่าธรรมเนียมการรับจดทะเบียนและค่าบำรุงต่าง ๆ
 - (ข) ค่าตอบแทนของคณะกรรมการ คณะกรรมการจริยธรรม คณะกรรมการสรรหา คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน และค่าใช้จ่ายอื่นในการปฏิบัติหน้าที่
 - (ค) วิธีการประชุมใหญ่ของสภา
 - (ง) หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการขอรับการสนับสนุนจากสภา
 - (จ) กำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
- 9) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น

จากข้อเสนอในร่างพรบ. ที่ผู้ศึกษาได้ยกมานั้น แสดงถึงความพยายามในการแก้ปัญหาในเรื่องของการทับซ้อนทางโครงสร้างอำนาจในการกำกับดูแลกันเองของมาตรา 27(18) ตามพรบ. คลื่นความถี่ฯ พ.ศ. 2553 โดยได้มีการกำหนดขอบเขตอำนาจและหน้าที่ของกลุ่มวิชาชีพให้มีความชัดเจน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การก่อตั้งสภาวิชาชีพสื่อมวลชนจะช่วยเป็นตัวกลางในการประสานความร่วมมือและทำความเข้าใจกันระหว่างกลุ่ม ซึ่งจะช่วยให้สามารถสร้างมาตรฐานและแนวปฏิบัติของสื่อให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ลดการเกิดความสับสนต่อประเด็นต่าง ๆ จากปริมาณการกระจายตัวของกลุ่มที่มีอยู่มากเช่นในปัจจุบัน ตลอดจนการกำหนดให้มีกลไกการขึ้นทะเบียนจดทะเบียนการรวมกลุ่มขององค์การวิชาชีพที่จะช่วยให้การกำกับดูแลมีความเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้นด้วยการกำหนดคุณลักษณะเอาไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 11 ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแสวงผลประโยชน์และหลีกเลี่ยงจากการถูกกำกับดูแลโดยการตั้งกลุ่มกันขึ้นมามากมาย แต่ไม่ได้มีการปฏิบัติงานในการทำหน้าที่ตรวจสอบกันอย่างจริงจัง แม้ร่างพรบ. ฉบับนี้จะกำหนดให้องค์การสื่อทั้งหมดอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาวิชาชีพสื่อมวลชนอยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มใดหรือไม่ก็ตาม แต่การกำหนดกลไกเช่นนี้ขึ้นมาก็จะยังเป็นการช่วยอุดช่องโหว่จากปัญหาการลาออกจากกลุ่มนั้น ๆ เมื่อไม่พอใจคำตัดสิน คัดสิน หรือลงโทษจากภายในกลุ่ม ดังเช่นที่เคยเกิดกับกรณีของสรยุทธ อีกทั้งยังช่วยลดปริมาณความ

รับผิดชอบของสภาวิชาชีพสื่อมวลชนให้น้อยลง หากภายในกลุ่มสามารถจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นของสมาชิกด้วยกันเองได้ ประสิทธิภาพในการทำงานอาจเพิ่มสูงขึ้นจากการที่สามารถจัดสรรเวลาในการให้ความสำคัญต่อประเด็นอื่น ๆ ที่หลากหลายและทำให้เกิดการพัฒนาในเรื่องของคุณภาพสื่อต่อไป อีกทั้ง ยังช่วยลดเวลาในการดำเนินงานและความสิ้นเปลืองงบประมาณที่อาจเกิดขึ้นได้อีกด้วย สำหรับรายละเอียดของมาตรา 11 ในร่างพรบ. ฉบับนี้ มีดังต่อไปนี้

มาตรา 11 องค์การวิชาชีพใดประสงค์จะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหรือขอรับการส่งเสริมหรือสนับสนุนจากสภาตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ยื่นคำขอจดทะเบียนต่อสภา

ให้สภารับจดทะเบียนองค์การวิชาชีพตามวรรคหนึ่งได้เมื่อองค์การวิชาชีพนั้นมีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีวัตถุประสงค์หลักเกี่ยวกับวิชาชีพสื่อมวลชน
- 2) มีสมาชิกเป็นผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนหรือองค์การสื่อมวลชนไม่น้อยกว่าจำนวนที่สภากำหนด
- 3) มีข้อบังคับหรือข้อกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อมวลชนที่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานทางจริยธรรมสื่อมวลชนที่สภากำหนด
- 4) ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและมีผลงานเป็นที่ประจักษ์มาแล้วไม่น้อยกว่าสามปี
- 5) มีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานตามวัตถุประสงค์เป็นรายปีต่อเนื่องกันไม่น้อยกว่าสามปี โดยรายงานดังกล่าวต้องมีรายการอย่างน้อยตามที่สภากำหนด

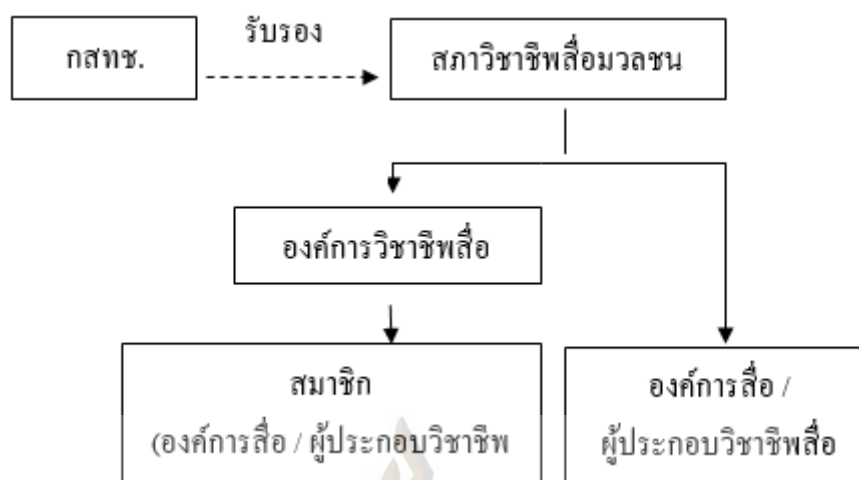
การรับจดทะเบียนองค์การวิชาชีพตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในข้อบังคับของสภา

เมื่อสภารับจดทะเบียนองค์การวิชาชีพใดแล้ว ให้ออกใบรับการจดทะเบียนไว้เป็นหลักฐาน การรับจดทะเบียนนั้นมีผลตั้งแต่วันที่ออกใบรับการจดทะเบียนเป็นต้นไป

ให้สภาประกาศชื่อองค์การวิชาชีพที่ได้รับการจดทะเบียนให้ประชาชนทราบเป็นการทั่วไปผ่านทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การรับจดทะเบียนให้มีผลตลอดไปจนกว่าสภาจะเพิกถอนหรือผู้จดทะเบียนจะขอยกเลิก

หากร่างพรบ. ฉบับนี้ผ่านมติองค์ประชุมในรัฐสภา รูปแบบการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยจะมีลักษณะดังที่แสดงในแผนภาพต่อไปนี้

รูปที่ 4.2 แผนภาพแสดงตัวอย่างลักษณะการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2566

หากพิจารณาจากแผนภาพอาจเข้าใจได้ว่ารูปแบบการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ตามร่างพรบ. ฉบับนี้เป็นในลักษณะของการกำกับดูแลตนเอง แต่ในความเป็นจริงคือลักษณะของการกำกับดูแลร่วมดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวไปในข้างต้น เนื่องจากพรบ. ฉบับนี้คือการที่ กสทช. รับรองตามอำนาจในมาตรา 27(18) ให้สภาวิชาชีพสื่อมวลชนมีอำนาจและหน้าที่ในการรับรองจดทะเบียนการรวมกลุ่มขององค์การสื่อ และองค์การวิชาชีพ ทำให้เกิดกลไกการกำกับดูแลที่มีอำนาจรับรองตามกฎหมายจากเดิมที่เป็นการรวมกลุ่มโดยเสรีเพื่อทำหน้าที่ในการกำกับดูแลตนเอง ซึ่ง กสทช. ทำหน้าที่แค่เพียงส่งเสริมแต่ไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว หากร่างพรบ. ฉบับนี้มีผ่านจะทำให้องค์การวิชาชีพสื่อ องค์การสื่อ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ต้องถูกกำกับดูแลโดยสภาวิชาชีพสื่อมวลชนภายใต้การบังคับใช้ทางกฎหมายทันที ดังนั้น เมื่อเกิดร่างพรบ. ฉบับนี้ขึ้นมา ทำให้มีกระแสคัดค้านและวิพากษ์วิจารณ์จากหลายฝ่าย เนื่องจากมีความกังวลต่อประเด็นเรื่องการกดทับเสรีภาพสื่อ ด้วยนิยามที่กว้างในแนวทางปฏิบัติโดยเฉพาะในมาตรา 5 วรรคหนึ่ง ความว่า “ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมสื่อมวลชน แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น” ซึ่ง พงศ์พิพัฒน์ ปัญชาณันท์ บรรณาธิการอาวุโส The MATTER ให้ความเห็นไว้ว่า การนำข้อความ “หน้าที่ของปวงชนชาวไทย” และ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” มาใส่ไว้ในร่างพรบ. ฉบับนี้ มีความน่ากังวลเนื่องจากที่ผ่านมามาครรัฐหรือผู้มีอำนาจมักจะนำสองคำนี้มาใช้กดเพดานในการใช้สิทธิเสรีภาพ ทั้งสิทธิในการชุมนุม สิทธิในการแสดงออก รวมทั้งสิทธิเสรีภาพของสื่อในหลายกรณี นอกจากนี้ แหล่งที่มาของรายได้ของสภาวิชาชีพสื่อมวลชนมีที่มาจาก

การอุดหนุนจากภาครัฐ ทุนประเดิม เงินอุดหนุนจากงบประมาณรายจ่ายประจำปี เงินจากกองทุน กสทช. รวมแล้วไม่ต่ำกว่า 25 ล้านบาท และสูงสุด 200 ล้านบาท ทำให้เกิดข้อกังวลใจถึงการ แทรกแซงการดำเนินงานผ่านการให้ทุน (The Active, 2022) การนำงบประมาณของประชาชนไปใช้ เป็นเครื่องมือของรัฐหากองค์การนี้ไม่สามารถทำให้ตัวเองเป็นที่น่าเชื่อถือได้ อีกทั้งยังสะท้อนถึงการ รวมศูนย์จากที่มาจากคณะกรรมการที่กำหนดให้มีผู้เชี่ยวชาญ ไม่ก็คนมาคอยชี้ผิดชี้ถูก

“...หากข้อกังวลทั้งหมดเกิดขึ้นจริง ๆ ร่างกฎหมายที่กำลังถูกจับตามองนี้ก็จะกลายเป็น เครื่องมือของการกดทับเสรีภาพสื่อ เพราะปัจจุบันก็เริ่มเห็นการทำงานขององคาพยพ ทั้ง พรบ. คอมฯ ที่ใช้วิธีการกดทับเสรีภาพสื่ออยู่แล้ว ทั้งสื่อมวลชนเอง และประชาชนที่โพสต์ และหากมีร่างกฎหมายตัวนี้ออกมาก็จะกลายเป็นเครื่องมืออีกแบบ แล้วหากองค์การนี้ไม่ สามารถทำตัวเองให้เป็นที่น่าเชื่อถือได้ มันก็จะกลายเป็นการนำทรัพยากร งบประมาณ ของประชาชน ไปใช้เพื่อเป็นเครื่องมือของรัฐต่อไป...” (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, การสื่อสาร ส่วนบุคคล, 5 มีนาคม 2565)

“...กฎหมายนี้ลึก ๆ แล้วยังสะท้อนการรวมศูนย์มากกว่าการกระจายอำนาจ มีการกำหนด คนที่เป็น Expert เข้ามาดูแล สัญญาฉบับนี้ไม่ควรส่งออกไป เพราะเรากำลังสร้างการ เรียนรู้ แม้คนจะไม่มองว่าคนที่เข้ามาดูแลเป็นนักวิชาชีพไม่ใช่รัฐบาลมาควบคุม แต่สำหรับ ผมมองว่านี่เป็นเรื่องการส่งสัญญาณ ก่อนหน้านี้อาจมีการปะทะกันอยู่แต่ในปึกวิชาชีพสื่อ เรื่องนิยามสื่อพลเมือง มีคนมาถามผมว่าอันนี้ใช่ไหม อันนั้นใช่ไหม ซึ่งมันมีระดับของมัน แต่สุดท้ายมันต้องพัฒนาไปสู่ Solution มีทางออกให้สังคม ไม่ว่าจะเป็นสื่อพลเมือง สื่อ กระแสหลัก สุดท้ายต้องพาสังคมไปสู่การมีทางเลือกที่อาศัยข้อมูล ข้อเท็จจริง ไม่ใช่ ความรู้สึก...” (สมเกียรติ จันทระสีมา, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 มีนาคม 2565)

“...“ผมทำงานตรงนี้มาเป็น 10 กว่าปี เกิน 10 นะ มันก็อยู่ที่นี้แหละ ใครมีอำนาจ ใครเป็น เจ้าภาพ การทำเรื่องพรบ. สื่อที่ค้างคาอยู่เนี่ย ก็ช่วยมาเนี่ย พรบ. สื่อตั้งแต่สมัย กสทช. แล้ว ก็คณะปฏิรูป ผมเชื่อว่าคณะรัฐบาลชุดนี้ก็เข้าไม่ได้ เพราะว่าไม่ทัน สภามันล่มทุกวันอยู่ แล้ว คือเข้าได้แต่ก็คงไม่มีใครอยากเข้า ซึ่งมันเสี่ยงต่อการไปทะเลาะกับสื่อมาตลอดของ พรบ. นี้ ถ้าไปถามสื่อก็ไม่มีใครอยากได้ เพราะว่ากฎหมายมันจำกัดตัวเองเพิ่มเติม เพราะเขา ไม่ได้คิดว่าที่มีอยู่มันมีปัญหา...” (รัชชัญ คุรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ได้ออกแถลงการณ์เสนอให้ถอนร่างพรบ. ออกจากการพิจารณาของที่ประชุมร่วมรัฐสภาในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ก่อนการประชุมสภา วาระพิเศษเพื่อพิจารณาผ่านมติดังกล่าวที่จะมีขึ้นในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 เพียงหนึ่งวัน ด้วยเหตุผลว่าร่างพรบ. ฉบับนี้ผ่านระยะเวลาในการดำเนินการร่างและผ่านขั้นตอนมาอย่างยาวนาน อาจทำให้ไม่สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของบริบทและสังคมสื่อ อีกทั้งเกิดปัญหาการถกเถียง ครั้งใหญ่ในวิชาชีพสื่อมวลชน รวมถึงเห็นควรให้มีการกำหนดเวลาจัดเวทีสาธารณะล่วงหน้าเพื่อ อธิบายให้เกิดความเข้าใจในวงกว้าง และมีการให้หลักประกันในหลักการที่เป็นการปกป้อง ผลประโยชน์ของสังคมที่เกี่ยวข้อง โดยในสรุปท้ายได้มีการเสนอให้คณะรัฐมนตรีถอนร่างพรบ. ออกจากการประชุมร่วมของรัฐสภาและดำเนินการจัดเวทีเพื่อชี้แจงต่อสาธารณะ ตอบคำถามและรับ ฟังความคิดเห็น โดยเฉพาะแวดวงสื่อมวลชนที่ได้รับผลกระทบจากกฎหมายโดยตรง เพราะหาก ยังคงยืนยันทันทีจะผลักดันต่อไปจะเป็นการบังคับปฏิรูปที่ทุกภาคส่วนไม่มีโอกาสที่จะร่วมมือกัน (สมาคมนักข่าวหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย, 2566) ซึ่งแถลงการณ์ฉบับนี้ไม่ได้ทำให้ คณะรัฐมนตรีถอนร่างพรบ. ออกจากการพิจารณาของที่ประชุมร่วมรัฐสภา การเสนอร่างยังคงเนิ่น ไปตามวาระแต่สุดท้ายแล้วก็ไม่สามารถลงมติได้เนื่องจากสภาล่ม ทำให้ร่างพรบ. ฉบับนี้ไม่สามารถ ผ่านมติดังกล่าวได้ทันก่อนการประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2566 ปัจจุบัน การกำกับดูแลด้านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังคงเป็นไปในลักษณะ ของการกำกับดูแลตนเองเช่นเดิม และยังไม่รู้ว่าทิศทางในอนาคตภายใต้การนำของคณะรัฐบาลชุด ใหม่

“...พอมาถึงในยุคที่มันมี Social Media เยอะ ๆ ผมว่าสื่อมันโดนกำกับโดยสังคมทุกฝ่าย เยอะขึ้นเรื่อย ๆ แล้วแหละ แต่ไอ้การกำกับทางสังคมเนี่ยมันก็ไม่ได้ส่งผลกระทบยาว มัน อาจจะทำซ้ำ ๆ แล้วทำให้คนทำสื่อเนี่ยเริ่มเรียนรู้มากขึ้นก็ได้ เพียงแต่มันน่าเสียดาย ถ้าเรา อาศัย Social Media มากำกับ ผมว่าบ้านเมืองก็คือประชาชนไปก่อน สื่อไปทีหลัง แต่ถ้า เกิดว่าเป็นหน่วยงานราชการ ถ้าเขามีประสิทธิภาพมากพอ มันเหมือนอย่างน้อยก็เดินไป พร้อมกัน หรือว่าก็เดินไปก่อนได้ ก่อนที่จะมีปัญหาขึ้น เพราะว่าสังคม Social Media มัน ไม่มีใครมานั่งกำกับตอนที่มันไม่เกิดปัญหาหรอก เกิดปัญหาแล้วมันถึงมานั่งด่ากัน แล้ว ยิ่งด่าก็ยิ่งดังด้วย บางทีก็ทำให้เกิด Effect ในฝั่งตรงข้ามว่าสุดท้ายแล้วคนที่ไม่โดนด่าก็ กลายเป็นคนที่อยู่รอดไม่ได้ ถามว่าการกำกับเนี่ยมันทำให้คนดูอย่างผมที่รู้สึกอ้าว เอ้ย การ ข่มขืนมันไม่ดีอะไรอย่างนี้มันถูกใจหรือเปล่า ส่วนนี้มันเป็นเรื่องตรงนั้น แต่ผมว่า ประโยชน์ที่แท้จริงคือมันทำให้บรรทัดฐานของคนทำสื่อทุกคนได้เริ่มแข่งขันในเวทีที่

แฟร์ขึ้น ไม่มีใครสามารถใช้ความอับลัษณ์ที่มันดึงดูดความน่าสนใจมาทำสื่อขาย ถ้าเกิดว่าเราเข้าใจตรงจุดนี้แล้ว ผมว่าสื่อทุกคนควรจะสนับสนุนการกำกับในลักษณะนี้ คือกำกับเส้นบรรทัดฐานว่า เอ๊ย ถ้าเราจะทำอะไรก็แล้วแต่ อย่าให้มันต่ำไปกว่านี้ เพราะฉะนั้น ถ้าถามผม สิ่งที่ผมรณรงค์มันเป็นเรื่องที่ไม่ให้เกิดการกระทำที่ต่ำกว่าเส้นก่อน แต่ทำให้มันดีขึ้นขนาดไหนก็แล้วแต่...” (นิธิพันธ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

“...สื่อเขาเป็นเหมือนฐานันดรที่ 4 เขาไม่ค่อยจะยอมรับอะไร จะออกร่างกฎหมายสื่อ ก็หาว่าจะไปควบคุมสื่อ กฎหมายเกี่ยวกับส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งจะมีสภาวิชาชีพ ในมุมมองผม กฎหมายที่จะออกมานั้นเหมือนเป็นหน่วยงานของรัฐ เพราะร่างพระราชบัญญัติพอเปิดดูข้างในก็คือให้กรมประชาสัมพันธ์เป็นเลขา แล้วก็เลือกจากสมาคมสื่อต่าง ๆ มา 5 คน นักวิชาการ 5 คน สื่อเขาก็มองว่ารัฐจะเข้ามาควบคุมสื่อแล้ว ก็อาจขัดแย้งกัน แต่ถ้าออกมา ก็จะแก้ปัญหว่าสภาวิชาชีพ สมาคม ที่ไม่มีกฎหมายรองรับ จะได้มีกฎหมายรองรับ และรัฐก็จะสนับสนุนเงินทุนประเดิมให้ด้วย ... สุดท้ายแล้วการกำกับดูแลต้องเป็นการบูรณาการ เข้าลักษณะไม่ใช่อย่างใดอย่างหนึ่ง ทุกส่วนต้องร่วมกัน คือ รัฐ เอกชน นายทุน ผู้บริโภค ต้องร่วมกัน ช่วยกันกำกับดูแล ซึ่งเราก็จะเรียกว่าบูรณาการตามทีพูด แต่ในทางกฎหมายทำได้ยาก พอเขียนกฎหมายต้องไปตีความ พอตีความ 10 คน ตีความไม่เหมือนกันก็แย่เลย เพราะฉะนั้นกฎหมายเนี่ยเขียนยาก...” (พลเอก ไพบูลย์ คุ้มตันเจริญ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 พฤษภาคม 2565)

4.2.4 การทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ

การทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบ จะแตกต่างกับสภาวิชาชีพเนื่องจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประสานความร่วมมือในการตรวจสอบจะเป็นหน่วยงานเฉพาะที่ก่อตั้งขึ้นเอง โดยสื่อแต่ละเจ้า โดยจะทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรสื่อของตนเองกับผู้ชมจากกรณีเกิดข้อคิดเห็นหรือร้องเรียนและพยายามแก้ไขข้อขัดแย้งของทั้งสองฝ่าย อันมีกระบวนการโดยทั่วไปคือการรับฟังความคิดเห็น คำวิจารณ์ การสังเกตการณ์ การประมวลผลเพื่อดำเนินการแก้ไข ส่งเรื่องต่อ และแจ้งให้ผู้ร้องเรียนรับทราบ อย่างไรก็ตาม หน่วยงานจะต้องเคารพกฎเกณฑ์และขนบธรรมเนียมที่องค์กรสื่อกำหนดขึ้นขณะเดียวกันก็ต้องจัดให้มีการควบคุมคุณภาพภายใน (Haraszti et al., 2008)

ในบริบทของประเทศไทย การทำหน้าที่ในการประสานความร่วมมือในการตรวจสอบของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยภายใต้การกำกับดูแลในปัจจุบัน อาจเป็นได้ทั้งในลักษณะการจัดให้มีกองเซ็นเซอร์ของสถานีในการทำหน้าที่ตรวจสอบเนื้อก่อนออกอากาศ เพื่อเป็นการป้องกันโอกาสในการเกิดปัญหาหรือผลกระทบในเชิงลบตามมา หรือจัดตั้งให้มีฝ่ายปฏิบัติหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบข้อร้องเรียนที่ได้รับจากผู้ชมโดยมีแนวทางในการปฏิบัติชัดเจน ซึ่งกลไกในการตรวจสอบไม่ได้มีการบัญญัติไว้อย่างชัดเจนเป็นข้อกำหนดว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์จะต้องดำเนินการอย่างไรหรือในรูปแบบใด ขึ้นอยู่กับองค์การสื่อมวลชนหรือองค์การสภาวิชาชีพสื่อที่สังกัดว่า มีนโยบายต่อประเด็นดังกล่าวอย่างไร

“...ส่วนใหญ่ช่องฟรีทีวีจะเข้มงวดกับการออกอากาศอะไรแบบนี้อยู่แล้ว ทางบริษัทจะไม่ค่อยเกิดปัญหา จะถูกเหมือนเซ็นเซอร์ช่องจัดการให้เราตั้งแต่แรกอันนี้ออกได้นี้ออกไม่ได้ เพราะว่า เขาไม่ยอมมีปัญหา ถ้ามีเขาก็ต้องไปอธิบาย ก็ต้องส่งเรื่องไปอธิบาย ต้องไปตีความกันอีกที...” (อดีตประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดบริษัทผู้ผลิตสื่อบันเทิงรายใหญ่ของไทย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กันยายน 2565)

“...การตรวจสอบมีกลไกอยู่แล้วทุกช่อง คือถ้าร้องไปที่ช่องแล้วไม่เกิดการ Take Action อันนี้ก็ต้องร้องไปที่ กสทช. ก็เป็นหน้าที่ กสทช. ที่ต้องไปกำกับ ต้องตาม ไทยรัฐทีวีไม่มีปัญหา เรามี Ombudsman เพราะว่าไทยรัฐเป็นสมาชิกของสภาการสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนมีกลไก Ombudsman ซึ่งเดี๋ยววันนี้ข่าวออกละ Ombudsman รายงานไปเรื่องการสอบกรณีหลวงปู่แสงว่าเป็นยังไง ลงโทษใครบ้าง แจ้งไปที่สภาการสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนเข้าคณะกรรมการจริยธรรม กรรมการจริยธรรมพิจารณา พิจารณาเสร็จแล้วก็รับทราบ รับทราบก็เปิดเผยกับสาธารณะชนว่าทางไทยรัฐสอบอะไรไปบ้าง ผลออกมาเป็นยังไงอะไรแบบนี้ ไทยรัฐทำมาตลอดตั้งแต่ตอนมีทีวีใหม่ ๆ และจริง ๆ แล้วตอนนั้นยังเป็นสภาการหนังสือพิมพ์ยังไม่คลุมทีวีด้วยซ้ำไป แต่พอสภาการหนังสือพิมพ์บอกว่าไทยรัฐควรจะต้องมี Ombudsman ของตัวเอง เพราะตอนนั้นเรามีทีวีและมีออนไลน์แล้ว ผู้บริหารก็เลยบอกว่าให้ Ombudsman ดูทีวีกับออนไลน์ไปเลย คือไม่ต้องรอให้ใครมาบอกก็ทำก่อนเลย เพราะว่าโดยกลไก กสทช. บอกว่าคุณต้องมีกลไกรับเรื่องร้องเรียนอยู่แล้ว ผู้ที่ไปร้องแล้วไม่เกิดอะไรขึ้นก็ต้องไปบอก กสทช. ว่าเราไปร้องตามช่องทางนี้แล้วแต่ว่าช่องไม่ดำเนินการ กสทช. ก็ต้องไปเรียกช่องมาว่าทำไมคุณไม่ดำเนินการตามนี้

แต่ของไทยรัฐเราไม่ต้องรอ เราไม่ต้องรอให้คนมาบอก เราทำของเราเองอย่างนี้...”
(ชวรงค์ ลิ้มปัทมพานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมายังไม่ค่อยเห็นภาพการดำเนินงานด้านการประสานความร่วมมือในการตรวจสอบที่ก่อตั้งขึ้นภายในของสื่อวิทยุโทรทัศน์มากนัก มิติที่มักจะเห็นเป็นส่วนใหญ่คือการแสดงความคิดเห็นผ่านหน้าจอโทรทัศน์ในรายการข่าวซึ่งมักเป็นไปในทางบวก ผู้ชมไม่สามารถทราบได้ว่าการคัดกรองประเด็นที่ส่งไปมีการคัดเลือกหรือระบบเบื้องหลังเป็นอย่างไร ในมิติของการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ หรือการร้องเรียนได้รับการตอบสนองหรือไม่ กลไกภายในเป็นอย่างไร และประชาชนสามารถติดตามการร้องเรียนที่ผ่านมาได้หรือไม่ มีการอำนวยความสะดวกมากนักน้อยเพียงไร

“...บทเรียนหนึ่งที่ผมได้ก็คือ หลังจากที่ผมอีเมลไปหาช่องครั้งแรก ซึ่งก็อีเมลหรือ Facebook ไปหาช่องต่าง ๆ ที่มีปัญหาตัวเป็น ๆ เนี่ยนะอะ ไม่มีใครตอบอะไรกลับมา นั่นก็หมายความว่าสื่อของประเทศไทยไม่มีกระบวนการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และทบทวนพิจารณาตัวเอง ไม่มี หรืออาจจะมีการกระบวนการฟังคำชมแล้วก็จะทิ้งคำวิจารณ์ที่เพราะฉะนั้นผมว่ามีบางประเด็นเนี่ยที่มันต้องมีการกำกับเกิดขึ้น...” (นิธิพันธุ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

“...อยากให้มีการร้องเรียนผ่านหน้าจอได้เลย มีแต่ของไทยรัฐเนี่ยเขาจะมีจะเป็นไลน์ อันนี้เราสามารถพิมพ์ขึ้นไปได้เลยเวลาแสดงความคิดเห็นข่าวอะไรอย่างนี้ละ อันนั้นมันขึ้นขึ้นโชว์หน้าจอเลยแต่ก็ไม่ว่าเขาจะลงให้หรือเปล่าถ้าเป็นเรื่องที่เราดำเนิน แต่ช่อง 3 เนี่ยไม่เป็นไลน์แต่เป็น SMS ซึ่งเราเสียตังค์ เราก็ไม่ค่อยอยากพิมพ์อะไรเข้าไป แต่ไทยรัฐเขาเป็นไลน์พิมพ์เข้าไปได้เลย มันโชว์หน้าจอเลยก็น่าจะดี พอทุกคนได้อ่านแล้วก็ ไซ้เห็นด้วย เราก็คิดอย่างนั้นเหมือนกัน เรื่องดีเขาอาจจะรับไว้แต่เรื่องไม่ดีเขาอาจจะไม่พูดถึง เราจะรู้กันแค่เฉพาะกลุ่มหรือคนที่เขาร้องเรียนกันจริง ๆ แต่ตัวหัวหน้าไม่รู้เลยอย่างนี้ละ...” (ตัวแทนกลุ่ม Baby Boomer, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2566)

4.3 บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์

ในหน่วยการวิเคราะห์นี้ ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ตามกรอบของบริบทวัฒนธรรมสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยจะแบ่งออกเป็น บริบททางวัฒนธรรมสังคม และบริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งการวิเคราะห์ในกรอบนี้จะนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยในข้อที่ 2 ภายใต้อำนาจคำถามว่า บริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย มีผลอย่างไรต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย เพราะเหตุใด

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า การพัฒนาของสื่อในสังคมประชาธิปไตยภายใต้หลักการธรรมาภิบาลนั้นจะต้องใช้ปัจจัยหลายส่วนในการประกอบร่างสร้างขึ้นมา ไม่เพียงแต่ระบบการกำกับดูแลที่เข้มแข็ง กฎหมายที่แข็งแกร่ง แต่ยังหมายรวมถึงประชาชนพลเมืองและศักยภาพทางด้านเทคโนโลยีก็เช่นกัน โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมที่ทางวัฒนธรรมและเศรษฐศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งอาจสามารถเป็นได้ทั้งปัจจัยผลักดันและอุปสรรค ดังที่ยูเนสโกได้มีการกล่าวถึงในตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อที่มีการออกแบบมาเพื่อใช้เป็นชุดเครื่องมือ (Toolkit) สำหรับช่วยในโครงการพัฒนาสื่อของประเทศต่างๆ ซึ่งยูเนสโกเรียกร้องเพื่อนำมาใช้สภาพแวดล้อมโดยรวมที่เอื้ออำนวยให้สื่อมวลชนที่มีความเป็นอิสระได้เฟื่องฟู แต่คงไม่มีผลอะไรหากสื่อมวลชนไม่มีอำนาจที่จะทำหน้าที่ของตนและสภาพแวดล้อมไม่ได้เอื้ออำนวยให้พวกเขาปฏิบัติงานได้อย่างเสรี ด้วยบริบททางวัฒนธรรมสังคม โดยเฉพาะทางการเมืองในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน แม้ว่าจะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ รวมถึงระเบียบต่าง ๆ และองค์การกำกับดูแล แต่ก็อาจไม่ได้เป็นไปตามที่คิดด้วยอาจเป็นเพราะเกิดการแทรกแซงทางการเมืองหรือทางธุรกิจ (UNESCO, 2008) ดังนั้น การศึกษาในประเด็นเรื่อง แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล จึงไม่สามารถศึกษาได้เพียงแต่ในกรอบของการกำกับดูแลเพียงอย่างเดียวได้ แต่ต้องพิจารณาไปถึงบริบททางวัฒนธรรมและเศรษฐศาสตร์ของสังคมไทยร่วมด้วย หรืออีกนัยหนึ่งคือการนำเอาแนวคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อให้เห็นภาพในมิติองค์รวม โดยมีแนวคิดและทฤษฎีหลักในการศึกษาตามกรอบของบริบททางวัฒนธรรมจาก ชนิดา จิตตรุทธะ (2559, 2563) มาใช้ศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตัวแปร ประกอบไปด้วย การลดระยะห่างของอำนาจ อิสระทางความคิดและการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ และความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง กอปรกับแนวคิดและทฤษฎีของ Jackson & Jabbie (2021) ในกรอบของบริบททางเศรษฐศาสตร์ แบ่งย่อยออกเป็น 2 ตัวแปร ประกอบไปด้วย การลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาด และการปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค

4.3.1 บริบททางวัฒนธรรมสังคม

บริบททางวัฒนธรรมสังคมในที่นี้อาจกล่าวรวมถึงลักษณะหรือรูปแบบทางสังคมว่าเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้เป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล ด้วยสื่อสังคม และวัฒนธรรม สามารถเป็นได้ทั้งจุดเชื่อมโยง (Connections) และปมขัดแย้ง (Conflicts) การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์สังคมและวัฒนธรรม สถาบันสื่อ (Mass Media Institution) เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางสังคม และโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีอันเป็นส่วนหนึ่งของฐานเศรษฐกิจและอำนาจ ในขณะที่แนวคิด ภาพลักษณ์ และข้อมูลที่เผยแพร่โดยสื่อเหล่านั้นเห็นได้ชัดว่าเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อวัฒนธรรม การถือว่าสื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม (ฐานหรือโครงสร้าง) “ความเป็นวัตถุนิยม” (Materialism) ก็จะปรากฏขึ้น มีทฤษฎีจำนวนมากที่มองว่าวัฒนธรรมขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและอำนาจของสังคม อิทธิพลจากแนวคิด (Idea) และค่านิยม (Value) ที่สอดคล้องกันไปในเรื่องที่นำเสนอถูกมองว่าเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม ซึ่งอิทธิพลจะทำงานผ่านแรงจูงใจและการกระทำของแต่ละบุคคล แนวคิดนี้นำไปสู่ความเชื่ออย่างแรงกล้าในผลกระทบของสื่อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจส่งผลดีหรือไม่ดีให้เกิดขึ้นก็ได้ (McQuail, 2010) จากทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคมดังกล่าว สามารถนำมาใช้ในการอธิบายรูปแบบความเกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลสื่อในประเทศไทย ที่หากมองในมุมย้อนกลับเราอาจสามารถอธิบายประเด็นเรื่องการนำเสนอและการกำกับดูแลสื่อของไทย อันเป็นผลสืบเนื่องจากบริบทแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ผ่านมาจวบจนกระทั่งปัจจุบันถึงปัจจัยที่อาจเป็นได้ทั้งอุปสรรคและส่งเสริมต่อระบบการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลได้

การจะอธิบายถึงบริบททางวัฒนธรรมที่มีผลต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย เราอาจสามารถอธิบายผ่านการจำแนกการกำกับดูแลออกเป็นยุคสมัย เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางพัฒนาการของการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดย พิศรอรัง รามสูตร และ ศศิธร ยุวโกศล (2546) ได้มีการแบ่งพัฒนาการด้านการกำกับดูแลด้วยพิจารณาจากองค์การและกลุ่มบุคคลที่กำกับดูแลออกเป็น 4 ยุคสมัยด้วยกัน ได้แก่ ยุคระบอบเผด็จการรัฐ ยุคคณะกรรมการการบริการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ยุคคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุแห่งชาติ (กกช.) และยุคแห่งการปฏิรูปสื่อ ซึ่งแต่ละยุคจะมีการให้น้ำหนักถึงความสำคัญในประเด็นที่ต้องกำกับดูแลแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ยุคกระบอกเสียงของรัฐ (พ.ศ. 2498 – 2518) เป็นยุคที่สื่อถูกผูกขาดโดยรัฐบาลจากสภาพความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้สื่อในยุคนั้นถูกใช้เพื่อเป็นกระบอกเสียงให้รัฐบาลในการโฆษณาทางการเมืองและปลุกจิตสำนึกค่านิยม

ยุคคณะกรรมการการบริการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) (พ.ศ. 2518 – 2535) เป็นยุคที่เริ่มมีการเซ็นเซอร์เนื้อหาด้านโฆษณา ภาพยนตร์ และละคร การวิพากษ์วิจารณ์ประเด็นในทางการเมืองและสังคมยังคงเป็นสิ่งต้องห้าม

ยุคคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุแห่งชาติ (กกช.) (พ.ศ. 2535 – 2540) มีการยกเลิกการตรวจสอบและเซ็นเซอร์เนื้อหาโดยหน่วยงานกลางอย่างกบว. และปล่อยให้สถานีโทรทัศน์พิจารณากันเอง ขณะที่กกช. จะมีหน้าที่ในการสอดส่องเนื้อหาหลังออกอากาศ (Post-Censor) อีกทั้งและพิจารณาเรื่องบทลงโทษ

ยุคแห่งการปฏิรูปสื่อ (พ.ศ. 2540 – ปัจจุบัน) คือยุคแห่งการส่งเสริมเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน เป็นยุคที่ปลดปล่อยสื่อจากการควบคุมของรัฐ กำหนดให้มีองค์การของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่ในการจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม บนหลักการของประโยชน์สาธารณะและการแข่งขันที่เสรีและเป็นธรรม

เมื่อพิจารณาจากโครงสร้างทางพัฒนาการในการกำกับดูแลของสื่อตามยุคสมัย ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา นับตั้งแต่การถือกำเนิดขึ้นของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2498 จากการออกอากาศครั้งแรกของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม ซึ่งเป็นฟรีทีวีช่องแรกของประเทศไทยที่ให้คนไทยรับชมได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามแนวคิดของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรีของไทยในสมัยนั้น ที่เห็นควรให้มีสถานีโทรทัศน์ตามแบบประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยเจตจำนงของการนำประเทศให้มีความทันสมัยแบบประเทศที่เจริญแล้วแต่ไม่ใช่เพื่อเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย ทำให้ในอดีตกิจการสื่อวิทยุและโทรทัศน์นั้นถือได้ว่าเป็นกลุ่มธุรกิจที่อยู่ภายใต้การควบคุมโดยรัฐหรือหน่วยงานของรัฐทั้งสิ้น สื่อวิทยุโทรทัศน์เหล่านี้จะทำหน้าที่พิทักษ์ปกป้องภาครัฐด้วยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่อประชาชนเพียงด้านเดียวหรือบิดเบี่ยงไปจากข้อเท็จจริง (สุภัสสร หาญคล้ายวง, 2562) จนนำไปสู่เหตุการณ์เรียกร้องให้เกิดสื่อที่มีอิสระและเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูลและข่าวสารในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 จนทำให้เกิดการ

ปฏิรูปสื่อขึ้นอย่างจริงจังอย่างเป็นรูปธรรมผ่านการก่อกำเนิดทีวีเสรีแห่งแรกของประเทศไทยอย่าง สถานีโทรทัศน์ไอทีวี (Independent Television: ITV) ด้วยมุ่งหวังที่จะขจัดปัญหาการผูกครองและ แทรกแซงสื่อโดยรัฐและกลุ่มทุน

อย่างไรก็ตาม หนทางแห่งเสรีภาพของสื่อกลับไม่ได้โรยด้วยกลีบกุหลาบอย่างที่ประชาชน นึกฝัน เมื่อในท้ายที่สุดก็ต้องเดินทางมาถึงฉากอวสานจากความพยายามของผู้บริหารส่วนหนึ่ง ที่ ต้องการเบี่ยงเบนเจตนารมณ์ขององค์การไปสู่การแสวงหาผลประโยชน์ นำมาซึ่งการเข้าถือหุ้นไอทีวี ของ บริษัท ชินคอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร อดีต นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเจตนารมณ์เดิมโดยสิ้นเชิง จนประสบปัญหา เรื่องความเชื่อมั่นในเรื่องของความเป็นอิสระและเป็นกลาง ด้วยการนำเสนอข่าวที่มีลักษณะเอนเอียง อยู่บ่อยครั้ง (ประภาพรณ จิตต์วาริ, 2561) เหตุการณ์ในครั้งนั้นเป็นเหตุให้ในท้ายที่สุด สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ซึ่งเป็นทีวีเสรีแห่งแรกของประเทศไทยนั้นเดินทางมาถึงบทสรุป ด้วยการที่ศาล ปกครองสูงสุดมีคำสั่งให้ยุติการออกอากาศเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2550 และให้กรมประชาสัมพันธ์ ดำเนินการออกอากาศสถานีโทรทัศน์ในชื่อใหม่ว่าสถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี (Thailand Independent Television: TITV) ก่อนมีมติคณะรัฐมนตรีใหม่อีกครั้งในวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2550 ให้มีการเปลี่ยน รูปแบบจากทีวีเสรีเป็นสื่อสาธารณะ ทำให้เกิดการจัดทำร่างพระราชบัญญัติองค์การกระจายเสียงและ แพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2551 กระทั่งเกิดเป็น สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส (Thai Public Broadcasting Service: ThaiPBS) อย่างที่รู้จักกันในปัจจุบัน จากเจตนาที่ต้องการสร้างสื่อที่เป็นอิสระอย่างแท้จริง (นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ, 2554) ก่อนที่ต่อมาในปี พ.ศ. 2553 จะมีการก่อตั้งองค์การของรัฐที่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่กำกับดูแลสื่อที่ใช้คลื่น ความถี่อย่างสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ หรือ กสทช. ขึ้น ตามพระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบ กิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

ประเด็นเรื่องของเสรีภาพและการแสดงออกของสื่อตลอดรวมถึงแนวทางการกำกับดูแล นั้นยังคงเป็นประเด็นอ่อนไหวที่ได้รับการถกเถียงและเป็นที่เคลงใจของประชาชนมาตลอด โดยเฉพาะประเด็นทางการเมือง แม้จะมีสถานีโทรทัศน์ที่เป็นสื่อสาธารณะอย่างช่องไทยพีบีเอสที่ ก่อตั้งขึ้นด้วยเจตนารมณ์ในการสร้างสื่อที่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง ซึ่งมีการกำหนด วัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจนว่าจะต้องดำเนินการโดยปราศจากอคติทางการเมืองและผลประโยชน์ เชิงพาณิชย์ และยึดถือผลประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญตามมาตรา 7(2) อันเป็นข้อบ่งชี้ที่เป็น

มาตรฐานด้านการแสดงออกในฐานะสื่ออย่างมีเสรีภาพภายใต้ความเป็นอิสระโดยปราศจากการแทรกแซง แต่ปัญหาเรื่องเสรีภาพทางการเมืองและลักษณะของสังคมประชาธิปไตยเทียมก็เป็นอุปสรรคในทางปฏิบัติจนทำให้เกิดการตั้งคำถามถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ กระทั่งสื่อที่ควรมีความเป็นอิสระมากที่สุดอย่างสื่อสาธารณะของประเทศยังไม่สามารถปราศจากข้อสงสัยได้ การจะกล่าวถึงสื่อที่ดำเนินการโดยภาคเอกชนก็คงเป็นไปได้ยาก

“...สื่อสาธารณะเองเนี่ยในบางเหตุการณ์ส่วนตัวผมก็มีคำถามถึงความเป็นความอิสระและเสรีภาพ ไม่ต้องนับรวมสื่ออื่น เพราะฉะนั้นถ้าตรงนี้นั้นยังไม่เกิดขึ้น เราก็จะอยู่กับปัญหาหนึ่งที่หน่วยงานพูดว่าฉันทำดีแล้ว ถูกแล้ว อยู่ตลอด หรือก็จะอยู่กับบรรยากาศที่เมื่อใครถูกขึ้นมาสื่อสารเรื่องบางเรื่องก็จะถูกกลไกอื่นในการแทรกแซง หรือให้คุณให้โทษได้ เพราะว่าถ้าเรายังไม่ได้ปรับตรงนี้ให้เป็นสื่อเป็นอิสระจริง ๆ แล้วเนี่ย มันไม่มีทางที่จะขยับไปอย่างอื่นได้เลย เราไม่มีทางพูดไปถึงเรื่องปัญหาได้พรมได้ เราก็แค่บอกได้ว่าพรมนี้สีอะไร ปูที่ไหน ผมว่าเรื่องเสรีภาพสื่อเนี่ยสำคัญมาก ๆ...” (ณัฐวุฒิ อุปะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 สิงหาคม 2565)

ที่ผ่านมากฎหมายของประเทศไทยถูกร่างขึ้นจากกลุ่มผู้มีอำนาจชนชั้นปกครอง แม้แต่รัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ. 2540 ที่ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน อีกทั้งยังได้รับการยอมรับว่ามีบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งสื่อที่ได้รับหลักประกันในการประกอบวิชาชีพไว้อย่างเต็มที่ แต่ในทางปฏิบัติจริงยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการ สะท้อนให้เห็นจากเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองที่เกิดขึ้นในยุคสมัยการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ ดร.ทักษิณ ชินวัตร โดยหนึ่งในชนวนเหตุของความขัดแย้งเกิดจากการที่สื่อนำเสนอข้อมูลในลักษณะโน้มเอียงทำให้เกิดการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย บ้านเมืองเกิดความวุ่นวายจากการต่อสู้กันของกลุ่มผู้สนับสนุนและต่อต้าน จนนำไปสู่การปฏิวัติรัฐประหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ซึ่งนับเป็นการสิ้นสุดอำนาจของรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน แต่ปัญหาเรื่องความขัดแย้งยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องและทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ จนนำมาซึ่งการปฏิวัติอีกครั้งในปี พ.ศ. 2557 เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ซึ่งเป็นครั้งล่าสุดโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ทำให้ประเทศไทยอยู่ในภาวะสภาวะทางประชาธิปไตยเป็นระยะเวลาเกือบ 5 ปี กว่าที่จะมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ออกมาในปีพ.ศ. 2560 และมีการเลือกตั้งในปีพ.ศ. 2562

ปฏิเสธไม่ได้ว่าที่ผ่านมากฎหมายที่ถูกนำมาใช้ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยไม่เคยถูกเขียนขึ้นเพื่อการนำไปสู่ผลประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริงแบบที่ไม่มีอะไรแอบแฝง กระทั่ง กสทช. เองที่เรียกว่าเป็นองค์กรอิสระก็ยังหนีไม่พ้นอำนาจของผู้ที่อยู่เหนือกว่า ความศรัทธาที่มีต่อ กสทช. ภายใต้ขอบเขตอำนาจที่มีทางกฎหมายยังคงถูกตั้งข้อสงสัย การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่นำมาซึ่งการหลอมรวมสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยืดเยื้อมาเป็นเวลาหลายปีจากการยึดโยงของอำนาจในทางการเมือง การปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินไปยากด้วยข้อจำกัดหลายประการ ที่มาของคณะกรรมการตลอดจนความพยายามในการที่จะควบคุมสื่อของรัฐบาลยังคงมีปรากฏ ในบริบทของสื่อดั้งเดิมอย่างสื่อวิทยุโทรทัศน์อาจดูเหมือนจะมีความชัดเจนและทำที่ที่เข้มงวดกว่าจากการผ่านกระบวนการพัฒนามาหลายยุคหลายสมัย แต่กับสื่อใหม่ที่เพิ่งเกิดอย่างสื่อออนไลน์กลับไม่เป็นเช่นนั้น ด้วยปัจจัยทางวัฒนธรรมสังคมที่ยังขาดความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตยส่งผลทำให้ความพยายามควบคุมสื่อดังกล่าวไม่ได้เป็นไปในแง่ของการกำกับดูแลด้านคุณภาพ แต่เป็นประเด็นเรื่องเสรีภาพในการแสดงออกด้วยเหตุผลว่าด้วยการปกป้องรักษาความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ

“...ปัญหาเรื่องการเมืองไทยที่มันส่งตัวแทนมานั่งเนี้ยแหละที่เป็นปัญหา อย่าไปคิดว่านโยบายมันออกมาจากกระบอกไม้ไผ่ นโยบายเนี้ยถ้าเรียนในทฤษฎีของพวกคุณที่ชอบสอนกันเป็น Structure Functionalism เนี่ย คุณจะดูตัวแปรแต่ละระบบ System Theory แล้วก็การจัดการ เพราะฉะนั้นคุณสาละวนอยู่กับอันนั้นแล้วคุณจะไม่เห็นภาพอะไร ที่จริงนโยบายของ กสทช. ที่ออกมาเนี้ย มันต้องศึกษาแบบโครงสร้างอำนาจ คุณก็จะได้ว่า ผักฝ้ายมันเป็นยังไง ใครวิ่งใคร ใครจะไปตัดสินใจอะไรให้ใคร มันไม่ได้เกิดบน Rationality เข้าใจเปล่า Rational Decision Making ตามที่พวกคุณฝันหวานเนี่ยนะ พวก Structurer Functionalism อย่างพวกคุณฝันหวานเนี้ย มันไม่มีในโลกนี้อะ เพราะผมเห็นการตัดสินใจในบอร์ดของ กสทช. ทุกครั้งอะ มันเป็นโมเดลอื่นทั้งนั้นเลย มันเป็นโมเดล Political Economy ทั้งนั้นเลย เศรษฐศาสตร์การเมืองทั้งนั้น มันไม่มีโมเดล Rationality เกิดขึ้น เอา Rationality ไปเล่นหุ่นถึงเจิ้ง เพราะคนไทยไม่ได้ตัดสินใจบน Rationality, Rational Decision Making มันเป็นคำหวานของพวกนักวิชาการที่ไปเรียนเมืองนอกมา...” (อดีต กสทช., การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

“...The Whole Point ก็คือว่าเขาต้องการควบคุมอยู่ตรงนั้น ถ้าไม่ต้องการให้เงิ ที่นี้คุณพูด คุณต้องมองในเชิง Social Division ของอำนาจด้วย คุณไปดูโครงสร้างของกระทรวง DES นะ กระทรวงเนี้ยจะมีการแบ่งกลุ่มกระทรวง แล้วก็มีการแบ่งว่าใคร Oversee อะไร

กระทรวง DES เนี่ย เชื่อว่ากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม แต่ว่าไม่อยู่ใน Portfolio ของรองนายกที่กำกับดูแลด้านเศรษฐกิจ ไม่อยู่นะ ถ้าคุณไปดูว่ารองนายกที่กำกับดูแลด้านเศรษฐกิจเนี่ยไม่ดูกระทรวงดิจิทัล ไปอยู่ในรองนายกอะไร รองนายกด้านความมั่นคง that's the Whole Point. The point ที่คุณพูดถึงเนี่ยมัน Beat โครงสร้างที่รัฐบาลเขาวางมาตั้งแต่ต้น เขาวางว่ากระทรวงดิจิทัลคือกระทรวงที่ดูแลความมั่นคงทางออนไลน์ เพราะฉะนั้นครูกี้ถามย้อนกลับไปว่าทำไมเราไม่ขยาย มันจะขยายได้ยังไงละ จากข้างบนลงมามันก็ต้องการอย่างนั้นตั้งแต่ต้น เค้าไม่ต้องการให้ กสทช. ดู เพราะ กสทช. เป็นองค์กรอิสระ ขึ้นอยู่กับอีกกฎหมายหนึ่ง แล้วกระทรวงดิจิทัลเนี่ยให้ถือ ตั้งใจเลยให้ถือกฎหมายพรบ. คอมฯ ซึ่งมี มาตรา 14 และมาตรา 15 ที่ดูแลเนื้อหาที่ผิดกฎหมายออนไลน์กับผู้ดูแลแพลตฟอร์มที่เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมายเนี่ย 14 กับ 15 เนี่ย ตัวกลางออนไลน์เนี่ย จบในตัวแล้ว นั่นแหละ เขาไม่ต้องการอย่างนั้นตั้งแต่ต้น...” (พิรงรอง รามสูตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2565)

ตลอดช่วงเวลาที่คสช.อยู่ในอำนาจ ได้มีการออกประกาศและคำสั่งโดยอาศัยอำนาจจากกฎหมายมาตรา 44 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ปรากฏขึ้นในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 ในการให้อำนาจตัวเองอย่างเต็มที่แก่ฝ่ายบริหารในการตัดสินใจในการออกคำสั่งใด ๆ ก็ตามโดยไม่จำเป็นต้องผ่านความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติและตุลาการ สื่อวิทยุโทรทัศน์เองก็ได้รับผลกระทบจากความพยายามควบคุมสื่อผ่านองค์กรที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลอย่าง กสทช. หนึ่งในคำกล่าวระหว่างที่ประชุมคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสท.) ในระเบียบวาระแรกของการประชุมหลังจากการปฏิวัติรัฐประหารที่กล่าวโดย พันเอก ดร.นที สุกครรัตน์ ซึ่งดำรงตำแหน่งประธานการประชุมว่า ให้สำนักงาน กสทช. พิจารณาดำเนินการตามประกาศคำสั่งของ คสช. โดยเคร่งครัด เนื่องจากประกาศคำสั่งเหล่านี้ถือเป็นกฎหมายที่ทุกองค์กรต้องปฏิบัติตามในส่วนที่เกี่ยวข้อง เป็นเหตุให้อนุมานได้ว่ากสทช. สันสภาพองค์กรอิสระเป็นการชั่วคราวตราบเท่าที่มีกฎหมายฉบับนี้บังคับใช้ นอกจากนี้ ยังมีคำสั่งและประกาศที่มีลักษณะของการควบคุมเนื้อหาสื่ออีกหลายฉบับ กระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะการสั่งห้ามไม่ให้สัมภาษณ์หรือแสดงความคิดเห็นในลักษณะที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ห้ามวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่รวมถึงการต่อต้านคสช. นับเป็นคำสั่งที่ขัดต่อหลักการประชาธิปไตยอันเป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาลที่แม้ว่าภาครัฐจะมีความชอบด้วยกฎหมาย แต่ตามฉันทามติของประชาธิปไตยแบบตะวันตกเห็นควรว่าสื่อควรอยู่ให้ห่างไกลจากอิทธิพลของรัฐบาล (Puppis, 2010) ด้วยขอบเขตอำนาจของมาตรา 44 ก่อให้เกิดวัฒนธรรมความ

เกรงกลัว เป็นเหตุทำให้หลายครั้งที่การเคารพยำเกรงในกฎหมายนำไปสู่การหลีกเลี่ยงปฏิบัติเพื่อลดโอกาสในการได้รับผลกระทบเชิงลบที่จะส่งผลในการประกอบกิจการของสื่อวิทยุโทรทัศน์หลายราย ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการยอมรับความไร้อำนาจของสื่อไทยอย่างจำนน แม้ไม่มีการแสดงออกถึงเจตจำนงในแง่ของการจำกัดเรื่องความเป็นอิสระอันเป็นหนึ่งในคุณลักษณะของสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกของสื่ออย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนก็ตาม แต่ด้วยขอบเขตของการจำกัดความและการตีความทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจนก็ทำให้สื่อยินยอมที่จะสยบให้กับผู้มีอำนาจเหนือกว่าเพื่อปกป้องตนเองมากกว่ายึดถือในหลักการ

“...ความเป็นอิสระจากรัฐ ต้องแฟร์ ๆ นะ เต็มที่เลย พวกเราเนี่ยไม่มีช่องไหนที่มีการส่งสัญญาณว่า เฮ้ย ไอ้นี้ได้ ไอ้นี้ไม่ได้ ไม่มีนะ บางทีเราเซ็นเซอร์กันเอง คือเรากลัวกันไปเองว่าการนำเสนอเรื่องนี้ในช่วงที่เป็นคสช.อยู่ มีการปฏิบัติ เฮ้ย เราพูดเรื่องนั้นเรื่องนี้เดียวจะมีปัญหาตามมา ไม่มีช่องไหนที่ถูกสั่งปิดรายการ แต่มีความกังวลเซ็นเซอร์ตัวเองอะมี ... คือบางทีสื่อเนี่ยไปเซ็นเซอร์ตัวเองแล้วทำให้คนเข้าใจว่า อ้อ ที่ไม่กล้านำเสนอเพราะถูกควบคุม แต่แท้ที่จริงมันเป็นเรื่องของการเซ็นเซอร์ตัวเอง Protect ตัวเอง ป้องกันตัวเอง ไม่อยากให้เป็นเรื่อง ทั้ง ๆ ที่กันไว้ก่อนแต่ว่าจะเกิดไหมก็ไม่รู้...” (สุภาพ คลีขฉาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2565)

“...ประชาธิปไตยจริง ๆ มันคือการก่อกำเนิดของสื่อมวลชน มันสัมพันธ์กับประชาธิปไตย เพราะว่าแก่นของประชาธิปไตยคือการมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา ถ้าสมมติว่ามันไม่ได้เป็นประชาธิปไตยจริง ๆ แล้วเนี่ย คือมันมีการเลือกตั้งก็จริง แต่นายกไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง นายกมาจากระบบระบอบอำนาจเก่า ลักษณะแบบนี้ มันก็ไม่ต่างอะไรกับการถูกยึดอำนาจเหมือนเช่นเดิม ประชาธิปไตยในประเทศไทยที่ผ่านมาก็ไม่ได้รับการยอมรับโดยนานาชาติเวลาเราไปดูเขาแสดงดัชนีเสรีภาพในแต่ละประเทศเราก็อยู่แบบตกท้าย เพราะฉะนั้นสื่อจะเสนออะไรสื่อจะถูกปิดไหม สื่อจอดำไหม ในช่วงแปดปีที่ผ่านมาระยะหนึ่งเราจะเห็นทีวีบางช่องจอดำ ทีวีเนี่ยจอดำก็เป็นผลทางการเมืองนั่นแหละค่ะ...” (ชนคดี ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

จากการเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ พบว่า เมื่อมีประเด็นที่ต้องกล่าวถึง หรือพาดพิงเกี่ยวกับการเมืองหรือผู้มีอิทธิพลทางสังคม ผู้ให้สัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลมักจะหลีกเลี่ยงโดยใช้วิธีการเบี่ยงประเด็น ตลอดจนการขอให้ผู้สัมภาษณ์ตัดในส่วน of ประเด็นนั้นออก ซึ่งเป็น

พฤติกรรมที่พบได้ในทุกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญตั้งแต่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมประชาชน วัฒนธรรมเชิงอำนาจยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยแบบที่ไม่ว่าอย่างไรก็ไม่อาจหลุดพ้นได้โดยง่าย การสร้างสังคมประชาธิปไตยที่เข้มแข็งจึงดูเหมือนเป็นแสงสว่างที่ปลายอุโมงค์อันไกลลิบที่ไม่รู้ว่าเมื่อไหร่ประเทศไทยจะเดินไปถึง ประโยชน์ของการพัฒนาทางเทคโนโลยีอันนำมาซึ่งโลกยุคโลกาภิวัตน์คือการทำให้ประชาชนได้เปิดหูเปิดตาและตระหนักถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย แต่ในแง่ของการนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดการกำกับดูแลด้านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลยังคงเป็นเรื่องที่ยากจะตอบได้ว่าจะเป็นไปได้ในทิศทางไหน เมื่อไหร่ และอย่างไร หากหน่วยงานที่มีอำนาจในการกำกับดูแลอย่าง กสทช. ยังไม่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริงจากการครอบงำของเงามืดโดยกลุ่มผู้มีอำนาจเหนือกว่า

เมื่อพิจารณาร่วมกับบทบัญญัติทางกฎหมายว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง กสทช. กับรัฐบาลและรัฐสภา พบว่า มีข้อกำหนดทางกฎหมายที่ก่อให้เกิดความเคลงใจในมิติแห่งความเป็นอิสระของ กสทช. ตามปรากฏในมาตรา 74 และมาตรา 75 ซึ่งเป็นไปในลักษณะของการกำหนดหน้าที่ให้ปฏิบัติตามไม่ใช่การหารือร่วมหรือเป็นการปฏิบัติงานร่วมกัน ทำให้กฎหมายดังกล่าวกลายเป็นข้อจำกัดของคำว่าอิสระอันพึงมีของ กสทช. โดยรายละเอียดในข้อกฎหมายมีดังต่อไปนี้

มาตรา 74 ในการดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ กสทช. ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายที่คณะรัฐมนตรีแถลงไว้ต่อรัฐสภา และต้องสอดคล้องกับนโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

มาตรา 75 ในกรณีที่จะต้องมีการเจรจาหรือทำข้อตกลงระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลต่างประเทศในเรื่องที่เกี่ยวกับการบริหารคลื่นความถี่ กิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ กิจการโทรคมนาคม หรือการอื่นที่เกี่ยวข้อง กสทช. และสำนักงาน กสทช. มีหน้าที่ต้องให้ข้อมูลและร่วมดำเนินการตามที่รัฐบาลแจ้งให้ทราบ

โดยความในมาตรา 74 ตอนหนึ่งระบุว่า กสทช. จะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายของคณะรัฐมนตรี นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และในมาตรา 75 ตอนหนึ่งระบุว่า กสทช. ต้องให้ข้อมูลและร่วมดำเนินการตามที่รัฐบาลแจ้งให้ทราบ หากกรณีที่ กสทช. มีความเห็นโต้แย้งต่อนโยบายหรือคำสั่งของรัฐบาล ด้วยเหตุผล

ภายใต้การพิจารณาในบริบทของการรักษาผลประโยชน์สาธารณะ กสทช. มีสิทธิและอำนาจที่จะสามารถดำเนินการโต้แย้งได้หรือไม่ อย่างไร ภายใต้ข้อจำกัดในบัญญัติแห่งกฎหมายนี้

4.3.1.1 การลดระยะห่างของอำนาจ คือการที่สังคมมีลักษณะของความเกรงกลัวในอำนาจของผู้ที่อยู่เหนือกว่าในระดับที่ต่ำ การยอมรับในเรื่องของลำดับชั้นในการบังคับบัญชาที่มีความสำคัญและมีความเชื่อว่าคนส่วนใหญ่จำเป็นต้องฟังและอาศัยผู้อื่นในระดับที่น้อย (ชนิตา จิตตรุทธะ, 2559) ซึ่งการที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมประชาธิปไตยให้บานสะพรั่งได้อย่างสมบูรณ์นั้น และเข้มแข็ง การลดระยะห่างจากอำนาจอันมีที่มาจากความกลัวนั้นจึงถือเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่มีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในการนำเสนอของสื่อ หากระยะห่างทางอำนาจยังคงมีผลก็อาจนำไปสู่ปัญหาเรื่องสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกอันเป็นหัวใจหลักสำคัญของสังคมประชาธิปไตย

ทัศนคติของประชาชนไทยที่มีต่อหน่วยงานภาครัฐมักเป็นไปในลักษณะของผู้ที่มีอำนาจต่ำกว่าหรือด้อยกว่า ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วตามหลักปฏิบัติทั่วไปในทางสากล หน่วยงานรัฐจะต้องเป็นหน่วยงานบริการสังคมที่คอยช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนเกิดความรู้สึกที่เท่าเทียมและเป็นธรรม แต่ในบริบทของสังคมไทยกลับเป็นไปในทิศทางที่ประชาชนไม่อยากจะข้องเกี่ยว หรือรู้สึกว่ายู่ห่างไกลจากอำนาจดังกล่าว อาจด้วยเพราะลักษณะระบบราชการแบบอำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยมาเป็นระยะเวลานาน จากการที่บรรดาขุนนางและข้าราชการมีอำนาจเหนือประชาชนอย่างมากตั้งแต่ครั้งอดีตก่อนเกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (ชนิตา จิตตรุทธะ, 2559) แม้ประเทศไทยจะเปลี่ยนจากการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช (Absolute Monarchy) มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2475 ซึ่งหากมองย้อนกลับไปถึงประวัติศาสตร์ในการได้มาซึ่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในประเทศไทย การปฏิรูปการปกครองที่เกิดขึ้นในครั้งนั้นมีที่มาจากกลุ่มชนชั้นขุนนางหรือชนชั้นปกครองที่มีโอกาสได้ไปศึกษาในต่างประเทศ หากแต่ไม่ได้เกิดจากความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงของประชาชนส่วนใหญ่ในสังคม ถ้าพิจารณาถึงความเป็นไปได้จากระดับการศึกษาของคนโดยส่วนใหญ่ในสังคมยุคนั้น โดยมากแล้วอาจจะยังไม่เข้าใจในหลักการหรือรู้จักคำว่าประชาธิปไตยว่าแท้จริงแล้วเป็นอย่างไรแม้แต่รัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศยังใช้เวลาเดินทางถึง 65 ปี กว่าที่จะเกิดรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในปี พ.ศ. 2540

พัฒนาการทางประชาธิปไตยที่เชื่องช้าและยังคงสภาพเป็นเพียงสังคมประชาธิปไตยครึ่งใบของประเทศไทย อาจอธิบายได้ด้วยทฤษฎีของ Riggs (1964) จากภาพจำลองแห่งปริซึมแสดงค่านิยม

ในการรวมกลุ่มของแต่ละสังคม ซึ่งปรากฏการณ์การเปลี่ยนผ่านทางการปกครองของไทยนั้นเกิดจากการเติบโตของชนชั้นกลางทำให้ชนชั้นปกครองเกิดความกังวลต่อความมั่นคงในสถานะของตนเอง นำไปสู่การปรับตัวเพื่อให้ตนยังดำรงอยู่ได้ด้วยการสนับสนุนการเติบโตของผู้ประกอบการและการศึกษา จนเกิดเป็นกลุ่มผู้มีอิทธิพลในสังคม แต่จะรักษาให้อยู่ในระดับที่สามารถเริ่มท้าทายอำนาจของชนชั้นปกครองได้เท่านั้น เมื่อถึงจุดนี้ ชนชั้นปกครองจะพยายามที่จะรับความทะเยอทะยานของพวกเขา เนื่องจากชนชั้นผู้ทรงอิทธิพลเองจะเริ่มกลายมาเป็นผู้ริเริ่มการเปลี่ยนแปลง ทำให้ชนชั้นปกครองต้องหาวิธีการที่จะคงไว้ซึ่งอำนาจสูงสุดของตนเอง ดังนั้นศักยภาพที่เพิ่มขึ้นของชนชั้นผู้ทรงอิทธิพลจึงจำเป็นที่จะต้องถูกระงับยับยั้งเอาไว้ เพราะฉะนั้น ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามสังคมไทยจึงมักเกิดการต่อสู้กันเองระหว่างชนชั้นปกครองและชนชั้นผู้ทรงอิทธิพลอย่างที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทยที่ผ่านมา

การต่อสู้กันระหว่างสองชนชั้นดังที่กล่าวไป ก่อให้เกิดความรู้สึกของประชาชนทั่วไปว่าแท้จริงแล้วพวกเขาอยู่ตรงไหนของระบอบการปกครองนี้ ซึ่งความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกคือสิ่งที่ถูกหล่อหลอมจนกลายเป็น “วัฒนธรรม” โดยนักสังคมศาสตร์ได้มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่าง “ภายในกลุ่ม” (In Group) หมายความว่า “พวกเรา” (We) และ “ภายนอกกลุ่ม” (Out Group) หมายความว่า “พวกเขา” (They) นอกจากนี้ การแบ่งลำดับชั้นทางวัฒนธรรม (Layer of Culture) จากจุดกำเนิดบางอย่างร่วมกัน ที่เด่น ๆ คือ ระดับประเทศ ระดับภูมิภาค ระดับเพศ ระดับช่วงวัย ระดับสังคม และระดับองค์กร โดยในแต่ละระดับจะมีสิ่งที่เรียกว่า “ระยะห่างของอำนาจ” (Power Distance) แฝงตัวอยู่ภายใต้ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม (Hofstede and et al, 2010) อย่างไรก็ตาม ระยะห่างของอำนาจที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชนอาจไม่ได้มีที่มาจากความเกรงกลัวต่ออำนาจ แต่เป็นความรู้สึกที่ไม่ถูกมองเห็น ไม่ได้ได้รับความสำคัญตลอดจนความเอื้อมระอาที่มีต่อระบบและการดำเนินงานของหน่วยงาน อีกทั้งบทบาทของ กสทช. ที่มีสถานะเป็นองค์กรอิสระแต่ไม่สามารถทำให้ประชาชนเชื่อถือในความเป็นอิสระที่มีอยู่ได้ ระยะห่างทางอำนาจที่เกิดขึ้นระหว่างหน่วยงานกำกับดูแลอย่าง กสทช. อาจไม่ได้มาจากความเกรงกลัวในอำนาจขององค์กรโดยตรง แต่มีความเป็นไปได้ว่ามาจากความไม่เชื่อใจในสถานะที่แท้จริงว่าไม่ถูกรองรับจากอำนาจที่อยู่เหนือกว่า รวมถึงปัญหาที่ กสทช. ไม่สามารถทำให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดและเป็นที่ยอมรับได้ในกลุ่มของภาคเอกชน และภาคประชาสังคมรวมถึงประชาชน

“...ควรทำให้ตัวเองเข้าถึงง่ายกว่านี้ ไม่เคยมี ไม่เคยประชาสัมพันธ์ เราเลยรู้สึกว่าไม่เคยมีอยู่ในหัวเขา เขาไม่เคยแสดงตัว อย่างน้อยอาจจะมีอยู่ในหัวแต่เราไม่รู้ ถ้าเราไม่รู้เขาคงผิด มีก็เหมือนไม่มีใหม่...” (ตัวแทนกลุ่ม Baby Boomer, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 มีนาคม 2566)

“...กสทช. ทำอะไรได้บ้างอะ นั่งอ่านเวลาส่งไลน์มาก็คิดว่า กสทช. เขาทำอะไร เราเป็นคนทำสื่อที่ไม่รู้ว่า กสทช. ทำอะไรนอกจากควบคุมสื่อ แปลว่าตัวเขาเองยังล้มเหลวในการ PR เลย แต่เขาเป็นสำนักงานเกี่ยวกับสื่ออะ ไม่เงินไปหน่อยหรือ คนเรามันต้องพิจารณาแล้วนะ คือทำเกี่ยวกับสื่ออะแต่ยังทำให้คนกลับมาดูตัวเองไม่ได้อะ ยังทำให้คนไม่รู้จักว่า กสทช. หน้าทีจริง ๆ คืออะไรอะ ไหนเล่าให้ฟังหน่อย เดียวนะ คณะกรรมการกระจายเสียง องค์การของรัฐที่เป็นอิสระ เห็นปะ? องค์การของรัฐไง แต่เป็นอิสระไง องค์การของรัฐที่เป็นอิสระ ภาษาที่ใช้ไม่ได้แล้ว...” (ศรีเอทีพีและโปรดิวเซอร์รายการโทรทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2565)

“...เอาแค่ความรู้จัก กสทช. หรือเปล่าเนี่ย ผมมั่นใจว่าเกินครึ่งเคยได้ยินชื่อแต่ไม่รู้ภารกิจทั้งหมด หรือแม้แต่ตอบว่ารู้จัก หากถามต่อให้อธิบาย โครงสร้างหรือภารกิจของ กสทช. หน่อย แบบนี้คนที่บอกว่ารู้จักก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ แล้วพอถามในรายละเอียดถึงจะไปก็จะลดลงไปอีก เพราะว่าบทบาทพอจะเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันก็พอรู้ข่าวแต่ถ้าจะขึ้นค่าโทรศัพท์หรือให้อนุมัติค่ายมือถือเนี่ยก็เป็น กสทช. แค่นั้น แต่ในส่วนเนื้อหาหรือว่าบทบาทหน้าที่อะไรจริง ๆ เนี่ย น้อยมาก ๆ ที่จะรู้จักและอธิบายได้หมด ส่วนที่การทำเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่ที่เห็นก็ใช้วิธีการของการไปจัดการประชุม ถามเฉพาะเรื่อง ซึ่งอันนี้ผมคิดว่ามันที่เป็นกฎหมาย เป็นข้อติดขัดของกฎหมายไทยในการนิยามหรือการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแหละ เราเลยเห็นการเรียกคนมาประชุมกินกาแฟกันหนึ่งวันในหัวข้อนี้ แล้วก็บอกว่า อ้อ มีคนมีส่วนร่วมแล้วจากตัวแทนทั่วประเทศอะไรอย่างนี้ มันย้อนแย้ง แต่ในภาพความเป็นจริงก็ผมก็คิดว่าที่ผมว่าไปอะ น้อยมากที่คนทั่วไปรู้จัก กสทช. ว่า มีหน้าที่หลักคืออะไร บทบาท ภารกิจ ของ กสทช. ทั้งหมดคืออะไร...” (ณัฐวุฒิ อุปปะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 สิงหาคม 2565)

“...กสทช. ยังมีความตื่นตัวต่อสังคมมาก เป็นองค์การที่ถูกออกแบบมาให้ทันสมัย มีความเป็นอิสระ มีรายได้เป็นของตัวเอง แล้วก็พนักงานอะไรต่าง ๆ ก็มีความรู้ มีวิสัยทัศน์หรือว่า

มีทัศนคติบางอย่างที่ดี แต่สิ่งที่ขาดคือการนำเข้าสู่ระบบราชการ มันก็เท่ากับถูกกลุ่มทุนจับเป็นตัวประกันกลายเป็นว่า กสทช. ให้อำนาจเอกชนมากกว่าที่จะเป็นให้ภาคผู้บริโภค เหมือนช่วงแรก ๆ มันจะมีความ Friendly กับ Operator มากกว่า Consumer สังคมก็เลยไม่มีความเชื่อกันละ เหมือนที่คนไม่ค่อยมีความหวังกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน บางทีเขาอาจจะทำงานดี ตั้งใจทำงานก็ได้ แต่ถูกกลบไปด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่มันไม่สามารถเชื่อมั่นได้ กสทช. ก็เช่นเดียวกัน หลาย ๆ เหตุการณ์ก็ทำให้ความเชื่อมั่นมันลดลง...” (สุกัญญา กลางณรงค์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 สิงหาคม 2565)

“...ในแง่ของ กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระของรัฐเองไม่ได้รับการยอมรับที่จะให้เข้าไปกำกับหรือแทรกแซงการทำงานของสื่อมากนัก ทันทิที่เราเข้าไปเข้าอาจจะรู้สึกที่เราเป็นตัวแทนของอำนาจ เข้ามาจับผิดเขาแล้วนะ เข้ามาทำอะไรบางอย่าง ไปจัดการเรื่องความเป็นอิสระทางความคิดของเขา จริง ๆ มันก็ต้องโทษภาครัฐด้วยแหละ มันก็กลับมาเป็นปัญหาเรื่องโครงสร้างของอำนาจเหมือนเดิมที่มุ่งจะจับผิดและลงโทษ เช่น กรณีโพสต์ต่าง ๆ ใน Twitter หน่วยงานรัฐที่เข้าไปจัดการ Twitter เป็นการปราบปรามในเรื่องของความมั่นคง แทนที่จะเข้าไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดระเบียบ ในเรื่องข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวปลอม ซึ่งเรื่องความมั่นคง ไม่ได้เป็นประเด็นเดียวที่รัฐจะเข้าไปปราบปรามหรือลงโทษ มันมีประเด็นอื่น ๆ อีกมากมายที่เราควรจะให้ความสำคัญ แต่เราไปให้ความสำคัญอยู่แต่บางเรื่อง ไปจับผิด หากคนทำผิดในเรื่องนั้น และหลังจากนั้นเนี่ย กลายเป็นว่าหน่วยงานรัฐใด ๆ ก็ตามที่เข้าไป ก็คือการเข้าไปด้วยความไม่ถูกใจ ถ้า กสทช. เข้าไปก็จับเหมือนกันละ กสทช. เข้าไปแต่ละครั้ง ก็ไม่พ้นถูกมองว่าเข้าไปจับผิดเรื่องแบบนี้ ก็โดนอีก...” (รมิดา ถิลาพตะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2565)

4.3.1.2 อิสระทางความคิดและการตัดสินใจ

สืบเนื่องจากประเด็นเรื่องระยะห่างทางอำนาจจากวัฒนธรรมที่สนับสนุนการเชื่อฟังหรือการพึ่งพิงระหว่างผู้มีอำนาจเหนือกว่ากับผู้มีอำนาจน้อยกว่าจนก่อให้เกิดความเกรงกลัวในอำนาจ ดังนั้น ในการที่จะลดระยะห่างทางอำนาจที่มีอยู่นั้นได้ ประชาชนจะต้องมีอิสระทางความคิด ความรู้ และความสามารถของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่พฤติกรรมสังคมที่ลดการเชื่อฟังลง อีกทั้งความมีอิสระในการตัดสินใจเลือกก็จะนำไปสู่การลดการพึ่งพิงได้ในที่สุด (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2559) เมื่อใดก็ตามที่พฤติกรรมสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะเช่นนี้ การวิพากษ์ในพื้นที่สาธารณะ

จะกลายเป็นพฤติกรรมปกติที่สามารถพบเห็นได้ว่าเป็นการทั่วไป โดยเฉพาะในการนำเสนอของสื่อและผู้รับชมหรือผู้รับสารจากสื่อ อย่างไรก็ตาม การมีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจก็ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ปราศจากอคติ พยายามตั้งตนเป็นกลางอย่างถึงที่สุด รวมถึงพร้อมเปิดใจรับฟังกลุ่มผู้ที่เห็นต่าง จึงจะทำให้สังคมแห่งการวิพากษ์นั้นเป็นไปอย่างมีคุณภาพและลดโอกาสในการเกิดปัญหาที่นำไปสู่ความรุนแรง อันสืบเนื่องมาจากความแตกต่างทางมุมมองหรือทัศนคติซึ่งเป็นเรื่องของปัจเจก

ในยุคที่การศึกษาและเทคโนโลยีด้านการสื่อสารเฟื่องฟูส่งผลทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างง่ายดายด้วยหลากหลายช่องทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ซึ่งจากข้อมูลรายงานการสำรวจสถิติพฤติกรรมการใช้งานดิจิทัล (Digital 2023 Thailand: The Essential Guide to the Latest Connected Behaviour) ที่จัดทำโดย We are Social และ Meltwater (2023) พบว่า ประชากรไทยส่วนใหญ่มีการใช้งานสื่อสังคมออนไลน์มากถึง 52.25 ล้านคน หรือคิดเป็นอัตราร้อยละ 72.8 ของประชากรและมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ขณะที่การกำกับดูแลสื่อออนไลน์ของประเทศไทยยังคงอยู่เค้นอยู่บนเส้นทางที่ไม่มีความชัดเจน การเข้าถึงได้อย่างอิสระในสถานการณ์เช่นปัจจุบันทำให้เกิดความกังวลในการเลือกรับสารของประชาชน แม้จะดูเหมือนเป็นการเปิดกว้างในการรับรู้ข้อมูลที่หลากหลายแต่ก็ยังเป็นที่น่าวิตกกังวลถึงสถานะลำบาก (Dilemma) ของอัตราในการเกิดปัญหาห้องเสียงสะท้อน (Echo Chamber) ที่เมื่อถึงคราวเกิดอคติในใจของผู้รับสาร การเลือกรับข้อมูลก็จะมุ่งเน้นไปเฉพาะในสิ่งที่ตนเองให้ความสนใจหรือมีความเชื่อ โทมัส สุขปริษา (2556 อ้างถึงใน ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์, 2564) ได้อธิบายถึงปรากฏการณ์ดังกล่าวไว้ว่า สื่อโซเชียลมีความไม่เป็นกลางในการคัดเลือกข้อมูลให้กับเรา และมันก็จะทำให้เราไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างหลากหลาย มันอาจจะเป็นการตอกย้ำโลกทัศน์เดิม ๆ ของเรา แทนที่จะเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้กว้างขึ้น “มันเหมือนเป็น Echo Chamber” เวลาเราพูดออกไป ยิ่งแรงเท่าไร เสียงสะท้อนกลับมามันก็ยิ่งชัดเท่านั้น เมื่อไม่มีการแลกเปลี่ยนถกเถียงกันมาก เข้าก็ทำให้เชื่อเชื่อไปว่าคนส่วนใหญ่ในสังคมน่าจะคิดเหมือนเรา แน่แน่นอนว่ามันไม่ใช่การเปิดโลกทัศน์แบบที่เราอยากให้เกิดขึ้น พฤติการณ์เช่นนี้ในท้ายที่สุดจะกลายเป็นการสร้างสังคมที่ติดกับดักทางความคิดให้มองโลกเพียงขาวกับดำเท่านั้น ปัญหาความขัดแย้งอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการติดอยู่กับความเชื่อและทัศนคติของตน เช่นเดียวกับ พิงรอร รามสูตร (2556 อ้างถึงใน ชิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์, 2564) ที่ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ Echo Chamber ในสังคมไทยไว้ว่า การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น Facebook ของผู้คนในสังคมที่แตกแยกอย่างรุนแรง ก็อาจกลายเป็นช่องทางในการ “เลือกรับ” เฉพาะข้อมูลที่ปัจเจกคนนั้น ๆ ต้องการที่จะได้ยินหรือฟัง ส่วนความเห็นที่ไม่ต้องการนั้นก็就会被ปิด

ตาย เช่น การ Unfriend เพื่อนที่มีความคิดแตกต่าง เป็นต้น ฉะนั้น การใช้โซเชียลมีเดียใหม่ จึงเป็นเพียงเสียงสะท้อนของความเห็นที่เราอยากได้ยินซ้ำแล้วซ้ำอีก เครือข่ายเพื่อนใน Facebook จึงเป็นเครือข่ายของคนที่มีคิดเหมือน ๆ กัน และมีความเป็นไปได้ที่จะผลิตสร้างความคิดเห็นที่มีเนื้อหาสร้างความเกลียดชังต่อคนกลุ่มอื่น ๆ

“...ยี่งตอนนี้มี Social Media มีปัญหา Echo Chamber อีก ก็จะมีข้อมูลแต่ด้านเดียวถูกไหม? คนก็เชื่อไปทุกวัน ถูกตอกย้ำทุกวัน ๆ ในขณะที่ก็ไม่เปิดรับข้อมูลอีกฝั่งนึง นี่ก็ปัญหา echo chamber เราเป็นเพื่อนกับคนที่แบบอยู่กับพวกนี้ก็ได้ข้อมูลแค่พวกนี้อะไรแบบนี้ เราก็จะไม่มีข้อมูลด้านอื่น นี่ก็เป็นปัญหาของสังคมไทยที่นอกจาก Media Literacy แล้วก็ยังมีความรู้เรื่อง Internet Literacy อีกที่เป็นปัญหาของสังคมไทย แต่ว่ายังไม่ได้ทำตามการกำกับดูแลกันเองหรือการกำกับดูแลร่วม ไม่ว่าจะด้วยอะไร ผู้บริโภคคือภาคประชาชนมีส่วนสำคัญ เพราะผมไม่เชื่อหรือกลัวองค์กรสื่ออะไรแบบนี้ ต่อให้ทำงานเข้มแข็งยังไง แต่ภาคประชาชนไม่เข้มแข็ง ก็ทำอะไรไม่ได้ คือลงโทษไปประกาศว่า ไร้จริยธรรม แต่ก็ยังซื้อหนังสือพิมพ์อยู่ ยังดูช่องนี้อยู่ ก็ไม่เกิดการกำกับดูแลได้จริงจิง...” (ชวรงค์ ลิปป์ปัทมพานี, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

“...เดี๋ยวนี้คนไม่ค่อยเสพข่าวแต่หันมาเสพจากนักกริวิวแทน เช่น จากเพจ Facebook หรือจาก Influencer ยกตัวอย่างเช่น เพจ Drama Addict ที่คนหันมาเสพด้านนี้เยอะกว่า เพราะ มันจริงกว่า เขาพูดในสิ่งที่มันเกิดขึ้นตามภาพจริง แล้วก็มียกย่อง Pantip, Twitter มันมีทางเลือกให้คน เลือกละเอียดขึ้นข่าวก็เลยดูไม่น่าเชื่อถือมากขึ้น...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

เมื่ออคติในใจเกิด แม้ประชาชนจะมีอิสระทางความคิด ความรู้ และความสามารถของตนเอง ซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมสังคมที่ลดการเชื่อฟังลง อีกทั้งความมีอิสระในการตัดสินใจเลือกและนำไปสู่การลดการพึ่งพิงได้ในที่สุด แต่วิวัฒนาการด้านพฤติกรรมศาสตร์เช่นนี้ไม่ได้มาจากการพัฒนาทางความคิดอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การคัดกรองประเด็นอย่างเป็นกลางจึงมีความเป็นไปได้ยาก หากเมื่อทิศทางของสังคมเป็นไปเช่นลักษณะดังที่กล่าวไป การพัฒนาในมิติของอิสระทางความคิดและการตัดสินใจของประชาชนไทยอาจเบี่ยงเบนไปในทางลบมากกว่าบวก จากการลดการเชื่อฟังและการพึ่งพิงกลุ่มผู้มีอำนาจจะกลายเป็นการต่อต้าน เพิกเฉย และปฏิเสธความร่วมมือใน

ที่สุด ซึ่งพฤติกรรมทางสังคมเช่นนี้อาจส่งผลต่อการพัฒนาการของธรรมาภิบาลที่ต้องอาศัยพลังขับเคลื่อนจากสังคมอย่างมีพลวัต

“...ต้องใช้คำว่าเรารู้สึกผิดหวังที่เราเข้าใจมาตลอดว่าเขาจะเข้ามาดูแลเราแต่พอถึงเวลาเขาไม่ได้เข้ามาดูแลเราอย่างที่เขาพูด มันเลยทำให้เราหันหลังให้กับเขา ... เหมือนมันไม่มีความหวังกับสิ่งนี้แล้ว ไม่คิดดีกว่า เหมือนเป็น Gen ที่สิ้นหวัง ... เป็น Gen ที่สิ้นศรัทธาไปแล้ว...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

อย่างไรก็ตาม แม้พลังที่เกิดจากการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของไทยจะดูน่าวิตกถึงทิศทางในการพัฒนาทางด้านความคิดและการตัดสินใจ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าสิ่งนี้คือตัวแสดงถึงโอกาสในการส่งเสริมให้เกิดอิสระทางความคิดและการตัดสินใจของประชาชนชาวไทยให้เกิดขึ้นได้จริงในทิศทางที่มันควรจะเป็น เพียงแต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมประชาชน หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกันอย่างจริงจังและใส่ใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพจนนำมาซึ่งประสิทธิผลอันเป็นผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ

“...การพัฒนาการกำกับดูแลกันเอง ต้องเริ่มจากการพัฒนาบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งในประเทศไทย เราก็เริ่มเห็นการกดดันทางสังคมต่อผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์บางอย่าง แต่ที่แสดงออกอย่างกระแสดต่อต้าน หรือกระแสดราม่า กระแสดต่อต้านติกลับ มันเป็นเรื่องที่คนเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสังคมมันเริ่ม Voice ขึ้นมาแล้วมันมีพลัง แต่ต้องพัฒนาต่อ ไม่ใช่ให้จบแค่เป็นกระแสดราม่าระบายความรู้สึก แต่ต้องนำประเด็นห่วงใยในโลกออนไลน์มาพัฒนาต่อ โดยกำหนดออกมาให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ยอมรับร่วมกันในสังคมสำหรับสื่อออนไลน์ เหมือนเป็น Community Rule ของสังคมไทย ประโยชน์ของมันคือ มันทำให้คนเล็กคนน้อยมีอำนาจต่อรอง มีพลังมากขึ้น เพราะฉะนั้นลองดูกลไกพวกนี้แล้วเราลองดูสิว่าเราจะ Connect the Dot พวกนี้ Connect กลไกพวกนี้ในภาคสังคม ภาคการศึกษา ในภาควัฒนธรรม กลุ่มตัวแทนครอบครัว เด็ก เยาวชน คนเปราะบาง ให้สังคมและวัฒนธรรมและความดีงามในจารีตประเพณีไทย หรือ สิ่งที่สังคมไทยยอมรับร่วมกัน มาพัฒนาให้เป็นบรรทัดฐานคุณธรรม จริยธรรม และบรรทัดฐานทางวิชาชีพสื่อมวลชน แต่อย่าหวังพึ่งนำกฎหมาย และการเมืองมาแก้ไขปัญหของสื่อ...” (ชานาญ งามมณีอุดม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2565)

4.3.1.3 การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ

การมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจเมื่ออิสระทางความคิดและการตัดสินใจแบ่งบานและเป็นไปอย่างเข้มแข็ง ความต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทางสังคมเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้กับตนเองก็จะเกิดขึ้น หากแต่ต้องไม่ใช่เพื่อการผลักดันให้ตนเองขึ้นไปอยู่ในจุดที่สูงกว่าหรือมีอำนาจเหนือกว่า แต่เป็นการลดความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นจากผลพวงของระยะห่างทางอำนาจ พฤติกรรมทางสังคมเช่นนี้จะนำไปสู่ความต้องการผลักดันเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจเพื่อลดการรวมศูนย์ (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2559) ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวปฏิบัติเพื่อการลดความเหลื่อมล้ำในสังคมและส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียม อย่างไรก็ตาม กลไกที่ถูกสร้างเพื่อนำมาใช้จะต้องเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพ และต้องมั่นใจได้ว่าจะไม่มีอำนาจอื่นใดแอบแฝงซ่อนเร้นให้กลายเป็นอุปสรรค อีกทั้งการนำอำนาจที่ได้รับไปใช้จะต้องเป็นไปอย่างรัดกุมระมัดระวัง ต้องมีแนวทางการสนับสนุนและส่งเสริมเพื่อให้การนำอำนาจนั้นไปใช้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจจะไม่ใช่การให้อำนาจ เพราะค่าอำนาจอาจจะอันตรายนเกินไปจนทำให้กลายเป็นดาบสองคมในทางปฏิบัติ หากผู้ที่ได้รับอำนาจไปนั้นไม่ได้นำไปใช้ให้เหมาะสมอย่างที่ถูกต้องควร แต่อาจจะเป็นไปในลักษณะของการกระจายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบด้วยวิธีการออกเป็นมาตรการส่งเสริมและสนับสนุนแทน

“...กฎหมายก็มาจากอำนาจ อำนาจก็มาจากกฎหมาย เห็นไหมอำนาจมันไม่ได้มาจากการขอร้อง มันเป็นเรื่องที่พันล้านหมื่นล้านนั่นแหละ ถ้าดูแลกันเองก็อย่างที่เขายก แผลงวันไม่ตอมแผลงวันด้วยกันเอง ยังไงช่วย ๆ กันหน่อยนะ อย่างมากก็ออกกฎหมายมาขอความร่วมมือ ทำแบบที่เขาเรียกว่าเลืกระดากก็เพราะว่าจริง ๆ มีอำนาจแต่ว่ามันทำอะไรไม่ได้ จะให้ผู้ชมมีอำนาจแต่คำว่ากระจายอำนาจเนี่ยมันเป็นเรื่องใหญ่มาก เราจะทำยังไงให้เขามีเสียงที่ไปกวนได้ว่าเรื่องนี้มันไม่ดีนะ แต่ก็ต้องวางกลไกดี ๆ เพราะไม่อย่างนั้นมันก็จะเข้ามาเพียอีก ในสมาคมสภาอะไรกันเนี่ยก็จะมีผู้มีอิทธิพลอยู่...” (วัชรชัย คุรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

“...ในมิติเชิงอำนาจอาจจะต้องตีความนิดนึง ถ้าเป็นอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายคิดว่าแบบเดิมก็เหมาะสมแล้ว คือก็ขึ้นอยู่ที่ส่วนกลาง เพื่อไม่ให้นำอำนาจไปใช้ให้เกิดผลสองด้าน มีอำนาจอยู่ในมือก็เป็นดาบสองคม ทั้งนี้ การกระจายบทบาทหน้าที่ อันนี้เป็นเรื่องจำเป็นกว่า การกระจายบทบาทหน้าที่ที่ดำเนินไปแต่บทบาทอย่างเดียวโดยไม่มีการส่งเสริมและสนับสนุนมันก็จะทำอะไรไม่ได้ ซึ่งการกระจายบทบาทหน้าที่ที่ควรจะไปพร้อม

กับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน แล้วบทบาทของภาคประชาสังคมหรือเครือข่ายที่จะช่วยทำงาน เราอาจจะเน้นในเชิงทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เชิงรับก็อย่างที่บอกว่าภาพกว้างที่สุดทุกคนอย่าตื่นขึ้นมาเป็นพวกนักเลงคีย์บอร์ด นักเลงหน้าปัด รับรู้อะไรมายังไม่ทันอ่านจบ แต่ถูกจริตกับตัวเองก็รีบกดแชร์ แบบนี้ควรจะเลิกสักที...” (ชนกร ศรีสุขใส, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2565)

ในการที่จะสร้างการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจให้เกิดขึ้นได้จริง สำคัญเลยคือจะต้องทำให้ผู้มีส่วนร่วมมั่นใจว่าเสียงของตัวเองที่คนได้ยินและถูกรับฟัง ตลอดจนนำไปสู่การปฏิบัติ การมอบอำนาจให้กับหน่วยงานใดก็ตาม ต้องสร้างความเชื่อมั่นให้ได้ว่าอำนาจนั้นจะเป็นของหน่วยงานนั้น ๆ อย่างแท้จริง เปิดรับทุกความเห็นต่าง เคารพเสียงส่วนมาก แต่ไม่ละเลยความเห็นส่วนน้อย อันเป็นหัวใจหลักของสังคมประชาธิปไตย มีพื้นที่ที่ส่งเสริมให้ทุกคนสามารถเข้าถึงและร่วมเป็นส่วนหนึ่งได้อย่างเปิดกว้าง เปิดเผย และไม่ซับซ้อน

“...ถ้าจะผลักดันตรงนี้ห้ามปิดกั้น เราแสดงความคิดเห็นไปตามความรู้สึกของเราจากใจของเรา คุณก็ไปคัดกรองเอาเอง ไม่มีผิด ไม่มีถูก แล้วค่อยไปกรอง ไม่ใช่แบบพอแสดงความคิดเห็นอะไรแบบผิดเพี้ยนนิดหน่อยแบบกลายเป็นประเด็นก็ Block หรืออะไร อันนี้มันทำให้เราจะไม่กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอะไรที่มันออกมาจากความรู้สึกจริง ๆ ก็มันก็ได้แค่ปล่อยผ่านไป...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen X, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 กุมภาพันธ์ 2566)

“...ต้องสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนในแง่ของสื่อสังคมหรือทางออนไลน์ก็ได้ ทางออนไลน์เขาก็มีกลุ่มเยอะแยะ จริง ๆ มันควรจะเป็นพันธกิจหนึ่งของการส่งเสริมวิชาชีพแต่ละที่ที่จะสร้างขึ้นมา ที่ควรจะมีการดำเนินงานภาคประชาชน อย่างเช่น สภาสื่อมวลชนแห่งชาติ คือสมาชิกทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการ แต่ว่าในแง่ของภาคประชาชนเนี่ยผมยังไม่ค่อยเห็น แทบจะไม่มีเลยด้วยซ้ำ อาจจะจัดกิจกรรมตามกระบวนการวิชาชีพจริง ๆ ผมคิดว่ามีประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมอีกเยอะนะ เพราะประชาชนเชื่อว่าต้องการเห็นสื่อดีขึ้น...” (วิรัชญ์ กรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

“...อาจจะมีการแพลตฟอร์มให้คนมาแสดงความคิดเห็นแบบที่เราสามารถเห็นได้จริง เช่นวันนี้มีใครเข้ามา Comment มาร้องเรียนบ้าง เหมือนเวลาที่เราจะทำอะไรสักอย่างเราก็จะเข้าไปที่ Change.org ใช่มั้ย มันต้องมีแพลตฟอร์มที่เป็นของเขาสร้างขึ้น

เพื่อให้คนมาแสดงความคิดเห็น คือในบางทีที่เราส่งไปเราไม่รู้เลยว่าใครส่งไปบ้าง ในประชากร 70 ล้านคน เป็นแพลตฟอร์มที่ เขาสร้างขึ้นมาเพื่อที่จะได้รู้ว่าเวลามีปัญหา เป็นแพลตฟอร์มที่เป็นของเขาจริงๆ โดยตรงที่สามารถ ตรวจสอบได้ และประชาชน สามารถเข้าไปอัพเดทข้อมูลหรือเข้าไปแสดงความคิดเห็นได้ทุกๆ วัน แบบ 24 ชั่วโมง ที่เป็นของเขา ไม่ใช่อะไรอะอะก็ต้อง Change.org...” (ตัวแทน Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

4.3.1.4 ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง

ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง อาจเป็นได้ทั้งในแง่ของผลสืบเนื่องหรืออาจเป็นสารตั้งต้นของการเกิดการมีส่วนร่วมและการกระจายอำนาจ ซึ่งความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองนี้สามารถเกิดขึ้นได้บนพื้นฐานของความมีเสถียรภาพจากการลดความเกรงกลัวที่มีต่อผู้มีอำนาจลง โดยที่ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองที่ดีนั้นจะต้องเกิดพฤติกรรมทางสังคมที่ลดความเพิกเฉย ไม่เอาใจใส่ต่อประเด็นทางสังคมลง (ชนิดา จิตตรุทธะ, 2559) ในบริบทของสังคมไทยด้านความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง ส่วนหนึ่งอาจเกิดจากการที่ประชาชนไม่เห็นผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน ไม่รับรู้ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบรับฟังอย่างจริงจังและนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังหรือไม่

“...ต้อง Take Action จากการ Request ของประชาชน ต้องสนใจเสียงของประชาชน ที่ให้ความคิดเห็นก่อน เพราะว่าภาครัฐส่วนใหญ่ไม่ได้มาสนใจตรงนี้ ไม่ได้สนใจเลย ถึงจะเป็น ประชาธิปไตย ก็จริง แต่ก็ดูจะไม่ฟังเสียงใครเลย ทั้งสิ้น ก็ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้คนก่อน แล้วก็ Take Action แบบจริงๆ แบบไม่ได้ Fake แบบลงพื้นที่จริงไหมหรือมันเป็นข้อเท็จ มีหน่วยคัดกรอง ให้จริงจัง...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

“...เวลาเราร้องเรียนไปแล้วมันไม่เห็นผล สุดท้ายเราก็จะเลิกร้องเรียน เพราะว่าไม่รู้จะร้องเรียนไปทำไม ต้องอีเมลบัตรประชาชนไปถูกรอบเลขอะไรอย่างนี้ คือจริง ๆ ผมว่าง่าย ๆ เลย ถ้าเกิดว่ามันมีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้คนร้องเรียนไป แล้วคนที่ร้องเรียนหรือภาคประชาชนได้รับรู้ว่าการร้องเรียนมันทำให้เกิด Effect อะไรบางอย่างเกิดขึ้น ผมว่ามันจะ

ช่วยบีวให้คนเข้ามาร้องเรียนหรือว่าเข้ามามีส่วนร่วมกันมากขึ้น สมมติว่าเราอยากจะโฟกัสที่การร้องเรียน และอยากให้คนที่เข้ามามีส่วนร่วมกันเยอะ ๆ เราก็ต้องบอกให้ทุกคนรู้ว่าการร้องเรียนเนี่ยมันมีผลยังไง ถ้าเกิดว่าเราอยากจะทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาสังคม มันดึงดูดประชาชนมากขึ้น เราก็ต้องทำให้เรื่องพวกนี้มันมีผลอะไรบางอย่างออกมา ไม่ใช่ทำลอย ๆ แล้วก็กินข้าวกลางวันกัน...” (นิธิพันธุ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

การที่ความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองจะเกิดขึ้นได้ในประเทศไทย ไม่ใช่การที่อยู่ ๆ สังคมและพลเมืองจะเกิดการตระหนักรู้และพัฒนาตนขึ้นมาเป็นพลเมืองได้เอง แต่ต้องอาศัยแรงผลักดันจากภาครัฐในการส่งเสริมด้วย ความรวดเร็วและเสรีภาพบนสื่อสังคมออนไลน์เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้ประชาชนไทยกล้าที่จะวิพากษ์และวิจารณ์ต่อประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเฉพาะกระแสที่มีต่อการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ แต่การวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้ทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้อย่างมีคุณภาพหากภาคพลเมืองไม่สามารถวิเคราะห์และแยกแยะถึงความเหมาะสมและไม่เหมาะสมได้ ดังนั้นในการส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง อาจต้องคำนึงถึงในระดับนโยบายที่มีส่วนเกี่ยวข้องว่าควรจะต้องมีแนวทางอย่างไรจึงจะทำให้การวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ การถกเถียงอยู่ภายใต้ของหลักการและความเป็นเหตุเป็นผล ไม่นำไปสู่ความขัดแย้งจนทำให้เกิดการแบ่งแยก ท้ายที่สุดคือต้องนำไปสู่การพัฒนาอย่างเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยสิ่งเหล่านี้ควรถูกผลักดันให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประชาชนและกระทำเหมือนเป็นกิจวัตรประจำวัน หากการผลักดันนี้สำเร็จจะสามารถสร้างกลไกความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมืองที่มีเข้มแข็งและมีคุณภาพ อีกทั้งยังอาจต่อขยายไปสู่มิติอื่นทางสังคมและทำให้กลายเป็นสังคมคุณภาพในที่สุด

“...การมีส่วนร่วมที่ดีที่สุดก็คือมีส่วนร่วมที่จะเป็นพลเมือง Active Citizen เช่น อย่างที่บอกต้องเป็นคนที่มีความรู้มีความเข้าใจในเรื่องของสื่อ แล้วก็วิเคราะห์แยกแยะได้ว่าอันนี้สื่อทำหน้าที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม อันนี้ข้อมูลบิดเบือนหรือไม่บิดเบือน ขระยะดับไปจนถึงขั้นสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่จะแจ้งร้องเรียนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมได้ อันนี้ทำได้อยู่แล้ว แล้วก็มีความพร้อมอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าในระดับนโยบายจะต้องลงมาดูนิดนึง...” (ชนกร ศรีสุขใส, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2565)

“...การแก้ภาพใหญ่ไม่ใช่หน้าที่ของประชาชนที่ต้องแก้ มันเป็นหน้าที่ของคนทีประชาชนจ่ายภาษีจ้างไปให้เป็นคนทำ ในแง่ระบบมันไม่ใช่หน้าที่ของประชาชน แต่ว่าภาคประชาชนจะ

แข็งแกร่งได้มากที่สุดโดยสิ่งเล็กๆ เหล่านี้ คือการทำให้มันเป็นชีวิตประจำวัน ทำให้มันเกิดขึ้นจนรู้สึกว่ามันเป็นธรรมชาติ เป็นธรรมดา เป็นปกติให้ได้ ที่จะแตกยอดทางความคิด หรือส่งต่อความคิด โดยที่มันไม่ได้จำเป็นที่จะออกมาเป็นแบบเราจะเรียกร้องเป็นข้อเรียกร้อง เป็นข้อตกลง คือทุกอย่างมันไม่จำเป็นต้องอยู่บนหน้ากระดาษ เป็นข้อเรียกร้อง เป็นข้อตกลง หรือเป็นม็อบเพียงอย่างเดียว มันเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เราสามารถทำให้มันเกิดขึ้นได้โดยมันเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำให้มันเป็นประจำวัน...” (การะเกด นรเศรษฐาภรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2565)

“...การที่มันไม่ดังคุณเนี่ยมันก็เป็นรากของวัฒนธรรม เพราะสังคมไทยก็จะรู้สึกว่ายู่เจียบ ๆ ไป เชื่อเรื่องกรรมเวร เดี่ยวคนชั่วก็ต้องชดใช้กรรมไปเอง คนทำผิดเดี๋ยวนั้นไปเองอะไรแบบนี้ รากวัฒนธรรมแบบนี้มันทำให้คนไม่รู้สึกกระตือรือร้นที่จะปกป้องสิทธิของตัวเอง เพราะฉะนั้น ก็จะต้องทำงานด้านการศึกษาให้คนรู้สึกรู้ว่าการที่เราเนี่ยเจียบมันคือส่วนหนึ่งของการสร้างปัญหาในทางสังคม เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความไม่ยุติธรรม การเอาเปรียบการที่เราแบบเนี่ยแล้วปล่อยให้กรรมเวรมันจัดการกันเอง สังคมก็จะไม่เปลี่ยนแปลงอะไร มันก็จะเป็สังคมที่เคลื่อนไปแบบช้า ๆ คนทำผิดก็ไม่ได้รับบทเรียน หรือว่าไม่ได้รับการเรียนรู้อะไร เขาก็จะต้องได้รับการเรียนรู้จะได้การศึกษา เพราะการที่ทำผิดก็อาจจะเกิดจากการไม่รู้ การไม่มีความตระหนักในเรื่องเพียงพอ ทำให้โดยที่สังคมสอนเขาทำผิด ๆ เขาก็ทำผิดในเรื่องพวกนั้น เพราะฉะนั้นอันนี้มันก็จะเป็เรื่องของทั้งหมดนั้นแหละที่ต้องใช้การศึกษา ประเทศไทยเราจะอ่อนเรื่องการศึกษามาก ๆ การศึกษาที่จะทำให้คนนั้นเกิดการมีสำนึกอะไรบางอย่างก็ไม่ใช่ง่าย เพราะว่าที่ผ่านมาเราใช้ระบบการเรียนแบบคิด ช่วยกันคิด ช่วยกันเพราะใช้การท่องจำอะไรแบบนี้มากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกรู้ในการเรียนรู้ เช่น หลายอย่างพอเราไม่รู้สึกรู้ เรียนรู้ผ่านหัวหมดไม่ได้เรียนรู้ผ่านทางใจ สังคมไทยระบบการศึกษาไทยจะเรียนรู้ผ่านหัว ใช้หัวเป็นหลักแต่ไม่ค่อยได้ใส่ใจเพราะไม่ได้เรียนรู้ผ่านทางใจเราก็จะรู้สึกว่ามันไม่ใช่เรื่องของเรา เราไม่ได้รู้สึกอะไรกับความเดือดร้อนของคนเหล่านั้นเพราะมันไม่ใช่เรื่องของเรา ก็ต้องไปแก้ที่ระบบการศึกษา ให้เป็นการศึกษาที่ใส่ใจในการเรียนรู้มากขึ้น มากกว่าใช้หัวสมอง...” (ชนคดี ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

4.3.2 บริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง

บริบททางเศรษฐศาสตร์การเมือง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่สอดคล้องของปริมาณอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ในตลาดสื่อวิทยุโทรทัศน์ อันสืบเนื่องมาจากกลไกที่ผิดพลาดในการคาดการณ์ทิศทางตลาดสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย นับตั้งแต่การเปิดให้มีการประมูลคลื่นความถี่ในการเปลี่ยนระบบการออกอากาศจากอนาล็อกเป็นดิจิทัลในปีพ.ศ. 2556 ส่งผลทำให้จำนวนผู้แข่งขันในตลาดมีอัตราเพิ่มสูงขึ้นจากเดิมที่มีเพียง 6 ช่องสถานี ซึ่งในจำนวนนั้นมีเพียงแค่ 2 ช่องสถานีที่ดำเนินการโดยเอกชน ได้แก่ สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 กับสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เมื่อจำนวนช่องเพิ่มมากขึ้นจึงทำให้มีกลุ่มนักลงทุนภาคเอกชนที่สนใจในธุรกิจประเภทสื่อวิทยุโทรทัศน์เข้ามามีส่วนร่วมในด้านส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้นอีก 16 บริษัท หรืออาจกล่าวได้ว่าตลาดมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึง 8 เท่าตัว โดยในจำนวนกลุ่มนักลงทุนทั้งหมดนี้เป็นผู้ครอบครองใบอนุญาตในการประกอบกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์ประเภทฟรีทีวี ณ วันที่ประมูลไปแล้วทั้งหมด 22 ช่องสถานี และหากนับรวมกับใบอนุญาตที่ครอบครองโดยหน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และทีวีสาธารณะ อีกจำนวน 6 ช่องสถานี เท่ากับว่าประเทศไทยมีฟรีทีวีทั้งหมดจำนวน 28 ช่องสถานีด้วยกัน ขณะที่กลุ่มผู้ชมสื่อวิทยุโทรทัศน์มีปริมาณเท่าเดิม (สุภัสสร หาญถ้ายวง, 2562)

หากพิจารณาในแง่มุมมองของประโยชน์สาธารณะอาจกล่าวได้ว่าปริมาณช่องสถานีที่เพิ่มขึ้นนั้น จะนำไปสู่การแข่งขันที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสในการรับชมสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีความหลากหลายมากขึ้นและมีคุณภาพที่ดีขึ้น แต่ในขณะที่กำลังมีการเปลี่ยนผ่านระบบการออกอากาศในปีพ.ศ. 2557 กลับมีเหตุการณ์ที่กระทบกับภาคธุรกิจอย่างรุนแรง ได้แก่การปฏิวัติรัฐประหารที่เกิดขึ้นในวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ให้หลังจากการทดลองการออกอากาศระบบดิจิทัลครั้งแรกในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2557 เพียง 52 วัน เป็นผลทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ในตอนนั้นต้องตกอยู่ในสถานะเสมือนถูกบังคับให้จอดำ (blackOut) เนื่องจากไม่สามารถออกอากาศรายการปกติของทางสถานีได้และจะต้องถ่ายทอดออกรายการจากสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบก ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2557 ก่อนจะมีมาตรการผ่อนปรนให้กลับมาออกอากาศได้ในวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ตั้งแต่เวลา 16.00 น. เป็นต้นไป ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 27 พ.ศ. 2557 แต่ยังคงอยู่ภายใต้การควบคุมการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะต้องห้ามตามประกาศของคสช. อยู่ยกเว้นสถานีโทรทัศน์วอยซ์ทีวี (Voice TV) ที่ให้คงสถานะจอดำต่อไปกระทั่งให้กลับมาออกอากาศได้ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 65 พ.ศ. 2557 นับเป็นเวลาเกือบเดือนที่สถานีถูกแช่แข็งให้ไม่สามารถดำเนินธุรกิจตามปกติได้

แม้สถานีโทรทัศน์ทุกช่องยกเว้นวียซ์ทีวีจะได้รับอนุญาตให้กลับมาออกอากาศตามปกติภายในระยะเวลาเพียงสองวันหลังจากเกิดการปฏิวัติรัฐประหาร เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 หรือหนึ่งสัปดาห์ให้หลัง คสช. ก็ได้ทำการยึดช่วงเวลาการออกอากาศในวันศุกร์ เวลา 20.15 น. หรือช่วง “ไพรม์ไทม์” (Prime Time) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่จะมีผู้ชมรวมถึงผู้สนับสนุนรายการ (Sponsor) ให้ความสนใจในการรับชมและการลงทุนมากที่สุด ในการออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อเป็นช่องทางการสื่อสารและทำความเข้าใจกับประชาชน ได้แก่ “รายการคืนความสุขให้คนในชาติ” ก่อนจะมีการเปลี่ยนชื่อเป็น “รายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ในวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2559 นอกจากนี้ ในวันที่ 15 มกราคม พ.ศ. 2558 ก็ได้ทำการยึดช่วงเวลาการออกอากาศของทุกวัน ยกเว้นวันศุกร์ ในช่วง 18.00 – 18.30 น. “พรีไพรม์” (Pre-Prime) ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงไพรม์ไทม์ ซึ่งนับเป็นอีกหนึ่งช่วงที่มีปริมาณผู้ชมและผู้สนับสนุนรายการให้ความสนใจ เพื่อออกอากาศ “รายการเดินหน้าประเทศไทย” ในการนำเสนอผลงานด้านต่างๆ ของรัฐบาล คสช. ก่อนมีการยุติในวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2562 การออกอากาศรายการทั้งหมดดังที่กล่าวกระทำโดยอาศัยอำนาจตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติฉบับที่ 97 พ.ศ. 2557 ที่กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการสื่อมวลชนทุกประเภททั้งที่เป็นของราชการและเอกชนมีหน้าที่ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารตามที่ได้รับแจ้งจากคสช. การนำเสนอรายการที่ผลิตโดยคสช. จึงเป็นการกระทำที่สามารถทำได้ภายใต้กรอบอำนาจดังกล่าว

ระยะเวลาเกือบ 5 ปีเต็มที่สื่อวิทยุโทรทัศน์สูญเสียโอกาสและรายได้จากช่วงเวลาดังกล่าวที่คสช. ยึดไป ด้วยรูปแบบการนำเสนอรายการของคสช. ที่ไม่ได้รับความนิยมและไม่เป็นที่น่าสนใจจากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการติดตามรายการคืนความสุขให้คนในชาติของ เสรี วงษ์มณฑา และ ชุชนะ เดชคณา (2560) พบว่า คนที่ตั้งใจดูรายการมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นความตั้งใจโดยบังเอิญมากกว่า แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรายการดังกล่าวมากนัก อีกทั้งผู้ชมส่วนใหญ่ต้องการให้รายการดังกล่าวออกอากาศในสถานีใดสถานีหนึ่งที่เป็นของรัฐ แสดงถึงความไม่ต้องการให้เป็นรายการทางเลือกไม่ใช่รายการบังคับชม ขณะที่ รัตนาวดี ลำพาย (2561) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องทัศนคติของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อการรับชมรายการคืนความสุขให้คนในชาติ พบว่า ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลส่วนใหญ่มีทัศนคติต่อการรับชมรายการคืนความสุขให้คนในชาติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น ซึ่งประชาชนผู้รับชมรายการคืนความสุขให้คนในชาติดูรายการต่ำกว่า 1 ปี โดยใน 1 เดือนติดตามชมรายการ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่เลือกกดเปลี่ยนช่อง/เปิดทำกิจกรรมอื่น ๆ มากที่สุด รองลงมาได้แก่ เปิดรับฟังไปเรื่อย ๆ จนมีรายการใหม่ และสุดท้ายรับชมเฉพาะประเด็นที่สนใจตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าผู้ผลิตรายการมิได้

ตระหนักถึงความสำคัญของรูปแบบรายการ การนำเสนอของผู้ดำเนินรายการย่อมส่งผลทำให้ผู้รับชมรายการมีความพึงพอใจในระดับปานกลางเท่านั้น นอกจากนี้ นันทนา นันทวโรภาส คณบดีวิทยาลัยสื่อสารการเมือง มหาวิทยาลัยเกริก ได้ทำการวิเคราะห์และกล่าวถึงรายการเดินหน้าประเทศไทยไว้ว่า เป็นรายการที่มีความหลากหลายในแต่ละวัน รูปแบบการนำเสนอสั้น กระชับ มีประเด็นชัดเจน ถือเป็นรูปแบบรายการที่ดีไม่น่าเบื่อ และการนำดารานักแสดงมาร่วมรายการก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจแต่เวลานำเสนอไม่เหมาะสม แตกต่างจากเวลาไพรม์ไทม์ของรายการกินความสุขให้คนในชาติซึ่งเป็นเวลาที่ประชาชนดูข่าวสาร แต่ด้วยเนื้อหาและลีลาการพูดของนายกรัฐมนตรีก็นำให้รายการนี้เป็นช่วงประหยัคไฟของประชาชนที่จะปิดทีวี แล้วจะเปิดอีกครั้งเมื่อรายการจบเพื่อดูละคร (ThaiPBS, 2019)

ในช่วงเวลาเดียวกัน เป็นช่วงเวลาที่ดิจิทัลแพลตฟอร์ม (Digital Platform) เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วและแข็งแกร่ง การพัฒนาทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารโทรคมนาคมส่งผลทำให้ผู้ชมมีทางเลือกในการรับชมสื่อที่หลากหลายมากขึ้น ความเบื่อหน่ายที่มีต่อรายการที่นำเสนอโดยคสช. ในช่วงระยะเวลาไพรม์ไทม์และฟรีไพรม์ไทม์ กระตุ้นให้ประชาชนมองหาทางเลือกในการรับชมสื่อผ่านช่องทางอื่นเพื่อทดแทนการรับชมรายการที่ออกอากาศทางฟรีทีวี ตลอดระยะเวลาเกือบ 5 ปี เป็นระยะเวลานานมากพอที่จะทำให้พฤติกรรมการรับชมของประชาชนคนไทยเปลี่ยนแปลงไป แม้การถูกช่วงชิงเวลาจาก คสช. จะไม่ใช่เพียงปัจจัยหนึ่งปัจจัยเดียว แต่ความประจวบเหมาะทั้งจังหวะในการเกิดการรุกรานทางดิจิทัล (Digital Disruption) ก็ยังตอกย้ำความรุนแรงในการเสียโอกาสทางธุรกิจของสื่อวิทยุโทรทัศน์มากขึ้นไปอีก กลายเป็นว่าเดิมที่รายได้หลักของธุรกิจสื่อโทรทัศน์คือการให้เข้าช่วงเวลาในการออกอากาศของทางสถานีในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์สินค้าตลอดจนผู้ผลิตรายการต่าง ๆ เมื่อช่วงเวลาที่ทำรายได้สูงที่สุดมาตลอดไม่สามารถหารายได้ตามปกติ จากปริมาณเม็ดเงินลงทุนที่ได้จากการประมูลทีวีดิจิทัลจำนวน 24 ช่อง ที่มีมูลค่ารวมสูงถึง 50,862 ล้านบาท (สำนักงาน กสทช., 2557) กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในรอบระยะเวลา 5 ปีนับตั้งแต่ออกอากาศครั้งแรกในปี พ.ศ. 2557 ส่งผลทำให้ผู้ประกอบการหลายรายประสบกับปัญหาภาวะขาดทุน และหลายรายที่ผลกำไรไม่เป็นไปอย่างที่คาดการณ์หรือตั้งเป้าเอาไว้ นอกจากประเด็นในเรื่องของการถูกช่วงชิงเวลาโดยคสช. และการรุกรานทางดิจิทัลแล้วนั้น อีกหนึ่งปัจจัยที่กลายมาเป็นหนึ่งในข้อถกเถียงและตั้งประเด็นสงสัยคือการกำหนดจำนวนช่องในการออกใบอนุญาตของ กสทช. ตลอดจนถึงวิธีการได้มาซึ่งใบอนุญาตโดยใช้วิธีการประมูล ซึ่งเป็นที่ตั้งข้อสังเกตว่าเราจำเป็นต้องมีจำนวนช่องสถานีมากขนาดนั้นหรือไม่ และการใช้วิธีเลือกออกใบอนุญาตให้กับผู้ที่ชนะการประมูลนั้นเป็นวิธีที่เหมาะสมแล้วหรือไม่

“...ต้องยอมรับนะว่าปัญหาที่วิดิทัศน์มีหลายปัจจัย คือบางคนเขาชอบ โทษ กสทช. ว่า ประมูลช่องเยอะเกินไป แต่ว่าส่วนตัวไม่ได้โทษ กสทช. ฝ่ายเดียวนะ คือถ้าจะโทษ กสทช. ก็ต้องไม่มีคนไปประมูลถูกไหม? แสดงว่ามี Demand อยู่ มีความต้องการอยู่ถึง ไปประมูล แข่งกันแบบ แสดงว่ามี Demand ที่นี้ความผิดพลาดก็คือว่า กสทช. ก็ไม่สามารถประเมิน และบอกผู้เข้าประมูลว่า อนาคตข้างหน้าของเทรนด์ของเทคโนโลยีมันจะเป็นยังไง เพราะ วันที่ประมูลเราใช้โทรศัพท์ 3G คือวันนั้นดู Streaming ดู YouTube ก็สะดวก ดูไปสะดวก ไป แต่ใครจะไปรู้ว่าพอ 4G มาปุ๊บ ฟรีดเดียว คนไปดูอย่างอื่นหมดละ OTT อะไรมาเต็มไปหมด ที่วันนั้นก็เลยถูก Disrupt พอ Disrupt มันก็ต้องแข่งกันที่ Rating พอแข่งกันที่ Rating ผู้ประกอบการกับ กสทช. เองก็มีปัญหาเรื่องกล่อง เรื่องปัญหาการรับชม เรื่องอะไรสารพัด อันนี้ยังไม่นับรัฐประหารที่เอาเวลาเขาไปเป็นปี ๆ สุดท้ายถึงกลับมาซึ่งมาตรการเรื่องการให้คลื่นคลื่นได้ อย่างทุกวันนี้ออกอากาศก็ไม่ต้องจ่ายค่าสัมปทานที่เหลือแล้ว ไม่ต้องเสีย ค่ามัล (MUX) แล้วอะไรแบบนี้ ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องมาซึ่งก็โทษใครไม่ได้...” (ขวรงค์ ลิปปัทธมปานิ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

“...กสทช. ก็ทำผิดพลาดในการประมูลแล้วทำให้เขาเสียเงินเยอะ รายได้ก็ไม่เข้าเป้า และ ต้องคืนเงินไปเจ็ดร้อยล้านบาท ก็ต้องให้โอกาสเขาในการหาเงินเพื่อทำกำไรไม่อย่างนั้นเขา ก็อยู่ไม่รอด จริง ๆ ผู้ที่เสียประโยชน์ก็กลับมาที่ผู้บริโภค แทนที่เขาจะได้ดูรายการหรือ เนื้อหาแต่เนี่ยเขากลับได้ดูโฆษณาแทน ซึ่งมันไม่เหมือนกัน มันขัดกับจุดประสงค์อย่าง ชัดเจน ถิ่นนั้นแหละเป็นปัญหาที่ไม่รู้จะแก้ยังไงสำหรับกฎหมาย แต่ถามว่ามันอาจจะต้องมี เงื่อนไขใหม่ ถ้าคุณทำแบบนี้ได้เฉพาะเมื่อไหร่ถึงเมื่อไหร่ ไม่อย่างนั้นมันจะกลายเป็นว่า ประชาชนทุกเบรคต้องดูโฆษณาความยาว 10 นาที หรือว่าบางทีก็เป็นโฆษณาของช่อง โฆษณารายการช่องตัวเองที่เขาไม่นับว่าเป็นโฆษณาซึ่งประชาชนก็เสียประโยชน์...” (วัชรชัย คุรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

อย่างไรก็ตาม ปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้น อาจอธิบายถึงสถานการณ์ของตลาดสื่อวิทยุ โทรทัศน์ระบบดิจิทัลที่เป็นฟรีทีวีได้ว่าเป็นความล้มเหลวของระบบตลาด (Market Failure) ที่ใน จำกัดความส่วนใหญ่มักใช้อธิบายความล้มเหลวของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและการให้บริการ สาธารณะอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดปัญหาขาดแคลน ไม่เพียงพอ หรือขาดความสมดุล ที่อาจมี ที่มาจากอำนาจทางการตลาดที่เกิดการผูกขาด หรือเกิดการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ และมักจะเกิดขึ้น เมื่อต้นทุนทางสังคม (Social Cost) ไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ทางสังคม (Winston, 2006;

Dollery and Wallis, 2001; Pigou, 1920 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021) ซึ่งในกรณีนี้เกิดจากปัญหาการขาดสมดุลทางการตลาดจากปริมาณของอุปทานที่มีมากกว่าอุปสงค์ ณ วันที่เปิดให้มีการประมูลใบอนุญาตในการประกอบกิจการทีวีดิจิทัลในปี พ.ศ. 2556 ไม่มีใครคาดคิดว่าสถานการณ์ต่อมาจะเกิดอะไรขึ้น ตั้งแต่การปฏิวัติรัฐประหาร การถูกยึดช่วงเวลา การรุกรานทางดิจิทัล ตลอดจนพฤติกรรมกรรมการรับชมของประชาชนชาวไทยที่ย้ายจากจอโทรทัศน์ไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์

แม้จะดูเหมือนว่าปัจจัยแห่งความล้มเหลวจะประกอบไปด้วยหลายปัจจัย แต่คงปฏิเสธไม่ได้ว่าการที่ กสทช. เลือกใช้วิธีการออกใบอนุญาตในการใช้คลื่นความถี่ทีวีดิจิทัลโดยการประมูลคือการลดกระดุมผิดตั้งแต่เม็ดแรก เนื่องจากการขอใบอนุญาตโดยการประมูลไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาความเป็นพหุนิยมของสื่อ เพราะจะทำให้ผู้ยื่นประมูลที่มีแหล่งเงินทุนมากที่สุดมักจะชนะการประมูล (UNESCO, 2008) ถึงกลุ่มผู้ชนะการประมูลเกือบทั้งหมดจะเป็นกลุ่มบริษัทที่คร่ำหวอดอยู่ในวงการธุรกิจสื่ออยู่แล้ว แต่เมื่อกระทบกับความโศกเศร้าของจังหวะเวลาที่เกิดสถานการณ์ต่าง ๆ ขึ้นในช่วงระยะเวลาการเปลี่ยนผ่าน หรืออาจเพราะความหเล่หลวมไม่รอบคอบในการคาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตของ กสทช. เองก็ตาม ท้ายที่สุดก็นำมาซึ่งการเสียประโยชน์สาธารณะของประชาชน หากพิจารณาถึงแง่มุมในทางธุรกิจ เป็นเรื่องปกติที่ทุกการลงทุนย่อมต้องหวังผลกำไร เมื่อการสร้างรายได้จากการขายโฆษณาหรือการให้เช่าช่วงเวลาอันเป็นแหล่งกำเนิดรายได้หลักแบบเดิมไม่สามารถทำให้ธุรกิจอยู่รอดได้ การหารายได้ด้วยวิธีการใหม่ รูปแบบใหม่ จึงถูกนำมาใช้ก็คือประเภทการขายสินค้า หรือที่หลายคนเรียกว่า Home Shopping อันเป็นลักษณะของการขายสินค้าอย่างชัดเจนและเป็นรูปแบบที่เรียกว่า “ฮาร์ดเซลล์” (Hard Sell) คือการขายของแบบขดเขียดหรือหลบลูหลบลดาขาย ทำยังไงก็ได้ให้สามารถปิดการขายได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งแต่เดิมมักพบเห็นออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ระบบดาวเทียมหรือเคเบิลทีวี แต่ปัจจุบันพบว่าเกือบทุกช่องที่เป็นฟรีทีวีจะมีรายการลักษณะแบบนี้สอดแทรกอยู่ในตารางการออกอากาศเช่นกัน ยกเว้นเพียงช่อง 7HD เท่านั้นที่ยังคงรูปแบบการขายโฆษณารูปแบบเดิมไว้ การลดกระดุมเม็ดแรกผิดของ กสทช. ทำให้ประชาชนกลายมาเป็นผู้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผู้ประกอบการก็ต้องจำใจทำในสิ่งที่ไม่ได้อยากทำ ในขณะที่ กสทช. ก็ทำได้เพียงเสมือนปิดตาข้างหนึ่งเพื่อเป็นการรับผิชอบต่อผู้ประมูล

“...เหมือนพอลคนแก่อยู่บ้านเยอะ เขาดูทีวีเยอะ แล้วเขาก็เห็นรายการที่แบบไอ้ของอันนี้มันน่าซื้ออะ มันแถมอย่างนู้นอย่างนี้ ราคาถูก เขาก็จะหลงเชื่อแล้วก็บอกให้เราโทรให้

เหนื่อยอะไรแบบนี้ คนที่โดนหลอกกลายเป็นพวกลูกพี่ลูกน้องที่บ้านทุกวัน...”
(ตัวแทนกลุ่ม Gen Z, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มีนาคม 2566)

“...มันมีแต่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่ไม่มีกฎหมายผู้ประกอบการเลย อันนี้คือสิ่งที่มีความเจ็บปวดของผู้ประกอบการ ในวันนี้รูปแบบโฆษณามันเปลี่ยนเพราะทุกคนต้องตื่นนอนต้องอยู่รอด ถามว่าทีวีอยากขายสินค้าตลอดเวลาหรือ ไม่มีใครอยากทำหรอก แต่ในเมื่อแผนแม่บทของ กสทช. ล้มเหลว ทุกคนต้องตื่นนอน เชื่อว่า กสทช. ก็รู้ปัญหานี้แล้วก็กลืนไม่เข้าคายไม่ออกหลับตาข้างนึงด้วยซ้ำไปในการทำงานทุกวันนี้...” (เดีว วรตั้งตระกูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กันยายน 2565)

“...เราก็มานั่งตรงข้อเท็จจริงอะว่าจริง ๆ แล้วเรารู้ทั้งรู้ว่าการโฆษณาเนี่ยมันเลวมาขนาดนี้ แต่เราก็ก๊ว ๆ ว่าคุณจะไปหักห้ามพรีด้วยเข้าเนี่ย คุณต้องไปยื่นคำที่ผมให้อธิบายคุณว่าดิจิทัลเมืองไทยมันน่าสงสารขนาดไหน เหมือนคุณตะหนุเข้าปากหมาอะเมื่อไหร่ที่คุณกดโฆษณาของฝั่งนี้ มันจะไปโผล่ให้เพื่อนต่างชาติด้วยนี่ก้อออกปะ คุณกดไม่ให้มันโฆษณาตรงนี้มันก็กระเด็นไปตรงนู้นอะ ผมเนี่ยกำกับไม่ใช่เฉพาะสื่ออะ ผมต้องดูแลสุขภาพแวดล้อม ผมต้องดูประชาชน ประชาชนบางทีเวลาเรียนมาแบบเอาเปรียบก็เยอะมันไม่ใช่ฝันหวานอะ เพราะฉะนั้นผมบอกเขาแบบนี้ ผมเอากฎหมายเป็นหลักนะ ดูเวลาโฆษณา แต่ว่าผมก็เห็นใจพวกคุณอะว่าพวกคุณไม่มีรายได้ คุณถูกรัดโดยกฎหมายเนี่ยว่าให้คุณจ่ายค่าตั้งแล้วให้ไปหากินกันเองด้วยการโฆษณา มันก็เลยต้องตื่นนอน ผมบอกว่าที่ผมไม่ยุ่งกับพวกคุณมากนะ เพราะผมถือว่าระบบ Marketing มันจะมาปรับสมดุล ถ้าคุณโฆษณาไม่ดีมากเกินไปเนี่ยคนเขาก็ไม่ดูโฆษณาคุณแล้วเขาจะเปลี่ยนช่อง คุณต้องรู้จักรักษาสกุลของตัวเองนี่ก้อออกใหม่ ยกเว้นถ้าโฆษณาคุณผิดเนี่ย ผมเล่นคุณแน่...” (อดีต กสทช., การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

นอกจากประเด็นปัญหาในเรื่องของการโฆษณา ปัจจัยกดดันที่เกิดขึ้นดังที่กล่าวมาทั้งหมดกลับส่งผลกระทบต่อไปอีกทอดหนึ่งในเรื่องของเนื้อหา จากการที่สื่อวิทยุโทรทัศน์สามารถอยู่ได้ด้วยผู้สนับสนุนรายการ ดังนั้น ในการดึงดูดนักลงทุนจึงเป็นเรื่องที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าความนิยมที่มีต่อรายการซึ่งก็คือเรื่อง Rating อันเป็นปัจจัยหลักสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจ ผลกระทบที่ตามมาคือความรุนแรงในการแข่งขันด้านเนื้อหาและการนำเสนอ เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปถึงที่มาในการได้มาซึ่งใบอนุญาตในการออกอากาศจากการลงทุนในเงินประมาณจำนวนมหาศาล กอปรกับปัจจัยอื่น ๆ

ส่งผลทำให้สื่อหลายเจ้าไม่กล้าที่จะออกไปจากกรอบเดิมด้วยเรื่องของหลักประกันทางรายได้ ตามหลักเศรษฐศาสตร์ โดยธรรมชาติแล้วการที่ประชาชนมีทางเลือกในการรับชมสื่อที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นจากปริมาณผู้แข่งขันในตลาดที่มีมากมาย ในทางทฤษฎีเชิงอุดมคติแล้วควรจะต้องเกิดการแข่งขันเพื่อการพัฒนาทางด้านคุณภาพ แต่จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในภาคธุรกิจสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย กลับกลายเป็นการที่ประชาชนได้รับสื่อที่ด้อยคุณภาพลง ผู้ผลิตก็ไม่กล้าเสี่ยง ผู้บริโภคก็ไม่มีทางเลือก กลายเป็นประเด็นปัญหาให้กับเราที่ไม่รู้ว่าต้นสายปลายเหตุว่าควรจะต้องเริ่มแก้ไขจากอะไร

“...วันนี้ถามว่าเหลือ 15 ช่อง ก็ยังต้องแข่งกันเรื่อง Rating เพราะถ้าไม่แข่งกันเรื่อง Rating ก็อยู่ไม่ได้ คือเป็นปัญหาโลกแตก คือจะทำยังไง อันนี้ก็ต้องถามคนดู ถ้าคนดูไม่ดูซะอย่างก็ไม่มีคนทำ Content แบบนี้...” (ชวรงค์ ลิปป์พิทักษ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 29 มิถุนายน 2565)

“...ตั้งแต่เป็นดิจิทัลมามันละเหวไปหมดเลย บางทีช่องไหนแข็งแรงก็ยังรอด ช่องไหนไม่ได้ก็เจ๊งกันไป อย่างที่บอกว่าสุดท้ายมันไม่มีอะไรที่ Support จริง ๆ นะว่ามันจะอยู่รอดถูกไหม แล้วคนที่ประมูลก็ประมูลไป ที่เจ๊งก็สิ้นเงินกันไป กว่าจะเคลียร์ค่าใช้จ่าย กว่าจะเคลียร์อะไรกลับมาได้ ก็เจ็บตัวไปเยอะ ทุกวันนี้มันก็เลยเป็นเหตุให้เราไม่มีการพัฒนา Content ที่หลากหลาย กลายเป็นทุกคนผลิตเพื่อที่จะให้ตัวเองอยู่รอดก่อน ถึงบอกว่าสุดท้ายนี้ขอยกมองว่าละครไทยโบราณอยู่แค่นี้ วนลูปอยู่แบบเดิม แต่ถามว่าขายได้ไหม ได้ คนดูไหม ดูละครบางเรื่องไม่ว่าจะเป็นช่องไหนก็ตามเป็น Plot ที่เราดูแล้วก็ Cliché มาก แต่ Rating ดีสุด มันคือความชัดเจนอะไรบางอย่างหรือเปล่า...” (นิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 พฤษภาคม 2565)

“...ถ้าเป็นคุณภาพรายการต้องบอกว่ามัน Relate กลับไปคุณผู้ชมมีผลต่อคุณภาพรายการได้อย่างไร จริงๆ ต้องบอกว่ามันเป็น Ecosystem ถ้าเกิดว่าต้นทุนการผลิตเราสูงแล้วมีผู้ชมเข้ามาดูแน่นอน Rating มันก็จะสูงตาม และเมื่อ Rating สูง การขายที่ให้กับโฆษณามันจะ Relate แต่ตอนนี้ในปัจจุบันทุกอย่างต้นทุนเท่าเดิม แต่ Rating ต่าง ๆ มันถูกเทไปยังโซเชียลมากกว่า เพราะฉะนั้น ผู้ชมมันจะถูกลดปริมาณ ถึงบอกว่า ถ้าผู้ชมให้ความสนใจกับสื่อที่วิพากษ์วิจารณ์ คุณภาพกับราคามันจะสอดคล้องกัน คือต้นทุนการผลิตคุณภาพราคา คือเม็ดเงินที่เดินเข้ามา มันจะสอดคล้องกัน มันจะทำให้คุณภาพไม่ตก

แต่ถ้าเมื่อไหร่ก็ตามที่ผู้ชมจำนวนลดลงก็จะมีผลอย่างยิ่ง ต่อคุณภาพเพราะผู้ผลิตก็ไม่สามารถอยู่ต่อได้...” (อดีตประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาดบริษัทผู้ผลิตสื่อบันเทิงรายใหญ่ของไทย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 กันยายน 2565)

“...ที่มันเป็นแพทเทิร์นเดิมอาจจะเป็นเพราะวัฒนธรรมบ้านเราด้วย อย่างละคร ถ้าไปฉีกแหวกแนวก็อาจจะขายไม่ได้ ไม่มีสปอนเซอร์ มันก็ต้องเป็นไปตามวัฒนธรรมคนดูบ้านเรา มันก็เลยปรับเปลี่ยนอะไรไม่ได้ หรือรายการร้องเพลงก็ไม่มีใครรู้ที่เวอร์ชันจนมันเยอะเกินก็เลียนแบบกันทุกช่อง ก็ร้องเพลงเหมือนเดิมสไตล์เดิมๆ...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

“...เราต้องมองรากของปัญหาก่อนเนอะ ว่ารากของปัญหามาจากทุนนิยมที่คู่มากับเรื่องกำไร เรื่อง Rating เรื่องจำนวนเงิน เรื่องผลประโยชน์ทางด้านนี้ โดยที่ขาดมุมมองเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบในมิติอื่น ๆ ผลกระทบในมิติด้านสังคมหรือด้านอื่น ๆ อะไรอย่างนี้ คือที่มองว่ายังสิ่งสำคัญคือต้องทำงานกับฝั่งทุน ด้วยทุนเองเอาเข้าจริงเขาก็ไม่ได้จะกลัวกสทช. อย่างที่พี่บอกไปตั้งแต่ตอนต้นว่าทุนกับสื่อมันแยกกันไม่ขาด ถ้าเขาไม่ทำแบบนี้ทุนก็ไม่เข้าเพราะเขาก็ไม่มีทุนมาทำงาน ไม่มีสปอนเซอร์ มันก็จะวนเป็น Loop แบบนี้ทำไมผู้บริหารถึงคิดแบบนี้ ทำไมผู้บริหารถึงชอบฉาบฉวย ทำไมผู้บริหารถึงฟินกับอะไรแบบนี้ ก็เพราะถูกสื่อหล่อหลอม แล้วสื่อก็ชอบโทษผู้บริหารว่าเขาชอบแบบนี้ แต่เขาเป็นคนผลิตที่ทำให้เขยื้อนอะไรแบบนี้มันเป็นเรื่องที่แบบ เออ แบบนี้...” (จริย ศรีสวัสดิ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤษภาคม 2565)

4.3.2.1 การลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

การลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในปัจจุบันอาจกล่าวได้ว่าไม่ใช่เรื่องของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมระหว่างที่วิถีชีวิตด้วยกัน แต่เป็นปัญหาที่เกิดกับการแข่งขันระหว่างที่วิถีชีวิตกับออนไลน์แพลตฟอร์ม ด้วยพฤติกรรมกรรมการรับชมสื่อของคนไทยที่เปลี่ยนไปวิถีทางและกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจย่อมต้องเปลี่ยนแปลงจากความพยายามในการปรับตัว แต่ในทิศทางตรงกันข้าม กฎหมายด้านการกำกับดูแลสื่อในภาพรวมของประเทศไทยยังคงอยู่ที่เดิมระยะเวลาที่ผ่านมาในแต่ละวันก่อให้เกิดเป็นความแข็งแกร่งของออนไลน์แพลตฟอร์มที่มีเจ้าของส่วนใหญ่เป็นบริษัทข้ามชาติ ความเขยื้อนอันก่อให้เกิดเป็นบรรทัดฐานใหม่ในการเปิดรับสื่อใน

สังคมไทยอาจนำมาซึ่งความยุ่งยากในการกำกับดูแล ด้วยปัญหาด้านความทับซ้อนทางขอบเขตอำนาจในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ขณะที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ถูกกำกับดูแลอย่างเต็มที่แต่ออนไลน์แพลตฟอร์มกลับเป็นช่องทางที่เต็มไปด้วยช่องโหว่มากมาย

“...เรามองว่ามันต้องมีกฎหมายรองรับก่อน อย่าง กสทช. กฎมันเยอะ ห้ามนำเสนอ ไม่รู้ว่าภาครัฐส่วนไหนแหละที่ต้องแก้ก่อน ไม่อย่างนั้นสื่อโทรทัศน์อาจจะตายได้ เพราะเราเข้า Twitter เราได้ความจริงมากกว่า เราได้อะไรที่มันเรียลมากกว่า ซึ่งข้อห้ามของโทรทัศน์มันเยอะมาก ห้ามนำเสนอหน้าผู้ร้าย ต้องมีการเซ็นเซอร์ มันเลยกลายเป็นว่าในบางทีกฎหมายบอกว่าห้าม เห็นหน้าผู้ร้าย แต่ในสื่อออนไลน์ก็ถือเห็นหน้าได้เลย มันก็เลยทำให้เรารู้สึกว่าเราไม่ดูโทรทัศน์ดีกว่า เราไปดูใน Twitter ดีกว่า ก็ได้ข้อมูลเหมือนกันและได้มากกว่าในโทรทัศน์ด้วยซ้ำ...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

“...คนดูสมัยนี้มันไม่ต้องการกรอบแต่เขารู้ว่าเขาดูอะไรได้ บางทีเค้าอาจจะเลือกดู โอเคพวกนั้นมันรุนแรงไม่มีคุณภาพแต่ถ้ามันไม่มีกรอบแต่มันมีคุณภาพ สุดท้ายคนดูจะเลือกดูอันไหน เขาก็จะเลือกดูว่ามันมีคุณภาพ เหมือนที่ว่าคนดูสมัยนี้ฉลาดขึ้น ถ้าสิ่งที่มีคุณภาพจริง ๆ มันอยู่ในทีวีจะไม่ใช่ออนไลน์อย่างเดียวนะ สุดท้ายคนมันก็เลือกได้ แต่ในขณะที่เพราะมันมีกรอบตรงทีวีเยอะ ที่อยู่ตรงออนไลน์ไม่มีกรอบเขาก็อยากไปเสพตรงนั้นมากขึ้น...” (นิธิภัทร เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 พฤษภาคม 2565)

ในช่วงระหว่างที่มีการเตรียมร่างรัฐธรรมนูญใหม่ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2560 ที่เป็นฉบับบังคับใช้ในปัจจุบัน ทาง กสทช. ได้มีการมอบหมายให้ TDRI จัดทำการศึกษาวิจัยเพื่อเป็นข้อเสนอแนะทาง (Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ในการปรับปรุงกฎหมายและนโยบายทางด้านสื่อ และได้เป็นข้อสรุปตีพิมพ์เป็นเล่มวิจัยจำนวน 10 เล่มในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 หนึ่งในนั้นคือการกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อใหม่ ซึ่งได้พูดถึงอินเทอร์เน็ตที่กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมนุษย์อย่างสมบูรณ์ทำให้เกิดสื่อใหม่หลากหลายช่องทางผ่านแพลตฟอร์มนี้และกระจายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว การเข้าถึงเป็นไปได้ง่ายและสะดวกและการควบคุมสามารถทำได้ยาก ดังนั้น เพื่อหลีกเลี่ยงการสร้างพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ให้กับทางสังคมจึงต้องวางแผนควบคุมอย่างเคร่งครัด โดยมีหนึ่งในข้อเสนอที่กล่าวถึงการกำกับดูแลโครงสร้างระบบสื่อแบบหลอมรวม (Convergent Regulator)

เนื่องจากการหลอมรวมสื่อ (Media Convergence) ทำให้เส้นแบ่งระหว่างการผลิตและกระจายเสียง (Broadcasting) และการให้บริการโทรคมนาคม (Telecommunication) เลื่อนลงจนไม่สามารถจำแนกได้ชัดเจน การกำกับดูแลกิจการที่แยกทั้งสองด้านออกจากกันจึงไม่สามารถกำกับดูแลกิจการที่หลอมรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจก่อให้เกิดการแข่งขันข้ามแพลตฟอร์มที่ไม่เสมอภาค การปรับเปลี่ยนรูปแบบองค์กรให้เป็นองค์กรกำกับดูแลโครงสร้างระบบสื่อแบบหลอมรวมจึงเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางเทคโนโลยี และโครงสร้างตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเสมอภาค (Level-Playing Field) และลดความไม่แน่นอนจากการกำกับดูแล (TDRI, 2015) จากข้อเสนอดังกล่าวทำให้เกิดการปรับโครงสร้างในการกำกับดูแลโดยยกเลิกกลไกการทำงานแบบแบ่งคณะกรรมการออกเป็น 2 ชุด ซึ่งได้แก่ คณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ (กสท.) และคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคม (กทค.) ตามมาตรา 23 ในปี พ.ศ. 2560 เหลือเพียงการทำงานร่วมกันของ กสทช. ทั้ง 7 คนเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการยกเลิกกลไกการทำงานแบบแบ่งคณะแต่ปัญหายังคงอยู่ ด้วยข้อเสนอดังกล่าวไม่สามารถลดผลกระทบของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมในธุรกิจสื่อได้ เนื่องจากขอบเขตอำนาจตามกฎหมายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์นั้น จำกัดอยู่ภายในขอบเขตของผู้ให้บริการที่ใช้คลื่นความถี่ในการออกอากาศเท่านั้น ขณะที่ออนไลน์แพลตฟอร์มเป็นของกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (Ministry of Digital Economy and Society: MDES) หรือที่คนส่วนใหญ่เรียกว่าดีอีในการทำหน้าที่กำกับดูแลสื่อออนไลน์ซึ่งยังไม่มีรายละเอียดที่แน่ชัดในมิติของการกำกับดูแลด้านเนื้อหาและการนำเสนอ อีกทั้งยังเป็นปัญหาเรื่องความทับซ้อนในแง่ของการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ขยายเพิ่มช่องทางการออกอากาศไปสู่ออนไลน์แพลตฟอร์ม

“...พอมันเริ่มไปอยู่บน Platform ออนไลน์ แปลว่าไม่สามารถมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำได้เองโดยเฉพาะอีกแล้ว มันต้องเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนในกรณีใดที่เกี่ยวกับการให้บริการบนออนไลน์ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ต้องร่วมมือกัน แล้วก็ร่วมมือกับผู้ชมผู้ฟัง ผู้ผลิตรายการต่าง ๆ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วยค่ะ มันต้องทำร่วมกันแน่นอน จริง ๆ ที่ผ่านมาก็คุยความร่วมมือก็เป็นบางกรณี เป็นบางเรื่อง แต่สิ่งที่ กสทช. อยากจะทำก็คือ การพยายามตีความให้กฎหมายของเราไปครอบคลุมถึงบริการที่มันเป็นการออกอากาศ ซึ่งอยู่บนโครงข่ายอื่น ไม่ได้เป็นโครงข่ายที่เป็นวิทยุหรือโทรทัศน์เท่านั้นค่ะ เพราะว่าเราก็คงจะตีความว่ามันเป็นการแพร่ภาพแพร่เสียงลักษณะหนึ่งแต่ว่ามันไม่ได้อยู่ใน Platform ซึ่งเป็น

แบบในอดีตแล้วอะไรประมาณนี้ คือถ้าเกิดว่าเรามีการตีความขยายไปตรงสู่จุดนั้นได้ กสทช. ก็พร้อมที่จะเป็นองค์การนำที่จะชักชวนหน่วยงานอื่นเข้ามาทำงานร่วมอยู่แล้ว ตอนนี้เราก็อายุยืนนะคะในเรื่องที่พอทำได้ อย่างด้านโทรคมนาคมก็ทำกับพวกตำรวจไซเบอร์ ทำกับ DES อะไรอย่างนี้ เป็นรายละเอียดไป...” (รณิดา ลีลาพตะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2565)

“...มันก็มีความยากลำบากในเชิงกฎหมายนะ คือ กสทช. เป็นองค์การกำกับดูแลตามกฎหมาย ตามกฎหมายที่สร้าง กสทช. มาเนี่ย ก็เป็นกฎหมายที่ยังมองใน Paradigm เก่า ๆ เพราะว่า อ้อ มีโทรคมนาคมนะ แล้วก็มี Broadcasting นะ ก็มีวิทยุ-โทรทัศน์ แล้วก็มี โทรคมนาคมนะ แต่ว่ามันก็มีมุมมองที่มองอีกอันว่า เออ ก็มี ICT แล้วกฎหมายก็แบ่ง กลายเป็นว่าโทรคมนาคมในแง่ที่เป็น ท่อให้อยู่ตรงนี้ Service ในแง่ Device ในแง่ Infrastructure อยู่ตรงนี้ หรือ Broadcasting ก็เหมือนกัน สามเรื่องก็อยู่ในนี้ แต่ว่าที่เป็น Content ที่เป็น Online Content เนี่ยเป็นเรื่องของดิจิทัล ก็อยู่กระทรวงดิจิทัล เพราะทุกวันนี้ ก็คงรู้ว่า พรบ.คอมฯ อยู่ที่ใคร ไม่ได้อยู่ที่ กสทช....” (พิรงรอง รามสูต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2565)

“...เรื่องนี้มันเป็นสุญญากาศ คือมันก็มีคำถามเหมือนกันนะครับว่า เอ๊ะตกลงเรื่องนี้เนี่ยมันเป็นอำนาจหน้าที่ของ กสทช. หรือเป็นอำนาจหน้าที่ของใครนะ คือเมื่อก่อนเนี่ยเราใช้คำว่า มันเป็นอำนาจหน้าที่ของ กสทช. นะ เขาเป็นคนที่กำกับดูแลเรื่องของอินเทอร์เน็ตอะไรต่าง ๆ พวกนี้ ซึ่งมันก็นิยามไปถึงตัวแพลตฟอร์มด้วยนะครับ แต่ว่าพอถึงเวลาจริง ๆ เนี่ย ผมเข้าใจว่าพอมาทำงานจริง ๆ แล้วเนี่ย มันกำกับดูแลกันไม่ได้ มันก็เลยกลายเป็นว่าเขาบอกว่าไม่ใช่หน้าที่เขา ทีนี้ในขณะที่มันยังสุญญากาศอยู่เนี่ย ผมเข้าใจว่าด้วยความที่สิ่งนี้เป็นสิ่งใหม่ ยังไม่มีกฎหมายมากำกับดูแล เวลาที่ใครบอกว่าอำนาจหน้าที่เขามีอะไรเนี่ยมันต้องอ้างอิงกฎหมาย เมื่อมันไม่มีข้อกฎหมายมาแบบนี้เนี่ยมันก็เลยเกิดการโยนซึ่งกันและกัน ... คือถ้าเอาตามความเห็นของผมแล้วก็คือจากโครงสร้างขององค์กรเนี่ย ทาง กสทช. น่าจะมีประสิทธิภาพมากกว่า เนื่องจากว่าเขาเคยทำมาก่อนในที่เป็นออฟไลน์ ดังนั้น พอเปลี่ยนเป็นออนไลน์ก็ยังสามารถใช้ Know How เดิมแล้วก็สามารถต่อยอดได้ ในขณะที่ถ้าเป็นกระทรวงดิจิทัลเนี่ยมันจะยากเพราะว่าประสิทธิภาพก็ไม่มี ไม่เคยทำมาก่อน...” (ดร. รัฐศาสตร์ กรสูต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 มีนาคม 2566)

การกำกับดูแลที่ตั้งอยู่บนมาตรฐานที่แตกต่างกัน ส่งผลทำให้สภาพการแข่งขันในทางการตลาดระหว่างสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ ตกอยู่ในสถานการณ์กระอักกระอ่วนชวนลำบากใจของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ทั้งในด้านของรูปแบบการนำเสนอ เนื้อหา และการโฆษณา ทั้งจากมูลค่าที่เกิดจากการลงทุนในการประมูลตลอดจนต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าสื่อออนไลน์ ภายใต้กฎระเบียบที่เคร่งครัดอันเป็นตัวกำหนดทิศทางการดำเนินงาน ก่อเกิดเป็นปัญหาของความไม่เท่าเทียมและเป็นธรรมทางการแข่งขัน

“...ตอนนั้นมีการประมูลคลื่นทีวีสีสิบกว่าช่องแล้วก็ใช้เม็ดเงินมหาศาลมากท่ามกลางการเริ่มเข้ามาของสื่อออนไลน์ ที่นี้พอมันมีการแข่งขันที่สูงมาก ณ ตอนนั้น กสทช. บอกว่ามันจะเป็นประโยชน์มากเลยที่มีการแข่งขันที่สูงเพราะว่าสื่อจะได้แข่งกันผลิตผลงานดี ๆ ผู้สังคม แต่ไม่มีใครคิดเลยหรือมีแหละแต่ว่าไม่ได้ยินนะกะ ไม่มีใครเคยคิดเลยว่าสื่อเนี่ยจะแย่ง เพราะทุกคนนำเสนอแต่สิ่งที่คนอยากดู ผู้ประกอบการสื่อแต่ละช่องลงทุนไปเยอะมาก แต่ในขณะที่รายได้ที่เราจะได้เนี่ยมีเท่าเดิม สมมุติว่าเรามีเด็กก่อนหนึ่ง เดิมทีมี สามห้า เจ็ด เก้า เอ็นบีที ไอทีวี เป็น 6 ช่อง เด็กมันก็ถูกแบ่งแค่ 7 ชิ้นใจ แต่พอมีการประมูลคลื่นความถี่ทีวีดิจิทัลขึ้นมามันมี 20 กว่าช่อง เด็กก็ต้องถูกแบ่งไปละไม่ต่ำกว่า 20 ชิ้น แล้วยังถูกแบ่งไปให้กับออนไลน์อีก นั่นหมายความว่าทีวีแต่ละช่องเนี่ยจะต้องดิ้นรนและแข่งขันกันสูงมาก แต่ทุกคนลืมไปว่าคนไม่ได้อยากดูเรื่องดี ๆ กะ คนอยากดูสิ่งที่จันสนใจ มันไม่ใช่แค่เงินในการประมูล มันมีในเรื่องของบุคลากร มีต้นทุนที่สูงมากนะกะในการทำทีวี ในขณะที่ออนไลน์ต้นทุนไม่ได้สูงขนาดนั้นแล้วก็มีรายได้เหมือนกันด้วย...” (ชลธิชา รอดกันภัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 พฤศจิกายน 2565)

“...พูดตรง ๆ นะ ทีวีจะซ้ำซาก แล้วคนก็ไม่ได้รู้สึกว่าจะอยากลงทุนไปเพื่ออะไร เพราะว่าถึงจะได้แพงเท่าเดิมนะ แต่ลูกค้าจะซื้อเราไม่เยอะเท่าเดิม คนไปซื้อออนไลน์ไงหรือดิจิทัลอะไรอย่างนี้ เพราะ concept ก็มันพูดอะไรก็ได้ มันไปกำกับไม่ถึง ทีวีก็ยังโคตรอบอุ่นนะ พี่ทำรายการทีวีเนี่ย ถ้าเป็นทอล์กโชว์ค่าเบรก 3 เนี่ย เซ็นเซอร์ของช่องก็จะมีการขอเรียกดูโฆษณา ขอดูว่าคำไหนได้ไม่ได้ คำไหนตัดทิ้ง ห้ามพูดคำนี้ ผิดขาวสว่างกระฉ่างใสขึ้น ผิดดูขาวขึ้นไม่ได้ ผ่า กระ ดูจางลง ไม่ได้ แลดูจางลง ทีวีมันยังเป็นอย่างนี้...” (ศรีเจทิฟและโปรดิวเซอร์รายการโทรทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2565)

4.3.2.2 การปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภค

การปกป้องผลประโยชน์ของผู้บริโภคด้วยมนุษย์คือสัตว์สังคมที่มีการสื่อสารเป็นตัวกลางสำคัญ เดิมสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นเสมือนสื่อกลางในการสร้างความสนใจร่วมระหว่างคนในสังคม เมื่อเนื้อหาหรายที่ถูกนำเสนอมีหลากหลายมากขึ้นจึงทำให้คนในสังคมกระจายตัวออกเป็นกลุ่มย่อย การรวมกลุ่มจากการรับชมรายการผ่านสื่อแม้จะไม่ใช่ว่าเหตุผลทั้งหมดแต่ด้วยความกว้างขวาง (Mass) ของอิทธิพลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในการกระจายสารจึงอาจอนุมาน (Assume) ได้ว่าสื่อเป็นตัวแปรสำคัญในการเข้าสังคมของมนุษย์ที่มีความสนใจในประเด็นเดียวกันผ่านการให้คุณค่าต่อสิ่งนั้น ๆ

“...คุณค่าของทีวีมันก็คือเรื่องของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นวิถีชีวิต ปัญหาในสังคมอะไรต่าง ๆ ที่คนในสังคมควรจะรับรู้ร่วมกัน สำหรับครมมองว่าเป็นเรื่องของ Culture เรื่องของการแสดงออกทางความหมายซึ่งเป็นจุดร่วมกันของคนในสังคม อย่างเอนเตอร์เทนเมนต์ เรื่องข้ามกำแพงเนี่ยมันคือเอนเตอร์เทนเมนต์ของยุคนี้ของคนไทยใช่ไหม หรือว่าจะมีเอนเตอร์เทนเมนต์ของภาคกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมันก็คือสิ่งที่เราแชร์ร่วมกันของคนในสังคม...” (พิรงรอง รามสูตร, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 ตุลาคม 2565)

เมื่อพฤติกรรมผู้ชมเริ่มมีความโน้มเอียงเข้าไปสู่แพลตฟอร์มออนไลน์เพิ่มมากขึ้น การกำกับดูแลด้านการนำเสนอโดยเฉพาะเนื้อหาจึงอยู่นอกเหนือขอบเขตอำนาจของ กสทช. ที่มีอยู่ในมือ สภาพการแข่งขันของธุรกิจสื่อในประเทศไทยกลายเป็นความยุ่งเหยิงอึงตึ่งนังภายใต้มาตรฐานคนละแบบจากการที่มีกฎหมายบังคับใช้คนละตัว ปัญหาที่ตามมาคือการที่สื่อวิทยุโทรทัศน์โดยส่วนใหญ่มีการพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ของตนเอง หรือการเข้าร่วมกับแพลตฟอร์มออนไลน์เจ้าอื่น ๆ ที่มีอยู่ในตลาดเพื่อนำเสนอรายการหรือเนื้อหาที่ไม่ต้องเซ็นเซอร์หรือถูกตัดออกก่อนนำออกอากาศตามเงื่อนไขของการกำกับดูแล ทำให้ปัจจุบันรายการที่ถูกผลิตเพื่อนำเสนอผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์มักจะมีการจัดทำไว้แบบ 2 ลักษณะด้วยกันคือ ตัดต่อ (Cut) และไม่ตัดต่อ (Uncut) จึงเสมือนสื่อที่ถูกกำกับแบบไม่กำกับ เกิดเป็นช่องว่างที่อาจก่อให้เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเข้าถึงหรือเลือกรับชมสื่อที่มีคุณภาพแตกต่างกัน กลายเป็นปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมที่อาจเพิ่มสูงขึ้นตามมา

การเพิ่มขึ้นของทางเลือกที่คนเพียงบางกลุ่มมีสิทธิ์ได้เลือก ส่งผลทำให้เกิดเป็นสังคมแยกส่วนและมีความเฉพาะกลุ่ม (Niche) มากขึ้นจากการมีจุดร่วมแตกต่างกัน เดิมในยุคที่ทางเลือกมีไม่มากเท่าในยุคสมัยนี้ ช่องว่างและเส้นแบ่งทางสังคมระหว่างกลุ่มชนชั้น (Social Class) รวมถึงชนรุ่น

(Generation) จึงไม่กว้างและชัดเจนมากเท่ายุคปัจจุบัน เมื่อคนกลุ่มหนึ่งยังคงมีทางเลือกในการรับชมสื่อผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นด้วยบรรทัดฐาน (Norm) แบบเดิม ขณะที่คนกลุ่มหนึ่งมีโอกาสได้ก้าวออกไปในที่ที่กว้างขึ้น มีทางเลือกมากขึ้น และสามารถเปรียบเทียบทางเลือกที่ตนเองต้องการได้มากกว่า หลายครั้งจึงทำให้มุมมองและทัศนคติของคนในสังคมแตกต่างกันจนยากที่จะสื่อสาร ซึ่งประเด็นนี้เองทาง กสทช. ก็เคยได้ทำการศึกษาเอาไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 ในเรื่อง พฤติกรรมและแนวโน้มการบริโภคสื่อของไทย โดยหัวข้อในการศึกษาได้มีการกล่าวถึงความเหลื่อมล้ำระหว่างชนรุ่น (Generation Divide) ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงสารสนเทศและความรู้ (Digital Divide) ที่เกิดจากรายได้และการศึกษาเอาไว้ ด้วยปฏิเสธไม่ได้ว่าปัจจัยดังกล่าวคือตัวแปรสำคัญเป็นตัวกำหนดขีดความสามารถในการเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ

“...คนที่ดูสื่อในประเทศไทยมันมีทางเลือกมากกว่าจะดูแค่สื่อในประเทศ มันมีทางเลือกมากขึ้น แต่กลุ่มคนเลือกได้มากขึ้นไม่ใช่ทุกกลุ่ม กลุ่มที่ไปดู Netflix ดู Streaming อื่น ๆ ก็มีฐานรายได้ ฐานความรู้ โดยเฉพาะเรื่องภาษาเนี่ยแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นผมมองว่าการกำกับตรงนี้ถ้าทำได้ดีมันจะเป็นผลดีต่อสังคมไทยในแง่ที่ว่าคอนเท้นท์ที่เป็นของไทยที่ฉายฟรี ทุกคนเข้าถึงได้ก็ต้องค่อย ๆ ทำให้คนไทยได้ Educate ขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ใช่ปล่อยให้ปล่อยกลุ่มคนที่มีทางเลือก Educate ตัวเองขึ้นไป แต่คนที่อยู่ในคอนเท้นท์ฟรีก็แย่งไปเรื่อย ๆ ได้รับข้อมูลอะไรที่มันห่วยขึ้นเรื่อย ๆ แล้วทำให้สังคมไม่มีเสถียรภาพ นึกภาพออกไหม? มันกลายเป็นมีคน 2 กลุ่มที่ทุกวันนี้ก็เป็นนะ แบบว่า เอ้ย เราไม่เข้าใจนะว่ามีคนคิดแบบนี้อยู่เยอะขนาดนี้เลยหรอ ซึ่งมันเป็นความมั่นคงของประเทศ ความมั่นคงของสังคมในแง่ของการลดความขัดแย้ง การพัฒนาคุณภาพประชากร...” (นิธิพันธ์ วิประวิทย์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 เมษายน 2565)

จากประเด็นที่กล่าวไปทั้งหมด เมื่อนำไปผนวกรวมกับประเด็นปัญหาเรื่องความแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม ทุกอย่างมุ่งชี้ไปที่เรื่องของความนิยมในการเปิดรับชมสื่อซึ่งเป็นปัญหาจากการแย่งชิงพื้นที่ทั้งจากทีวีดิจิทัลด้วยกันเอง และระหว่างทีวีดิจิทัลกับสื่อออนไลน์ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ความหวังในการที่จะทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์กลับมาเป็นสื่อกลางเพื่อลดความเหลื่อมล้ำที่เห็นชัดเจนและเกิดช่องว่างที่มากขึ้นจากการเกิดเส้นแบ่งทางสังคมอาจเป็นเรื่องยาก หากยังไม่สามารถให้การแข่งขันของสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นการแข่งขันในการพัฒนาคุณภาพรายการที่น่าเสนอ การนำระบบวัดความนิยมข้ามแพลตฟอร์ม (Cross-Platform Rating) มาใช้ อาจเป็นสารตั้งต้นที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาในเชิงคุณภาพของสื่อวิทยุโทรทัศน์ให้ดีขึ้นในระยะเวลาหนึ่ง จากการช่วยลดความกังวลในแง่ของ

การแข่งขันและรายได้ที่ผู้ผลิตสื่อวิทยุโทรทัศน์รู้สึกเหมือนถูกเอาเปรียบมาโดยตลอด แต่อาจจะไม่ช่วยแก้ไขในระยะยาวได้หากระบบการกำกับดูแลยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้

“...ถ้าระบบการวัด Rating ใหม่มันสะท้อนความเป็นจริงได้มากกว่าระบบเก่า มันจะเป็นแรงจูงใจให้สถานีโทรทัศน์กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะหลีกเลี่ยงหนี้วงวนเก่า ๆ กล้าที่จะทำรายการที่มีประโยชน์ กล้าที่จะทำรายการที่เป็นประโยชน์กับสังคม กล้าที่จะทำรายการที่ไม่ให้เค้าดูถูกว่า เอ ทำไมโทรทัศน์เมืองไทยเนี่ยจึงมีแต่เรื่องเป็นอะไรที่มันไม่พัฒนา อันนี้ก็ถือว่าเป็นก้าวอย่างที่เราคิดว่าตัว Rating ใหม่เนี่ยมันจะสะท้อนความเป็นจริงและทำให้ผู้ประกอบการกล้าลงทุน เช่น รายการทอล์ค มันมีช่วงเวลานิ่งขาวแดง โมดังมาก ทุกช่องก็เสนอขาวแดงโม มันมีช่วงเวลานิ่งรายการทอล์คที่วันนี้เค้าจะเชิญคนมาคุยเรื่องอะไรสักเรื่องที่เป็นประโยชน์กับสังคมอะ เชิญกันมาคุยกันเรื่องการวัดค่าฝุ่นว่าจะแก้ปัญหาเรื่องฝุ่นพิษยังไง ผู้อำนวยการหรือบก.ก็จะบอกว่า เฮ้ย ใครจะมาดูคุณ คุณทำเรื่องแดงโมสิ ไอ้คนนี่ก็ต้องไปหาหมุมที่เกี่ยวข้องกับแดงโมแล้วเชิญคนที่เกี่ยวข้องมาพูด เขาก็ต้องขมขื่นว่าทำไมเขาต้องทำเรื่องนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำไมทุกช่องทำกันหมด แต่ว่า Rating จะเป็นตัวกำหนด...”

(สุภาพ คลีขยาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2565)

4.4 หลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

ในหน่วยการวิเคราะห์สุดท้าย ผู้ศึกษาจะทำการวิเคราะห์ตามกรอบของหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่งการวิเคราะห์ในกรอบนี้จะนำไปสู่การตอบคำถามวิจัยในข้อที่ 3 และ 4 ภายใต้อธิบายว่าธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันมีลักษณะอย่างไรเมื่อวิเคราะห์ตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมาภิบาลสื่อ เพราะเหตุใด และแนวทางในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรเป็นอย่างไร

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า การธรรมาภิบาลสื่อหรือการกำกับดูแลสื่ออย่างมีธรรมาภิบาลนั้นมีจุดเริ่มต้นมาจากคำว่า ธรรมาภิบาล ซึ่ง McQuail (2010) ได้อธิบายไว้เป็นการทั่วไปว่า ธรรมาภิบาลคือการลดความซับซ้อนของลำดับขั้นในการดำเนินงาน และเป็นการเพิ่มความแข็งแกร่งในองค์ประกอบของการกำกับดูแลกันเอง ที่มีวัตถุประสงค์ในการควบคุมผลประโยชน์ทั่วไปรวมทั้งอุตสาหกรรมสื่อ อีกทั้งยังกลายมาเป็นเรื่องที่เป็นที่รับรู้ทั่วไปในบริบท

ของการสื่อสาร (Communication) และสื่อ (Media) แต่เป็นไปด้วยวัตถุประสงค์ที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งในทัศนะของนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์จะมีการยอมรับต่อการรับรู้ในประเด็นนี้ว่าเป็นเรื่องของนโยบายสาธารณะไม่ว่าจะในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่างกันก็ตาม ด้วยองค์ประกอบของคุณลักษณะสามประการ ได้แก่ การมีวิธีที่หลากหลาย (Multimethod) การมีหลายตัวแสดง (Multiactor) และการมีหลายระดับ (Multilevel) (Ginosar, 2013) ในที่นี้อาจตีความได้ถึงหลักการของธรรมาภิบาลที่จะต้องประกอบไปด้วยความหลากหลายขององค์ประกอบ ทั้งในแง่ของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของสังคมในการออกนโยบาย อันจะต้องคำนึงถึงการได้ประโยชน์และการเสียประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน โดยวิธีการที่ใช้ควรจะต้องเป็นไปอย่างหลากหลายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งการจัดสรรระดับของนโยบายให้มีความสอดคล้องกันในแต่ละกลุ่มเพื่อส่งเสริมให้การนำไปปฏิบัติหรือยังคับใช้จะไม่ทำให้มีผู้ใดในสังคมที่ถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง ซึ่งจะทำให้สังคมสามารถพัฒนาหรือเดินต่อไปข้างหน้าได้อย่างพร้อมเพรียงกันอย่างมีประสิทธิภาพ

การที่จะผลักดันให้การธรรมาภิบาลสื่อสามารถรุดหน้าไปได้ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Core holders of stakes) จะต้องได้รับการประเมินในเรื่องของอำนาจ (Power) ความชอบธรรม (Legitimacy) และความเร่งด่วน (Urgency) ก่อน และเมื่อได้ผู้เล่นหลัก (Key players) แล้ว การเจรจาในเรื่องของลำดับผลประโยชน์ร่วมกันและผลประโยชน์ที่มีความขัดแย้งกันจึงจะสามารถเปิดเผยได้ ซึ่งแนวคิดนี้มีความน่าสนใจเป็นพิเศษสำหรับอุตสาหกรรมสื่อ เนื่องจากกลุ่มบริษัทและองค์กรต่าง ๆ ในสาขานี้ ทั้งภาครัฐ (Publicly Owned) และภาคเอกชน (Private Owned) มีแนวโน้มที่จะถูกจับตาจากกลุ่มคนภายนอกจำนวนมากและหลากหลาย จนสามารถกลายเป็นกระแสดังค์ที่เป็นได้ทั้งพลังส่งเสริมให้เกิดการร่วมมือ (Collaboration) การไกล่เกลี่ย (Mediation) การบีบบังคับ (Coercion) และการโค่นล้ม (Subversion) (Andriof et al., 2002 อ้างถึงใน Lund, 2016) ขณะเดียวกัน ภาคประชาสังคม (Civil Society) เองก็มีบรรทัดฐานอื่น ทั้งยังมีความกว้างขวาง โดยหนึ่งในนั้นได้รวมความต้องการให้องค์การสื่อมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) ทั้งในสิ่งที่ได้กระทำ (What They Do) และในสิ่งที่ล้มเหลวในการกระทำ (fail to do) ภายใต้กรอบของ “อิสรภาพที่พึงได้รับ” (Merited Autonomy) และด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้องค์การสื่อมีความจำเป็นจะต้องเข้าร่วมในการเสวนา (Dialogued) ได้ว่าที่ (Debate) และมักจะเกิดความขัดแย้งกัน (Disagreement) ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (Varied Stakeholders) และโดยทั่วไปจำเป็นต้องมีการกำหนดระบอบการกำกับดูแลกันเองขึ้นมาตามปรากฏตามระเบียบคู่มือ (Code of Conduct) พันธกิจ

(Mission Statements) และข้อบัญญัติ (Canons) ที่จารีกรกรอบการปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ (Professional Ethic) (Lund, 2016)

ในการวิเคราะห์ตามลำดับหัวข้อที่ผ่านมา เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐอย่าง กสทช. องค์การผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ องค์การสื่อ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ภาคประชาสังคมและประชาชน ซึ่งในมิติแห่งอำนาจ กสทช. คือผู้ครองอำนาจสูงสุด อีกทั้งยังมีความชอบธรรมด้วยกฎหมาย ขณะที่ความเร่งด่วนเป็นขององค์การสื่อที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการลงทุนในการประมูลคลื่นความถี่ ประเด็นที่เกิดขึ้นในทางการเมือง กอปรกับการถูกรุกรานทางดิจิทัล จนทำให้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ กสทช. ต้องเข้ามาดูแลเพื่อให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังสามารถดำเนินต่อไปได้ ดังนั้น การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยภายใต้บริบทที่ผ่านมามีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นตัวแสดงหลักอยู่เพียงสองตัวแสดง ในขณะที่กลุ่มอื่นเป็นประหนึ่งเพียงตัวประกอบ แม้จะมีกระแสความกดดันจากพลังที่ถูกแสดงในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ แต่ยังไม่มีการถูกนับรวมเข้าไปในระบบของการกำกับดูแล ซึ่งประเด็นเรื่องของความรับผิดชอบของสื่อต่อสังคมและแนวทางปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่เสมอ กระแสกดดันให้เกิดการพิจารณาเรื่องของการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพ เท่าทันยุคสมัย และลดการเพิ่มระยะห่างของปัญหาความเหลื่อมล้ำ โดยนำเอาหลักการธรรมาภิบาลสื่อมาใช้ในการพิจารณาภายใต้บริบทของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทย

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้นำตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators) จัดทำขึ้นโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2008) ซึ่งเล็งเห็นถึงความสำคัญในบทบาทของสื่อที่มีต่อสังคมประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นตัวแสดงของเสรีภาพในการแสดงออกด้วยความเป็นอิสระอันเป็นหนึ่งในหลักการที่สำคัญของประชาธิปไตย แต่ความอิสระเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอสำหรับเสริมสร้างธรรมาภิบาลให้เข้มแข็ง และมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องเข้ามาแทรกแซงเพื่อส่งเสริมให้มีสภาพแวดล้อมของสื่อที่มีเสรีภาพในการแสดงออก จึงเกิดเป็นตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อฉบับนี้ขึ้นมา โดยตัวชี้วัดนี้ถูกจัดทำขึ้นภายใต้ธรรมนูญยูเนสโก (UNESCO Constitution) ในการส่งเสริมด้านการพัฒนาสื่อตามจุดมุ่งหมายของโครงการนานาชาติเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล โดยการสนับสนุนการเข้าถึงอย่างทั่วถึงและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความรู้ผ่านการเสริมสร้างศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่กำลังเปลี่ยน

ผ่านในด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์และสื่อสิ่งพิมพ์ ในการชีวิตคุณภาพสื่อทุกประเภท ตั้งแต่สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อโทรคมนาคม และสื่อออนไลน์หรือสื่อใหม่ แต่การศึกษาในครั้งนี้จะให้ความสำคัญเฉพาะในส่วนที่เป็นสื่อวิทยุโทรทัศน์เพียงเท่านั้น โดยผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรการศึกษาในเรื่องของหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจำนวน 5 ตัวแปรตามกรอบการวิจัยจากการสังเคราะห์เอาประเด็นศึกษาที่ทางยูเนสโกกำหนดเอาไว้เพื่อให้สื่อสามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ เสรีภาพและความหลากหลาย ความโปร่งใสและเท่าเทียม ความเป็นสาธารณะ การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ และศักยภาพโครงสร้างพื้นฐาน โดยสามารถอธิบายผลการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

4.4.1 เสรีภาพและความหลากหลาย

เสรีภาพและความหลากหลาย คือการที่สื่อจะต้องได้รับการประกันในกฎหมายและได้รับการเคารพในทางปฏิบัติทั้งในด้านเสรีภาพการแสดงออก สิทธิในข้อมูลข่าวสาร ความเป็นอิสระ การปกป้องแหล่งข่าว และการมีส่วนร่วมขององค์กรสาธารณะและองค์การประชาสังคมในการกำหนดนโยบายสาธารณะด้านสื่อ สามารถสร้างความมั่นใจได้ว่าสื่อจะนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพและหลากหลาย มีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองหรือทางธุรกิจ มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องส่งเสริมเสรีภาพในการแสดงออกถึงความหลากหลาย ไม่ผูกฟัฟฝ่ายใดและการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารต้องทำได้อย่างเสรี และประชาชนจะต้องสามารถตรวจสอบการทำงานขององค์กรได้ โดยผ่านฝ่ายนิติบัญญัติ (UNESCO, 2008)

กรอบด้านกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพและความหลากหลาย เมื่อพิจารณาจากกฎหมายที่มีความเป็นปัจจุบัน พบว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี 2560 มีการกล่าวถึงเรื่องสิทธิและเสรีภาพไว้ในหมวดที่ 3 ว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย โดยมีมาตราหลักที่สำคัญ ได้แก่ มาตรา 25 มาตรา 34 และมาตรา 35 และมีการกล่าวถึงประเด็นเรื่องสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลอยู่ในมาตรา 60 โดยในแต่ละมาตรามีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

มาตรา 25 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะกระทำนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่การ

ใช้สิทธิหรือเสรีภาพเช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้”

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำ ความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา 34 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น

มาตรา 35 บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใด ๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และภารกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย

มาตรา 60 รัฐต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ เพื่อใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชน

การจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง ไม่ใช่จะใช้เพื่อส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และโทรคมนาคม หรือเพื่อประโยชน์อื่นใด ต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะ รวมตลอดทั้งการให้ประชาชนมีส่วนร่วมได้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่ด้วย ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ

รัฐต้องจัดให้มีองค์การของรัฐที่มีความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อรับผิดชอบและกำกับกำกับการดำเนินการเกี่ยวกับคลื่นความถี่ให้เป็นไปตามวรรคสอง ในการนี้ องค์การดังกล่าวต้องจัดให้มีมาตรการป้องกันมิให้มีการแสวงหาผลประโยชน์จากผู้บริโภคโดยไม่เป็นธรรมหรือสร้างภาระแก่ผู้บริโภคเกินความจำเป็น ป้องกันมิให้คลื่นความถี่รบกวนกัน รวมตลอดทั้งป้องกันการกระทำที่มีผลเป็นการขัดขวางเสรีภาพในการรับรู้หรือปิดกั้นการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตามความจริงของประชาชน และป้องกันมิให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่โดยไม่คำนึงถึงสิทธิของประชาชนทั่วไป รวมตลอดทั้งการกำหนดสัดส่วนขึ้นต่อผู้ใช้ประโยชน์จากคลื่นความถี่จะต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ ตามกฎหมายบัญญัติ

แม้จะมีการบัญญัติถึงประเด็นในเรื่องของสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างชัดเจนทางกฎหมาย แต่การบัญญัติกฎหมายที่มีคำนิยามกว้างเกินไปหรือนิยามไว้ไม่ดีก็กระทบบทลงโทษที่สูงเกินไป อาจส่งผลให้เกิดประเด็นปัญหาด้านการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออก เนื่องจากประชาชนอาจไม่กล้าแสดงความคิดเห็นและสื่ออาจเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเอง โดยในมาตรา 25 และมาตรา 34 มีความตอนหนึ่งที่อาจดูดีได้กว้างขวางจนกระทบต่อเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ ได้แก่ “ความมั่นคงของรัฐ” “ความสงบเรียบร้อย” และ “ศีลธรรมอันดี” ซึ่งเป็นการนิยามโดยกว้าง และไม่มีข้อกำหนดที่เป็นมาตรฐานในการกำหนดโทษดังกล่าว ทั้งหมดขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและการตีความของชั้นอัยการหรือชั้นศาล สอดคล้องกับ UNESCO (2008) ที่กล่าวว่า การจำกัดความในกฎหมายเช่นที่กล่าวมาอาจเป็นการเปิดโอกาสให้รัฐมนตรีใช้ดุลยพินิจอย่างกว้างขวางในการจำกัดการทำงานของสื่อทำให้เกิดการตีความแบบกลับปัดกลับตามอัธยาศัย ซึ่งบางครั้งบทบัญญัติเหล่านี้ก่อให้เกิดความสับสนและทำให้เจ้าหน้าที่นำไปใช้ในทางที่ผิดได้มากขึ้น ดังนั้น จึงควรจำกัดไว้ในขอบเขตที่แคบที่สุดเท่าที่จะแคบได้เพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์สาธารณะ โดยทำให้เกิดการลดทอนเสรีภาพในการแสดงออกน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

“...คำที่เป็นปัญหาที่สุดก็คือเอนิยามว่าความมั่นคงเข้าไปอยู่ในทั้งหมด มันทำให้ตีความผิดไปหมดเลยว่าส่วนไหนคือความมั่นคงของรัฐ ส่วนไหนคือเสรีภาพสื่อ...” (ณัฐวุฒิ อุปะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 สิงหาคม 2565)

การเซ็นเซอร์ อาจเกิดขึ้นได้ในพฤติการณ์บางอย่าง เช่น การคุกคามที่กำลังจะเกิดขึ้นต่อผลประโยชน์หลักของชาติ แต่จะต้องทำให้เกิดการลดทอนเสรีภาพในการแสดงออกใด ๆ อย่างน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอข่าวสาร เนื่องจากข่าวเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเก็บไว้ได้นาน หากมีการทำให้สื่อต้องเกิดความล่าช้าในการเผยแพร่ข่าวก็จะถือว่าเป็นการลดทอนเสรีภาพในการแสดงออกอย่างรุนแรง (UNESCO, 2008) ซึ่งที่ผ่านมามีกฎหมายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเซ็นเซอร์สื่อวิทยุโทรทัศน์ถูกยกเลิกไปแล้วนับตั้งแต่ยุคของกษ. (พ.ศ. 2535 – 2540) ที่ได้มีการยกเลิกการตรวจสอบและเซ็นเซอร์เนื้อหาโดยหน่วยงานกลางอย่างกบว. และปล่อยให้สถานีโทรทัศน์พิจารณากันเอง ความเป็นอิสระภายใต้การจำกัดความของการนิยามโดยกว้างในกฎหมาย ส่งผลทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทยพยายามหลีกเลี่ยงการนำเสนอประเด็นที่เสี่ยงต่อถูกตีความในมิตินัยที่เกี่ยวกับ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ประสบกับปัญหาด้านการนำเสนอที่ขาดความหลากหลายจากการกดทับเสรีภาพด้วยการนิยามความโดยกว้างอันส่งผลต่อการตีความ

“...ความหลากหลายเนี่ยมันสะท้อนว่าสื่อเรามีเสรีภาพมากขนาดไหน เราจะพบว่าแปดปีที่ผ่านมานี้เสรีภาพของสื่อค่อนข้างจำกัด สื่ออยู่ภายใต้ความกลัวอิทธิพลของอำนาจนิยมที่มันฝังลึกมากในสังคมไทย คือสังคมไทยเนี่ยสถาบันทหารบทบาทสูงมากนะต่อการกำหนดทิศทางทางการเมือง ซึ่งมันจะไม่เหมือนกับประเทศเสรีประชาธิปไตยทั่วไปที่แบบทหารจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย เพราะฉะนั้นการเมืองมันเป็นเรื่องประชาชนจริงๆ ประชาชนจะแสดงออกทางการเมืองในลักษณะแบบไหนสื่อต้องมีพื้นที่ให้...” (ชนคดีทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

“...ถ้าพูดถึงระหว่างปัจจุบันกับสมัยก่อนเราก็ยังมองว่าทุกอย่างยังคงเป็นแพทเทิร์น แค่ว่าขยับขึ้นมานิดหน่อยแต่มันไม่ได้เปลี่ยนไปจากเดิมสักเท่าไร พูดยาก ๆ ก็เป็นแพทเทิร์นที่ถืออุปแพทเทิร์นกัน ถ้ามีสำนักหนึ่งทำแบบนี้สำนัก ที่เหลือก็จะทำตามแค่ทำให้ แตกต่างกันออกไปนิดนึง อาจจะเกิดจากขอบเขตของสื่อบ้านเราเพราะว่ามันแตกต่างมากไม่ได้ อาจจะติดในเรื่องของ พ.ร.บ. ที่เข้ามาควบคุม พอจะหันไปทางซ้ายก็ไม่ได้ ทำแบบนี้ก็ไม่ได้นะ ผิด จริง ๆ อนาคตก็ยากดิ้นรน ไม่ได้ต่างกัน ในความรู้สึก เรา แต่มันแค่มีความทันสมัย เข้ามาสอดแทรก...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

นอกจากประเด็นเรื่องของการตีความในมิติทางกฎหมายและปัจจัยในทางการเมืองแล้ว ข้อจำกัดทางด้านธุรกิจก็ทำให้ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายด้วยเช่นกัน การพัฒนาทางเทคโนโลยีจากอนาคตสู่ดิจิทัลที่ทำให้ประชาชนมีทางเลือกในการรับชมสื่อวิทยุโทรทัศน์ในระบบฟรีทีวีจากจำนวนช่องที่เพิ่มมากขึ้น แต่ในความเป็นจริงกลับไม่ได้ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความหลากหลายเหล่านั้น

“...ฟรีทีวีนะ รู้สึกว่าความหลากหลายต่ำมากเดี๋ยวนี้ คือเคยยังยืนยัน รู้สึกว่าเมื่อก่อนมันมี Content ที่หลากหลายมากกว่านี้ คุณเปิดทีวีมา ไม่มีแล้วนะรายการเด็กเยอะ ๆ เหมือน 30 ปีที่แล้ว ความหลากหลายมันสำคัญมากนะ ทำให้เราเรียนรู้ความต่างของคน ของวิถีชีวิต มันอาจจะไม่ใช่ 100% ตราบใดที่มันเป็นรายการทีวีมันมีการ Craft อะไรขึ้นมาอยู่แล้ว แต่ว่าอย่างน้อยเราได้เห็น เรียกว่ายังใกล้เคียง 50% ของความแตกต่างนั้นมั้ง ทำให้เรามีไอเดีย อ้อ มันมีอย่างนี้อยู่ สมมติมันเปิดรับเรื่องใหม่ ๆ เกรงใจรู้สึกว่าเดี๋ยวนี้สิ่งเหล่านี้มันหายไป...” (การะเกด นรเศรษฐาภรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2565)

“...รายการเด็กที่ไม่ได้ทำให้ดูเป็นเด็ก รายการเด็กที่โตไปพร้อมกับเด็กได้ ไม่มี เด็วนี้อะ เข้าใจใช่ปะ เด็กมันก็ไปดู Youtube นึกออกปะ รายการที่เป็นเพื่อนกับเด็ก ไม่มี สมัยที่มีเจ้า ขุนทอง นั่นคือเราโตมาด้วยกันนะ แต่ลองไปถามเด็กเด็วนี้ดิ โตมากับอะไร ไม่มีนะ เอ็งโตมากับเทเลทัปบี้มั้ง รายการเด็ก สารคดี กีฬา ทุกอย่างที่เราได้ไปไม่ใช่เล่าให้มันเป็นมุมเดียว ซีเรียส เด็กก็ต้องเด็กเลย กีฬาก็กีฬาสุด ๆ กีฬาต้องถ่ายทอดการแข่งขันมากกว่านี้ เห็นไหมว่าซีเกมส์ไม่มีใครดูเลยนะครั้งที่ผ่านๆ มา เพราะคุณไม่ให้ความสนใจกันอย่างจริงจัง เมื่อก่อนนะ การที่มีทีมชาติ ซีเกมส์ วอลเลย์บอล อะไรพวกนี้คือแม่ทัพแห่งชาตินะ กีฬาคือสงครามอย่างหนึ่ง สึกแห่งศักดิ์ศรีของประเทศแต่ละประเทศ ส่วนนางงามมันมีมาตลอด ที่เห็นมาตั้งแต่เกิด แต่มันมีกระแสเพราะคนเล่นโซเชียล ภาพลักษณ์ความสวยงามมันจับต้องง่าย นึกออกปะ แต่เราต้องเป็นรายการที่ทำให้คนค้นหาพรสวรรค์ตัวเองได้ด้วยดิ ไม่ใช่อะอะจะไปเป็นนางงาม อะอะจะไปเป็นนางแบบ อะอะจะไปเป็นนักร้อง รายการร้องเพลงเต็มไปหมดเลย แล้วรายการที่เด็กจะรู้ว่าฝันของตัวเองจริง ๆ คืออะไร ไม่มี เข้าใจใช่ปะ วัยรุ่นกำลังสับสนเลยว่าเรียนอะไรดี เรียนนี้แล้วจะไปบอกพ่ออย่างไร รายการอะไรที่พ่อกับแม่และเด็กจะดูไปด้วยกัน กีฬา สารคดี รายการเด็ก รายการข่าว นี่แหละที่ควรจะมีพื้นที่...” (ศิริเอทิฟและโปรดิเวเซอร์รายการโทรทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2565)

“...ทุกวันนี้สื่อประเทศไทยมันจะขายข่าวอย่างเดียวช่องหลัก ความรู้อื่นแทบจะไม่มีเลย อย่างเรื่องการเกษตรมีไม่กี่ช่องแล้วก็เป็นเวลาดีดึก ดีห้า มันก็ลักษณะนี้ ยกตัวอย่าง ช่อง 23 จะเป็นเกี่ยวกับเรื่องเกมโชว์ เด็วนี้มาขายข่าวเป็นหลักเหมือนกันนะ พูดถึงแทบทุกเวลาเลย ลองเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนนะ นี่แหละพูดถึงทุกวันนี้การแข่งขันคือขายข่าวอย่างเดียว...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen X, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 กุมภาพันธ์ 2566)

“...มันไม่ค่อยมีความหลากหลายเท่าไรหรอก ก็อย่างเช่นแนวอีสาน ไม่ค่อยเห็นรายการทีวีอื่นกับแนวอื่นเท่าไรมันก็เลยเบื่อไม่ค่อยมีอะไรน่าสนใจเลย มันซ้ำ มันไม่มีแนวอื่นเลย...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Z, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มีนาคม 2566)

4.4.2 ความโปร่งใสและเท่าเทียม

ความโปร่งใสและความเท่าเทียม คือการที่รัฐจะต้องป้องกันไม่ให้มีการกระจุกตัวของความเป็นเจ้าของอย่างไม่เหมาะสม และต้องส่งเสริมให้มีจำนวนสื่อที่หลากหลายอย่างเพียงพอ ควร

จัดให้มีกฎหมายที่เป็นมาตรฐานเฉพาะ การขอใบอนุญาตอาจให้โดยพิจารณาจากคุณสมบัติ การจับฉลาก หรือวิธีการประมูล นับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีการใช้ระบบการออกอากาศมาเป็นระบบทีวีดิจิทัลในเดือนเมษายน พ.ศ. 2557 กสทช. ได้มีความพยายามในการที่จะส่งเสริมให้เกิดจำนวนสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดการแข่งขันทางด้านคุณภาพ และทำให้ประชาชนมีโอกาสในการเลือกรับชมรายการได้มากขึ้นโดยไม่ต้องเสียค่าบริการ โดย กสทช. ได้มีการกำหนดให้พิจารณาการอนุญาตใช้คลื่นความถี่ด้วยวิธีการประมูลซึ่งเป็นแนวทางที่ยูเนสโกเห็นว่าไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาความเป็นพหุนิยมของสื่อ เนื่องจากจะทำให้ผู้ยื่นประมูลที่มีแหล่งเงินทุนมากที่สุดมักจะชนะการประมูล (UNESCO, 2008) ซึ่งผลพวงจากการประมูลที่เกิดขึ้นแม้จะไม่มีประเด็นปัญหาออกมาอย่างเป็นรูปธรรมสำหรับกรณีความได้เปรียบในการยื่นประมูลจากกลุ่มผู้มีทุนมากตามที่ยูเนสโกตั้งข้อสังเกต แต่ผลกระทบที่เกิดจากปัญหาในทางเศรษฐศาสตร์การเมืองกลับเป็นข้อที่ทำให้เกิดความได้เปรียบกันทางแข่งขันด้านคุณภาพ เนื่องจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ครอบครองโดยเจ้าของทุนขนาดใหญ่มีความสามารถในการอุดหนุนเงิน (Subsidize) โดยการหมุนเวียน (Rotate) งบประมาณจากส่วนธุรกิจอื่นมาสนับสนุนหรือพุงในส่วนของธุรกิจสื่อเพื่อให้สามารถคงคุณภาพอยู่ได้ ขณะที่กลุ่มสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ครอบครองโดยเจ้าของทุนขนาดกลางยังต้องอาศัยระดับความนิยม (Rating) เป็นพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจ จึงทำให้กลายเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพจากปัจจัยทางการตลาด

“...สื่อไทยเนี่ยมันไม่ได้อยู่ในมือทุนใหญ่มากนัก หรือแม้จะมีทุนใหญ่เนี่ยก็เป็นทุนใหญ่ที่ค่อนข้างจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ผมจะได้รายตัว เช่น ของ CP เนี่ย เขาเป็นทุนใหญ่เกินกว่าที่จะมายุ่งกับการเมืองละ ทุนอย่าง CP เนี่ยเป็นทุนใหญ่มาก คือสื่อที่มันถูกทุนใหญ่ครอบครองก็ค่อนข้างจะเป็นทุนที่มีธรรมชาติบิดเบี้ยว อย่าง TNN 24 หรือแม้แต่ช่องดาวเทียมของเขาเนี่ย ผมพูดได้เลยนะเพราะผมนั่งกำกับผังเนื้อหา ใบอนุญาตโทรทัศน์ แล้วก็คุ้มครองผู้บริโภค ผมนั่งสามที่เนี่ย ทุนใหญ่อย่าง CP เนี่ยมีธรรมชาติมากกับเรื่องสื่อ เขาไม่เคยรายงานข่าวตาม Marketing เลย ไม่เคยรายงานข่าวตามการตลาดเลย คือเขาไม่โฆษณาเลอะเทอะ ไม่ค่อยมีอะ ไม่มี Product Placement เนื้อหาที่ไม่อิงการเมืองฝ่ายใด นี่ก็ตัวอย่างทุนที่เราโชคดีที่มีทุนใหญ่อย่าง CP เป็นเจ้าของช่อง ทุนใหญ่อีกทุนนึงก็จะเป็นหอประเสริฐตัวอย่าง อันนี้ก็จะคล้าย CP เนื่องจากเขามีกิจการใหญ่มากเพราะฉะนั้นเขาเป็นหอเก่าเนี่ย เวลาผมกำกับไอ้เรื่องโฆษณาเขาเถื่อน โฆษณาเกินความจริงอะ ผมจะเจอว่าช่อง 36 เนี่ย คนข้างในเขาพูดกันเลยว่าเวลาประชุมหอประเสริฐแกตั้งว่าห้ามโฆษณาแบบนี้ พวกลูกน้องฝ่ายโทรทัศน์ก็จะบอกว่า โห้ย ถ้าไม่ทำอย่างคนอื่นเขาบ้างเนี่ยเราจะ

ขาดทุน แกลมว่าปีนึ่งเท่าไร สมมติปีนึ่งร้อยล้าน แกล้หันมาสั่งทางโรงพยาบาลเนี่ย เฮ้ย Subsidy เข้าไป แต่เนื่อหาต้องเป๊ะ นึกออกปะ อันนี้คือคนที่ครอบครองเนี่ยแม่จะเป็นทุนใหญ่แต่เผอิญคุณโชคดี ลื้อที่ย่อมลงมาเป็นทุนกลาง ๆ ลื้อทั้งหมดเนี่ยเผอิญมันไม่เดินตามแนวที่ผมบอก ทุน การเมือง และลื้อ ลื้อเมืองไทยเนี่ยมันไม่ได้มีทุนใหญ่เป็นเจ้าของมากนักเพราะมันไม่เล่นการเมือง ต่อไปก็เป็นทุนกลาง ๆ เช่น ช่องแกรมมี่ ช่องอาร์เอส ช่องวัน ช่องไทยรัฐ ช่อง 34 อมรินทร์ คนพวกนี้เนี่ย คุณอยู่ในวงการลื้อเหมือนกันเนี่ยคุณก็ต้องรู้ว่าพวกนี้เขาก็ไม่เหมือนทุนใหญ่ เพราะเขาไม่มีเงิน Subsidy เยอะ เขาเลยต้องเอาตัวรอด...” (อดีต กสทช., การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 มิถุนายน 2565)

“... ระบบ Rating ที่เราทำกันมาในอดีตเนี่ยเป็นระบบที่มีปัญหาและไม่สะท้อนภาพความเป็นจริง ตอนนั้น Rating เนี่ยสู้กันอยู่ 2 ช่อง ช่อง 3 กับ ช่อง 7 ตอนนั้นระบบ Rating เขาวัดกันโดยมีกล่องวัด Rating ประมาณ 2,000 กล่อง เอาไปติดไว้กับโทรทัศน์ในบ้าน ใครมี 2 เครื่อง ในห้องนอน ในห้องรับแขก ก็ไปติดเพื่อจะเก็บข้อมูลว่าในช่วงเวลานั้นเนี่ยคนดูรายการอะไร ช่วงเวลานั้นตรงกับรายการอะไร คนดูรายการอะไรมันก็เป็นผลให้ Rating ตัวนี้มันมาเป็นตัวกำกับให้รายการโทรทัศน์ทำรายการในสิ่งที่มี Rating กล่องเหล่านั้นส่วนใหญ่นะ ถ้าไปดูจะไม่มีไปตั้งไว้ในบ้านมีรั้ว เกือบจะไม่มี เพราะไม่มีใครที่จะยอมให้บริษัทเอากล่องไปติดแล้วอาทิตย์นึงไปเปลี่ยนทีนึง เข้าไปในห้องเขา เขาไม่ยินยอม การตั้งกล่องวัด Rating จึงไปตั้งได้อยู่ในที่ โทษละอะ บ้านที่อยู่ในชุมชนแออัดและให้ดังก์ รุ้สึกจะปีละ 1,000 บาท แต่ขอเข้าไปเปลี่ยนทุกสัปดาห์หรือสองสัปดาห์ หรือหนึ่งเดือนก็แล้วแต่ ผลก็คือว่าคนที่เป็นตัววัดว่าดูรายการอะไร ชอบดูรายการอะไร คือชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนแออัด เขาทำงานเหนื่อยมาทั้งวัน เขาไม่มาฟังรายการอะไรที่เป็นสาระมีประโยชน์ ต่อให้มีประโยชน์มาก มีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม มีประโยชน์ต่อลูกหลาน มีประโยชน์ต่อประเทศชาติ ลงทุนกันแพง ๆ ก็ไม่สนใจ แต่เขาเลือกดูทีวีโดยทีวีเป็นสันทนาการ เขาทำงานเหนื่อยมาทั้งวันเขาอยากดูละคร ละครที่เราเรียกกันว่าละครน้ำเน่าด้วยนะ ละครน้ำดีเนี่ยได้ แต่ว่า Rating ก็ไม่ขึ้น ก็เป็นละครน้ำเน่า ฉะนั้น สมัยก่อนเนี่ย แค่เปิดตัวละคร แค่วันเปิดตัวนะ เอาคาราเดาเรอมาหมดโฆษณาเต็มแล้ว ต้องจองกันอะ ทั้งช่อง 3 ช่อง 7 เพราะถื่อนี่คือชุมทรัพย์ของรายการโทรทัศน์ ก็สู้กันโดย Rating ตอนหลังก็มามีพวกรายการตลก พวกทอล์คโชว์อะไรพวกนี้แข่งขึ้นมา รายการข่าวก็คล้ายกันคือเป็นทอล์คโชว์ เป็นโชว์ข่าว ไม่ใช่รายการข่าวที่มีเนื้อหา...” (สุภาพ คลีขจาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2565)

ปรากฏการณ์ที่ระบบดิจิทัลสมัยใหม่ได้พัฒนาขึ้นในการบรรจุข้อมูลข่าวสารและการที่เนื้อหาหนึ่ง ๆ สามารถส่งได้หลายวิธีคือสิ่งที่ท้าทายระบบการกำกับดูแลแบบดั้งเดิมที่มีมาตั้งแต่ยุคอนาล็อก แม้ว่าระบบดิจิทัลจะทำให้มีคลื่นความถี่ที่จะใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่การกำกับดูแลก็ยังจำเป็นที่จะต้องทำเพื่อให้แน่ใจว่าประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างเท่าเทียมกัน และสื่อยังคงมีความหลากหลายของความเป็นเจ้าของและเนื้อหา (UNESCO, 2008) การพัฒนาทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันทำให้หน่วยงานภาครัฐควรเร่งหาวิธีในการกำกับดูแลที่สอดคล้องกับยุคสมัยอย่างเร่งด่วน เพื่อให้มั่นใจว่าช่องโหว่ที่เกิดขึ้นระหว่างการพัฒนาไม่ได้ขยายออกเป็นวงกว้างจนกลายเป็นความเหลื่อมล้ำทางสังคม จากการที่มีประชาชนกลุ่มหนึ่งสามารถเลือกชมในสิ่งที่ตนสนใจได้จากหลากหลายแพลตฟอร์ม แต่ขณะเดียวกันคนอีกกลุ่มสามารถรับชมได้เพียงเท่าที่รัฐมีบริการให้เนื่องจากขีดจำกัดทางความสามารถในการเข้าถึงสื่อประเภทอื่น ๆ อาจจะเป็นได้ทั้งในมิติด้านความครอบคลุมของโครงสร้างพื้นฐานอย่างอินเทอร์เน็ต เศรษฐกิจทางสังคม หรืออาจด้วยปัจจัยแฝงซ่อนเร้นอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่มีทางเลือกในการรับชม

“...มันอาจจะต้องแยกกัน ถ้าในกรณีที่เป็นโทรทัศน์เนี่ย มันจะเป็นคน ในกลุ่มที่เหมือนจะเรียกว่า ‘ไกลปืนเที่ยง’ ก็ได้ เพราะในบางที่ Internet ก็ยังไม่ได้ Support คนกลุ่มนี้เต็มๆ ในการที่เขาจะหา หาข้อมูล แต่ถ้าเป็นอย่าง พวกเราหรือกลุ่มคนที่ทำงานอยู่ในเมืองก็ไม่รู้...” (ตัวแทนกลุ่ม Gen Y, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 กุมภาพันธ์ 2566)

ความพยายามต่อสู้ในเรื่องของอัตราต้นทุนการผลิตกับการคืนทุนเอาตัวรอดในการแสวงหารายได้ของสื่อยังคงเป็นปัญหา ขณะที่สื่อออนไลน์มีต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่า ความคาดหวังในเรื่องของคุณภาพและมาตรฐานในการนำเสนอมีน้อยกว่าจึงทำให้ขอบเขตของการกำหนดเนื้อหาเป็นไปได้อย่างกว้างขวางและหลากหลาย ขณะที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีการลงทุนในเม็ดเงินที่สูงคืออุปสรรค ด้วยธรรมชาติของการทำธุรกิจที่จะต้องมีการประเมินจนสามารถสร้างความมั่นใจได้ในระดับหนึ่งว่าการลงทุนไปต้องไม่สูญเปล่า กอปรกับความไม่ประสบความสำเร็จของทีวีดิจิทัลทำให้ผู้ประกอบการหลายรายไม่กล้าที่จะเสี่ยง

“...เราต้องมองนิดนึงว่าช่องหลักก็มีต้นทุน ไม่ว่าจะเป็นคลื่นที่ประมูลไป ค่าคน ค่าโปรดิวเซอร์ ค่าอุปกรณ์ เขามีต้นทุนที่สูงมากเลย ดังนั้น รายการที่เป็นประโยชน์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ชีวิตความเป็นอยู่ เกี่ยวกับภูมิภาค เกี่ยวกับจังหวัดเขาเนี่ย เขาก็ไม่สามารถเอามาออกอากาศได้ เพราะว่ามันเป็นช่องรายการที่มันไม่สามารถเรียกเรียก Rating และ

โฆษณาได้ ... เราไม่สามารถเข้าไปกำกับหรือบังคับของช่องหลักได้หรือว่าคุณจะต้องออกรายการที่เป็นประโยชน์ เคยเห็นช่อง ALTV ไหม ช่องสอนหนังสืออะ มีตั้ง 12 ช่อง ยังออกอากาศผ่านช่องปกติไม่ได้เลย คนก็ต้องไปดูผ่าน ALTV และเป็นช่องนั้นแหละ ช่วงเรียนออนไลน์เนี่ยมีประโยชน์ไหมล่ะ แล้วคนเลือกเปิดไปดูไหมล่ะ...” (ณัฐนนท์ ลิ้มตระกูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565)

แม้ว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังคงได้รับพื้นที่ความสนใจของประชาชนอยู่ในแง่ของการนำเสนอประเด็นที่มีความสำคัญ เนื่องจากยังคงมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับหนึ่งจากระบบการกำกับดูแลที่เข้มข้นกว่าสื่อออนไลน์ แต่การกำกับดูแลในมาตรฐานของความเป็นโทรทัศน์ก็ทำให้เกิดช่องโหว่จากกระแสของการได้รับความสนใจ ด้วยความที่หน่วยงานกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยมักมีรูปแบบการดำเนินงานเชิงรับมากกว่าเชิงรุก ดังนั้น เมื่อไรก็ตามที่สื่อไหนถูกจับจ้องมาก ๆ และเกิดประเด็นในทางลบมากกว่าทางบวก อาจทำให้กลายเป็นการเลือกปฏิบัติสู่ปัญหาการกำกับดูแลที่ไม่เท่าเทียม

“...ถ้าเป็นเรื่องของข่าวยังงั้นก็ต้องนำเสนออยู่ในสื่อหลักอยู่ส่วนหนึ่งแหละ เพราะว่าในสื่อหลักมันมีความน่าเชื่อถือถูกไหมครับ โอเค เราอาจจะมีข่าวออนไลน์ แต่ข่าวออนไลน์บวกกับสื่อหลักไปด้วย มันจะมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น แล้วมันก็มีการจัดการมากกว่าระบบออนไลน์ คนนำเสนอข่าวในที่วิกับคนนำเสนอข่าวเฉพาะออนไลน์อย่างเดียวมันไม่เหมือนกันด้วย เพราะว่าออนไลน์จะพูดอะไรยังงี้ก็ได้ การจัดการมันก็ไม่ทั่วถึง เหมือนซีรีส์ที่เราออนไลน์อย่างเดียวกับซีรีส์ที่เราออนไลน์ที่วิวะ การจัดการก็ไม่เหมือนกัน เรามีการคุมที่มันไม่ชัดเจนหรือเท่าเทียมกัน ที่อยู่ในช่องใหญ่ช่องหลัก บางทีก็คือรุนแรงไม่ได้แต่ในออนไลน์ก็คือเอากันสนุกเลย หรือความเท่าเทียมกันในแต่ละช่องก็ไม่เท่าเทียมกัน ถ้าช่อง 3 ทำละครรุนแรงก็จะโดนกระแสนั่น ๆ แต่ในขณะที่บางช่องที่ไม่ดังเท่าช่อง 3 ช่อง 7 ช่อง one ทำได้ กลับไม่โดนอะไรอย่างเนี่ย มันก็มี มันเหมือนไม่มีความเท่าเทียมกันในตรงนี้นะ มันไม่มีคนเข้ามาจัดการระบบตรงนี้ด้วย...” (ณิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล , 27 พฤษภาคม 2565)

กระทั่งคำว่าเหมาะสมที่ถูกเขียนไว้ในหลักเกณฑ์ในการนำเสนอของสื่อก็กลายเป็นข้อจำกัดที่ทำให้คนทำสื่อตั้งคำถามว่าภายใต้คำว่าเหมาะสมนั้นถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตแค่ไหน และขึ้นอยู่กับความคิดเห็นตามดุลยพินิจของใคร มีมาตรฐานอย่างไร การพิจารณาตัดสินในประเด็นต่าง ๆ

ที่ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขเหล่านี้ ทำให้การชี้วัดดัชนีความโปร่งใสเป็นไปได้ยากลำบาก เนื่องจากเป็นเรื่องของความอ่อนไหวทางอารมณ์และความรู้สึกในเชิงปัจเจก ตลอดจนถึงปัจจัยกดดันหรือบริบทแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ที่อาจส่งผลต่อการตัดสินใจอันเป็นไปด้วยบรรทัดฐานที่มีความแตกต่างกันทั้งในทางอคติและอุดมคติ การสร้างความน่าเชื่อถือจึงเป็นสิ่งที่ต้องใช้พลังและความพยายามอย่างมาก

“... คือการกำกับควบคุมกฎเกณฑ์ของบ้านเราเนาะ มันมีความซับซ้อนในประเด็นหลายอย่าง คือมันไม่ใช่แค่ว่ากฎควบคุมในลักษณะทั่วไป แต่มันมีกฎเกณฑ์ของศาสนา ของค่านิยมของอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ซึ่งเกิดความรู้สึกว่าอะไรพวกนี้มันเป็น Subjective มันเป็นความรู้สึกซึ่งพอเรามาใช้อะไรแบบนี้บอกว่าไม่เหมาะสม ไม่เหมาะสมมันเท่ากับอะไร คือมันไม่ได้สามารถระบุได้อย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งนี้แหละที่ทำให้มันไม่โปร่งใส เพราะว่ามันไม่ชัด คือเส้นขีดแบ่งของศีลธรรมมันเป็นเรื่องยากอยู่แล้วที่จะระบุ แต่ว่าพอมันมาเป็นการกำกับควบคุมในสังคมแล้วมันไม่สามารถระบุได้ อันนี้มันทำให้มันไม่น่าเชื่อถือสำหรับเกณนะ...” (การะเกด นรเศรษฐาภรณ์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 5 สิงหาคม 2565)

4.4.3 ความเป็นสาธารณะ

ความเป็นสาธารณะ คือการที่สื่อสามารถสะท้อนความหลากหลายของคนในสังคมในหลากหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพ อายุ เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ วรรณะ ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ความปกติของร่างกาย ความชื่นชอบทางเพศ รายได้และฐานะทางสังคม รวมถึงประเด็นความหลากหลายอื่น ๆ ซึ่งถือเป็นเรื่องที่สำคัญเพื่อให้สังคมรับรู้ถึงความหลากหลายเหล่านี้ เพื่อช่วยให้คนทุกกลุ่มในสังคมได้เป็นที่รู้จักและถูกรับฟัง แต่ก็ต้องระมัดระวังในเรื่องของการเสริมสร้างให้เกิดมุมมองแบบเหมารวม (Stereotype) อันจะทำให้เกิดความตึงเครียดระหว่างกลุ่มจนนำไปสู่การกีดกันการเข้าร่วมในการถกเถียงสาธารณะ (UNESCO, 2008) การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในบริบทของความเป็นพื้นที่สาธารณะ สำหรับช่วงที่ผ่านมาตั้งแต่มีการเปลี่ยนระบบการออกอากาศมาเป็นทีวีดิจิทัล ในทหระณะของผู้ชมยังคงมองว่ามีการนำเสนอความหลากหลายในแง่มุมต่าง ๆ ของสังคมอยู่ในระดับที่ค่อนข้างต่ำ แม้จะมีความพยายามที่มากขึ้นในการถ่ายทอดให้เกิดการรับรู้เรื่องราวในประเด็นที่สะท้อนความหลากหลายทางสังคมเหล่านี้แต่ก็ยังคงติดหล่มอยู่กับข้อจำกัดบางอย่างที่ทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังคงไม่สามารถนำเสนอได้อย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นด้วยปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์ สังคม หรือการเมือง การตระหนักถึงทางสังคมต่อประเด็นความหลากหลายยังคงเป็น

เรื่องที่คุณเหมือนยังห่างไกล หากไม่เกิดเหตุการณ์ที่ใหญ่โตเกินกว่าจะปกปิด กลุ่มคนที่เป็นส่วนประกอบเล็ก ๆ ในสังคมก็ยังคงไม่ได้รับโอกาสในการให้อยู่บนพื้นที่สื่อ

“...เรื่องความหลากหลาย ในกลุ่มประชากรอื่น ๆ ก็ไม่ได้ฉายภาพอะไรมาก เราารู้สึกว่าความหลากหลายของประชากรมันเป็นเรื่องของชนชั้นกลางนะ ผู้มีอำนาจ คนที่มีเงิน คนเมืองเนี่ยมากกว่าคนชนบท คนไม่พิการคนที่คบอวัยวะครบเนี่ยก็มีพื้นที่สื่อมากกว่าคนพิการ ถึงแม้ว่าระยะหลังการเติบโตของพวกซีรีส์วายอะไรต่าง ๆ มันมีมากขึ้น หน้ากระแสดังคมตอบรับเรื่อง LGBTIGN+ มากขึ้นแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเหยียดเพศจะไม่เกิดขึ้นในพื้นที่สื่อ เรายังเห็นความไม่หลากหลายอะไรหลายอย่างเกิดขึ้นมาก อย่างเช่นทำไมผู้ประกาศมันต้องมีแค่หญิงชายแบบนี้ ผู้ประกาศข่าวหรืองานที่มันดู Formal มี Transgender บ้างได้ไหมมาเป็นผู้ประกาศข่าว ความหลากหลายไม่ใช่เป็นเชิง Content อย่างเดียวหรอกนะ แต่มันก็หมายถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มันจะปรากฏอยู่ในพื้นที่รายการต่าง ๆ บางพื้นที่บางเมื่อสักสิบยี่สิบปีก่อนเราก็ดันตัวลงภาคใต้เนี่ย เรายังเริ่มตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ภาพของมุสลิมเลยเนี่ยในพื้นที่สื่อเป็นไง อันนี้ก็จะเป็นอย่างอื่นอีกมิตหนึ่ง คือสังคมไทยมักจะรอให้เกิดวิกฤติอะไรบางอย่างแล้วเราจึงจะเอา คนที่เป็นส่วนในเหตุการณ์นั้นมาปรากฏ มาทำให้แบบมองเห็นในพื้นที่สื่อ คือถ้าสมมุติไม่เกิดวิกฤติเราก็คงไม่ได้คิดว่าเราจะต้อง Include อะ เพราะฉะนั้นสังคมภาพสะท้อนที่ปรากฏในสื่อไทยก็ยังไม่เป็น Inclusion การนับรวมทุกเสียง ของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นคนที่ไม่เข้าถึงโอกาส เข้าไม่ถึงการถูกมองเห็นต่าง ๆ...” (ชนตติ ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

“...น้อยอยู่ ยังให้พื้นที่น้อยอยู่ ไม่ได้แปลว่าสื่อไม่เห็นความสำคัญของการต่อสู้เรื่องนี้นะ ประเด็นของบิลลี่ที่ถูกฆ่าเนี่ย นั่นเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้คนเห็นความสำคัญว่า เฮ้ย การปฏิบัติต่อชาติพันธุ์ ชนเผ่าต่าง ๆ เนี่ย ถ้าถึงจุดหนึ่งขึ้นมาแล้วคุณไปไล่เส้นเนี่ยคุณมีสิทธิ์ติดคุกนะ กรณีที่เป็นข่าว หรือกรณีที่สส. ก้าวไกลคนหนึ่งซึ่งมาจากชาติพันธุ์ได้เข้ามาอยู่ในสภา มันก็ทำให้คนได้เห็นวาทะที่จริงการต่อสู้ของกลุ่มเปราะบางเนี่ยเขาควรจะได้รับพื้นที่ข่าวมากกว่านั้นไหม แต่ถ่วงกลับมาหลักการเดิมอีก Rating อีก นอกจากว่ามันมีเรื่อง เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไปรุกรานไปรังแกเขา ไปเผาบ้านเขา ไปจับไล่เขา เหมือนอย่างกรณีหมอนแจ่มเนี่ย ตอนนี้ก็พวกชาติพันธุ์ต่าง ๆ เขาก็ออกมาต่อสู้ ถ้ากรณีอย่างนี้ พอมันมีเรื่อง

Sensitive ขึ้นมา มันก็เป็นข่าว ต้องรอนิดนึง รอให้มันเป็นเรื่อง มันเป็นประเด็น ให้มัน Sensitive ขึ้นมา ให้มันกระแทกความรู้สึกคน สื่อโทรทัศน์ก็จะตาม แต่ว่าจู่ ๆ ขึ้นมาเนี่ย จะให้สื่อโทรทัศน์ไปตามเกาะเรื่องนี้ก็มีอยู่ช่องเดียว ThaiPBS ซึ่งอันนั้นเป็นหน้าที่ของเขา เพราะเขาเกิดขึ้นท่ามกลาง TOR ท่ามกลางเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเค้าต้องคำนึงเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่อง NGO เค้าต้องคำนึงถึงความเสมอภาคของชาติพันธุ์ อันนี้เขาชัด แต่สื่อหลักทั่วไปยังมองเห็นว่ามันเป็นข่าวที่ไม่ได้รับความสนใจเพียงพอ เว้นแต่ว่ามันเกิดเหตุเกิดเรื่องขึ้นมา...” (สุภาพ คลีขฉาย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 สิงหาคม 2565)

การนำเสนอข่าวสารในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยคนเล่าข่าวทำให้เกิดปัญหาในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะต่อประเด็นที่เกิดขึ้นอย่างใจที่เป็นกลาง ด้วยผู้ที่มีบทบาทในการนำเสนอไม่ได้มีการปฏิบัติหน้าที่ในแบบที่ควรจะเป็น การทำให้เกิดอารมณ์ร่วมอาจช่วยกระตุ้นให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกสนใจแต่ก็มีโอกาสทำให้เกิดการคล้อยตามได้เช่นกัน ซึ่งการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ โดยการแฝงทัศนคติส่วนตัวเข้าไปภายใต้ฉากของรายการข่าวที่ถูกรับรู้โดยทั่วกันว่าเป็นการนำเสนอข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น อาจทำให้ผู้ชมไม่สามารถแยกแยะได้ว่าเนื้อหาข่าวที่ถูกนำเสนอออกมานั้นส่วนใดที่เป็นข้อเท็จจริง และส่วนใดที่เป็นการแสดงความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ของผู้นำเสนอ เมื่อพฤติกรรมเล่าข่าวในลักษณะนี้เกิดขึ้นเยอะและบ่อยจนเกินไปอาจทำให้กลายเป็นความหาซิงอีกทั้งยังกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ที่ทำให้คนรุ่นหลังเข้าใจว่าการนำเสนอข่าวในรูปแบบนี้คือมาตรฐานของการทำสื่อ พฤติการณ์เช่นนี้อาจทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับตัวบุคคลมากกว่าความถูกต้องของเนื้อหาและการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ อาทิ บุคลิก ท่าทาง น้ำเสียงในการพูด การคุย เป็นต้น

“...“เมื่อก่อนเนี่ย สรยุทธเป็นคนที่ทำให้การเล่าข่าวมันฮิตขึ้นมา แต่วิธีการแบบสรยุทธมันไม่ใช่สื่อมวลชน เพราะสื่อมวลชนต้องไม่ใช่อารมณ์ลงไปในเรื่องราวทุก ๆ เรื่อง สรยุทธเนี่ยเหมือนคนข้างบ้านมาเล่าเรื่องให้ฟัง ทีนี้ทุกคนทำแบบสรยุทธหมดเลย แม้กระทั่งคนอ่านข่าวธรรมดาก็พยายามจะเป็นสรยุทธกันหมด นึกออกปะ แต่วิธึแบบสรยุทธเนี่ยมันฮิตมากเลยนะ อัมรินทร์ก็ทำ ไทยรัฐก็ทำ ทุกคนทำ มันไม่ได้ทำให้คนฉลาดขึ้น เพราะคนไม่ได้คิด วิเคราะห์ แยกแยะ จากข่าวที่อ่าน คนจับจากอารมณ์คนอ่านแล้วก็เชื่อ...” (กรีเอทีฟและโปรดิวเซอร์รายการโทรทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2565)

“...หลาย ๆ ช่องเราจะเห็นเลยว่าเขาวางตำแหน่งรายการข่าวของเขาว่าให้ดูเพื่อให้มันสนุก มันไม่ใช่ข่าวอีกต่อไป แต่มันเป็นโชว์ มันเป็นรายการที่เป็นโชว์อย่างหนึ่ง ตั้งใจเรียก

Rating เพราะฉะนั้นมันไม่ใช่การเอาความเป็นไปในสังคมมาเล่าเฉย ๆ แต่มันมีลักษณะของความเป็นโชว์อยู่ในนั้น โดยใช้เทคโนโลยี เช่น Graphic Immersive Technique ที่เข้ามาสร้างภาพจำลองว่า แม้เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่มีใครเห็นก็จริง แต่จากการประกอบเล่าหรือข้อมูลที่เราก็ก็นำมาได้ว่าในลักษณะที่เชื่อถือได้มากเพียงไร ก็เอามาสร้างภาพให้เกิด Action ของการเดินไป ให้เห็นภาพของการใช้อาวุธ สร้างผี สร้างแม้กระทั่งเรื่องความเชื่อก็จะสามารถสร้างผีหรือสร้างตัวตนขึ้นมาขึ้นได้ ให้มีตัวตนขึ้นมาได้ ซึ่งอันนี้อาจารย์เห็นแล้วเป็นห่วงมาก ... จากมุมมองนักจิตวิทยาสังคม สื่อทำแบบนี้เสี่ยงจะกระทบต่อผู้ชมในด้านการส่งเสริมความรุนแรง แสดงภาพความรุนแรง เช่น การฆ่ากันในทุกขั้นตอนอย่างชัดเจนโดยไม่จำเป็น และส่งเสริมความเชื่อ เช่น เรื่องผี ให้คนคิดว่ามีจริงแน่ ๆ เพราะมันอยู่ในข่าวเลยนะ ... การเสนอเร้าอารมณ์ เช่น “เนี่ยกะ ฆ่ากันแล้วกะ ดูลึกะ เลือดเต็มเลยแทงเข้าไป 20 แผล” ... “โอ้ย แทงเข้าไปที่คอ เข้าไปข้างหลัง โอ้โฮ” เพราะฉะนั้นคนดูอย่างเราจะถามว่า ลูกพาแฟนมาแม่แล้วยังไงต่อ ถามว่าสังคมจะได้อะไรจากเรื่องนี้ เรารู้เรื่องแล้วรู้สึกสลดใจ หรืออยากกันค่าประมาณคนทำ แต่ความจริงคือคนดูแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนกลายเป็นมองว่าใคร ๆ ก็ทำแบบนี้เยอะเยาะไป หรือเกิดเอาอย่าง เกิดจำเอาไว้ทำเลียนแบบเวลาเกลียดใครขึ้นมา...” (วัชรภรณ์ บุญญศิริวัฒน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 เมษายน 2565)

หลากหลายรายการที่เลื่อนหายไปจากหน้าจอโทรทัศน์ หลายประเด็นที่ไม่ถูกหยิบยกมาพูดถึง ความเชื่อมั่นที่มีต่อการนำเสนอของสื่อหลักอย่างวิทยุโทรทัศน์ค่อย ๆ ลดลงตามกาลเวลา อาจเป็นเรื่องยากที่จะชี้แจงถึงพลังแห่งอำนาจซ่อนเร้นที่ทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ต้องเผชิญ ด้วยเพราะเป็นเรื่องที่มักจะหลบซ่อนอยู่ในมุมมืด แต่สิ่งที่เห็นได้ชัดคือแรงกดดันทางธุรกิจที่ทำให้ผู้ประกอบการต้องหาทางคืนทุนเพื่อความอยู่รอด ดังที่ปรากฏในข้อมูลการวิเคราะห์เกือบทุกหัวข้อที่ผู้ศึกษาได้ทำการลงรายละเอียดไปแล้ว รายการที่สะท้อนความหลากหลายของสังคมถูกโยนให้เป็นหน้าที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ประเภทบริการสาธารณะอย่าง ThaiPBS ซึ่งที่ผ่านมาถ้ากับความนิยมของ ThaiPBS จะอยู่ในตารางรั้งท้ายตลอด สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าสิ่งที่ ThaiPBS จะมีการนำเสนอในประเด็นที่มีความหลากหลายของสังคมมากเพียงไร แต่ก็ยังเป็นพื้นที่เพียงน้อยนิดที่ทำให้เกิดการรับรู้ของคนในสังคม หรือความสามารถในการสร้างแรงกระเพื่อมบางอย่างให้เกิดขึ้นได้ ดังนั้น หากต้องการดำรงไว้ซึ่งความเป็นสาธารณะของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ก็ต้องมีความเป็นอิสระจากการแทรกแซงทางการเมืองและไม่เผชิญกับแรงกดดันทางธุรกิจ และสามารถสร้างระดับความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในสื่อให้แก่สาธารณชนได้ (UNESCO, 2008)

“...แม้แต่ในไทยพีบีเอสเองก็ถกกัน คือมันเป็นอิทธิพลของคำว่า Soft Power มากเกินไปหรือไม่ จนมีหลายคนเคยตั้งคำถามว่ามันคือการหลีกเลี่ยงเสนอประเด็นความขัดแย้งหรือไม่ รวมถึงการเจาะลึกการทุจริตภาครัฐ ข่าวลับสวนสอบสวนเชิงลึก การตีแผ่ประเด็นต่าง ๆ หรือว่าการเชิญคู่ขัดแย้งมานำเสนอข้อมูลเพื่อให้สังคมได้ตัดสินใจ ของไทยพีบีเอสในช่วงหลัง ๆ ก็หายไปเยอะนะครับ อันนี้โดยส่วนตัวนะ ผมมองว่าส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะบรรยากาศทางการเมืองที่มันไม่ได้เต็มใบเท่าไรเท่าไรแหละ จึงยังมีคำถามว่าสื่อยังถูกรอกรงโดยกลไกบางอย่างหรือไม่ อย่างไร โดยในห้วงสถานการณ์การเมืองบางช่วง ผมเห็นบางช่อง บางรายการ ที่นำเสนอประเด็นที่กระทบกับนโยบายหรือกระทบกับบุคคลบางส่วน ก็จะมีกลไกที่มองไม่เห็นเข้าไปแทรกแซง จะมี Impact ตามมาหลังจากนั้น ถ้าสังเกตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รายการที่เสนอประเด็นความขัดแย้ง การเจาะลึกการทุจริตภาครัฐ ข่าวลับสวนสอบสวนเชิงลึก ก็มีสัดส่วนที่น้อยลงหากเทียบกับช่วงก่อน ๆ ที่ผ่านมา...” (ณัฐวุฒิ อุปะระ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 สิงหาคม 2565)

“...พีเป็นคนชอบดูรายการตลกเยอะมากเลย ไม่ได้มีใครมาถกเรื่องดาราอะไรกันแบบนี้ละ หรือมาถกเรื่องผิวเมียอะไรก็ไม่รู้ ถกนั่นเรื่องกระแสสังคมนะ หรือไปหมู่บ้านนี้ อูรักลาโว้ย ชาวอูรักลาโว้ย รู้จักจากอะไร รู้จักจาก iTV เป็นชาวจีนของภูเก็ตทำประมงตรงนี้มาตั้งนาน วันนี้นายทุนได้ให้ออกจากหมู่บ้านเพราะซื้อที่ดินตรงนี้ไว้แล้ว ชาวอูรักลาโว้ยบอกว่าพวกเราไม่เคยขาย แต่ทำไมไม่มีโฉนดไปไม่ทันโลกแล้ว ชาวบ้านอูรักลาโว้ยมา ผู้ว่ามานักวิชาการมา นายทุนไม่มา ไม่มีใครกล้าเปิดตัวหรือว่าเป็นนายทุน นี่ก็ออกมาถกเถียงกันเลย ทำไมผมอยู่ที่นี้มาตั้งนาน ผมจับจองมาตั้งนาน ทำไมรัฐบาลถึงเปิดอันนี้ให้ผมไม่ได้ นี่คือการถกเถียงที่จะเป็นประโยชน์กับเราต่อไป ไม่ใช่รายการแบบโหนกระแส โหนกระแสคือเอาเรื่องอะไรไม่รู้มาเถียงกัน มันคือละคร โหนกระแสแหม่นคือละครจากหนึ่ง ไม่ได้เกิดแรงกระเพื่อมที่จะเปลี่ยนแปลงสังคม ไม่ได้มีแรงกระเพื่อมที่ทำให้คนได้เรียนรู้สิทธิของตัวเอง ... พี่อยากทำรายการให้ ThaiPBS เนี่ย ไม่มีโฆษณา เขาเอาภาษีเหล้าเบียร์มาทำ เข้าไปอย่างมั่งม้นเลย ไปนำเสนอ ให้อะไรที่ดีกว่า ไม่ได้รับเลือก ไม่ได้โมโหที่ไม่ได้รับเลือกนะ แต่บังเอิญคนที่ได้รับเลือกได้ทำรายการของ ThaiPBS มาแบบ 8 อย่างนี้ 5 อย่างนี้ แบบทำมาแล้ว 5 รายการ คิดว่าเขาเป็นคนเก่งปะ ถ้าเขาเป็นคนเก่งรายการเขาต้องฮิตไปแล้วนะเข้าใจปะ แปลว่ามันก็มีเรื่องของพวกฟ้องใจ...” (ศรีเอทีพีและโปรดิิวเซอร์รายการโทรทัศน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 4 สิงหาคม 2565)

การประกันเสรีภาพในการแสดงออกนั้นจะมีคุณค่าเพียงเล็กน้อย หากสื่อมวลชนไม่สามารถใช้สิทธิได้อย่างปลอดภัยในท้องถื่นการต้องตกอยู่ภายใต้การสอดส่อง ตรวจสอบ การคุกคาม การก่อวินาศกรรม หรือการทำร้ายร่างกายตลอดเวลา ซึ่งมักกระทำโดยรัฐหรือผู้ที่อยู่นอกเหนืออำนาจทางกฎหมาย ดังนั้น แหล่งข่าวของสื่อจึงควรต้องได้รับการคุ้มครองไม่ให้ถูกบังคับให้เปิดเผย โดยการรักษาความลับของแหล่งข่าวนั้นเป็นหนึ่งสิ่งที่สำคัญพื้นฐานของวิชาชีพสื่อมวลชน (UNESCO, 2008) การใช้เสรีภาพของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันกลับถูกใช้ในไปในทิศทางกลับกัน ด้วยบริบทของสังคมสมัยนี้ที่การกระทำทุกอย่างถูกจับตามองโดยสังคมและพร้อมตีแผ่ตลอดเวลาบนสังคมออนไลน์ทำให้พฤติกรรมการใช้อำนาจของรัฐหรือผู้ที่อยู่นอกเหนืออำนาจทางกฎหมายเป็นไปด้วยความระมัดระวังมากขึ้น แต่สื่อกลับนำเสรีภาพที่พึงมีนี้ไปใช้ในการคุกคามความเป็นส่วนตัวของแหล่งข่าว ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้วควรจะต้องระมัดระวังมากที่สุด ดังที่เราจะได้เห็นจากการนำเสนอของรายการประเภทข่าวหลายรายการที่เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่เป็นกระแสสังคมขึ้น ผู้สื่อข่าวจะนำข้อมูลส่วนตัวของบุคคลในข่าวมานำเสนอ หรือการไปรบกวนวัยกับคนรอบตัวของบุคคลนั้นเพื่อหาประเด็นมานำเสนอ อาทิ กรณีของข่าวน้องชมพู ที่นักข่าวมีการไปปักหลักอยู่ที่หมู่บ้านกกกอกกินระยะเวลาแรมเดือนเพื่อตามติดและหาประเด็นมานำเสนอ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญได้ หรือการนำเสนอข่าวสารที่เป็นเรื่องภายในครอบครัวที่มักถูกเรียกว่า “ข่าวชาวบ้าน” ตามที่พบเห็นปรากฏในสื่อปัจจุบันเป็นจำนวนมากก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่า และกฎหมาย แม้จะมีการบัญญัติเป็นกฎหมายไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรา 32 และมาตรา 33 ถึงประเด็นเรื่องสิทธิและเสรีภาพในความเป็นอยู่ส่วนตัวและเคหสถานที่สามารถทำให้เกิดประเด็นฟ้องร้องกันได้ก็ตาม แต่ด้วยความขี้สงสัยหรืออาจจะด้วยข้อจำกัดบางประการจึงทำให้การฟ้องร้องสื่อด้วยประเด็นเหล่านี้มักจะไม่เกิดขึ้น กอปรกับความนิยมที่มีต่อการนำเสนอข่าวในรูปแบบนี้ทำให้กลายเป็นบรรทัดฐานปกติของสื่อวิทยุโทรทัศน์เกือบทุกสถานีนำไปปฏิบัติ

มาตรา 32 บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใด ๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ

มาตรา 33 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือรื้อถอนจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามกฎหมายบัญญัติ

“...จริง ๆ แล้วบางเรื่องมันก็ผิดกฎหมายนะ แต่บางเรื่องก็ไม่ผิด อย่างเช่น การทำร้ายร่างกายและคดีครอบครัวเขาห้ามเอามาออกข่าว ถ้าเป็นคดีความรุนแรงในครอบครัว แต่สื่อก็เอามาออก ซึ่งผู้ที่ตกเป็นข่าวเขาจะฟ้องไหม เขาก็ไม่ยอมฟ้อง มันก็มีปัญหาอยู่แล้วจะเพราะมันเสียเวลามาฟ้องเรื่องอะไรก็ไม่รู้ ก็ไม่มีใครฟ้อง ช่องเอทำได้ ช่องบีก็ต้องทำได้เหมือนกันโดยภาพรวม ซึ่งเรื่องกฎหมายมันก็ยังไม่ค่อยเข้มแข็งสักเท่าไร แต่ว่าก็ดีขึ้น เช่น คดีกราดยิง อย่างต่างประเทศจะไม่มีภาพศพโชว์ไหม แต่ของไทยก็ยังมีแต่ว่าทำเบลออะไรแบบนี้ ผมว่าตอนนี้ก็ดีขึ้นนะแต่มันก็ยังมีอยู่ ซึ่งพอมันไม่ผิดกฎหมาย เราได้ Rating เราก็อ่าน...” (รศ.ดร.วรัญญู คุรุจิต, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 มกราคม 2566)

4.4.4 การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ

การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ คือการที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องส่งเสริมให้มีการอบรมวิชาชีพโดยครอบคลุมกิจกรรมที่หลากหลาย ตั้งแต่การกำหนดคุณสมบัติไปจนถึงการฝึกฝน นอกจากนี้ ขอบเขตการอบรมไม่ควรครอบคลุมแค่ในประเด็นด้านสื่อ การผลิต และการบริหารจัดการ แต่ควรครอบคลุมเนื้อหา อาทิ กฎหมายสื่อ นโยบายและการกำกับดูแลสื่อ รวมถึงวิธีการบริหารธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพด้วย (UNESCO, 2008) ที่ผ่านมามีหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่หลักอย่าง กสทช. ไม่ได้แสดงให้เห็นผลงานในมิติทางด้านการส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม อาจด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของ กสทช. ในยุคที่ผ่านมามุ่งเน้นไปที่การกำกับมากกว่าที่จะเข้ามาดูแลส่งเสริม และสนับสนุน ซึ่งสะท้อนผ่านการรับรู้ของประชาชนที่มองไม่เห็นถึงศักยภาพของสื่อวิทยุโทรทัศน์ว่ามีการพัฒนาที่ดีขึ้นอย่างไร ปัญหาในเรื่องของการดำเนินธุรกิจจากกลไกทางการตลาดส่งผลให้เกิดกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชนในการรับชมคุณภาพรายการที่เสื่อมถอยลง ความพยายามในการจัดอบรมหรือส่งเสริมสื่อที่ผ่านมายังขาดตัวแปรในเรื่องของการติดตามและประเมินผลจนทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่อง เมื่อกิจกรรมที่ทำไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงหรือนำไปสู่ทิศทางของการพัฒนาปรับปรุงที่ดีขึ้นจึงทำให้เกิดความเบื่อหน่ายในกลุ่มวิชาชีพที่จะต้องมาเข้าร่วม การต่อ ยอดทางนโยบายเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ไม่เกิดการนำไปปฏิบัติ สุดท้ายกิจกรรมที่จึงเป็นเหมือนเพียงการจัดให้มีเพื่อให้รู้ว่ามีมากกว่าการตั้งใจให้เกิดผลลัพธ์อย่างจริงจัง

“...ผมว่าถ้าจะดูหน้าที่ของหน่วยงานที่จะต้องดูแลอย่าง กสทช. เขามีภาระหน้าที่ทั้งการกำกับและการดูแลครับ ช่วงแรก ๆ พวกเราผู้ประกอบการก็รู้สึกว่าเป็นการควบคุมและกำกับมากกว่า มาถึงก็คือวางวางกฎที่ต้องทำแบบนี้ต้องทำแบบนั้น ถ้าไม่ทำแบบนี้ผิด

กำหนดว่าโฆษณาได้แค่ 12.5 นาทีต่อรายการ 1 ชั่วโมง อุทธรณ์ไม่ได้ ต้องทำตามนี้ ถ้าไม่อย่างนั้นก็คือว่าผิด คือทุกอย่างเนี่ยไปในแนวทางกำกับเป็นหลัก มีใครร้องเรียนผู้ประกอบการก็คือ เรียกว่าผู้ประกอบการมาชี้แจงแล้วก็ลงโทษ ซึ่งก็เป็นหน้าที่ของทาง กสทช. อยู่แล้วนะครับ ไม่ได้ดูแลเท่าไร ... จนกระทั่งถึงจุดที่เห็นชัดว่า ทวีติจิตัลเนี่ยไปไม่ไหวแล้วจริงๆ เพราะว่าพอประมวลด้วยมูลค่าที่สูง แทนที่จะโฆษณา มันจะค่อย ๆ มากขึ้นแล้วผู้ประกอบการจะต้องแข่งขันกันเอง กลายเป็นว่าโฆษณาค่อย ๆ ลดลง แล้วเราก็ต้องไปต่อสู้กับคู่แข่งที่เป็นสื่อออนไลน์ไม่ใช่คู่แข่งที่เป็นทีวีดิจิทัล ในขณะที่สถานการณ์แข่งขันทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงไป ก็มีการช่วยของทางภาครัฐก็คือ การออก ม.44 เมื่อปี 2560 มีการให้ผู้ประกอบการทีวีดิจิทัลที่ไม่สามารถไปต่อได้สามารถคืนใบอนุญาตประกอบกิจการได้ ... ถ้าถามความเห็นของผม ผมก็โดยสรุปอย่างนี้นะครับ ในบทบาท กสทช. เนี่ย เป็นหน่วยงานที่จะต้องดูแลรับผิดชอบทั้งกำกับและดูแลทีวี แล้วเขาก็ต้องมีหน้าที่ของเขาก็ต้องกำกับการทำงานของช่องทีวีดิจิทัลเพื่อให้สังคมได้สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ และก็มีหน้าที่ดูแลเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ซึ่งก็ต้องเป็นการผสมผสานกันทั้งสองเรื่องนี้ได้ นะครับ...” (ชาคริต ดิเรกวัฒนชัย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 กรกฎาคม 2565)

“...อบรมเนี่ย กสทช. อบรมเยอะมาก ไม่ใช่แค่สำนักที่พี่ดูแล อย่างสำนักอื่น ๆ มีอีกเยอะเลย แต่การนำไปใช้ หลังจากฝึกอบรมไปแล้วเขาเอาไปพัฒนากันแค่ไหน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องติดตามดู อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ ... ในส่วนที่พี่รับผิดชอบ ทุก ๆ ปีเราจะมีกิจกรรมอบรมร่วมกันกับผู้แทนจากสื่อต่าง ๆ มีการ Recheck กันว่ามีความเข้าใจตรงกันไหม แต่สิ่งที่จะมาตรวจสอบได้อย่างชัดเจนว่าเขาเข้าใจและเขาเอาไปปฏิบัติหรือเปล่าเนี่ย ก็คือผลหรือเนื้อหารายการที่ออกอากาศ ซึ่งแปลว่าผลที่ออกมา อย่างที่บอกแหละว่าละคร วาไรตี้ เขาระวังมากขึ้น เขารู้ว่าอะไรควรไม่ควร มีความระมัดระวัง ระวังเรื่องสิทธิส่วนบุคคล แต่ปัญหาสำคัญที่ยังเกิดก็คือรายการข่าวก็ยังไม่ได้ระวังมากพอ ถามกลับมาว่ามันเป็นเพราะอะไร ชัดเจนที่สุดก็คือเขาจะตอบกลับว่าเขามีเรื่องของ Rating เขาต้องทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความสนใจ ความนิยมของคนในสังคม ถ้าเขา Rating ดี เขาถึงจะมีรายได้ที่ดี เพราะฉะนั้นบางสิ่งบางอย่างก็ยังไม่ทำ แล้วก็เราเองก็ลงโทษบ้างในบางกรณี บางกรณีเราใช้วิธีตักเตือน ขึ้นอยู่กับ กสทช. พิจารณาความหนักเบา ต่อให้มีการลงโทษเงินที่เขาจ่ายเสียค่าปรับ มันก็น้อยมากเมื่อเทียบกับสิ่งที่เขาจะได้รับจากการออกอากาศแล้ว

Rating ดี เพราะเขาลงทุนไปในการออกอากาศ เป็นเรื่องทางธุรกิจ นี่แหละเป็นปัญหา...”
(รณิดา ลีลาพตะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2565)

“...ผ่านมาสามมวณแล้วมันไม่ได้อะไรคนก็เบื่อแล้ว ไม่รู้จะเข้าไปทำไมเข้าไปแล้วเสียเวลา พี่ถึงบอกว่าถ้ามันมีการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ Set Up กันใหม่ ซึ่งมันยากแล้วแหละเราควรมีคน ๆ หนึ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นที่น่าเชื่อถือตั้งขึ้นมา จะทำการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ไม่ใช่เราพึ่งสามมวณจากใครก็ไม่รู้ที่เขามานั่งพูดแล้วก็ไม่ฟัง โอเค ฟัง แต่เขาก็ทำมันไม่ได้หรอก มันยาก แล้วถ้าเราไม่ทำมันจะเปลี่ยนไหมละ เหมือนเราจะมาเรียกร้องหาการเปลี่ยนแปลงแต่ยังทำทุกอย่างเหมือนเดิมอย่างเนี่ย แต่ถ้าสมมุติว่ามีคนนึง โอเค เราชัดเจนเราต้องการแก้เรื่องนี้ เราต้องการเรื่องของสมรสเท่าเทียม สมมติขอให้มีละครเกี่ยวกับสมรสเท่าเทียมมากขึ้น ถ้าใครทำเราจะได้อะไร ถ้าคุณไม่ทำคุณไม่ได้ก็เรื่องของคุณ โอเค ไม่ใช่เป็นไร ถ้าใครทำ ใคร Make Fun ใคร Bully แบบนี้เราดักเตือนใหม่ ถ้าสมมติดักเตือนแล้วคุณยังไม่ฟังแล้วอีกหน่อยคงจะโดนอะไร ปีหน้าสมมติคนนี้ผลิตละครสร้างสรรค์มาเอาแค่ 5% จากละครทั้งหมดเนี่ย ละครปีนึงช่อง 3 ผลิตตกปีละ 50 – 60 เรื่อง ขอแค่ 5 เรื่องที่เป็นละครสร้างสรรค์ทำได้ใหม่ พี่ว่ามันวางได้ สมมุติพี่อยากได้เรื่องของ gender equality หรือเรื่องของ Pride Month เรื่องของความเท่าเทียม เดือนหกมิถุนายนคือเดือน Pride Month บอกสิ เดือนหกควรจะด้อมมีละครเรื่องของ LGBT หนึ่งเรื่องลงตอนเนี่ย เออ แค่นั้นเอง...” (ณิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 พฤษภาคม 2565)

ศักยภาพวิชาชีพคือสิ่งที่สะท้อนออกมาเป็นศักยภาพในการนำเสนอของสื่อ การปฏิบัติหน้าที่อย่างมีศักยภาพคือการที่สามารถสื่อสารประเด็นที่มีความครอบคลุมและมีความหลากหลาย ดังนั้น ในด้านการส่งเสริมให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นจึงควรมีความร่วมมือกับกลุ่มนักบรรณารักษ์และภาคประชาสังคม เพื่อช่วยให้สื่อมวลชนสามารถรายงานแง่มุมต่าง ๆ ของคนด้อยโอกาสได้ โดยจรรยาบรรณของสื่อมวลชนและเทคนิคในการทำข่าวสืบสวนสอบสวน ตลอดจนถึงประเด็นที่เกี่ยวกับการเมือง อันเป็นเนื้อหาที่ควรได้รับการยอมรับเป็นพิเศษโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสภาพแวดล้อมที่สื่อถูกคุกคามหรือกดขี่ และมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่จะต้องคำนึงถึงความยั่งยืนในระยะยาว (UNESCO, 2008) กสทช. เองก็มีความพยายามในการทำงานร่วมกับนักวิชาการหลายส่วนในแง่ของการเข้ามาช่วยในการอบรมส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพ แต่ในส่วนของภาคประชาสังคมจะเป็นไปในลักษณะของการเปิดรับฟังความคิดเห็นเป็นส่วนใหญ่ ไม่ได้มีบทบาทในแง่ของการเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมสร้างความตระหนักรู้ในมิติของความหลากหลายทางสังคมหรือการส่งเสริมให้เกิดการเพิ่ม

พื้นที่ให้กลุ่มคนด้อยโอกาส อย่างไรก็ตาม ความพยายามที่ผ่านมาไม่นำไปสู่การปฏิบัติเนื่องจากสื่อยังให้ความสำคัญไปที่ปัจจัยอื่นมากกว่าการพัฒนาศักยภาพที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดเป็นความยั่งยืนในระยะยาว การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังคงมีปัญหาที่การใช้ไม้นวมอย่างการส่งเสริมและอบรมอาจไม่ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลง จรรยาบรรณของสื่อมวลชนและเทคนิคในการทำข่าวสืบสวนสอบสวนอาจต้องมีการกำหนดเป็นกฎเกณฑ์เข้ามาช่วยเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจนกลายเป็นการสร้างสำนึกที่ดี การจะช่วยส่งเสริมให้สื่อมองเห็นความหลากหลายในมิติมุมมองที่กว้างขวางขึ้น รวมถึงการให้พื้นที่สื่อแก่คนด้อยโอกาสในการมีปากมีเสียงมากขึ้น การส่งเสริมให้มีบุคคลากรที่เป็นตัวแทนของคนกลุ่มนี้เข้ามามีส่วนร่วมในองค์การสื่ออาจมีความจำเป็นที่จะทำให้เกิดการพัฒนา

“...เขาก็ทำงานกับนักวิชาการเยอะนะ กสทช. กับภาคประชาสังคม อาจารย์ก็เห็นนะว่าเขาก็เชิญพวกภาคสังคมเนี่ยอาจฟังภาคประชาสังคมว่าจะทำงานใกล้ชิดกับประชาชน เขาก็มีการทำงานกับเครือข่ายอะไรแบบนี้มาก ๆ พอควรนะ กสทช. ไม่ใช่ว่าเขาจะไม่ไม่รับฟังหรือเขาจะทำงานของตัวเองแต่โดยลำพังเขาก็มีการอาจทำเครือข่ายอะไรพวกนี้เกิดขึ้นอย่างมากอะไรแบบนี้ รับฟังร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ เยอะมากอยู่แล้ว อาจารย์คิดว่าตรงส่วนนี้ไม่ได้เป็นปัญหาของการทำงานของ กสทช. การทำงานของ กสทช. ที่มีปัญหาก็คือ ไม่ได้ทำให้สื่อเปลี่ยนสำนึกอยู่ตรงนั้นอะ มันอยู่ตรงนั้นสื่อไม่ได้สำนึกแล้วสื่อไม่ได้กลัวเกรงมาตรา 37...” (ชเนตติ ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

“...“เราพอทราบว่าการเป็นผู้ประกาศข่าวต้องทำตามกฎของหน่วยงานที่กำกับ เช่น ต้องผ่านการอบรมหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น ทางจิตวิทยาสังคม ด้านความรุนแรงจากการตบตี การนำเสนอสื่อ แต่ผู้ประกาศหรือรายการข่าวทั้งหลายที่เราดูกันอยู่ยังมีการนำเสนอความก้าวร้าว ความรุนแรงอย่างโจ่งแจ้ง เราอารมณ์ผู้ชม แล้วอาจทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ชมกลุ่มเปราะบาง เช่น ทำให้เขาไปเลียนแบบทำตาม เกิดความคิดว่าทำแบบนี้แล้วได้ออกสื่อ มันดัง กลายเป็นคนดัง ใคร ๆ ก็รู้จักชื่อ เกิดความคิดว่าใคร ๆ เขาก็ทำกันเพราะมีข่าวออกให้เห็นทุกวัน ฆ่ากันแบบนี้ อันนี้แสดงว่ามันยังมีกลไกการดูแลที่ไม่ครบหรือได้ผลไม่พอหรือเปล่า ซึ่งแนวทางดูแลเสนอว่าควรเอากฎเข้ามาก่อนให้ชัดเจน มันน่าจะระดับหนึ่งก็ช่วยพากันไป น่าจะต้องใช้ทั้งไม้แข็งและไม้นวมไปพร้อม ๆ กัน คือมีกฎข้อห้ามด้วย และมีการจัดอบรมอธิบายเหตุผลให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอข่าว เพราะไม้แข็งอย่างเดียว

เราก็จะขาดการเรียนรู้และการปลูกฝังในระดับความเชื่อและความเข้าใจเหตุผล ไม่นวม
 อย่างเดียวก็อาจจะไม่ทันการ เพราะว่ามันเป็นขนาดใหญ่เกินไป คือทั้งสังคมละ...”
 (วัชรารักษ์ บุญญศิริวัฒน์, การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 เมษายน 2565)

“...ประเทศเรามันมีหลากหลาย มีหลายภาค มีคนชายขอบ พูดถึงเรื่องของชาติพันธุ์ ชาติ
 พันธุ์เนี่ยก็มีเยอะ ในเรื่องของชาติพันธุ์เนี่ยต้องเริ่มจากต้นทางที่จะให้ผู้ดำเนินรายการที่
 จะต้องให้มีลักษณะเป็นของคนพื้นเมืองที่ทำหน้าที่สื่อ บทบาทของเราที่จะต้องเข้าไปใน
 เรื่องของการส่งเสริมหรือกำกับดูแลให้เป็นไปตามอัตลักษณ์รวมทั้งส่งเสริมในเรื่องของ
 สิทธิเสรีภาพชาติพันธุ์ให้มากขึ้น กสทช. เนี่ย ผมยังมองว่าเป็นผู้ที่จะไปเป็นสื่อกลางทำ
 หน้าที่ให้มีการปรับ เพื่อให้ได้บุคลากรเพิ่มมากขึ้นมาพัฒนาศักยภาพในการทำหน้าที่...”
 (ดร.บัณฑิต ตั้งประเสริฐ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

นอกจากนี้ การพัฒนาไม่อาจประสบความสำเร็จจากความพยายามของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพียง
 ฝ่ายเดียวได้แต่ควรพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน ในบริบททางสังคมที่ต้องอาศัยองค์ประกอบจาก
 หลายหลายปัจจัย หากสื่อพัฒนาอยู่ฝ่ายเดียวแต่พฤติกรรมทางสังคมไม่เปลี่ยนการที่จะสร้างความ
 เปลี่ยนแปลงอาจเป็นไปได้ยาก ด้วยปัจจัยกีดกันทางธุรกิจในยุคที่การแข่งขันสูงเช่นนี้ สิ่งที่จะต้อง
 นำมาช่วยคือการทำให้เกิดการตระหนักรู้ของคนในสังคมในการเลือกเสพสื่อที่ดีและมีความ
 รับผิดชอบ ดังนั้น จึงควรจัดให้มีหลักสูตรในสถาบันการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของสื่อ และ
 ต้องคำนึงถึงเรื่องของการทบทวนหลักสูตรเนื้อหาอยู่อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากโลกของการสื่อสารยุค
 ใหม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อาจทำให้หลักสูตรนั้นล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับ
 ความต้องการของสื่อได้ ประเด็นเรื่องการเรียนรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ควรถูกจัดองค์ประกอบให้
 มีความสำคัญสำหรับหลักสูตรในสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคที่การสื่อสารมีการ
 เปลี่ยนแปลงและปฏิสัมพันธ์ของประชาชนกำลังมีบทบาทสำคัญเพิ่มมากขึ้นในการสร้างรูปแบบ
 ทางธุรกิจ (UNESCO, 2008)

พลังทางสังคมคืออำนาจที่ทรงพลังและแข็งแกร่งที่สุดในการทำหน้าที่ตรวจตรา
 ตรวจสอบ และส่งเสริมให้สื่อเกิดการพัฒนา พัฒนาการทางดิจิทัลที่ทุกคนสามารถใช้พื้นที่สื่อ
 สังคมออนไลน์ในการส่งเสียงเรียกร้องต่อประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวางคือสิ่งที่ทำให้สื่อเกิด
 ความเกรงใจ เนื่องจากสิ่งที่ถูกสื่อสารออกไปจะกลายเป็นร่องรอยทางดิจิทัล (Digital Footprint) ที่
 ไม่ว่าจะผ่านพ้นไปนานเท่าไรสิ่งนั้นก็ยังคงอยู่ แต่การใช้ประโยชน์จากพื้นที่สื่อเปิดเช่นนี้อาจ

กลายเป็นดาบสองคมได้หากผู้ใช้งานขาดความเข้าใจและมีความตระหนักรู้ในประเด็นต่าง ๆ ที่ไม่ดีพอ หากไม่ได้รับการส่งเสริมให้เกิดความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และมีแนวความคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) อาจทำให้สังคมเป็นได้เพียงสังคมที่อุดมไปด้วยคำวิจารณ์อย่างขาดความเข้าใจและมองทุกอย่างเพียงแค่มิติเดียว ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่าเมื่อคนในสังคมเกิดการเลือกรับสารหรือสื่อสารเฉพาะบนพื้นฐานทางความเชื่อของตนเองจะทำให้ติดกับดักอยู่ในวังวนของห้องแห่งเสียงสะท้อน และความเชื่อเหล่านี้อาจทำให้เกิดการละเมิดสิทธิของผู้อื่น โดยที่ไม่รู้ว่าสิ่งที่ตนทำนั้นกำลังเป็นการละเมิดจนทำให้เกิดเป็นสังคมแห่งความขัดแย้งในที่สุด วัฏจักรวงจรเช่นนี้จะกลายเป็นวงล้อที่หมุนไปอย่างไม่รู้จบ เพราะเมื่อสื่อเกิดความเกรงในพลังอำนาจทางสังคมก็จะพยายามหลีกเลี่ยงหรือเอาใจคนในสังคมเพื่อให้ตนมีพื้นที่อยู่ได้ ดังนั้น สื่อจะพัฒนาไปในทิศทางไหนก็ต้องดูบริบทของคนในสังคมด้วยเช่นกันว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงไร ดังนั้น การศึกษาจึงถือเป็นรากฐานสำคัญในการที่จะต้องพิจารณาอย่างเร่งด่วน ขณะเดียวกันก็ต้องมีความรอบคอบและปรับตัวตามบริบทแวดล้อมให้ทัน

“...ส่วนใหญ่ประเด็นการละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มันจะมาจากการที่ประชาชนไม่เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่เข้าใจว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คืออะไร การเลือกปฏิบัติคืออะไร อะไรแบบนี้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็จะต้องใส่เข้าไปในหลักสูตรนะ เช่น ถ้าสมมุติว่ามีวิชาการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนพวกนี้ต้องเสริมหลักคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไป เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ ความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมมันสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันยังไง ก็ต้องใส่เป็นหลักสูตรเป็นบังคับไปเลย แล้วมันก็จะทำให้การเรียนรู้พวกนี้เข้าถึงเด็กรุ่นใหม่ ส่วนคนรุ่นเก่าแล้วอาจจะไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียนอะไรพวกนี้ สิ่งที่สำคัญก็คือ กสทช. DE หรืออะไรก็แล้วแต่เนี่ย ก็จะต้องร่วมกันผลักดันให้สื่อนำเสนอแนวคิดที่มันเป็น Inclusive สร้างสังคม Inclusive สังคมนับรวมทุกคนว่าทุกคนนั้นมีคุณค่า และมีความหมายอะไรต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เพิ่มความหลากหลายของความเป็นประชากรกลุ่มต่าง ๆ ค่อย ๆ ซึมซับสิ่งเหล่านี้ไป เช่น เราก็ต้องเข้าใจความเป็นคนพิการ คนที่นับถือศาสนาแตกต่างออกไปจากกระแสหลัก คนในชนบทคนที่มีความเชื่อที่แตกต่างออกไป ไม่ใช่เป็นอาชีพกระแสหลัก มีสังคม Sex Worker อาชีพอะไรอื่น ๆ แบบนี้ ที่สังคมไม่เคยให้คุณค่ากับเขาเลยเนี่ยค่ะ...” (ชนคดี ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

“...กสทช. มีหน่วยงานที่ทำในเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ค่ะ เขาก็จะทำในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อนี้แหละ กสทช. ธารรงค์บอกเขาให้ดูตั้งแต่เด็ก เข้าไปตามโรงเรียน

มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เราจะต้องไปอบรมเขา ว่าการรับรู้สื่อขนาดไหน อย่างไร ให้ รัมาตระวังประมาณไหน แล้วก็เลยไปถึงว่าสื่อออนไลน์มีสิ่งที่จะต้องรัมาตระวังอย่างไร มีความน่ากลัวอย่างไร อะไรประมาณนี้ แต่ตอนนี้เข้าใจว่าน่าจะคะ คนเข้าใจแล้วก็เรียนรู้เรื่องของการตรวจสอบสื่อเยอะขึ้นมาก ๆ เพราะฉะนั้นกลไกทางสังคมนี้แหละเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในยุคสมัยนี้...” (รมิดา ลีลาพตะ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2565)

“...ผ่านมามีต้องยอมรับเลยว่าภาคประชาสังคมโดยเฉพาะสังคม Media Online มีอิทธิพลค่อนข้างสูงต่อตัวคน เราจะเห็นว่าบางครั้ง ยกตัวอย่าง รายการขี้ขาวดัง ๆ ที่เป็นประเด็นไปเมื่อไม่กี่วันก่อนกรณีนำผู้หญิงอายุ 19 มาออกอากาศ การที่สังคมประณามหรือ Sanction หรือแบน เล็กมอว่ามีผลกับตัวเขามากยิ่งกว่าข้อกฎหมาย มันเป็นเรื่องที่พูดยากทาง กสทช. เองพยายามขีดเส้นในส่วนของเราว่า เราอยู่แค่ตรงนี้ ไม่ก้าวล้ำเสรีภาพสื่อในการทำข่าว ... เดิมภาคประชาชนไม่มีพื้นที่แสดงออกว่าเขารู้สึกยังงี้กับสื่อประเภทนี้ แต่ตอนนี้ทุกคนมีพื้นที่ในการแสดงออกว่าฉันไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำของคน ๆ นี้ และทุกคนสามารถนำเสนอความรู้สึกของตัวเองความเห็นของตัวเองต่ออาชีพสื่อออกมาได้ แต่สมัยก่อนไม่มี คนไม่พอใจก็อาจจะพูดกันในงานแฟและจบเรื่องกันไป หรือในกรณีหนักหนาอาจจะไปลงข่าวเพียงไม่กี่วันก็หายไป แต่ ณ วันนี้เมื่อเป็นเรื่องที่ถูกสังคมหยิบขึ้นมาในสื่อออนไลน์ มันจะบูดเมื่อไหร่ก็เจอ อีก 10 ปี ข้างหน้า หากมีประเด็นแบบนี้เกิดขึ้นเรื่องก็จะถูกบูดขึ้นมาใหม่เพราะฉะนั้นเลยมองว่าภาคประชาสังคมตอนนี้มีบทบาทพอสมควรและมีอิทธิพลต่อตัวผู้ประกอบการมาก ๆ ค่ะ...” (สมพร อมรชยันพคุณ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 สิงหาคม 2565)

4.4.5 ศักยภาพโครงสร้างพื้นฐาน

ศักยภาพโครงสร้างพื้นฐาน คือการมีและการใช้ทรัพยากรด้านเทคนิคของสื่อ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อความต้องการข้อมูลข่าวสารของคนทุกกลุ่มเพื่อให้แน่ใจว่ามีการพัฒนาอย่างเหมาะสม และไม่มีสื่อใดเป็นไปอย่างล้าหลัง อีกทั้งในด้านเนื้อหาที่ควรมุ่งสนองความต้องการข้อมูลข่าวสารท้องถิ่นในเรื่องการศึกษา สุขภาพ และเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ ยังควรมีการเปิดช่องทางสำหรับการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้สำหรับคนรุ่นปัจจุบันและอนาคตด้วย (UNESCO, 2008) ครอบคลุมในการให้บริการและส่งเสริมการเข้าถึงสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย อันเป็นโครงสร้างพื้นฐานในการส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นพันธกิจหลัก

ของ กสทช. ทำให้การส่งเสริมศักยภาพในด้านนี้ไม่ใช่ประเด็นที่น่าเป็นกังวล แต่การพัฒนาทางเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดดจากยุคอนาล็อกเปลี่ยนถ่ายสู่ยุคดิจิทัลในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาส่งผลให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรงในภาคธุรกิจ กอปรกับการรุกรานทางดิจิทัลที่เกิดการนำเข้าและหลังไหลเข้ามาของกลุ่มแข่งขันจากนานาประเทศบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นเจ้าของ มาตรการด้านการกำกับดูแลที่แผ่ขยายไปไม่ถึงตลอดรวมถึงความเชื่อมโยงในการวิ่งไล่ตามการพัฒนาของต่างประเทศ อาจทำให้ภาครัฐควรหันกลับมาพิจารณาในเรื่องของการส่งเสริมให้เกิดการสร้างนวัตกรรมสื่อในประเทศไทย เพื่อสร้างความได้เปรียบในฐานะของการเป็นผู้นำทางแพลตฟอร์ม

“...อันนี้ตอบในนามสำนักนะว่า การพัฒนาและการเตรียมความพร้อมไว้รับมือเทคโนโลยีมันเป็นภารกิจพี่เลย ก็คือสำนักพี่เนี่ยมีภารกิจทางด้านการพัฒนาวิชาชีพ มีการจัดอบรมให้กับผู้ได้รับอนุญาต ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และผู้ผลิตรายการเนื้อหาที่สามารถนำเสนอได้หลากหลายช่องทาง หลายแพลตฟอร์ม รวมทั้งวิถีคิด วิธีการนำเสนอ การทำมาหากิน การผลิตอาหารที่ดีมีประโยชน์ รวมทั้งการผลิตรายการที่มีความน่าสนใจ กับการเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งแนวคิดด้านจริยธรรมจรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว เพื่อให้สื่อได้มีความพร้อมในการปรับตัวที่จะนำเสนอเนื้อหารายการในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี การหลอมรวมสื่อ และการนำเสนอเนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์ เนี่ยแหละคือภารกิจ...” (ณัฐนนท์ ลิ้มศิริพ่าย, การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มิถุนายน 2565)

“...เรายังไม่ค่อยเป็นผู้นำในการสร้างนวัตกรรมเท่าไหร่นะ ในเชิงการแพร่ภาพการกระจายเสียงหรืออะไรแบบนี้ เราจะเป็นแบบตั้งรับเทคโนโลยีจากตะวันตกทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นพอเราเป็นผู้ตั้งรับ สุดท้ายแล้วเราก็จะสูญเสีย การที่จะเป็นเจ้าของแพลตฟอร์มด้วยตัวเราเอง อะนะเราก็ต้องสูญเสียสิ่งเหล่านี้ให้กับคนที่เขาคิดได้ก่อน อย่างเช่น ทุกวันนี้เราก็ต้องมา Streaming มา live ผ่านทางแพลตฟอร์มของต่างประเทศแทบทั้งหมดเลย เราก็ต้องสูญเสียรายได้หรือช่องทางบางอย่างมาให้แพลตฟอร์มพวกนี้ สื่อไทยรวมทั้ง กสทช. เองก็ควรจะต้องกระตุ้นให้มีการ... จริง ๆ ไม่ใช่หน้าที่ กสทช. แล้วนะในการที่จะพัฒนาแพลตฟอร์มใหม่ ๆ น่าจะเป็น DE ต้องกระตุ้นให้ได้มีการสร้างแพลตฟอร์มสำหรับสื่อที่เป็นของตัวเองที่แบบใหม่ ๆ ซึ่งก็ไม่ว่ามันจะคืออะไรเพราะอาจารย์ไม่เก่งเรื่องเทคโนโลยีเท่าไร แต่เท่าที่ดูก็คือว่าเราเป็นผู้ตามในเรื่องการสร้าง Innovation ตรงนี้ตลอด เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นหน้าที่ของ DE แหะละ ที่จะต้องไปกระตุ้นการสร้างนวัตกรรมด้านสื่ออะไรตรงนี้ให้มากขึ้น ซึ่งอาจจะต้องกระตุ้นพวกกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและ

สร้างสรรค์ว่าควรจะต้องให้ทุนทรัพย์ซึ่งด้านการสร้างนวัตกรรมสำหรับสื่อเนี่ยให้มากขึ้นด้วย...” (ชเนตตี ทินนาม, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2565)

วัฒนธรรมแบบข้าราชการของ กสทช. อาจเป็นอุปสรรคที่ทำให้ศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทันทั่วทั้งที่ เนื่องด้วยกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้าและมากพินิจ กลายเป็นภาระของภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมประชาชนที่ต้องหาทางในการปรับตัวกับกระแสความเปลี่ยนแปลงกันเอาเอง ยุคแห่งการหลอมรวมสื่อทำให้ผู้ประกอบการต้องพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีเพื่อการออกอากาศที่สามารถรองรับระบบที่มีความเป็นสากลได้มากขึ้น ความคุ้มค่าในการนำงบประมาณมาใช้ในการส่งเสริมของ กสทช. อาจจะไม่ตรงจุดและไม่เห็นเป็นผลลัพธ์ในเชิงที่เป็นรูปธรรม

“...“เอกชนมันปรับตัวไวกว่า ถ้าเขาไม่ปรับตัวเขาจะไม่รอด ทั้ง ๆ คนที่ควรจะต้องปรับตัวเร็วที่สุดคือภาครัฐซึ่งช้าที่สุด ... มุมพีนะ สมมุติเราทำละครเรื่องหนึ่งพีทำแค่ HD อะ HD พอแล้วสำหรับประเทศไทย ถูกไหม พีไม่ต้อง พีทำ SD แค่ 1080 แต่ในขณะที่ตอนนี้ 2K 4K ไปแบบ Ultra UHD หายกันแล้ว พีไม่ต้องทำขนาดนั้นถ้าพีอยู่ในเมืองไทย แต่ตอนนี้พีอยากทำ พีไป Netflix พีไปอินเทอร์เน็ต พีต้องถ่าย 4K พีต้องถ่ายกล้องนี้ เทคโนโลยีกล้องพีต้องไปไกลกว่าเดิม การลงทุนในเรื่องของกล้อง การเก็บฮาร์ดดิสก์ การถ่ายทำ ทีมงาน ทุกอย่างมันต้องมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นถ้าจะให้ได้ Standard ของระดับนั้น แต่ในขณะที่พีอยู่ที่ไทย พีโอจะเห็นแล้วว่าถ้า Standard ของ กสทช. มันจะอยู่แค่นี้ ในขณะที่ตอนนี้ถ้าพีอยากทำงานอินเทอร์เน็ตออนไลน์พีก็ต้องไปอีกระดับหนึ่ง แล้วถามว่างบพีต้องหาขังใจ ก็ต้องหาเอง...” (นิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 27 พฤษภาคม 2565)

“...จริง ๆ แล้วผมว่ามันเป็นโจทย์บังคับที่ทุกคนต้องปรับตัว ไม่ต้องรอให้ใครมาสนับสนุนด้วยซ้ำ ควรกระตุ้นและพัฒนาตัวเอง เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือคนที่ไม่เปลี่ยนเทคโนโลยีทุกอย่าง วันนี้ ดายแน่นอน อันนี้มันเป็นสิ่งที่บอกอย่างนั้น หนึ่ง นอกจากเราต้องดูแลตัวเองแล้ว สอง ภาครัฐก็พยายาม แต่เราก็มีคำถาม ความพยายามของภาครัฐคือพยายามให้เกิดขึ้น แต่ถามว่าเข้าใจไหม ไม่เข้าใจ พูดยไปเหมือนอคติกับ กสทช. หรือเปล่า แต่มีความรู้สึกว่า กสทช. ใช้เงินไม่คุ้มค่าในการจัดเสวนา สัมมนา อะไรก็แล้วแต่ เดียวนี้ยังเบา เมื่อก่อนเนี่ยเน้นโปรดัคชั่น ออแกไนซ์ ในการที่จุดพลุเปิดงาน ผมมองว่าอันนั้นมันหนักมาก จำต้อง

อะไรไม่ได้ สิ่งที่เราพยายามเรียกร้องตลอดเวลา ขอความจริงจังของภาครัฐเท่านั้นแหละ”
(เดิยาว วรรตังตระกูล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 6 กันยายน 2565)

จากผลการวิเคราะห์ที่ผู้ศึกษาได้ทำการอธิบายไปทั้งหมดในบทนี้ โดยมีลำดับการวิเคราะห์ตามกรอบการวิจัยและใช้ตัวแปรทางการศึกษาในการอธิบายเป็นแต่ละหัวข้อ ตั้งแต่กรอบการกำกับดูแลกันเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย กรอบบริบททางวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐกิจการเมือง สุดท้ายคือกรอบหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

เมื่อสรุปประเด็นค้นพบว่าจากการวิเคราะห์ในบทนี้ ผู้ศึกษาพบว่า ประเด็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย คือการที่สื่อเก่าอย่างสื่อโทรทัศน์กับสื่อใหม่อย่างสื่อออนไลน์ไม่ได้รับการกำกับดูแลโดยเท่าเทียมกัน อีกทั้งการขาดมาตรฐานกลางที่จะใช้เป็นแนวปฏิบัติก็ส่งผลให้การกำกับดูแลถูกโยนให้เป็นในเรื่องของดุลยพินิจในการตีความมากเกินไป นอกจากนี้ การที่มีกฎหมายให้ส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเป็นองค์การวิชาชีพก็ยิ่งทำให้เกิดการกระจายตัวของกลุ่มเป็นจำนวนมาก ซึ่งหมายความว่าถึงการที่มีมาตรฐานที่หลากหลายมากตามไปด้วย ทั้งนี้ ยังไม่มีการบังคับให้องค์การสื่อและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อจะต้องดำรงสถานะเป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพ เป็นเหตุให้นำมาซึ่งปัญหาของความอ่อนแอในการกำกับดูแลกันเอง

แม้ว่าปัจจุบันอิทธิพลของสื่อใหม่จะแพร่ขยายความนิยมออกไปในวงกว้างจนสื่อเก่าเสื่อมอิทธิพลลง แต่ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าความสามารถในการเข้าถึงสื่อใหม่ที่มีคุณภาพยังคงถูกจำกัดอยู่ในเฉพาะกลุ่มของคนในสังคมโดยเฉพาะกลุ่มคนเมือง ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ความเหลื่อมล้ำทางสังคมมีแนวโน้มที่จะแผ่ขยายออกไปโดยสะท้อนผ่านมิติของคุณภาพประชากรจากความสามารถในการเข้าถึงเนื้อหารายการที่มีคุณภาพแตกต่างกัน นอกจากนี้ กลุ่มคนที่มีบทบาทในองค์การกำกับดูแลหรือองค์การสื่อที่ขาดความหลากหลายในพื้นที่หรือปมหลังก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การถ่ายทอดเรื่องราวต่าง ๆ ออกมา ไม่สามารถเป็นได้อย่างครอบคลุม ขาดความรู้และความเข้าใจในมิติมุมมองของกลุ่มคนบางกลุ่ม โดยเฉพาะในกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มเปราะบาง หรือกลุ่มคนด้อยโอกาส ที่ในบางครั้งก็ไม่ได้รับพื้นที่ในการนำเสนออย่างเหมาะสมรวมไปถึงกลายเป็นกลุ่มคนที่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

อย่างไรก็ตาม การตระหนักรู้ของคนในสังคมต่อความเหลื่อมล้ำและคุณภาพการนำเสนอของสื่อในยุคปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความตื่นตัวเป็นอย่างมากจากการรณรงค์หรือวิพากษ์วิจารณ์

กันบนสังคมโลกออนไลน์ จนหลายครั้งนำมาซึ่งการออกมาแสดงความรับผิดชอบขององค์กรสื่อ หรือผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อตลอดจนได้รับบทลงโทษทางกฎหมาย แต่ด้วยการขาดมาตรการรองรับจึง ทำให้ไม่เกิดเป็นผลสืบเนื่องในระยะยาวจนสามารถนำพาวงการสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้สามารถเกิด การพัฒนาให้มีคุณภาพได้อย่างที่ควรจะเป็น สุดท้ายก็กลายเป็นเพียงประกายไฟวูบเดียวที่เกิดขึ้น และดับไปแต่ไม่ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนัก โดยเหตุการณ์เช่นนี้มักเกิดขึ้นกับรายการที่ ได้รับกระแสนิยมมากกว่าที่จะเกิดขึ้นกับรายการที่ไม่ได้รับความสนใจมากนัก ซึ่งเป็นตัวตอกย้ำถึง ความไม่เท่าเทียมในการกำกับดูแลและขาดมาตรฐานกลาง อีกทั้งประเด็นปัญหาเรื่องห้องแห่งเสียง สะท้อนถึงเป็นประเด็นที่น่าวิตก ด้วยเพราะหลักการทำงานของอัลกอริทึม (Algorithm) ของสื่อ สังคมออนไลน์จะเลือกเพียงเฉพาะเนื้อหาหรือข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องหรือตรงกับความต้องการของ ผู้ใช้งาน เพื่อดึงดูดให้ผู้ใช้งานเลือกที่จะใช้งานบนแพลตฟอร์มของตนให้นานที่สุด ซึ่งเป็นเหตุให้ไป กระตุ้นอคติในใจของผู้ใช้งานให้กลายเป็นผู้ปิดหูปิดตา มองโลกด้านเดียว ไม่เปิดรับความเห็นต่าง เกิดเป็นสังคมชายจัดหรือขาวจัดในที่สุด

ขณะที่องค์กรภาครัฐที่มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยตามกฎหมาย อย่าง กสทช. ที่ไม่สามารถสร้างความเชื่อมั่นตลอดรวมถึงทำให้เกิดความร่วมมือกันได้อย่างมี ประสิทธิภาพระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้ลักษณะของการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ของ ประเทศไทยไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีพลวัต กลุ่มทั้งหมดถูกแยกออกจากกันแทบจะโดย สิ้นเชิงเป็นกลุ่มการทำงานของภาครัฐ ภาคเอกชน กระประชาสังคม และภาคประชาชน การ เรียกร้อง รณรงค์รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์เกิดขึ้นกันภายในพื้นที่และมาตรฐานของตนเองหรือกลุ่ม ใครกลุ่มมัน ซึ่ง กสทช. ไม่สามารถเป็นตัวกลางหรือสรรหาวิธีการในส่งเสริมให้เกิดการประสาน ความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มดังกล่าวให้สามารถสื่อสารรวมถึงสะท้อนปัญหาจนนำไปสู่หนทาง แห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ อุปสรรคสำคัญในการดำเนินงานโดยภาพรวมของ กสทช. คือการนำ ระบบราชการมาใช้ที่แม้องค์กรจะมีคุณสมบัติเป็นองค์กรอิสระ แต่ด้วยความที่ระบบราชการไทยมี ลักษณะของการบริหารงานแบบลำดับชั้น (Hierarchy) ทำให้การดำเนินกิจการงานใด ๆ มักเป็นไป ด้วยความซับซ้อนมากพิธี ขัดกับวัฒนธรรมองค์กรของภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมถึงภาค ประชาชนที่มีความหลากหลายและไม่เหมาะกับระบบที่มีความยุ่งยาก อีกทั้งภาพลักษณ์ของ หน่วยงานราชการก็มักถูกมองด้วยสายตาและความรู้สึกแง่ลบจากคนภายนอกโดยส่วนใหญ่ ด้วย เหตุนี้ การที่จะสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มโดยมี กสทช. เป็นตัวกลางจึงทำให้เป็นไปได้ยาก

ท้ายที่สุดคือปัญหาทางความล้มเหลวทางการตลาดในมิติของการบริหารนโยบายสาธารณะ อันเป็นผลพวงสืบเนื่องมาจากการที่ กสทช. เปิดให้มีการประมูลคลื่นความถี่ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงระบบการออกอากาศของสื่อวิทยุโทรทัศน์จากระบบอนาล็อกเป็นดิจิทัล ทำให้กลุ่มนักลงทุนทุ่มเงินมหาศาลในการช่วงชิงเพื่อชนะการประมูล โดยไม่ได้มีการคาดการณ์ถึงกระแสการรุกรานทางดิจิทัล (Digital Disruption) ที่แทบจะเกิดขึ้นทันทีในช่วงแห่งการตั้งไข่ของทีวีดิจิทัล เกิดเป็นผลกระทบในวงกว้างที่ กสทช. เองก็กลืนไม่เข้าคายไม่ออกกับผลงานการวางกลยุทธ์ทางการตลาดของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลทีวีในการพยายามดิ้นรนเพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์ดังกล่าว สุดท้ายแล้วปัญหา ก็ไปจบที่ประชาชนกลุ่มซึ่งไม่มีทางเลือกมากนักที่ยังคงรับชมรายการที่น่าสนใจทางสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นหลัก อันถูกนำเสนอภายใต้ความกดดันของกระแสความนิยม (Rating) ที่ไม่กล้าหนีไปจากกรอบขนบเดิมในการที่จะพัฒนาคุณภาพเนื้อหาที่มีความหลากหลายและมุ่งมั่นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพประชากร สังคม และมีความรับผิดชอบต่อสังคม จนกลายเป็นปัญหาไถ่กับไข่จากการที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ต้องการผลิตรายการที่มันใจว่าจะต้องมีคนดู ในขณะที่คนดูซึ่งคาดหวังให้วงการสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยพัฒนาไปมากกว่านี้ก็ยังสนับสนุนสิ่งที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ผลิต

จากข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้างต้น ผู้ศึกษาจะนำผลการวิเคราะห์ที่ได้ทั้งหมดไปใช้เพื่อการอภิปรายผลและเสนอเป็นข้อเสนอแนะ โดยลงลึกในรายละเอียดเพื่อตอบประเด็นคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้มีการกำหนดไว้สำหรับ “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” ในรายละเอียดของบทต่อไป

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในบทที่ 4 ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ผลการศึกษาเรื่อง แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลไปแล้ว ซึ่งมีการวิเคราะห์ภายใต้กรอบการวิจัย ได้แก่ 1) การกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย 2) บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยกับการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ และ 3) หลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย สำหรับในบทที่ 5 จะเป็นการสรุปผลการศึกษา อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาจะนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในบทที่แล้วมาสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทางการศึกษา จากการใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเป็นการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และข้อมูลเอกสาร สำหรับในส่วนของการอภิปรายผู้ศึกษาจะนำเอาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องที่ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมเอาไว้ในบทที่ 2 ประกอบไปด้วย 1) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการธรรมาภิบาลสื่อ 2) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและการกำกับดูแล 3) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับบริบทสังคม วัฒนธรรมทางสังคม ค่านิยม และเศรษฐศาสตร์การเมือง 4) ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อและสังคม 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 6) เอกสารจากกรณีศึกษาต่างประเทศ 7) กฎหมาย นโยบาย และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง โดยมีทฤษฎีฐานรากที่สำคัญจากการนำมาพัฒนารอบแนวคิด คือ แนวทางการกำกับดูแลตนเองของสื่อจัดทำโดย Haraszti & et al. (2008) ตัวชี้วัดวัฒนธรรมทางการเมืองของ ชินดา จิตตรุทธะ (2559) ปัจจัยวิเคราะห์ด้านความล้มเหลวทางการตลาดของ Jackson & Jabbie (2021) และตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ (Media Development Indicators: MDIs) ซึ่งจัดทำขึ้นโดยองค์การยูเนสโก (UNESCO, 2008) เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสนับสนุน จากนั้นจะเป็นข้อเสนอแนะ ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ตามที่แสดงในรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาผ่านทฤษฎีและแนวคิดที่นำมาใช้เป็นฐานรากในการศึกษาตามกรอบการวิจัยทั้ง 3 กรอบ ซึ่งประกอบไปด้วยกรอบการกำกับดูแลตนเองในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย กรอบบริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ และกรอบหลักธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ซึ่งจะนำไปสู่บทสรุปและการอภิปรายผลเป็นข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล และเพื่อให้เห็นผลวิเคราะห์ในภาพรวม ผู้ศึกษาจะทำการสรุปประเด็นที่ได้จากการศึกษาวิเคราะห์ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1.1 สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยพบว่า ปัญหาใหญ่ในภาพรวมของการกำกับดูแลตนเองภายใต้การส่งเสริมการรวมกลุ่มของ กสทช. ไม่ประสบความสำเร็จและเกิดเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความสามารถในการจัดการกับปัญหาภายในกลุ่มสมาชิก วัตถุประสงค์ในการรวมกลุ่มที่ผ่านมากมักเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันมากกว่าความตั้งใจเพื่อให้เกิดกลไกการกำกับดูแลตนเองให้เกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง ปัญหาของความทับซ้อนทางโครงสร้างอำนาจทำให้สร้างความสับสนในกลุ่มคนทำงานและการรับรู้ของประชาชนเมื่อต้องการส่งเรื่องร้องเรียน อีกทั้งความยุ่งยากในการติดตามผลตลอดจนความเอารัดเอาเปรียบเมื่อเกิดกรณีร้องเรียนทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่น ความไม่มีความมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของบรรทัดฐานในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ องค์การสื่อและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมีความเป็นอิสระในการที่จะเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อก็ได้ตามความสมัครใจ โดยผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสามารถดำรงสถานะเป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านการเป็นสมาชิกขององค์การสื่อที่ตนสังกัด การเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อไม่มีผลทางกฎหมายในการกำกับดูแล ดังนั้น ที่ผ่านมามีองค์การสื่อหรือผู้ประกอบวิชาชีพสื่อรายใดไม่พอใจต่อการพิจารณาบทลงโทษหรือตัดเดือนของกลุ่มที่ตนสังกัดเป็นสมาชิกก็สามารถทำการลาออกได้โดยไม่มีผลสืบเนื่องตามมา

ในที่สุดจึงมีความพยายามในการแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการเสนอร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน เสนอต่อประธานรัฐสภาเมื่อวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2565 และถูกผลักดันเข้าที่ประชุมรัฐสภาเป็นวาระพิเศษเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ซึ่ง

เป็นยุคสมัยของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ท้ายที่สุดก็ถูกเลื่อนออกไปเนื่องจากองค์ประชุมไม่ถึงกึ่งหนึ่งทำให้สภาล่มจึงต้องเลื่อนไปลงมติในวาระปกติของที่ประชุมรัฐสภาครั้งต่อไป เป็นเหตุทำให้ร่างพรบ. ฉบับนี้ยังไม่ผ่านมติและไม่มีผลบังคับใช้ในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ร่างพรบ. ฉบับนี้ยังคงมีรายละเอียดที่ทำให้เกิดความกังวลในกลุ่มผู้ประกอบกิจการสื่อและแวดวงนักวิชาการ เนื่องด้วยในรายละเอียดของข้อกำหนดที่ถูกร่างขึ้นมาทำให้เกิดความรู้สึกของบรรดาภาคในพยายามที่จะควบคุมสื่อของภาครัฐ โดยเฉพาะในประเด็นที่มีการนำเอาคำหรือวลีที่ต้องอาศัยการตีความตามดุลยพินิจของผู้ตัดสินมาใช้ ตลอดจนที่มาและแหล่งรายได้ของคณะกรรมการที่มีความขัดแย้งกับภาครัฐและไม่แสดงให้เห็นถึงความหลากหลาย หากร่างพรบ. ฉบับนี้ผ่านมติในที่ประชุมสภาจะส่งผลทำให้การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเปลี่ยนรูปแบบจากการกำกับดูแลตนเองไปสู่การเป็นการกำกับดูแลร่วม เนื่องด้วยเป็นองค์การที่ก่อตั้งขึ้นภายใต้การอาศัยอำนาจของหน่วยงานภาครัฐอย่าง กสทช. มารับรองให้มีสภาพบังคับตามกฎหมาย องค์การสื่อ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ จะอยู่ภายใต้การกำกับ ดูแลของสภาวิชาชีพสื่อมวลชนโดยอัตโนมัติทันที ไม่ว่าจะดำรงสภาพเป็นหรือไม่เป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อหรือไม่ก็ตาม

5.1.2 บริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย ที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

บริบทวัฒนธรรมทางสังคม และเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทย ที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยพบว่า ที่ผ่านมานับตั้งแต่สื่อวิทยุโทรทัศน์ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทย หากพิจารณาตามลำดับพัฒนาการนับตั้งแต่ยุคกระบอกเสียงของรัฐมาจนถึงการปฏิรูปสื่อ การครอบงำทางอำนาจยังคงส่งผลมาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเรื่องของโครงสร้างอำนาจทางการเมือง กลไกการกำกับดูแลที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัยแห่งการหลอมรวมสื่อก็เป็นผลมาจากความต้องการถือครองอำนาจของรัฐ กระทั่งสื่อวิทยุโทรทัศน์เองเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเองแม้แต่ในสถานที่ที่มีความเป็นอิสระมากที่สุดในฐานะของสื่อสาธารณะอย่าง ThaiPBS ก็ยังคงเกิดการตั้งคำถามถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับสิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอประเด็นสู่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับการเมือง

ความบกพร่องของระบอบประชาธิปไตยไทยที่วนเวียนอยู่กับการปฏิวัติรัฐประหารและวัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตยที่ยังคงฝังรากลึกอยู่ในสังคม ทำให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยก โดยเฉพาะในกลุ่มภาคประชาสังคมรวมประชาชนที่รู้สึกว่าไม่ได้รับความสนใจ เสียงของตนไม่ได้ถูกรับฟังอย่าง

จริงใจและถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง แม้ในยุคที่ประชาชนมีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจเพิ่มมากขึ้น แต่การจะทำให้เกิดพลังขับเคลื่อนของภาคพลเมืองในประเทศไทยจนนำไปสู่กลไกการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่มีความเข้มแข็งกลับยังคงเป็นเรื่องที่ยาก อย่างไรก็ตาม อุปสรรคอย่างหนึ่งที่สำคัญคือการที่ประชาชนมีความสามารถในการเลือกรับรู้เฉพาะประเด็นที่ตนเองสนใจบนโลกสังคมออนไลน์ ซึ่งอาจสร้างผลกระทบในมิติของการเกิดห้องแห่งเสียงสะท้อนที่นำไปสู่ความเชื่อว่าโลกนี้มีแค่ขาวกับดำ ถูกกับผิด เห็นด้วยกับไม่เห็นด้วย ขาดทักษะของความคิดเชิงวิพากษ์และการรับฟังด้วยหลักการของเหตุผล อีกทั้งความไม่ไว้วางใจและเชื่อมั่นในหน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้มีอำนาจในการกำกับดูแลควรต้องพิจารณาทางด้านนโยบายที่มีความรัดกุม รอบคอบ และสร้างพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมรวมประชาชนสามารถแสดงออกทางความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระและเสรีภาพ

นอกจากนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่สอดคล้องของปริมาณอุปสงค์และอุปทานในตลาดสื่อวิทยุโทรทัศน์ อันสืบเนื่องมาจากกลไกที่ผิดพลาดในการคาดการณ์ทิศทางตลาดสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย นับตั้งแต่การเปิดให้มีการประมูลคลื่นความถี่ในการเปลี่ยนระบบการออกอากาศจากอนาล็อกเป็นดิจิทัลส่งผลต่อสภาพทางการแข่งขันระหว่างสื่อวิทยุโทรทัศน์ด้วยกัน ก่อปรกับการเกิดรัฐประหารซ้ำในปีแห่งการเปลี่ยนผ่านในพ.ศ. 2557 ที่ผู้ประกอบการเพ็งลงทุนไปกับการประมูลทำให้เกิดการสูญเสียรายได้เป็นระยะยาวต่อเนื่องถึง 5 ปีเต็มจากการถูกนำเวลาในช่วงไพรม์ไทม์และพีรีไทม์ไทม์บังคับออกรายการของคสท. และยิ่งกลายเป็นการตอกย้ำเข้าไปอีกเมื่อสื่อต้องเจอกับสถานการณ์การรุกรานทางดิจิทัลเข้ามาแบ่งพื้นที่ทางการตลาด ด้วยข้อจำกัดของสื่อวิทยุโทรทัศน์ทั้งในมิติของต้นทุนการผลิตและการนำเสนอที่ต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของเงื่อนไขและกฎเกณฑ์การกำกับดูแลของ กสทช. ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมของผู้ชมที่ย้ายฐานการรับชมไปสู่พื้นที่ออนไลน์มากขึ้น

การกำกับดูแลที่อยู่กันคนละมาตรฐานและไม่เท่าเทียมกันระหว่างแพลตฟอร์ม ส่งผลทำให้เกิดผลกระทบในเรื่องของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาด เมื่อสัดส่วนรายได้ถูกแบ่งไปทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์หลายรายต้องลดต้นทุนการผลิตลง การพัฒนาเนื้อหาในการนำเสนอถูกจำกัดอยู่ให้อยู่ในกรอบของความปลอดภัยว่าจะไม่ประสบภาวะขาดทุน ด้วยเหตุนี้ทำให้การพัฒนาคุณภาพของสื่อไม่สามารถทำได้ ผลที่ตามมาคือการเสียผลประโยชน์สาธารณะจากการที่ประชาชนได้รับชมการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่สามารถเข้าถึงได้ฟรีโดยไม่มีค่าใช้จ่ายมีคุณภาพที่ลดลง ความแตกต่างในเรื่องของเศรษฐกิจฐานทางสังคมอาจทำให้สร้างความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มสูงขึ้น เพราะเมื่อมี

ทางเลือกที่เพิ่มมากขึ้น ประชาชนที่มีความสามารถในการเข้าถึงสื่อที่หลากหลายมีโอกาสดูเลือก รับชมสื่อที่มีคุณภาพได้มากขึ้น ในขณะที่อาจมีประชาชนบางกลุ่มที่ถูกทิ้งไว้ด้วยข้อจำกัดบางอย่าง ให้มีทางเลือกในการรับชมเพียงแค่ช่องทางเดียว

5.1.3 ธรรมเนียมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมเนียมการนำเสนอ

ธรรมเนียมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมเนียมการนำเสนอพบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยประกอบไปด้วย หน่วยงานภาครัฐอย่าง กสทช. องค์การผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ องค์การสื่อ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ ภาคประชาสังคมและประชาชน ซึ่งในมิติแห่งอำนาจ กสทช. คือผู้ครองอำนาจสูงสุด อีกทั้งยังมีความชอบธรรมด้วยกฎหมาย ขณะที่ความเร่งด่วนเป็นขององค์การสื่อที่เป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการลงทุน จนทำให้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ กสทช. ต้องเข้ามาดูแลเพื่อให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยยังสามารถดำเนินต่อไปได้ ดังนั้น การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยภายใต้บริบทที่ผ่านมามีกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เป็นตัวแสดงหลักอยู่เพียงสองตัวแสดง ในขณะที่กลุ่มอื่นเป็นประหนึ่งเพียงตัวประกอบ แม้จะมีกระแสความกดดันจากพลังที่ถูกแสดงในพื้นที่สื่อสังคมออนไลน์ แต่ยังไม่มีการถูกนับรวมเข้าไปในระบบของการกำกับดูแล การที่จะทำให้เกิดธรรมเนียมการกำกับดูแลได้นั้น ทุกตัวแสดงจะต้องได้รับพื้นที่ให้มีบทบาทอย่างเท่าเทียมกัน

สิทธิและเสรีภาพของสื่อและประชาชนควรได้รับการประกันทางกฎหมายและเคารพในทางปฏิบัติ แต่ที่ผ่านมาพบว่า แม้ประเทศไทยจะมีการบัญญัติข้อกฎหมายเอาไว้อย่างชัดเจนถึงสิทธิและเสรีภาพอันพึงมีของสื่อและปวงชนชาวไทยเอาไว้อย่างชัดเจน แต่การเลือกใช้คำหรือวลีที่มีความชอบเขตอย่างกว้างขวางขึ้นอยู่กับการตีความและดุลยพินิจของผู้มีอำนาจอย่าง “ความมั่นคงของรัฐ” “ความสงบเรียบร้อย” และ “ศีลธรรมอันดี” คือสิ่งที่สร้างความสับสนและทำให้สื่อเกิดการปกป้องตัวเองโดยการหลีกเลี่ยงประเด็นสู่เสี่ยงที่อาจจะเข้าข่ายการตีความของคำเหล่านี้จนกลายเป็นการเซ็นเซอร์ตัวเอง ความหลากหลายที่เห็นบนพื้นที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ลดน้อยลงก็คือภาพสะท้อนของความเกรงกลัวต่อประเด็นเหล่านี้ อีกทั้งปัญหาเรื่องการดำเนินธุรกิจอันเป็นผลสืบเนื่องจากปัจจัยทางการตลาดยังทำให้สื่อหวาดหวั่นต่อการลงทุน โดยทั้งหมดนี้หลักหนีไม่พ้นปัจจัยผลกระทบที่เกิดขึ้นจากบริบททางวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์ทางการเมืองของไทย

ความโปร่งใสและเท่าเทียม สะท้อนผ่านผลกระทบที่เกิดจากปัญหาในทางเศรษฐศาสตร์ การเมืองที่ทำให้เกิดความได้เปรียบกันทางแข่งขันด้านคุณภาพ เนื่องจากสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ครอบครองโดยเจ้าของทุนขนาดใหญ่มีความสามารถในการอุดหนุนเงิน โดยการหมุนเวียนงบประมาณจากส่วนธุรกิจอื่นมาสนับสนุนหรือพุงในส่วนของธุรกิจสื่อเพื่อให้สามารถคงคุณภาพอยู่ได้ ขณะที่กลุ่มสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ครอบครองโดยเจ้าของทุนขนาดกลางยังต้องอาศัยระดับความนิยมเป็นพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจ จึงทำให้กลายเป็นข้อจำกัดในการพัฒนาคุณภาพจากปัจจัยทางการตลาดจนกลายเป็นความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเลือกรับชมสื่อที่มีความหลากหลาย การกำกับดูแลบนพื้นที่สื่อคนละแพลตฟอร์มก็ทำให้เกิดข้อได้เปรียบทางการแข่งขันจากมาตรการด้านการกำกับดูแลที่อยู่คนละมาตรฐาน อีกทั้งการทำงานในลักษณะเชิงรับมากกว่าเชิงรุกก็ส่งผลให้เกิดปัญหาการกำกับดูแลที่ไม่เท่าเทียมจากการได้รับความสนใจในพื้นที่สื่อ เพราะเมื่อมีช่องหนึ่งช่องใดที่อยู่ในกระแสและถูกจับตามองมักเกิดโอกาสในการถูกรื้อเรียนได้มากกว่าสื่อที่อยู่นอกกระแส แม้ทิศทางในการนำเสนออาจจะเป็นไปในลักษณะเดียวกันก็ตาม นอกจากนี้ ยังมีประเด็นเรื่องของการตีความตามหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ถูกจำกัดค่านิยมไว้โดยกว้างที่อาจทำให้เกิดช่องโหว่ด้านการกำกับดูแลที่ไม่มีความโปร่งใสและเท่าเทียม

ความเป็นสาธารณะในการนำเสนอของสื่อไทยยังคงมีความน่าเป็นห่วง เนื่องจากยังคงขาดความหลากหลายในการนำเสนอมิติมุมมองทางสังคมที่อุดมไปด้วยความแตกต่างของคนในสังคม นอกจากนี้ ความเปราะบางของการนำเสนอข่าวสารแบบที่เป็นลักษณะของการเล่าข่าวอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งเสริมให้สังคมเกิดความคิดเชิงวิพากษ์ ด้วยการแฝงทัศนคติ อารมณ์ความรู้สึกของผู้เล่าเข้าไปในนั้น ทำให้ผู้ชมมุ่งความสนใจไปที่การแสดงออกมากกว่าเนื้อหาในข่าว จนทำให้ขาดการคิด วิเคราะห์แยกแยะ และนำไปสู่การคล้อยตาม สิ่งเหล่านี้อาจนำไปสู่การสร้างมุมมองแบบเหมารวมจนกลายเป็นสังคมแห่งการตัดสินมากกว่าที่จะเปิดรับฟัง อีกทั้งการเคารพในเรื่องของสิทธิในความเป็นสาธารณะและส่วนตัวกลายเป็นเรื่องที่ต้องกลับมาทบทวน เพราะหลายครั้งการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยมีพฤติกรรมตั้งใจละเมิดในสิ่งเหล่านี้บ่อยครั้ง โดยเฉพาะการนำเสนอในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข่าวชาวบ้าน

การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพโดยหน่วยงานที่มีอำนาจและหน้าที่อย่าง กสทช. พบว่ายังขาดผลลัพธ์ที่แสดงถึงการพัฒนาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งที่ผ่านมา มีช่วงเวลาที่ผู้ประกอบกิจการมีความรู้สึกที่ กสทช. มุ่งเน้นไปที่การกำกับมากกว่าที่จะเข้ามาดูแลส่งเสริม และสนับสนุน แม้จะมีความพยายามจากหลายสำนักงานที่อยู่ภายใต้สังกัดของ กสทช.

พยายามจะส่งเสริมในด้านนี้ผ่านการจัดให้มีกิจกรรมอบรมเสวนาในหลายครั้ง โดยการดึงบรรดานักวิชาการสื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยสร้างสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ แต่ยังคงขาดมิติการดำเนินงานในการติดตามและประเมินผล สะท้อนผ่านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ยังคงเกิดปัญหาแบบเดิม ผู้ประกอบกิจการเองที่เข้าร่วมการอบรมในหลายครั้งเมื่อไม่เห็นการเปลี่ยนแปลงก็เกิดความรู้สึกไม่อยากเข้าร่วม เพราะขาดแนวนโยบายเพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการนำไปปฏิบัติ นอกจากนี้ ความร่วมมือกับกลุ่มภาคประชาสังคมรวมประชาชนยังไม่มีปรากฏมากนัก ส่วนใหญ่มักเป็นในลักษณะของการเปิดรับฟังความคิดเห็นแต่ไม่ได้เกิดเป็นแนวทางการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งพลังทางสังคมจะช่วยให้เกิดกลไกการตรวจสอบที่เข้มแข็งหากได้รับการสนับสนุนให้ถูกนำไปใช้อย่างมีคุณภาพ และกลายมาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาศักยภาพวิชาชีพได้อย่างเป็นรูปธรรม

ศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานคือสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะทำให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารร่วมกันอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างครอบคลุมและทุกคนมีความสามารถในการเข้าถึงได้เท่ากันโดยไม่ควรมีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ความเท่าทันการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาทางเทคโนโลยีคือสิ่งที่ควรทำอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะในการผลักดันให้ประเทศไทยเกิดนวัตกรรมด้านสื่อ เพื่อสร้างโอกาสทางความได้เปรียบและลดความเสียเปรียบจากการพึ่งพาแพลตฟอร์มจากประเทศอื่น การนำเข้าวัฒนธรรมแบบข้าราชการของ กสทช. อาจเป็นอุปสรรคที่ทำให้ศักยภาพโครงสร้างพื้นฐานของประเทศไม่ได้รับการพัฒนาอย่างทันทั่วทั้งสำหรับสิ่งที่ต้องการความจับใจเนื่องด้วยกระบวนการและขั้นตอนในการดำเนินนโยบายต่าง ๆ เป็นไปอย่างเชื่องช้าและมากพิธี กลายเป็นภาระของภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมประชาชนที่ต้องหาทางในการปรับตัวกับกระแสความเปลี่ยนแปลงกันเอาเอง ยุคแห่งการหลอมรวมสื่อทำให้ผู้ประกอบกิจการต้องพัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีเพื่อการออกอากาศที่สามารถรองรับระบบที่มีความเป็นสากลได้มากขึ้น ความคุ้มค่าในการนำงบประมาณมาใช้เพื่อการส่งเสริมของ กสทช. อาจจะไม่ตรงจุดและไม่เห็นเป็นผลลัพธ์ในเชิงที่เป็นรูปธรรม

5.1.4 แนวทางในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากลและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

แนวทางในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากลและเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยพบว่า จากสถานการณ์ที่การกำกับดูแลสื่อ

วิทยุโทรทัศน์ไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันและยังคงหาทางออกไม่ได้ สามารถแบ่งออกเป็น 5 ประการหลัก ได้แก่ 1) ความไม่เข้มแข็งขององค์กรกำกับดูแล 2) ความครอบคลุมและเท่าเทียมของกฎหมาย นโยบาย และข้อปฏิบัติในการกำกับดูแลระหว่างสื่อเก่าและสื่อใหม่ 3) การขาดมาตรฐานกลางในการกำกับดูแล 4) ข้อจำกัดจากปัจจัยกีดกันทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรมสังคม 5) ปัญหาความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อที่มีความหลากหลาย โดยปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาในกระบวนการกำกับดูแล ขาดความไว้วางใจระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อระบบและองค์กรผู้ปฏิบัติหน้าที่ และกระทบไปถึงเรื่องการพัฒนาคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ดังนั้น ในการหาทางออกเพื่อให้เกิดการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาลจึงมีความจำเป็นจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่ประกอบไปด้วยปัจจัยปัญหาดังกล่าว แม้การนำมาตรฐานสากลมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการออกแบบแนวทางการกำกับดูแลแต่บริบททางสังคมย่อมมีความแตกต่างกัน ดังนั้น จึงต้องพิจารณาการนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของประเทศ หากนำมาใช้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสมก็อาจทำให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งยังสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช่เหตุ หรือร้ายสุดคืออาจส่งผลในทิศทางตรงกันข้ามได้

ความไม่เข้มแข็งขององค์กรกำกับดูแล คือปัญหาที่ทำให้ขอบเขตของเส้นแบ่งทางอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ระหว่างการกำกับดูแลโดยภาครัฐซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายอย่างกสทช. กับการกำกับดูแลกันเองอย่างกลุ่มองค์กรสื่อและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อไม่มีความชัดเจน ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดการบิดเบือนในการจัดการปัญหาเป็นไปอย่างทับซ้อนและก่อให้เกิดความสับสน การพัฒนาให้เกิดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนที่เป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ตามครรลองของหลักธรรมาภิบาลจึงเกิดขึ้นได้ยากจากระบบที่ไม่พร้อมรองรับ อีกทั้งการที่ กสทช. นำเข้าระบบราชการมาใช้ในองค์กร แม้จะตั้งตนเป็นองค์กรอิสระ แต่ระบบเช่นนี้กลับกลายเป็นบ่วงกับดักที่ทำให้ไม่สามารถหลุดพ้นจากเงาของความครอบงำโดยรัฐบาลได้ในสายตาประชาชน ด้วยความสัมพันธ์ของภาครัฐกับประชาชนเป็นไปในลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจมากกว่าการพึ่งพาอาศัย จึงเกิดเป็นช่องว่างของความร่วมมือที่ไม่สามารถต่อกันติด นอกจากนี้ ความเป็นพวกพ้องจากผลพวงของความเข้มข้นในระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทยก็ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็น “พวกเรา” หรือ “พวกเขา” ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้เดินหน้าไปด้วยกันอย่างมีพลวัต ดังนั้น ในการที่จะทำให้การกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ให้เป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล จึงมีความจำเป็นจะต้องเริ่มจากการพัฒนาตั้งแต่ระดับฐานรากเพื่อให้องค์กรกำกับดูแลเกิด

ความเข้มแข็งและดึงดูดความมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนเข้ามา ปฏิบัติหน้าที่เป็นประหนึ่งกาวประสานที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกันภายใต้ระบบที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ความครอบคลุมและเท่าเทียมของกฎหมาย นโยบาย และข้อปฏิบัติในการกำกับดูแลระหว่างสื่อเก่าและสื่อใหม่ เป็นอีกหนึ่งตัวแปรสำคัญในการสร้างมาตรฐานของการกำกับดูแลให้เข้าไปในทิศทางเดียวกัน จากการแตกแขนงของสื่อใหม่ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบันทำให้วงการสื่อวิทยุโทรทัศน์ซึ่งเป็นเสมือนสัญลักษณ์แห่งความเท่าเทียมในสังคมถูกลดบทบาทและเสื่อมความนิยมลงหลายครั้งที่สารที่ถูกส่งออกไปถูกบิดเบือนความหมายไปมากกว่าจะถึงผู้รับสารปลายทาง ในยุคที่ผู้คนมีทางเลือกมากมายจากการมีช่องทางการเลือกรับสารที่หลากหลาย ทำให้สังคมติดหล่มอยู่ในวังวนวัฏจักรของภาวะห้องแห่งเสียงสะท้อนจากการรับข้อมูลเพียงด้านเดียว อันเป็นชนวนเหตุแห่งความขัดแย้งและเป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ ด้วยจุดยืนทางความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยมที่มีความแตกต่างกันอย่างไม่ยินยอมเปิดใจรับ เพราะเมื่อเกิดการรับข้อมูลจากด้านใดด้านหนึ่งเป็นระยะเวลานานก็จะหล่อหลอมให้เกิดความเชื่อหรือความคิดเชิงบวกต่อชุดข้อมูลนั้นว่าเป็นความจริง โดยมีที่มาส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์นี้เป็นผลมาจากความไม่ครอบคลุมและเท่าเทียมกันในการกำกับดูแล ขณะที่สื่อเก่าอย่างสื่อวิทยุโทรทัศน์ต้องอาศัยความระมัดระวังและวางตัวให้เป็นกลางได้มากที่สุดภายใต้ข้อจำกัดทางการกำกับดูแล สื่อใหม่อย่างสื่อออนไลน์กลับสามารถทำได้เต็มที่โดยไม่ต้องคำนึงถึงผลกระทบ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สังคมยุคใหม่หันไปให้ความสนใจกับสื่อใหม่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเปิดเผยได้มากกว่าเพราะข้อจำกัดน้อยกว่า รวดเร็วฉับไวกว่าเพราะไม่ต้องรอตารอออกอากาศรวมถึงกระบวนการในการตรวจสอบก่อนออกอากาศ นอกจากนี้ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสารก็สามารถเลือกให้ตรงเฉพาะกลุ่มเป้าหมายได้มากกว่า ดังนั้น ในการจะลดผลกระทบจากปัญหาเหล่านี้จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการในการกำกับดูแล อย่างการออกกฎหมาย นโยบาย หรือที่ทำให้มีความครอบคลุมและเท่าเทียมกันระหว่างสื่อเก่าและสื่อใหม่ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อลดช่องว่างในการเกิดปัญหาดังกล่าว

การขาดมาตรฐานกลางในการกำกับดูแล เป็นปัจจัยที่ก่อความสับสนเป็นอย่างมากในการกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบของสื่อตามกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติ ด้วยการตัดสินใจผูกอยู่กับดุลยพินิจของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ เมื่อเกิดประเด็นปัญหาขึ้นมาจึงทำให้ความน่าเชื่อถือของผลการตัดสินใจไม่พ้นจากอคติในเรื่องของความโปร่งใสและเป็นธรรม เมื่อมาตรฐานที่มีหลากหลายมากวิจรรณญาณจึงทำให้ความหลากหลายทางทศนคติ ค่านิยม และความเชื่อ ถูกตัดสินใจและให้ค่าผ่านการคัดกรองด้วยมาตรฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความ

น่าเชื่อถือถึงความยุติธรรมและโปร่งใสว่าการตัดสินใจเป็นไปอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำให้เกิดมาตรฐานตรงกลางซึ่งเกิดเป็นรับรู้โดยทั่วกันในวงกว้าง ผ่านการสื่อสารที่มีคุณภาพในการสร้างความรู้และความเข้าใจให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เมื่อเกิดกรณีการทำผิดสามารถตัดสินได้อย่างมีบรรทัดฐาน โดยการสร้างมาตรฐานเช่นนี้จะช่วยให้ประชาชนจะพัฒนาไปเป็นพลเมืองตื่นรู้ได้จากความมั่นใจว่าตนได้กระทำในสิ่งที่ถูกต้องตามครรลองของกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติ

ข้อจำกัดจากปัจจัยกดดันทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรมสังคม ส่งผลให้เกิดความกังวลของกลุ่มคนที่ไร้ซึ่งอำนาจในการที่จะลุกขึ้นมามีปากเสียงและหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบตามมา สภาพสังคมที่ระบอบอำมาตยาธิปไตยฝังรากลึกยากต่อการเปลี่ยนแปลง กลุ่มคนที่มีพลังและความสามารถในการกำหนดกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติ ให้เป็นไปในทิศทางที่อยากจะให้เป็น แม้พลังทางสังคมที่ถูกขับเคลื่อนผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในปัจจุบันจะเป็นพลังอำนาจที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้น แต่การติดหล่มของภาวะห้องแห่งเสียงสะท้อนก็ยังเป็นตัวขัดขวางที่ทำให้ยังคงเป็นประเด็นนำวิกฤตในการตัดสินใจประเด็นต่าง ๆ อย่างมีอคติและขาดความรู้สึกร่วมกันที่ผ่านการถกเถียงโดยการวิเคราะห์และวิพากษ์ด้วยใจที่บริสุทธิ์และเป็นกลาง พลังอำนาจแห่งความเป็นสังคมทุนนิยมยังคงเรืองรองเปล่งประกายแข็งแกร่งส่องสว่างมากกว่าพลังอำนาจแห่งความต้องการรับผิดชอบต่อสังคมและสังคมต่อการพัฒนาสังคมคุณภาพอย่างยั่งยืน ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้คือภาพสะท้อนของสังคมที่ยังคงยึดถือประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การจะเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต้องอาศัยพลังและเวลาในการฝังเมล็ดพันธุ์ให้กับคนรุ่นใหม่ที่กำลังจะเติบโตขึ้นมาเป็นผู้กำหนดทิศทางของสังคมได้ตระหนัก การกำกับดูแลเป็นหนึ่งในเครื่องมือที่จะช่วยตีกรอบให้การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์อยู่ในรูปในรอยระหวางการแตกหน่อของพืชพันธุ์ ดังนั้น ในการกำหนดกฎหมาย นโยบาย หรือแนวทางปฏิบัติใด ๆ ก็ตาม จึงต้องตระหนักถึงการลดทอนความเข้มข้นของข้อจำกัดที่เกิดจากปัจจัยกดดันทางเศรษฐศาสตร์การเมืองและวัฒนธรรมสังคมเป็นสำคัญ

ปัญหาความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อที่มีความหลากหลาย แม้ทางเลือกในปัจจุบันจะมีมากมายในการรับชมสื่อ แต่ความสามารถในการเข้าถึงย่อมแตกต่างกันไปตามการก้าวทันยุคสมัยของกลุ่มชนรุ่น การเข้าถึงของคนที่มีความรู้ได้ต่างกัน ระดับการศึกษาในการเข้าถึงการรับรู้ของข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน ซึ่งทั้งหมดนี้อาจเหมารวมด้วยคำว่า ความ

แตกต่างของชนชั้นทางสังคม สิ่งเหล่านี้ทำให้การเลือกรับข้อมูลข่าวสารแตกต่างกันไปตามระดับความสามารถ ระดับความต้องการ หรือระดับความสนใจของคนในกลุ่มชนชั้นทางสังคมต่าง ๆ ก่อเกิดเป็นเส้นแบ่งที่ชัดเจนและเพิ่มระยะห่างของความเหลื่อมล้ำให้มากขึ้น เมื่อผู้ที่มีความสามารถมากกว่าก็จะยิ่งผลักดันตัวเองให้เพิ่มขีดความสามารถขึ้นไปได้เรื่อย ๆ จากการเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพมากกว่า ขณะที่ผู้ที่มีความสามารถน้อยกว่าไม่อาจทำเช่นนั้นได้ การแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำเช่นนี้ควรต้องกลับมาพิจารณาในประเด็นด้านการกำกับดูแลว่า จะต้องทำอย่างไรเพื่อให้คนที่มีความสามารถน้อยกว่าเหล่านั้น สามารถเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมหรือเทียบเท่ากับกลุ่มผู้ที่มีความสามารถมากกว่า การกำหนดให้มีสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่เป็นฟรีทีวีเป็นหนึ่งในเครื่องมือของการลดปัญหาความเหลื่อมล้ำ แต่หากเมื่อถึงจุดหนึ่งที่ไม่มีใครดูสื่อวิทยุโทรทัศน์อีกต่อไป ช่องว่างของระยะห่างทางสังคมที่เกิดจากความเหลื่อมล้ำอาจขยายกว้างจนยากจะหาทางกู้คืน ภาวะปัญหาที่เกิดจากการรุกรานทางดิจิทัลเช่นนี้ คือ ภัยคุกคามที่องค์กรที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลต้องเร่งหาทางแก้ไขโดยการทำให้สื่อวิทยุ-โทรทัศน์ยังคงความสำคัญไว้ แม้ไม่มากเท่าในอดีตที่เคยเป็นมาแต่ต้องไม่ใช่การปล่อยให้ตายลงอย่างช้า ๆ ดังเช่นที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

5.2 อภิปรายผล

ข้อมูลที่ได้จากผลการศึกษา พบว่า การกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล ยังคงมีปัญหาอยู่ในหลายประเด็นทั้งในด้านการนำเสนอและกลไกการกำกับดูแล ตลอดจนการมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง ด้วยบริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของไทยที่เป็นตัวแปรอุปสรรคสำคัญทำให้การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยไม่สามารถเป็นไปได้อย่างมีธรรมาภิบาล โดยมี กสทช. เป็นผู้ที่มิบทบาทอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายในฐานะองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ต่อไปนี้จะเป็นการตอบคำถามการวิจัยตามลำดับประเด็นที่ได้กล่าวไปข้างต้น ดังนี้

5.2.1 สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

สภาพปัญหาเรื่องธรรมาภิบาลในการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจากผลการศึกษาและวิเคราะห์ พบปัญหา 4 ประการ ได้แก่ 1) ความทับซ้อนเชิงโครงสร้างทางอำนาจ 2) ความเข้มแข็งขององค์กรวิชาชีพสื่อ 3) การปฏิบัติตามจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ 4) การมี

ส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมทั้งประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความทับซ้อนเชิงโครงสร้างทางอำนาจ จากความไม่ชัดเจนในขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ กสทช. ในการแบ่งความรับผิดชอบตามโครงสร้างหน้าที่เพื่อส่งเสริมกลไกในการกำกับดูแลตนเอง โดยเฉพาะในประเด็นส่งเรื่องพิจารณาการร้องเรียนที่มีความผิดทางจริยธรรมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งควรเป็นหน้าที่ขององค์การสภาวิชาชีพ แต่ที่ผ่านมากลับถูกโยนให้เป็นประเด็นพิจารณาทางกฎหมายเข้าข่ายมาตรา 37 ทั้งหมด สอดคล้องกับ TDRI (2016a) ที่กล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ของ กสทช. ที่เน้นแต่แนวทางการกำกับดูแลเนื้อหาที่ต้องห้าม และการลงโทษผู้ประกอบการที่พบว่ามีการนำเสนอเนื้อหาที่ถูกตีความว่าขัดกับมาตรา 37 เป็นหลัก จึงทำให้ที่ผ่านมาไม่เคยมีการส่งต่อข้อร้องเรียนด้านเนื้อหาไปให้องค์การวิชาชีพสื่อพิจารณาเลยแม้แต่กรณีเดียว ขณะที่ Puppis (2010) ได้อ้างถึงฉันทามติของวิชาชีพโดยแบบตะวันตก เห็นควรว่าสื่อควรอยู่ให้ห่างไกลจากอิทธิพลของรัฐบาล ดังนั้น กฎระเบียบข้อบังคับที่ไม่ใช่กฎหมายจึงมักถูกเสนอเป็นวิธีในการแก้ปัญหาเพื่อใช้ในการประนีประนอมในทางกฎเกณฑ์ของสื่อตามขอบเขตของความอิสระในแบบที่ควรจะเป็น แม้ กสทช. จะเป็นองค์การภาครัฐที่ก่อตั้งขึ้นในฐานะองค์กรอิสระที่มีความชอบธรรมตามกฎหมาย แต่การกำกับดูแลตนเองคือการที่ผู้ดำเนินการหรือองค์กรนั้น ๆ ไม่ใช่ภาครัฐเป็นผู้มีหน้าที่ในการควบคุมมาตรฐานและพฤติกรรมของสมาชิก (Baldwin & Cave, 1999; Black, 1996; 2001; Majone, 1996 อ้างถึงใน Puppis, 2010) ซึ่งการที่ กสทช. นำเอาทุกประเด็นมาพิจารณาเองทั้งหมด ทำให้บทบาทขององค์การวิชาชีพสื่อถูกลดทอนความสำคัญลง นับเป็นอุปสรรคในการพัฒนาของกลไกการกำกับดูแลตนเองของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

ความเข้มแข็งขององค์การวิชาชีพสื่อ ที่ไม่สามารถแสดงให้เห็นถึงความสามารถการรับมือและจัดการกับปัญหาด้านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่ผ่านมาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีสมาชิกรายใดที่ไม่พอใจต่อกระแสกดดันหรือการพิจารณาบทลงโทษกันเองภายในกลุ่มก็สามารถลาออกได้ นับเป็นจุดอ่อนของกลไกการกำกับดูแลตนเอง เนื่องจากการดำรงสถานะเป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพไม่ได้ถูกกำหนดเป็นข้อบังคับ สอดคล้องกับ อภิญาพัทธ์ กุสิยารังสิขี (2561) ที่กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า การที่ไม่กำหนดข้อบังคับให้องค์การสื่อและผู้ประกอบวิชาชีพสื่อทุกคนต้องเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์การวิชาชีพสื่อ ส่งผลทำให้การกำกับดูแลตนเองไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่ง Haraszti et al. (2008) ได้อธิบายว่า ตามหลักการแล้วองค์การวิชาชีพเหล่านี้มีหน้าที่หลักของพวกเขาคือ การจัดการกับข้อร้องเรียนเกี่ยวกับการทำงานของสื่อโดยการตัดสินใจร่วมกัน

โดยการทำเช่นนี้คือการรับประกันต่อสาธารณะเกี่ยวกับคุณภาพของข้อมูลที่ได้รับ แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อมีความรับผิดชอบ และแสดงให้เห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีกฎระเบียบเพิ่มเติมของรัฐในการเข้ามากำกับดูแลสื่อ แต่ที่ผ่านมาไม่เป็นไปตามหลักการดังกล่าวด้วยอุปสรรคของข้อบังคับดังที่กล่าวไป นอกจากนี้ ที่ผ่านมามีการกระจายตัวขององค์การสภาวิชาชีพมากกว่า 200 กลุ่ม อีกทั้งวัตถุประสงค์ในการรวมตัวมักเป็นไปเพื่อการเอื้อผลประโยชน์กันเองภายในกลุ่ม และไม่มีการแสดงแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจนจึงทำให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างหลวมมาตรฐานสอดคล้องกับ ชาญสุรา อรณพ ณ อรุษา และ พิมลพรรณ ไชยพันธ์ (2559) ที่กล่าวว่า การรวมตัวดังกล่าวเป็นการรวมตัวที่ทันสมัยในเชิงโครงสร้าง ซึ่งจะส่งผลให้การกำกับดูแลกันเองขาดความเข้มแข็งอันจะกระตุ้นให้มาตรฐานการกำกับดูแลกันเองต่ำลง

การปฏิบัติตามจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ เป็นปัญหาสืบเนื่องมาจากความไม่มีมาตรฐานกลางในการสร้างบรรทัดฐานถึงแนวทางการปฏิบัติในการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์อย่างมีจริยธรรมและจรรยาบรรณส่งผลทำให้เกิดปัญหาด้านการนำเสนอตามมา ด้วยขึ้นอยู่กับทิศทางการบริหารงานและวิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กรสื่ออื่น ๆ ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพสื่ออยู่ภายใต้สังกัดสอดคล้องกับ ภาณุพงษ์ ทินกร (2560) ที่กล่าวว่า ปัจจัยภายในองค์กรจากนโยบายของสถานีโทรทัศน์ที่มุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นที่อยู่ในความสนใจ และนโยบายที่มุ่งเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจเป็นหลัก ขณะที่ Lund (2016) ก็ได้กล่าวถึงความสำคัญจำเป็นในการที่จะต้องการกำหนดกรอบการกำกับดูแลกันเองขึ้นมาตามปรากฏตามระเบียบคู่มือที่จรรยาบรรณการปฏิบัติงานตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อเป็นกรอบในแนวทางปฏิบัติเพื่อให้ทุกคนอยู่ภายใต้บรรทัดฐานเดียวกัน เช่นเดียวกับ Haraszti et al. (2008) ที่อธิบายถึงความสำคัญของการมีมาตรฐานจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพไว้ว่าควรมีขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในเสรีภาพของสื่อ เพราะหากมีการตกลงมาตรฐานด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณร่วมกัน โดยยึดหลักความถูกต้อง ยุติธรรม ความเป็นอิสระ และความรับผิดชอบ สิ่งเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะทำให้มีโอกาสที่จะนำเสนอประเด็นที่ขัดต่อหลักกฎหมายน้อยลง ซึ่งช่วยให้มั่นใจได้ว่าเสรีภาพของสื่อจะมีชัย

การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมทั้งประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบ จากความทับซ้อนทางโครงสร้างอำนาจ ความเข้มแข็งขององค์การวิชาชีพสื่อ ความไม่มีมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณ รวมถึงความยุ่งยากในการติดตามผลตลอดจนความเอาใจจริงเอาใจในการจัดการปัญหาเมื่อเกิดกรณีร้องเรียน ส่งผลทำให้ภาคประชาสังคมประชาชนขาดความเชื่อมั่น

กระทรวงมหาดไทยมีส่วนร่วมในการทำหน้าที่ตรวจสอบ สอดคล้องกับ TDRI (2016a) ที่กล่าวถึง ปัญหาของกลไกการกำกับดูแลตนเองเอาไว้ว่า สถาบันโทรทัศน์ส่วนใหญ่ไม่มีการจัดทำมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณ ตลอดจนไม่มีกลไกในการรับเรื่องร้องเรียน ไม่มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางการรับเรื่องร้องเรียน ไม่มีการแจ้งกลับการติดตามหรือไม่ระบุถึงบทลงโทษผู้ละเมิดจริยธรรมสื่อ ส่วนองค์การวิชาชีพส่วนใหญ่แม้จะมีช่องทางในการรับเรื่องร้องเรียนแต่ก็ยังขาดการสื่อสารให้เกิดการรับรู้ของคนทั่วไป อีกทั้งยังปฏิบัติงานในเชิงรับมากกว่าเชิงรุกจากการจัดการปัญหาเฉพาะเมื่อเกิดกรณีร้องเรียน อีกทั้งยังมีความยุ่งยากในการส่งเรื่องจากการที่ผู้ร้องเรียนต้องมีการระบุชื่อและนามสกุลเพื่อทำการยืนยันตัวตนบุคคล ส่วนมาตรการลงโทษส่วนใหญ่เป็นเพียงแค่การตักเตือนเท่านั้น ซึ่ง Haraszti et al. (2008) ได้อธิบายถึงความสำคัญของกลไกในการตรวจสอบเอาไว้ว่า การส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในกลไกการตรวจสอบโดยการนำเสนอช่องทางการติดต่อสำหรับผู้ที่ต้องการร้องเรียน และส่งเสริมให้ผู้ชมสามารถวิพากษ์วิจารณ์ตนเองได้ จะช่วยส่งต่อถึงภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือขององค์กรนั้น ๆ ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีเป็นพิเศษ ดังนั้น หากทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมประชาชนในการทำหน้าที่ตรวจสอบได้ จะเป็นการช่วยเสริมพลังให้กลไกการกำกับดูแลตนเองเกิดความเข้มแข็งและเป็นไปอย่างมีพลวัตได้ในที่สุด

5.2.2 บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย

บริบทวัฒนธรรมสังคมและเศรษฐศาสตร์การเมืองของสังคมไทยที่มีผลต่อธรรมาภิบาลในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจากผลการศึกษาและวิเคราะห์พบประเด็นที่ส่งผล 5 ประการ ได้แก่ 1) ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง 2) วัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตยที่ฝังรากลึก 3) ขาดการขับเคลื่อนพลังทางสังคมกับกระบวนการการคิดเชิงวิพากษ์ 4) ปัจจัยกดดันทางธุรกิจส่งผลต่อคุณภาพการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย 5) ความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อในยุคดิจิทัล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความไร้เสถียรภาพทางการเมือง จากผลพวงของความอ่อนแอทางประชาธิปไตยและการเรืองอำนาจของสถาบันทหารที่ทำให้ประเทศไทยวนเวียนอยู่กับวงจรของการปฏิวัติรัฐประหาร กลายเป็นปัญหาในระดับโครงสร้าง โดยเฉพาะในประเด็นทางด้านการบังคับใช้กฎหมายที่ขึ้นอยู่กับใครเป็นผู้มีอำนาจ และด้วยอิทธิพลของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่สามารถส่งผลกระทบให้เกิดการกระจาย

ตัวได้ในวงกว้างจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของกลุ่มผู้มีอำนาจ ซึ่งเสรีภาพของสื่อตามที่ Hardt (2003 อ้างถึงใน McQuail, 2010) ได้กล่าวไว้ว่าสื่อคือรากฐานที่สำคัญของระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนและความก้าวหน้า มีฐานะเป็นฐานันดรที่สี่ (Fourth Estate) ในการคานอำนาจทางการเมือง ปกครอง จึงไม่ควรถูกครอบงำอยู่ภายใต้การครอบงำอำนาจจากใคร โดยเฉพาะอำนาจทางการเมือง แต่ที่ผ่านมาปฏิเสธไม่ได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมของความเกรงกลัวจนนำไปสู่การเซ็นเซอร์ตัวเอง กระทั่ง กสทช. เองก็ยังคงไม่พ้นจากข้อสงสัยถึงความเป็นอิสระในการดำเนินงานอย่างแท้จริง สอดคล้องกับ ญัตติกรบุญช่วย และ สุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า (2562) ที่กล่าวว่า สถานการณ์ทางการเมืองมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของ กสทช. โดยเฉพาะการกำกับดูแลด้านเนื้อหารายการ ซึ่งในช่วงยุคของการครองอำนาจโดยคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่มีการกำกับไม่ให้ขัดต่อประกาศและเจตนารมณ์ของคสช. รวมถึง รจิตลักษณ์ แสงอุไร (2559 อ้างถึงใน อภิษฎาพัทธ์ กุสิยารังสิยิทธิ์, 2561) ที่กล่าวไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองของภาครัฐบาลในแต่ละยุคสมัยส่งผลต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์เป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้นำประเทศแต่ละคนจะมีอุดมการณ์ และการควบคุมสื่อมวลชนที่แตกต่างกัน หากประเทศไทยยังคงตกอยู่ในวังวนของความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองต่อไปเรื่อย ๆ ท้ายที่สุดก็จะตกอยู่ในวัฏจักรเดิม ๆ ไม่รู้จบ

วัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตยที่ฝังรากลึก อันเป็นผลสืบเนื่องจากที่ผ่านมากฎหมายมักถูกเขียนโดยชนชั้นปกครอง ความรู้สึกถูกแบ่งแยกและกันออกจากกระบวนการทางสังคมและไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบอบจึงเกิดขึ้นในกลุ่มภาคประชาสังคมรวมประชาชนที่รู้สึกว่าไม่ได้รับความสนใจเสียงของตนไม่ได้ถูกรับฟังอย่างจริงจังและถูกนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่าง กสทช. กับภาคประชาสังคมรวมประชาชนเป็นไปอย่างห่างไกลกัน การจะผลักดันให้เกิดพลังขับเคลื่อนของภาคพลเมืองเพื่อประสานความร่วมมือในการทำหน้าที่ตรวจสอบและช่วยกันกำกับดูแลให้การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์มีคุณภาพที่ดีขึ้นจึงเป็นไปได้ยาก สอดคล้องกับ บุญเลิศ ชาญยุทธเดช (2550) ที่กล่าวถึง กระบวนการร่างกฎหมายมักจำกัดอยู่แต่เฉพาะผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองขณะที่ตกอยู่ในสภาวะของการปฏิวัติเสียส่วนใหญ่ ตลอดจนถึงความเคยชินของเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่มักตกอยู่ภายใต้การปกครองแบบอำนาจนิยม ดังนั้น การที่จะให้การนำเสนอของสื่อเป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล จึงควรที่จะต้องสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในระบอบสังคมก่อน จากการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันในทุกฝ่ายโดยการทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการ เปลี่ยนวัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตยให้เป็นวัฒนธรรมธรรมาภิบาล ซึ่ง Hofstede, Hofstede, และ Minkov (2010) ได้มีการกล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า การเข้าใจในความ

แตกต่างทางความคิด ความรู้สึก และการกระทำ ระหว่างผู้นำและผู้ตาม จะนำมาซึ่งความร่วมมือให้เกิดขึ้นจริงได้ ซึ่งความรู้สึกนึกคิดและการแสดงออกคือสิ่งที่ถูกหล่อหลอมจนกลายเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ที่ยังคงติดอยู่ภายใต้วังวนวัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตย สอดคล้องกับทฤษฎีการพัฒนาทางสังคมของ Riggs (1964) ที่เสนอให้เห็นถึงค่านิยมในการรวมกลุ่มแบบ 3 ระดับ ซึ่งประกอบไปด้วยสังคมดั้งเดิม สังคมเปลี่ยนผ่าน และสังคมสมัยใหม่ โดยศึกษาผ่านตัวแสดง 3 กลุ่มคือชนชั้นปกครอง ชนชั้นนำ และมวลชน ซึ่งลักษณะของประเทศไทยมีลักษณะของสังคมที่ยังอยู่ในระดับแบบเปลี่ยนผ่านจากการที่ชนชั้นนำและมวลชนยังไม่อาจมีอำนาจเทียบเท่าชนชั้นปกครองได้ ดังนั้น การขับเคลื่อนธรรมาภิบาลจึงเป็นไปได้ยาก หากการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยสามารถทำให้เกิดความเท่าเทียมในการกำกับดูแลและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างแท้จริง การเปลี่ยนแปลงนี้จะเป็นก้าวอย่างที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้ระบอบประชาธิปไตยไทย และลดทอนอำนาจของวัฒนธรรมอำมาตยาธิปไตยไทยให้เสื่อมกำลังลง จากการที่คนในสังคมเกิดความตระหนักรู้จากการรับสารที่หลากหลายและมีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียม

ขาดการขับเคลื่อนพลังทางสังคมกับกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ ในยุคที่คนในสังคมมีอิสระทางความคิดและการตัดสินใจมากขึ้นโดยสะท้อนผ่านการสื่อสารในช่องทางออนไลน์ การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยก็มีประเด็นที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างแพร่หลายในช่องทางดังกล่าว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่น่าเป็นกังวลในการขับเคลื่อนพลังทางสังคมผ่านช่องทางเหล่านี้โดยขาดฐานกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ อาจทำให้เกิดการแบ่งขั้วทางสังคมจากอิทธิพลของห้องแห่งเสียงสะท้อน ที่คนจะเลือกรับ เลือกเสพ แต่ผู้ที่มีความคิดเห็นไปในทิศทางเดียวกันจนเกิดความเชื่อว่าสิ่งที่ตนคิด ตนเชื่อ คือสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิงรอรัง รามสูตร พิมลพรรณ ไชยนันท์ และ วิโรจน์ สุทธิสีมา (2565) ที่อธิบายถึงปรากฏการณ์นี้ว่าตราบดีที่พื้นที่สาธารณะมีจำนวนมาก กระจัดกระจาย และเป็นเพียงพื้นที่ในการแสดงความคิดเห็นหรือแสดงออกต่อความไม่พอใจในประเด็นต่าง ๆ หรือการแสดงจุดร่วมของกลุ่ม โดยที่ไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่กระบวนการตัดสินใจทางนโยบายสาธารณะได้ ก็จะกลายเป็นพื้นที่อ่อนแอและแสดงเพียงมิติเดียวทางความคิด จนพัฒนาต่อไปเป็นความสุดโต่งมากกว่าการหาทางออกรวมกันอย่างยั่งยืน หลักการคล้ายกันกับโลกก่อนยุคโลกาภิวัตน์แต่เป็นในทางกลับกัน ผู้คนจะได้รับรู้เฉพาะในสิ่งที่สื่อหรือรัฐอยากให้รับรู้ เชื่อในสิ่งที่อยากให้เชื่อ ปลุกฝังความคิด ทศนคติ และค่านิยมในแบบที่อยากให้เป็น สอดคล้องกับที่ Westley & MacLean (1957 อ้างถึงใน McQuail, 2010) อธิบายว่า กลุ่มสถาบันต่าง ๆ จะมีการส่งเสริมการใช้สื่อเพื่อเป็นช่องทางในการเข้าถึงประชาชน (หรือกลุ่มคนที่ถูกเลือก) เพื่อทำการถ่ายทอดมุมมองหรือแนวคิดและการตั้งเงื่อนไขต่อเหตุการณ์เหตุการณ์หนึ่งโดยการใช้สื่อเป็น

ตัวกลาง ดังนั้น ในการที่จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนพลังทางสังคมในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้เป็นไปอย่างมีธรรมาภิบาล การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์เพื่อการเปิดรับฟังด้วยหลักแห่งเหตุและผลก็จะนำไปสู่การร่วมมือกันเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ปัจจัยกีดกันทางธุรกิจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย ผลพวงจากการออกใบอนุญาตในการใช้คลื่นความถี่ในการประกอบกิจการที่วิจิตรพิสดารโดยวิธีการประมูล เป็นปัญหาสืบเนื่องที่ทำให้เกิดแรงกดดันในภาคธุรกิจสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยจากการลงทุนในมูลค่าสูง แต่ต้องเผชิญกับภาวะขาดทุนด้วยสถานการณ์ทางการเมืองและการรุกรานทางดิจิทัล ส่งผลทำให้เกิดการแข่งขันอย่างรุนแรง โดยมีปัจจัยชี้วัดหลักอย่างคะแนนความนิยมเป็นหัวใจสำคัญ จนทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าเสี่ยงในการผลิตสื่อที่ฉีกไปจากขนบเดิม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยกีดกันทางธุรกิจไม่ใช่ประเด็นใหม่ที่ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการนำเสนอของสื่อวิทยุไทยแต่มีมานานแล้ว เพียงแต่ทวีความรุนแรงขึ้นจากปัจจัยส่งเสริม สอดคล้องกับ ภาณุพงษ์ ทินกร (2560) ที่กล่าวว่า นโยบายของสถานีโทรทัศน์มุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นที่อยู่ในความสนใจของประชาชนเป็นหลัก รวมถึงผลประโยชน์ทางธุรกิจ ขณะที่การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณเป็นเรื่องรอง ด้วยความต้องการผลกำไรมาหล่อเลี้ยงกองปรกับการแข่งขันที่สูงขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้อาจส่งผลทำให้เกิดการเสียผลประโยชน์ทางสังคมจากคุณภาพการนำเสนอของสื่อ ที่นอกจากจะไม่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแล้วยังอาจนำไปสู่การลดทอนคุณภาพประชากรให้ต่ำลง สอดคล้องกับ Dollery and Wallis (2001 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021) ที่กล่าวว่าเป็นความล้มเหลวของตลาดจากปัจจัยภายนอกที่มาจากความล้มเหลวของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรและการให้บริการสาธารณะอย่างไม่มีประสิทธิภาพทำให้ต้นทุนทางสังคมไม่สอดคล้องกับผลประโยชน์ทางสังคม ส่งผลทำให้ไม่บรรลุระดับการบริโภคและการผลิตที่มีประสิทธิภาพ

ความเหลื่อมล้ำจากความสามารถในการเข้าถึงสื่อในยุคดิจิทัล ด้วยข้อจำกัดของโครงสร้างพื้นฐานในการเข้าถึงสื่อใหม่อย่างอินเทอร์เน็ตยังไม่ได้ถูกทำให้เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถใช้งานได้อย่างเท่าเทียม จากการที่ผู้มีความสามารถมากกว่า มีโอกาสในการเข้าถึงทางเลือกที่หลากหลายกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2562) ที่ได้เสนอให้กับทาง กสทช. พบว่า กระแสสังคมคือเครื่องมือในการคัดกรอง (Filter) รายการที่ผู้ชมเลือกที่จะรับชม โดยในกลุ่มชนรุ่นที่แตกต่างกันส่งผลต่อพฤติกรรมรับชมตามความเคยชินอันเป็นผลพวงจากสภาพแวดล้อมทางสังคมที่แตกต่างกัน ขณะที่ระดับการศึกษาก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการเลือกรับชมรายการที่แตกต่างกัน จากการที่ผู้ซึ่งมีโอกาสทางการศึกษาที่สูงกว่ามัก

เป็นผู้ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้มากกว่าจึงทำให้กลายเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้สูง ซึ่งกลุ่มคนที่มีรายได้สูงคือกลุ่มคนที่มีสิทธิ์ในการเลือกมากกว่าคนกลุ่มอื่น ปัจจุบันสื่อที่ยังคงมีความสำคัญในการทำบทบาทหน้าที่ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้วยการให้ประชาชนสามารถรับสารภายใต้ชุดข้อมูลและคุณภาพที่เป็นมาตรฐานเดียวกันยังคงเป็นหน้าที่ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ สอดคล้องกับ McQuail (2010) ที่มองว่า สื่อคือเป้าหมายหลอมหรือสะท้อนสังคมและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างเท่าเทียมกัน โดยอิทธิพลจากแนวคิดและค่านิยมที่สอดแทรกลงไปในเรื่องที่นำเสนอถูกมองว่าเป็นสาเหตุหลักของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยไม่คำนึงถึงว่าใครเป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุม ซึ่งอิทธิพลจะทำงานผ่านแรงจูงใจและการกระทำของแต่ละบุคคล แนวคิดนี้นำไปสู่ความเชื่ออย่างแรงกล้าในผลกระทบของสื่อที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่อาจส่งผลดีหรือไม่ดีให้เกิดขึ้นก็ได้ ซึ่งการที่บทบาทของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันถูกลดความสำคัญลงและย้ายถิ่นฐานไปสู่ช่องทางออนไลน์มากขึ้น นับเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับการที่มีคนกลุ่มหนึ่งถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง จากความสามารถในการเข้าถึงสื่อใหม่ยังคงถูกจำกัดอยู่ด้วยขอบเขตของปัจจัยบางอย่าง เมื่อช่องว่างเกิดการขยายตัวมากขึ้นและเหลือเพียงกลุ่มคนไม่กี่กลุ่มที่ถูกปล่อยทิ้งไว้ให้อยู่กับความไม่มีทางเลือก นับเป็นความล้มเหลวของการจัดการจากภาครัฐ สอดคล้องกับ Cunningham (2011 อ้างถึงใน Jackson & Jabbie, 2021) ที่กล่าวว่า ความล้มเหลวของตลาดจากสินค้าหรือบริการสาธารณะเกิดขึ้น เมื่อสินค้าเหล่านี้ถูกจัดหาไว้เพื่อประโยชน์เพียงเล็กน้อยในสังคมหรือเมื่อภาครัฐล้มเหลวในการตอบสนองต่อความต้องการที่อยู่ในความสนใจของสังคมโดยรวม ดังนั้น นโยบายในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์จึงไม่ควรให้ความสำคัญอยู่แค่ในกรอบเฉพาะของรายการที่ออกอากาศผ่านทางสื่อวิทยุโทรทัศน์เท่านั้น แต่ต้องพิจารณาให้ครอบคลุมถึงปัจจัยแวดล้อมที่มีความเกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

5.2.3 ธรรมเนียมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมเนียมปฏิบัติ

ธรรมเนียมในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันตามมาตรฐานสากลของหลักธรรมเนียมปฏิบัติจากผลการศึกษาและวิเคราะห์พบปัญหา 5 ประการ ได้แก่ 1) การบัญญัติกฎหมายด้วยนิยามโดยกว้าง 2) ความได้เปรียบทางการแข่งขันกับคุณภาพในการนำเสนอ 3) การส่งเสริมความหลากหลายและความร่วมมือ 4) ความเอาใจใส่และการติดตามประเมินผลของหน่วยงานกำกับดูแล 5) ความไม่เท่าทันทางเทคโนโลยี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การบัญญัติกฎหมายด้วยนิยามโดยกว้าง ทำให้การพิจารณากรณีเกิดข้อร้องเรียนเป็นไปอย่างไม่มีมาตรฐานและอาจก่อให้เกิดความไม่โปร่งใสและเท่าเทียมในการกำกับดูแล เนื่องด้วยผลการพิจารณาตัดสินมักขึ้นอยู่กับว่าเป็นการตีความภายใต้ดุลยพินิจของใคร สิ่งนี้อาจกลายเป็นช่องโหว่ที่ทำให้เกิดการเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มคนบางกลุ่มในการใช้อำนาจ ความสัมพันธ์อันดี หรือการติดสินบน ให้ผลการพิจารณาเป็นไปตามที่ตนเองต้องการ สอดคล้องกับ วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง (2556 อ้างถึงใน TDRI, 2016b) ที่กล่าวถึงประเด็นปัญหาเรื่องข้อกฎหมายโดยเฉพาะในมาตรา 37 เอาไว้ว่า เนื้อหาข้างข้อความชัดเจน กำกวม และไม่มีการอธิบายเพิ่มเติมประกอบการตีความ อีกทั้งยังเปิดให้มีการใช้ดุลยพินิจมากเกินไปจนอาจนำไปสู่การตีความในทิศทางที่จะเป็นการหาประโยชน์ นอกจากนี้ TDRI (2016b) ยังมองว่าการกำหนดนิยามโดยกว้างและเปิดให้มีช่องว่างในการให้ กสทช. สามารถใช้ดุลยพินิจตีความ นับเป็นความยากในการทำงานของผู้ผลิตรายการที่จะทราบได้ว่าเนื้อหาแบบใดที่ผลิตแล้วจะออกอากาศได้ กลายเป็นความละเลาะลังที่ผู้ผลิตรายการต้องเดาสุ่มหรือพยายามหาทางเลี่ยงกันเอาเอง ซึ่ง UNESCO (2008) มีข้อเสนอในประเด็นด้านกฎหมายเอาไว้ว่า การกำหนดนิยามที่กว้างเกินไปโดยไม่จำเป็นอาจกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออก ซึ่งการมีนิยามที่ไม่ดีอาจทำให้ประชาชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ขณะที่สื่อก็อาจจะเกิดการเซ็นเซอร์ตัวเอง ทางที่ดีจึงควรมีการนิยามให้เป็นไปอย่างแคบที่สุดและได้สัดส่วนในการคุ้มครองประโยชน์สาธารณะนั้น

ความได้เปรียบทางการแข่งขันกับคุณภาพในการนำเสนอ ในยุคที่สื่อดิจิทัลมีบทบาทมากขึ้นแทบจะมีอิทธิพลเหนือสื่อวิทยุโทรทัศน์ส่งผลทำให้ความสนใจถูกถ่ายโอนไปยังช่องทางดังกล่าวมากขึ้น ขณะที่การกำกับดูแลยังคงถูกจำกัดอยู่แค่ในขอบเขตของสื่อวิทยุโทรทัศน์ การที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ต้องอาศัยเม็ดเงินในการลงทุนที่สูงจึงทำให้เกิดความคาดหวังต่อการสร้างรายได้ที่มากขึ้น อีกทั้งหลักเกณฑ์ในการถูกกำกับดูแลยังเป็นตัวบังคับที่ทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์ขยับตัวได้ลำบากมากกว่าสื่อดิจิทัล สอดคล้องกับ ภาณุพงษ์ ทินกร (2560) ที่กล่าวว่าหนึ่งในปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ คือการเกิดขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีความรวดเร็วในการรายงานข่าวสารมากกว่า ทำให้สื่อโทรทัศน์ต้องปรับตัวอย่างมากในการแข่งขัน อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการผิดจรรยาบรรณได้ อีกทั้ง Pavlik J. (n.d. อ้างถึงใน ภาณุพงษ์ ทินกร, 2560) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของสื่อบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและพื้นที่ที่สามารถเผยแพร่ข่าวสารในเชิงลึกและหลายหลายได้มากกว่า จึงทำให้คนส่วนใหญ่หันใช้สื่อเหล่านั้นมากกว่าการรับชมผ่านโทรทัศน์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีความพยายามในการขยายขอบเขตการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ให้มีความครอบคลุมไปถึงช่องทางอื่นที่หลากหลายมากขึ้น เกิดเป็นการผลิตสื่อเพื่อนำเสนอคนละมาตรฐานสำหรับการออกอากาศทางโทรทัศน์และออนไลน์

สอดคล้องกับข้อเสนอของ TDRI (2016b) ที่มองว่าการกำกับดูแลสื่อในภาพรวมของไทยยังมีปัญหาในเรื่องการกำกับดูแลระดับบูรณาการที่ควรมีข้อกำหนดพื้นฐานอันเป็นมาตรฐานเดียวกันกับสื่อทุกประเภท แม้จะมีพรบ. ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ และกระทรวงดิจิทัลที่เป็นกฎหมายหลักและเจ้าภาพดูแลอยู่แล้ว แต่ กสทช. ก็ควรที่จะต้องหาแนวทางที่เป็นมาตรฐานกลางในการกำกับดูแลร่วมกัน แต่ต้องมีความระมัดระวังเป็นอย่างมากในการออกกฎเกณฑ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสื่อดิจิทัลโดยเฉพาะสื่อออนไลน์ เนื่องด้วยมาตรฐานที่เป็นสากลตามข้อเสนอของ UNESCO (2008) ที่ปัญญาต่าง ๆ และแนวบรรทัดฐานระหว่างประเทศอื่น ๆ ไม่ยอมให้มีการกำกับดูแลเนื้อหาข่าวหรือข้อเขียนด้านความคิดเห็นในสื่ออินเทอร์เน็ต

การส่งเสริมความหลากหลายและความร่วมมือ ที่ผ่านมามีการร่วมมือกับกลุ่มภาคประชาสังคมและประชาชนน้อยมาก สะท้อนผ่านความหลากหลายในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่มีมักจะมียุทธวิธีแบบเดิม ๆ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่ง UNESCO (2008) มองว่าภาคประชาสังคมและประชาชนเป็นส่วนสำคัญของระบบนิเวศสื่อที่แข็งแกร่งโดยเป็นได้ทั้งฝ่ายสนับสนุนและตรวจสอบ ด้วยความที่กลุ่มนี้มีความเชี่ยวชาญและมีฐานอยู่ในชุมชนทำให้ทำให้เสียงของชุมชนเป็นที่ได้ยิน และช่วยให้มั่นใจได้ว่าจะไม่เกิดมุมมองแบบเหมารวมจากการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์หรือเพิกเฉยต่อเสียงของกลุ่มคนด้อยโอกาส อย่างไรก็ตาม การคัดเลือกกลุ่มคนเหล่านี้ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันทั้งในทางนโยบายจากภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ตามจะต้องมั่นใจว่าเป็นกลุ่มคนที่คลุกคลีอยู่กับประเด็นปัญหาจริง ๆ ไม่ใช่การดึงกลุ่มคนระดับชนชั้นนำเข้ามามีส่วนร่วม เพราะหากเป็นเช่นนั้น สุดท้ายแล้วปัญหาก็จะคืนสู่จุดเดิมจากการที่เสียงถูกสะท้อนให้ได้ยินเฉพาะแค่กลุ่มคนบางกลุ่ม สอดคล้องกับ ภูษิตต์ ภูริพานิก (2557) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมในภาคพลเมืองของสถานีโทรทัศน์ช่อง ThaiPBS ที่พบว่า กลุ่มที่มีส่วนร่วมในการผลักดันองค์การและมีบทบาทอยู่ในระดับสูงคือกลุ่มภาคประชาสังคมชนชั้นนำ โดยประชาชนเป็นเพียงกลุ่มผู้มีส่วนร่วมในระดับผู้รับสารและผู้ผลิตเท่านั้น ทำที่สุดแล้วก็กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มผลประโยชน์กลุ่มใหม่ที่มาแทนกลุ่มเดิม ขณะที่ TDRI (2016b) ก็ได้มีข้อเสนอว่า ควรเปิดให้มีพื้นที่ในการกำหนดนโยบาย สร้างกฎเกณฑ์ กฎ ระเบียบ หรือมาตรการดูแลใด ๆ ให้เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมที่เกิดขึ้นได้จริง มากกว่าการทำไปแบบพิธีกรรมแต่ไม่ได้ทำให้เกิดประโยชน์ในเชิงนโยบายหรือการนำไปปฏิบัติ

ความเอาใจจริงเอาใจและการติดตามประเมินผลของหน่วยงานกำกับดูแล ที่ผ่านมา กสทช. มีความพยายามในการที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์

ไทยอยู่อย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดสัมมนา อบรม และสื่อสารกับองค์กรต่าง ๆ ทั้งกลุ่มผู้ประกอบการ ผู้ประกอบวิชาชีพ องค์กรภาคประชาสังคม รวมถึงประชาชน แต่สิ่งที่ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคือการติดตามความต่อเนื่องและประเมินผลสำเร็จของโครงการจึงทำให้ไม่เห็นผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม การส่งเสริมศักยภาพวิชาชีพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่ผ่านมามีเป็นไปในลักษณะของความพยายามที่ไม่สัมฤทธิ์ผล ประหนึ่งเพียงพิธีการของภาครัฐที่จัดขึ้นเพื่อไม่รู้ว่ามี โดย UNESCO (2008) เสนอว่าการส่งเสริมควรทำควบคู่กับการวัดระดับความตระหนักของสื่อมวลชนเกี่ยวกับประเด็นเรื่องจริยธรรมและจรรยาบรรณของสื่อ ตลอดจนถึงการสำรวจการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นเป็นรูปธรรมเชิงประจักษ์อยู่แล้วจากการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบัน ยิ่งเป็นสิ่งที่ตอกย้ำถึงความล้มเหลวด้านการส่งเสริมของ กสทช. อาจตีความได้ว่าที่ผ่านมา กสทช. ไม่ได้มีการทบทวนบทเรียนจากผลลัพธ์ที่ได้จากการส่งเสริมที่ผ่านมา จึงทำให้ไม่เกิดการพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานการณ์ การมุ่งแต่จะส่งเสริมโดยไม่คำนึงถึงปัจจัยบริบทแวดล้อม ส่งผลทำให้ไม่เกิดการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการทำงานได้จริง กลายเป็นเพียงมายาคติที่ไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง

ความไม่เท่าทันทางเทคโนโลยี จากความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในการพัฒนาทางเทคโนโลยีตั้งแต่ยุคโลกาภิวัตน์เป็นต้นมา ภายใต้ความล้มเหลวขององค์กรภาครัฐทำให้ประเทศไทยกลายเป็นผู้ตามและต้องตั้งคอยรับอยู่ตลอดเวลา การส่งเสริมและสนับสนุนมักมาไม่ทันการ ความเสียหายมักเกิดขึ้นก่อนเสมอแล้วจึงค่อยหาทางเยียวยา ตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นล่าสุดและเป็นเสมือนน้ำผึ้งหยดเดียวที่ทำให้วงการสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยล้มครืน คือการเปิดให้มีการประมูลทีวีดิจิทัลโดยไม่ได้ประเมินความเสี่ยงถึงกระแสการรุกรานทางดิจิทัลอย่างรอบคอบและระแวดระวังสอดคล้องกับ วิไลวรรณ จงวิไลเกษม ศรีนัยธร ศศิชนาการแก้ว ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์ และ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2564) ที่ผลการวิจัยพบว่า แม้ผู้ประกอบการทีวีดิจิทัลจะได้รับความช่วยเหลือจาก กสทช. แต่ความช่วยเหลือเกิดขึ้นล่าช้าจนเกินไปทำให้ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจนถึงขั้นเลิกกิจการ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์ที่ล่าช้าและไม่ชัดเจนในช่วงของการเปลี่ยนผ่านสู่การเป็นทีวีดิจิทัล ยังเป็นการดึงเวลาให้เสียไปจากการขาดความรู้ความเข้าใจในภาคประชาชน เป็นเวลาเกือบทศวรรษที่ประเทศไทยเดินทางเข้าสู่ยุคดิจิทัลหากเริ่มนับตั้งแต่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการออกอากาศของสื่อวิทยุโทรทัศน์ แต่บริบทของการกำกับดูแลยังคงวิ่งไล่ตามในลักษณะของภาคเอกชนและประชาชนไปก่อน เมื่อเกิดปัญหาแล้วภาครัฐค่อยตามไปแก้ไข

5.2.4 แนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

แนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล และเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเมื่อพิจารณาผ่านโครงสร้างทั้งระบอบสังคมและองค์การกำกับดูแล พบว่า ประเทศไทยมีความใกล้เคียงกับสหราชอาณาจักรอยู่หลายส่วน ด้วยรูปแบบการปกครองที่เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมถึงองค์การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่าง กสทช. ก็มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับ Ofcom ดังนั้น ในการเสนอแนะแนวทางการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้มีธรรมาภิบาลตามมาตรฐานสากล จะเป็นการเปรียบเทียบผ่านกรณีศึกษาของ Ofcom เป็นหลัก ซึ่งจากผลการวิจัย พบว่า การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในบริบทของสังคมไทยมีประเด็นที่ควรพิจารณาอยู่ 6 ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ 1) พลังทางสังคมกับการส่งเสริมธรรมาภิบาล 2) สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมการเคารพในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ 3) ลดความรุนแรงของการแข่งขันทางการตลาด 4) ส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายในองค์การ 5) ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 6) ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเทคโนโลยี โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

พลังทางสังคมกับการส่งเสริมธรรมาภิบาล ปัจจุบันพลังทางสังคมมีบทบาทอย่างมากในการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน การแสดงออกของคนในสังคมบนพื้นที่สื่อออนไลน์ในการวิพากษ์วิจารณ์การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์หลายครั้ง ทำให้เกิดความระมัดระวังในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม กสทช. ควรจัดให้มีพื้นที่ที่เป็นส่วนกลางและมีมาตรฐานในการร้องเรียนเพื่อหลีกเลี่ยงการเกิดภาวะการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อนทำให้เกิดอคติและขาดมุมมองในการพิจารณาด้วยใจที่เป็นกลาง นอกจากนี้ ต้องสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้สังคมว่ากลไกการกำกับดูแลมีแนวทางการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐาน เป็นกลาง เชื่อถือได้ และมีกระบวนการที่ชัดเจน ซึ่งที่ผ่านมาพบว่าระบบการรับเรื่องร้องเรียนเป็นไปแบบแยกส่วนและไม่ได้มีการกำหนดเป็นข้อบังคับ สร้างความสับสนให้กับผู้ต้องการร้องเรียนว่าจะต้องติดต่อผ่านใคร โดยในกรณีของ Ofcom พบว่า มีการออกแบบระบบการรับเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการออกอากาศของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีความชัดเจนและเป็นขั้นเป็นตอนผ่านทางเว็บไซต์ทางการขององค์การ มีการระบุหัวข้อที่ต้องการร้องเรียนอย่างเป็นมาตรฐานชัดเจน ใช้งานง่าย รวมถึงมีการชี้แจงลำดับขั้นในการพิจารณาตามลำดับองค์การที่มีความเกี่ยวข้องต่อประเด็นนั้น ๆ (Ofcom, 2017) ขณะที่ กสทช. มีกระบวนการร้องเรียนผ่านศูนย์ Call Center 1200 โดยมีการให้บริการทั้งทางโทรศัพท์ อีเมล เว็บไซต์ เฟสบุ๊ก

ไลน์ ระบบฝากข้อความเสียง และการติดต่อด้วยตัวเองที่สำนักงาน แต่จากการตรวจสอบช่องทางดังกล่าวพบว่าระบบการแจ้งเรื่องร้องเรียนของ กสทช. มุ่งไปที่กิจการโทรคมนาคมเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ขององค์การในสายตาประชาชน กสทช. คือหน่วยงานภาครัฐที่มีความเป็นข้าราชการสูงและดูเข้าถึงยากทำให้ไม่ถูกมองเป็นทางเลือกในการพึ่งพาของประชาชน ควรปรับภาพลักษณ์ ลดความเป็นข้าราชการ สร้างความน่าเชื่อถือในความองค์การอิสระให้มากขึ้น

สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมการเคารพในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ โดยการกำหนดให้มีมาตรฐานเดียวเพื่อเป็นการสร้างบรรทัดฐานในแนวทางปฏิบัติด้านการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ และควรมีสภาพบังคับไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง แต่ที่ผ่านมา กสทช. ทำเพียงแค่ส่งเสริมให้มีแต่ไม่ได้มีนัยยะสำคัญอะไรเมื่อเกิดกรณีพิพาทมาตรฐาน อีกทั้งหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพยังเป็นเรื่องของการกำกับดูแลตนเอง ดังนั้น สำนักงานส่งเสริมการแข่งขันและการกำกับดูแลตนเองของ กสทช. ก็มีจัดทำ ขณะที่กลุ่มสภาวิชาชีพ รวมถึงองค์การสื่อ ก็มีการจัดทำของตัวเอง ทำให้ท้ายที่สุดกลายเป็นว่าบรรทัดฐานและค่านิยมเรื่องการเคารพในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพขึ้นอยู่กับว่าคนที่ปฏิบัติคือใคร หรืออยู่ภายใต้วิสัยทัศน์ของกลุ่มไหน หรือผู้นำคนใด แม้ประเด็นเรื่องอิสระและเสรีภาพของสื่อจะมีความสำคัญและจำเป็นมากเพียงใดแต่ก็ยังคงมีความจำเป็นที่จะต้องพึงระลึกในขอบเขตอันพึงมีภายใต้กรอบของจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพอยู่ และเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานนี้ Ofcom ใช้วิธีการสร้างหักเกณฑ์ในการจัดทำเนื้อหา การจัดช่วงเวลา กฎเกณฑ์ด้านการโฆษณา สร้างระบบการร้องเรียนเกี่ยวกับการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ โดยยึดบทลงโทษจากพระราชบัญญัติฯ และมีการกำหนดคู่มือการพิจารณาบทลงโทษเพื่อเป็นแนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ประกอบการพิจารณา (Ofcom, n.d.a) ซึ่งเป็นวิธีการเชิงรับคล้ายกันกับ กสทช. แต่ที่น่าสนใจคือกลไกการรับเรื่องร้องเรียนและพิจารณาบทลงโทษที่ค่อนข้างมีความชัดเจน อาจทำให้เกิดบรรทัดฐานและค่านิยมการเคารพในหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพได้จากความพยายามหลีกเลี่ยงความผิดพลาดจนนำไปสู่การร้องเรียน แต่ไม่หลีกเลี่ยงเกินไปจนเซ็นเซอร์ตัวเองหรือคอยคุณภาพสิ่งที่นำเสนอลง ด้วยการมีหลักเกณฑ์ที่เป็นมาตรฐาน

ลดความรุนแรงของการแข่งขันทางการตลาด ท่ามกลางสภาพการแข่งขันของสื่อในยุคปัจจุบันจากการที่มีจำนวนผู้เล่นในตลาดเพิ่มขึ้นเยอะมาก กอปรกับการขยายตัวของสื่อบนแพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีมาตรฐานในการกำกับดูแลกันคนละแบบ ขณะที่สื่อวิทยุโทรทัศน์ถูกกำกับดูแลอย่างเต็มรูปแบบและมีต้นทุนในการผลิตที่สูง สื่อดิจิทัลอื่น ๆ แทบจะไม่ถูกกำกับเลย การควบคุมด้านคุณภาพ เนื้อหา หรือการลงทุน เป็นไปอย่างมีอิสระเสรี ความหลากหลาย แปลกใหม่

นำเสนอสิ่งที่ถือออกไปจากชนบทเดิม ๆ ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ด้วยปัจจัยเรื่องการแบบรับความเสี่ยงมีน้อยกว่า ความสนใจของผู้ชมถูกเทไปที่สื่อใหม่มากขึ้นทำให้สื่อวิทยุโทรทัศน์พยายามปรับตัวโดยการอิงกับกระแสของสังคมออนไลน์ภายใต้ขอบเขตที่สามารถทำได้ ซึ่งการลดความรุนแรงในการแข่งขันต้องเริ่มจากการสร้างมาตรฐานในการกำกับดูแลให้อยู่ภายใต้มาตรฐานเดียวกัน เมื่อพิจารณาในแนวทางของ Ofcom พบว่ามีการรวมเอา VOD เข้าไปในการกำกับดูแลด้วย โดยสามารถส่งเรื่องร้องเรียนเมื่อพบปัญหาด้านการนำเสนอได้ผ่านช่องทางเดียวกันกับสื่อวิทยุโทรทัศน์ แต่จะมีการกำหนดรายละเอียดเงื่อนไขสำหรับประเด็นการร้องเรียนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งจะมีความแตกต่างไปจากข้อกำหนดของสื่อวิทยุโทรทัศน์จากการพิจารณาด้วยบริบทที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ Ofcom ยังมีการวิจัยตลาดอย่างต่อเนื่องและมุ่งมั่นที่จะรักษาระดับของความเป็นแนวหน้าในเรื่องความเข้าใจทางเทคโนโลยี (Ofcom, n.d.b) นับเป็นการสร้างบรรทัดฐานในการกำกับดูแลที่จะช่วยให้สามารถลดความรุนแรงของการแข่งขันในทางหนึ่งโดยการทำให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ไม่มีใครได้เปรียบจากความเหนือกว่าในช่องโหว่ทางกฎหมายในการนำมาใช้เพื่อสร้างกระแสที่ดึงดูดใจของผู้ชม

ส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายในองค์กร สำหรับประเทศไทยการส่งเสริมความหลากหลายจำกัดให้เป็นหน้าที่อยู่เฉพาะสื่อสาธารณะอย่าง ThaiPBS ทำให้ความหลากหลายไม่สะท้อนออกมาในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์โดยส่วนใหญ่ การสื่อสารประเด็นของคนกลุ่มเล็ก ๆ ในสังคมที่ต้องการส่งเสียงของตัวเองไม่ได้ทำให้เกิดการรับรู้มากมาย เนื่องจากความนิยมของ ThaiPBS ไม่ได้อยู่ในความสนใจของสังคมมากเท่าไรนัก ซึ่งโดยหลักการที่ควรจะเป็นแล้วคือการส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายของบุคลากรในองค์กรเพื่อให้เกิดการผลักดันกันภายใน และก่อนที่จะกำหนดให้เกิดความหลากหลายในองค์กรสื่อวิทยุโทรทัศน์ หน่วยงานที่ทำหน้าที่กำกับดูแลอย่าง กสทช. ก็ควรส่งเสริมให้เกิดความหลากหลายเช่นนี้ในองค์กรของตนเองด้วยเช่นกัน เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในประเด็นที่เกี่ยวกับความหลากหลายทางสังคมและส่งต่อมาผ่านกฎหมาย นโยบาย กฎเกณฑ์ หรือข้อกำหนดใด ๆ ก็ตาม อย่างที่ Ofcom มีการกำหนดเป็นพันธกิจไว้ว่า “ทำให้สื่อได้ผลสำหรับทุกคน” หากเราต้องการประสบความสำเร็จ องค์กรต้องสะท้อนถึงภูมิหลัง ประสบการณ์ การเลี้ยงดู และความคิดที่หลากหลายที่มีอยู่ทั่วสหราชอาณาจักร เพื่อให้สามารถเข้าใจความต้องการของผู้คนในประเทศ ภูมิภาค และต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้งโดยไม่มีประเด็นใด หรือคนกลุ่มใดที่ถูกหลงลืม จากการดึงเอาประสบการณ์อันหลากหลายมาสู่การทำงาน (Ofcom, 2021)

ประสานความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างมีพลวัต โปร่งใส ยุติธรรม และเป็นกลาง คือการที่จะต้องทำให้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียรู้สึกเป็นส่วน

หนึ่ง สามารถเข้าถึงการมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ได้ สำหรับประเทศไทยที่ผ่านมามักจะถูกให้ความสำคัญอยู่แค่ในระดับบริหารหรือชนชั้นนำ ขณะที่ภาคประชาสังคมรวมประชาชนเหมือนเป็นกลุ่มที่ไม่ถูกนับรวม อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมแบบข้าราชการที่เป็นอุปสรรค ซึ่ง Ofcom มองว่าการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือควรที่จะต้องเริ่มตั้งแต่การปลูกฝังในระดับความคิดของบุคลากรภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความเข้าใจในแนวปฏิบัติต่อคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม โดยการสร้างสภาพแวดล้อมสำหรับเพื่อนร่วมงานที่จะช่วยให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งยังต้องได้รับการปฏิบัติอย่างมีศักดิ์ศรีและความเคารพตามที่กำหนด ปราศจากการคุกคาม การกลั่นแกล้ง และการตกเป็นเหยื่อ แม้จะเป็นหน่วยงานที่มุ่งเน้นการให้บริการประชาชน อย่างไรก็ตาม Ofcom ก็คำนึงถึงความไม่สมเหตุสมผลที่อาจจะเกิดขึ้นตามมา จากข้อเรียกร้องหรือการแสดงพฤติกรรมที่มาเหมาะสมของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนั้น จึงได้มีการออกเกณฑ์ของ “พฤติกรรมที่ยอมรับไม่ได้” เพื่อปกป้องและรักษาประสิทธิภาพของการบริการให้เป็นไปอย่างมีมาตรฐานและไม่ต้องมีฝ่ายใดเกิดความอึดอัดหรือขุ่นเคืองใจจากการรับบริการ นอกจากนี้ ก่อนที่จะออกกฎระเบียบหรือนโยบายใด ๆ Ofcom จะปรึกษาหารืออย่างกว้างขวางกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และประเมินผลกระทบของการดำเนินการด้านกฎระเบียบ ก่อนที่จะกำหนดกฎระเบียบใด ๆ ออกไป (Ofcom, 2022)

ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อการพัฒนาทางเทคโนโลยี เพื่อให้การกำกับดูแลสื่อเป็นไปอย่างต่อเนื่องและไม่ต้องเผชิญกับภาวะสูญญากาศจากการพัฒนาทางเทคโนโลยี กสทช. ควรมีกฎเกณฑ์ในการรับมือต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วเพื่อหลีกเลี่ยงการเสียผลประโยชน์ทางสังคมจากการบริหารนโยบาย เกือบทศวรรษนับตั้งแต่ที่ประเทศไทยมีทีวีดิจิทัลแต่ปัญหาในเรื่องการกำกับดูแลที่ไม่ตอบสนองต่อการพัฒนายังคงตกอยู่ในภาวะสูญญากาศ ที่ทำให้เกิดช่องว่างทางความเหลื่อมล้ำในการเลือกรับชมสื่อที่มีคุณภาพได้แตกต่างกันจากหลายแพลตฟอร์ม ดังนั้น แม้การกำกับดูแลด้านการนำเสนอจะมีความสำคัญแต่ในภาวะการณ์ที่มีความเร่งด่วน ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ความสามารถในการเข้าถึงสื่อหรือเทคโนโลยีใหม่เป็นไปได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว ในกรณีของ Ofcom ได้มีการลงทุนและพัฒนาด้านโครงข่ายการสื่อสารเพื่อเพิ่มความเร็วและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ ไม่ใช่เพียงแค่รับมือแต่ยังมีการวิจัยและออกแบบเพื่อพัฒนาสำหรับเตรียมพร้อมกับทิศทางในอนาคตที่อาจจะเกิดขึ้นเพื่อให้การตอบสนองเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังคำนึงถึงความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงเทคโนโลยีทางการสื่อสารในกลุ่มที่มีความสามารถและไม่สามารถในการเข้าถึงสื่อใหม่ได้ โดย Ofcom เองมองเห็นบทบาทของตนเองในฐานะหน่วยงานกำกับดูแลการสื่อสารแบบหลอมรวม ทั้งในด้านโทรคมนาคม การแพร่ภาพกระจายเสียง โพสต์ คลื่นความถี่ และ

บริการออนไลน์ (Ofcom, n.d.c) ดังนั้น การกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์จึงควรมีแนวทางที่ชัดเจนในสถานการณ์แห่งการหลอมรวมนี้ การดำเนินงานแบบแยกส่วนเช่นในปัจจุบันระหว่างกสทช. กับกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อาจไม่ส่งผลดีต่อการดำเนินงานในยุคสมัยแห่งการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา

5.3 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ผลการศึกษาในครั้งนี้เกิดประโยชน์จากการนำข้อสรุปที่ได้ไปประยุกต์ใช้หรือศึกษาเพื่อพัฒนาต่อไป ผู้ศึกษาได้มีการให้ข้อเสนอแนะโดยแบ่งออกเป็น 4 ข้อเสนอ ประกอบไปด้วย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย และข้อเสนอสำหรับการศึกษารoundต่อไป โดยมีการอธิบายรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.2.3 ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย

จากประเด็นปัญหาเรื่องความไม่เท่าเทียมในการกำกับดูแลระหว่างสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล ทำให้เกิดเป็นสภาพของการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการตลาดกระทบต่อคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์จากปัจจัยกีดกันทางธุรกิจ ซึ่งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (กสทช.) ควรมีการทบทวนในด้วยกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับขอบเขตอำนาจและหน้าที่ในการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในยุคการหลอมรวมสื่อที่แผ่ขยายไปสู่สื่อดิจิทัล และหาแนวทางพัฒนาให้เกิดความร่วมมือในการกำกับดูแลแบบบูรณาการเพื่อลดปัญหาช่องว่างทางกฎหมายระหว่างสื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อดิจิทัล ตลอดจนการส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนาให้เท่าทันเทคโนโลยีไปจนถึงการเป็นผู้นำในการสร้างนวัตกรรมสื่อ ซึ่งควรมีการหารือกับหน่วยงานที่รับผิดชอบอย่างกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในการทำข้อตกลงเพื่อแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบ ด้วยประสิทธิภาพและความเชี่ยวชาญด้านการกำกับดูแลเนื้อหาและการนำเสนอของกสทช. มีมากกว่ากระทรวงดิจิทัลฯ ดังนั้น จึงควรมีการทบทวนข้อกฎหมายในการขยายขอบเขตการกำกับดูแลครอบคลุมไปถึงสื่อดิจิทัลเพื่อให้เกิดมาตรฐานและมีแนวปฏิบัติเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้การแข่งขันเป็นไปอย่างเท่าเทียมและอาจกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านคุณภาพในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่ดีขึ้น

ปัญหาของความไม่มีมาตรฐานกลางเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสื่อและความไม่เข้มแข็งขององค์การวิชาชีพสื่อจนทำให้กลไกการกำกับดูแลตนเองไม่เป็นผล กสทช. ควรมีการส่งเสริมให้เกิดมาตรฐานทางจริยธรรมและจรรยาบรรณในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์โดยการพิจารณาแนวทางการกำกับดูแลร่วมตามร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน เพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในการสร้างบรรทัดฐานในแนวปฏิบัติที่เป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน แต่ควรต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาในกฎหมายให้มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม และระมัดระวังไม่ให้มีช่องว่างในการเปิดโอกาสให้มีการแทรกแซงทางการเมืองหรือผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะในการกำหนดนิยามโดยกว้างที่อาจทำให้เกิดปัญหาในการตีความตามดุลยพินิจของผู้พิจารณา หากกรณีที่เกิดเหตุไม่ได้รับความมีการกำหนดแนวทางหรือหลักเกณฑ์ไว้เป็นกรอบในทางปฏิบัติ ให้สามารถแน่ใจได้ว่าเมื่อเกิดกรณีที่มีการกระทำใดที่ขัดต่อบทบัญญัติทางกฎหมาย ทุกการกระทำจะได้รับการพิจารณาตัดสินอย่างโปร่งใส เท่าเทียม และเป็นธรรม อีกทั้ง ควรมีการพิจารณาถึงที่มาของคณะกรรมการสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่กำหนดให้เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเพียงไม่กี่คน โดยควรเพิ่มพื้นที่ให้ภาคประชาสังคมรวมทั้งประชาชนที่เป็นกลุ่มขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดการพัฒนาการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้การกำกับดูแลเป็นไปอย่างครอบคลุมในทุกมิติปัญหาเนื่องจากภาคประชาสังคมรวมประชาชน มีโอกาสในการมองเห็นปัญหาหรือเป็นปากเป็นเสียงให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือชนกลุ่มน้อยมากกว่า อาจเพราะความใกล้ชิดจากการปฏิบัติงานหรือสังคมใกล้ชิดตัว นอกจากนี้ ร่างพรบ. ฉบับนี้ควรมีขึ้นเพื่อเป็นการปรับพฤติกรรมด้านการนำเสนอของสื่อเพื่อเสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไกการกำกับดูแลตนเองให้เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในที่สุด ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดให้มีการประเมินผลเป็นประจำปี และมีการกำหนดเกณฑ์ไว้อย่างชัดเจนถึงเงื่อนไขในการยกเลิกร่างพรบ. ฉบับนี้หากสื่อมีการพัฒนาไปถึงจุดที่สร้างความเชื่อมั่นได้ว่าสามารถกำกับดูแลตนเองได้

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ปัญหาในเรื่องการนำเสนอประเด็นที่มีความหลากหลายทางสังคมยังคงได้รับพื้นที่ในสื่อวิทยุโทรทัศน์น้อยอยู่มาก การที่จะส่งเสริมให้มีการเพิ่มพื้นที่ให้ความหลากหลายเหล่านี้อาจทำได้โดยการเปิดรับบุคคลากรในการปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานหรือองค์การที่มีพื้นที่หรือปมหลังจากความหลากหลายทางสังคม ทั้งกสทช. องค์การวิชาชีพสื่อ และองค์การสื่อ เพื่อให้เป็นส่วนที่เข้ามา

ช่วยเป็นส่วนหนึ่งในการสะท้อนประเด็นปัญหาทางสังคมที่อาจถูกหลงลืมหรือซุกอยู่ในซอกหลืบ ให้ได้มีพื้นที่ในการตีแผ่ และเป็นการช่วยให้คนในทุกกลุ่มชนชั้นได้มีพื้นที่ในการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะในการส่งเสียงของตนเอง แม้ปัจจุบันจะมีสื่อโทรทัศน์สาธารณะอย่างสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS ในการปฏิบัติหน้าที่ตรงนี้อยู่ แต่การหวังพึ่ง ThaiPBS อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ ด้วยความนิยมของสถานีที่ไม่ได้รับความสนใจจากประชาชนในการรับชมมากนัก การนำเสนอประเด็นใดก็ตามจึงไม่อาจสามารถสร้างแรงกระเพื่อมหรือพลังในการขับเคลื่อนได้มากพอ ดังนั้น ในการที่จะทำให้ความหลากหลายทางสังคมได้รับพื้นที่ในสื่อมากขึ้น บุคคลากรที่ทำหน้าที่ในการปฏิบัติงานจึงควรมีที่มาจากความหลากหลาย

ปัจจุบันมีการตื่นตัวทางสังคมในการวิพากษ์วิจารณ์ต่อประเด็นต่าง ๆ เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากการใช้พื้นที่ในสื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงความคิดเห็น ทำให้หลายครั้งจะเห็นการออกมาแสดงความรับผิดชอบของสื่อวิทยุโทรทัศน์จากการนำเสนอประเด็นที่ไม่เหมาะสมและกระทบต่อสังคม รวมถึงมีความระมัดระวังเพื่อไม่ให้เกิดกระแสต่อต้านบนสังคมออนไลน์มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม สื่อสังคมออนไลน์อาจเป็นเสมือนแอปเปิ้ลอาบยาพิษได้หากกระแสที่เกิดขึ้นเกิดจากความอคติมากกว่าตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุและผล ดังนั้น ควรมีการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาในเรื่องความรู้เท่าทันสื่อและทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ เพื่อลดปัญหาการส่งต่อ หลงเชื่อ ข้อมูลที่บิดเบือนหรือเป็นเท็จ ตลอดจนป้องกันปัญหาในการเกิดกระแสห้องแห่งเสียงสะท้อนอันจะทำให้ประชาชนมองเห็นปัญหาในมิติเดียวและขาดการพิจารณามิติอื่นประกอบ อาจมีการทำงานร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับในทุกระดับการศึกษา เพื่อเป็นการปูพื้นฐานและสร้างแรงต้านทานให้กับคนรุ่นต่อไป รวมถึงหาแนวทางในการร่วมมือกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคมในการช่วยส่งเสริมในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มคนวัยทำงานและวัยเกษียณ นอกจากนี้ ยังควรเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงประชาชนทั่วไปผ่านการทำงานร่วมกับกลุ่มอินฟลูเอนเซอร์ (Influencer) บนสื่อสังคมออนไลน์เพื่อกระตุ้นให้สังคมเกิดการเรียนรู้ในวงกว้างจากอิทธิพลที่แผ่ขยาย ซึ่งเป็นการใช้สื่อที่อาจก่อให้เกิดปัญหามาเป็นตัวช่วยในการลดโอกาสในการเกิดปัญหา

การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วน ควรมีการออกนโยบายกระตุ้นในการเสริมสร้างแรงจูงใจเพื่อนำไปสู่ความร่วมมือกันในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมรวมทั้งประชาชน โดยอาจเป็นการให้รางวัล เงินสนับสนุน หรืออื่น ๆ เพื่อเป็นพลังผลักดันให้เกิดเป็นกลไกการกำกับดูแลที่เคลื่อนไหวอย่างมีพลวัตจากการภาคพลเมืองที่กระตือรือร้น (Active Citizen) ในสังคม ควรมีการปฏิบัติอย่าง

ต่อเนื่องและสื่อสารให้เกิดการรับรู้โดยทั่วกันในสาธารณชนเพื่อให้เห็นผลงานที่เป็นรูปธรรมชัดเจนเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ ควรที่การกำหนดเกณฑ์ในการส่งเสริมไว้อย่างชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาพวกพ้อง ซึ่งจะทำให้การส่งเสริมเป็นไปอย่างไม่โปร่งใส เท่าเทียม และเป็นธรรม ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและเชื่อมั่นในสายตาประชาชน เพราะหากเป็นเช่นนั้น นโยบายการส่งเสริมนี้จะไม่เกิดผลและกลายเป็นความสิ้นเปลืองงบประมาณโดยใช่เหตุ

5.3.3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ด้วยภาพลักษณ์ของกสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจและหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยที่มีความเป็นข้าราชการสูง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเข้าไม่ถึงและไม่เชื่อมั่นจากผลพวงของทัศนคติของคนไทยที่มีต่อระบบราชการ จึงควรมีการพิจารณาในเรื่องของการปรับปรุงภาพลักษณ์องค์กรของกสทช. ให้มีความทันสมัย เข้าถึงง่าย ลดความเป็นราชการลง และเพิ่มความน่าเชื่อถือในความเป็นองค์กรที่มีความเป็นอิสระอย่างแท้จริง โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญในยุคปัจจุบัน การนำตราครุฑมาใช้เป็นส่วนหนึ่งของสัญลักษณ์ประจำองค์กรยิ่งเป็นการตอกย้ำภาพจำของความเป็นราชการเนื่องจากเป็นตราแผ่นดิน และมักถูกนำไปใช้ในเอกสารราชการต่าง ๆ ดังนั้น จึงควรมีการปรับปรุงตราสัญลักษณ์ประจำองค์กรให้มีความเป็นมิตรกับประชาชนมากขึ้น อาจหาแนวทางในการร่วมมือกับศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative & Design Center) หรือที่คนส่วนใหญ่รู้จักกันในชื่อ TCDC ในการช่วยปรับปรุงภาพลักษณ์และพัฒนาองค์กรให้มีความทันสมัยและเข้าถึงง่ายในทุกกลุ่มประชาชน

สำหรับช่องทางในการร้องเรียนและเสนอแนะประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันสามารถทำได้ผ่าน 3 ช่องทาง คือการติดต่อไปที่กสทช. องค์กรวิชาชีพสื่อ หรือองค์กรสื่อ ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนและความทับซ้อนในการรับเรื่องร้องเรียนและข้อเสนอแนะ อีกทั้งยังไม่มีแนวทางที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานในการจัดการกับประเด็นต่าง ๆ ดังนั้น จึงควรจัดให้มีพื้นที่ส่วนกลางในการรับเรื่องร้องเรียนหรือเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ที่ง่ายต่อการใช้งาน สามารถเข้าถึงได้จากคนทุกกลุ่ม ตลอดจนถึงมีการกำหนดระเบียบข้อปฏิบัติและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน มีกระบวนการติดตามผลอย่างเป็นขั้นเป็นตอน เปิดเผยเป็นสาธารณะ และมีการสื่อสารให้เกิดการรับรู้รวมถึงสร้างความรู้ความเข้าใจในการใช้งานต่อสาธารณชนโดยกว้าง กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคมด้วยระบบกลไกที่มีความเป็นมาตรฐาน

ในการจัดกิจกรรมเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย กสทช. ที่ผ่านมา ทั้งการจัดให้มีการอบรม เสวนา ให้ความรู้ และอื่น ๆ พบว่าไม่ส่งผลให้เกิดการนำไปปฏิบัติเท่าที่ควร จากการขาดความต่อเนื่องในการติดตามและประเมินผล ดังนั้น กสทช. ควรมีแนวทางการดำเนินงานในส่วนของการติดตามและประเมินผลในทุกกิจกรรม เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงให้มีความสอดคล้องกับบริบทแวดล้อมและช่วยผลักดันให้เกิดการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งควรมีการออกนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนควบคู่กันไปด้วย เพื่อเป็นส่วนช่วยในการกระตุ้นให้ผู้ประกอบกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยมีแรงผลักดันในการพัฒนาคุณภาพของตนเอง และควรมีการเผยแพร่ข้อมูลทั้งหมดเป็นสาธารณะและส่งเสริมให้เกิดการเข้าถึงโดยง่าย สร้างการรับรู้ในหมู่สาธารณชน เพื่อช่วยให้เกิดบรรยากาศของการติดตามโดยคนในสังคม ด้วยพลังกดดันจากความคาดหวังถึงผลลัพธ์ที่ควรเกิดขึ้นในการพัฒนาการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนมั่นใจได้ว่างบประมาณทั้งหมดไม่ได้ถูกใช้ไปอย่างสูญเปล่าเหมือนเป็นการดำเนินน้ำพริกละลายแม่น้ำ

ปัญหาเรื่องความรุนแรงทางการแข่งขันของสื่อวิทยุโทรทัศน์จากสภาพการตลาดของธุรกิจสื่อในปัจจุบัน ปฏิเสธไม่ได้ว่าการเปิดให้มีการประมูลคลื่นความถี่คือส่วนสำคัญของมูลเหตุแห่งปัญหา จากการแข่งขันเงินลงทุนกันในตลาดที่สูงมากทำให้ผู้ที่ประมูลต้องพยายามทำทุกวิถีทางในการเอาตัวรอดจากสถานการณ์ดังกล่าว ดังนั้น เพื่อสร้างหลักประกันในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์และทำให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียมกัน ภายหลังสิ้นสุดสัญญาสัมปทานทีวีดิจิทัลในปี พ.ศ. 2572 ควรยกเลิกระบบการประมูลใบอนุญาตในการใช้คลื่นความถี่และเปลี่ยนเป็นการประกวดแทน เพื่อให้เกิดการแข่งขันกันในด้านคุณภาพในการนำเสนอแทนที่จะเป็นเรื่องของรายได้ อาจเริ่มจากการใช้วิธีการเก็บแต้มสำหรับสื่อรายเดิมที่ถือใบอนุญาตอยู่ในปัจจุบันเพื่อพิจารณาเรื่องการต่อสัญญาสัมปทาน และใช้วิธีการประกวดผังรายการแนวทางในการนำเสนอ วิธีการหารายได้ ความสามารถในการดำเนินกิจการ และการคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในประเด็นต่าง ๆ สำหรับผู้เข้าแข่งขันรายใหม่ โดยมีการกำหนดโควตาสำหรับผู้ถือใบอนุญาตรายเดิมและผู้สนใจรายใหม่ อีกทั้งควรมีแนวทางในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เป็นมาตรฐานสำหรับการต่อใบอนุญาตในครั้งต่อ ๆ ไป

5.3.4 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาลงลึกเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับข้อเสนอที่ผู้ศึกษาได้ทำการเสนอไปข้างต้น ซึ่งประกอบไปด้วย ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมาย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ เพื่อให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยสามารถทำได้ดังต่อไปนี้

1) ควรมีการศึกษาในประเด็นส่งเสริมความเท่าเทียมด้านกฎหมาย นโยบาย และแนวปฏิบัติ ในการกำกับดูแลระหว่างสื่อเก่าอันได้แก่สื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อใหม่อันได้แก่สื่อออนไลน์ เพื่อลดปัญหาช่องโหว่ที่เป็นภาระกีดกันให้การนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ถูกลดทอนคุณภาพ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านการนำเสนอเนื้อหาที่มีคุณภาพอันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพประชากรและสังคม ลดความเหลื่อมล้ำและนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งศึกษาร่วมกับประเด็นสนับสนุนในการทำให้กฎหมายมีสภาพบังคับใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ภายใต้ความมีมาตรฐานกลางอันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นบรรทัดฐานเดียวกัน โดยศึกษาผ่านมิติมุมมองของการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และหนทางแก้ปัญหาที่เกิดจากภาวะครอบงำของอิทธิพลจากกลุ่มผลประโยชน์

2) ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในการวิเคราะห์นโยบายด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันผ่านการวิเคราะห์ในมิติเรื่องการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) เพื่อให้เห็นถึงปัญหาในการนำนโยบายด้านการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ที่มีอยู่ในปัจจุบันไปปฏิบัติ และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการวิเคราะห์โดยละเอียดจะทำให้เห็นถึงปัญหาและแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น และควรศึกษาวิเคราะห์ร่วมกับแผนยุทธศาสตร์และแผนแม่บทของสำนักงานกสทช. เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความเป็นไปได้ในการพัฒนาหรือปรับปรุงนโยบาย จะได้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากข้อจำกัดทางกฎหมาย รวมถึงการวิเคราะห์บทบาทของกลุ่มตัวแสดงที่มีความเกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้ทราบถึงปริมาณสัดส่วนพื้นที่ในการมีส่วนร่วมของแต่ละกลุ่มตัวแสดงว่าได้รับพื้นที่ในการมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียมและเพียงพอในการเป็นตัวแทนสะท้อนปัญหาหรือไม่ ซึ่งหากตัวแสดงมีปริมาณสัดส่วนที่ไม่เท่าเทียมและเพียงพออาจส่งผลในแง่ของภาพสะท้อนเชิงนโยบายที่ขาดความครอบคลุมในกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบทางสังคม

3) ควรมีการศึกษาถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ขององค์กรกำกับดูแลสื่อที่สามารถส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งประกอบไปด้วย ภาครัฐ

ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมรวมถึงประชาชน โดยการทำให้เกิดความไว้วางใจในกระบวนการ กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณภาพประชากรให้เป็นสังคมที่อุดมไปด้วยพลเมืองตื่นรู้โดยการมีส่วนร่วม นำไปสู่การขับเคลื่อนกลไกในการกำกับดูแลอย่างมีธรรมาภิบาลให้เป็นไปอย่างมีพลวัต การสร้างพื้นที่ที่เกิดการใช้ประโยชน์ร่วมกันในการส่งเสริมสะท้อนประเด็นปัญหาหรือหนทางแห่งการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากการทำให้สื่อกลายเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน ให้มีความเหมาะสมตามบริบทของสังคมไทย ซึ่งควรศึกษาร่วมกับประเด็นปัญหาประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการกำกับดูแลโดยศึกษาวิเคราะห์ผ่านทฤษฎีพัฒนาการทางสังคมและระบอบอำมาตยาธิปไตยของ Fred W. Riggs ซึ่งจะช่วยให้เห็นปัญหาในเชิงโครงสร้างอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

บรรณานุกรม

กรุงเทพธุรกิจ. (2563). ข่าว “ลุงพล” ถึงเส้นแบ่งของ “จริยธรรมสื่อ” กับเรตติ้งควรอยู่ตรงไหน.

สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/897124>

ข่าวสดออนไลน์. (2564). ชาวเน็ตชูดครามาป้อมแป้ม – อาต๋วย จำเอยะเยี้ยคนอยากไปหัวหินก่อน

ตาย. สืบค้นจาก https://www.khaosod.co.th/entertainment/news_5850696

เจมอัคคณิจ ศศิลาวัณย์. (2562). สำนักงาน กสทช. สรุปการคืนใบอนุญาตทีวีดิจิทัล 7 ช่อง รวม

ค่าชดเชย 2,932.68 ล้านบาท. สืบค้นจาก [https://www.nbtc.go.th/News/Press-](https://www.nbtc.go.th/News/Press-Center/38379.aspx?lang=th-th)

[Center/38379.aspx?lang=th-th](https://www.nbtc.go.th/News/Press-Center/38379.aspx?lang=th-th)

ชนัญศรา อรณพ ณ อยุธยา และ พิมลพรรณ ไชยนันท์. (2559). แนวทางการกำกับดูแลร่วมกัน ด้าน

กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์สำหรับประเทศไทย โครงการพัฒนาและส่งเสริม

แนวทางการกำกับดูแลกันเองขององค์กรวิชาชีพด้านกิจการกระจายเสียงและกิจการ

โทรทัศน์. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา จิตตรุทธะ. (2559). วัฒนธรรมที่ระมัดระวังกับการทำให้เป็นประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 2).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชนิดา จิตตรุทธะ. (2563). วัฒนธรรมประชาธิปไตยกับการพัฒนาการของสังคมไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตปภพ ประเสริฐไพฑูรย์. (2564). *Echo Chamer: เสียงสะท้อนที่มีแต่เราได้ยิน*. สืบค้นจาก

<https://www.songsue.co/17154/>.

ณัฐฐากร บุญช่วย และ ศุภกาญจน์ พงศ์ยี่หล้า. (2562). บทบาทคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง

กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) กับการปฏิรูปสื่อในกิจการ

โทรทัศน์ปี 2554 – 2559. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 13(29), 1-13.

เดลินิวส์. (2559). กสท. สั่งฟัน Club Friday เนื้อหาผิดมาตรา 37. สืบค้นจาก

<https://www.dailynews.co.th/it/508362>

เดลินิวส์. (2562). ผลพวงจากปา – คิคมุกไว บทเรียนสอนใจ “พล่าก๊ว”. สืบค้นจาก

<https://www.dailynews.co.th/entertainment/735478>

ไทยรัฐออนไลน์. (2560). สปท. ห่วงสื่อเสนอข่าว “เบรียว” หั่นศพเลยเถิด หวั่นเยาวชนเลียนแบบ.

สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/963422>

ไทยรัฐออนไลน์. (2563). เตือนกว่ามวย กันต์ เจอครม.ว่า แน็ก ชาลี ป่วย ดึงทำพฤติกรรมไม่เหมาะสม. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/entertain/news/1973688>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ไทยรัฐออนไลน์. (2564). *ครบรอบ 1 ปี เหตุสะเทือนขวัญ กราดยังโคราช*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2028231>
- ธรรมรักษ์ เรืองจิร. (ม.ป.ป.). *ตัวแบบและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษาวิเคราะห์ระบบการเมืองและบริหารของประเทศไทย*. สืบค้นจาก http://www.thai-hrd.com/images/column_1271961326/Thailand%20Politics%20and%20Bureacratic%20Reform.pdf
- นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ (2554). *การเมืองในนโยบายสื่อสารสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิตา สิริพงศ์ทักษิณ และ นฤมล ทับจุมพล. (2554). *การเมืองในนโยบายสื่อสารสาธารณะขององค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย*. วารสารวิจัย มข.(ฉบับบัณฑิตศึกษา), 11(2), 71 – 82.
- นิษฐา หุ่นเกษม ปรียา สมพิช สิริวัฒน์ พิงส์วาลย์ และนิสรรัตน์ วิไลรัตน์. (2560). *โครงการจัดทำและพัฒนาแนวทางปฏิบัติและจริยธรรมพื้นฐานสำหรับสื่อมวลชนในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ประจำปี 2559*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- บุญเลิศ ทรายอุทเดช. (2550). *เสรีภาพสื่อ-เสรีภาพประชาชน อุปสรรคที่ขัดต่อเจตนารมณ์ : โครงการการจัดตั้งกลุ่มจับตาร่างรัฐธรรมนูญ 2550*. นนทบุรี : สำนักวิจัยและพัฒนาสถาบันพระปกเกล้า.
- ปฐมพงศ์ ศรีแสงจันทร์. (2563). *มติ กสทช. ตั้งปรับ 3 ช่องทีวี กรณีออกอากาศเหตุการณ์กราดยิงโคราช*. สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/News/Press-Center/44102.aspx>
- ประภาพรณ จิตต์วาริ. (2561). *การศึกษาวิเคราะห์ห้วงจรชีวิตองค์การของทีวีสาธารณะ ศึกษากรณีสถานีโทรทัศน์ไอทีวี สถานีโทรทัศน์ทีไอทีวี และสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส* (Unpublished Master thesis).จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- พนา ทองมีอาคม. (2556). *เรตติ้งรายการในโทรทัศน์*. สืบค้นจาก<http://panarkom.blogspot.com/2013/08/2.html>
- พิรงรอง รามสูต รมะนันท์ (2546). *การกำกับดูแลเนื้อหาของสื่อวิทยุและโทรทัศน์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิรงรอง รามสูต, พิมลพรรณ ไชยนันท์, และ วิโรจน์ สุทธิสีมา. (2565). *ห้องแห่งเสียงสะท้อนออนไลน์กับผู้ออกเสียงเลือกตั้งครั้งแรกในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562*. วารสารสังคมศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 52(2), 7 – 32.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- พิรงรอง รามสูต ณะนันท์. (2547). รายงานวิจัยโครงการ “การปฏิรูประบบสื่อ: การกำกับดูแลเนื้อหาโดยรัฐการกำกับดูแลตนเองและสื่อภาคประชาชน”. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม.
- โพสต์ทูเดย์. (2563). ดีเจมะตูม เจอครามา! เทียคเก้งวิจารณ์ผู้ร่วมรายการแรงเป็น ได้แก่พริตตี้-เด็กนั่งครึ่ง. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/ent/news/611896>
- ภานุพงษ์ ทินกร. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อจรรยาบรรณสื่อโทรทัศน์ในยุคดิจิทัลและแนวทางการกำกับดูแล (Unpublished Master thesis). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, ปทุมธานี.
- ภูษิต ภูริพานิก. (2557). โครงสร้างโทรทัศน์สาธารณะ Thai PBS กับการมีส่วนร่วมของพลเมือง. วารสารวิจัย มสค สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 10(1), 98 – 111.
- มติชนรายสัปดาห์. (2564). กสทช.ลงดาบ “ฉกข่มขืนในละคร” ปรับเวลาออกอากาศ-ตัดฉากหลายละครดังรีรี. สืบค้นจาก https://www.matichonWeekly.com/hot-news/article_406649
- มติชนออนไลน์. (2564). ละครมีฉากข่มขืน “ความล้ำหลัง” ที่ “สังคมแบน”. สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/lifestyle/Social-women/news_2616506
- รัตนาวดี ลำพาย. (2561). ทศนคติของประชาชนในกรุงเทพมหานครต่อการรับชมรายการ“คืนความสุขให้คนในชาติ”. วารสารรัฐศาสตร์ปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 5(2), 57 –74.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 124 ตอนที่ 47 ก ประกาศใช้เมื่อ 24 สิงหาคม 2550.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2551). พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์. เล่ม 125 ตอนที่ 42 ก ประกาศใช้เมื่อ 4 มีนาคม 2551.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2553). พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553. เล่ม 127 ตอนที่ 78 ก ประกาศใช้เมื่อ 19 ธันวาคม 2553.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2555). ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม. เล่ม 129 ตอนพิเศษ 63 ง ประกาศใช้เมื่อ 4 เมษายน 2555.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2556). ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 147 ง ประกาศใช้เมื่อ 29 ตุลาคม 2556.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ราชกิจจานุเบกษา. (2560ก). พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. เล่ม 134 ตอนที่ 64 ก ประกาศใช้เมื่อ 22 มิถุนายน 2560.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560ข). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก ประกาศใช้เมื่อ 6 เมษายน 2560.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562. เล่ม 136 ตอนที่ 50 ก ประกาศใช้เมื่อ 16 เมษายน 2562.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2563). ประกาศคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 123 ง ประกาศใช้เมื่อ 16 กรกฎาคม 2563.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2564). พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2564. เล่ม 138 ตอนที่ 14 ก ประกาศใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2564.
- ลงทุนแมน. (2561). ละครเรื่องไหนมีเรตติ้งสูงสุดตลอดกาล. สืบค้นจาก <https://www.longtunman.com/4938>
- วรวิทย์ ศรีโหมด. (2560). ถอดบทเรียน “เปรี้ยว” เส้นทางตายหมู่ของสื่อหลักที่หลงวิ่งตามโซเชียล. สืบค้นจาก <https://www.posttoday.com/politic/report/497977>
- วิไลวรรณ จงวิไลเกษม ศรีนัยร ศศิธนากรแก้ว ระวีวรรณ ทรัพย์อินทร์ และ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์. (2564). เสียงสะท้อนและข้อเสนอเชิงนโยบายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอุตสาหกรรมโทรทัศน์ไทยต่อการปฏิบัติงานด้านกิจการโทรทัศน์ของ กสทช.. วารสารศาสตร์, 14(2), 145 – 174.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559ก). กลไกการกำกับดูแลตนเอง (เล่มที่ 7). กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาวิจัยปฏิรูปสื่อ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559ข). การกำกับดูแลเนื้อหารายการสื่อวิทยุ โทรทัศน์ (เล่มที่ 3). กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาวิจัยปฏิรูปสื่อ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2559ค). *ข้อเสนอแนวทาง (Roadmap) การปฏิรูปสื่อเพื่อการกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม*. กรุงเทพฯ : โครงการศึกษาวิจัยปฏิรูปสื่อ มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สำนักงานกสทช. (2557ก). *คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์*. สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/Services/academe/ด้านกำกับดูแล/คู่มือจริยธรรมและการกำกับดูแลตนเองในกิจการกระจายเสียง.aspx>
- สำนักงานกสทช. (2557ข). *บอร์ดกระจายเสียง/กสทช. รับรองผลการประมูลทีวีดิจิทัล สิ้นสุด Silent Period พร้อมเห็นชอบ โครงข่ายทีวีดิจิทัลนำร่อง 11 จังหวัด*. สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/News/Press-Center/บอร์ดกระจายเสียง-กสทช-รับรองผลการประมูลทีวีดิจิทัล.aspx>
- สำนักงานกสทช. (2558). *ประวัติสำนักงานกสทช.* สืบค้นจาก <https://www.nbtc.go.th/AbOut/history3.aspx?viewMode=0&lang=th-th>.
- สำนักงานกสทช. (2565). *รวมกฎหมายว่าด้วยกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์*. กรุงเทพฯ : บริษัท สิ่งสำคัญ จำกัด
- สำนักงานกสทช. (ม.ป.ป.ก). *การจัดระดับความเหมาะสมรายการโทรทัศน์*. สืบค้นจาก <http://bcp.nbtc.go.th/th>
- สำนักงานกสทช. (ม.ป.ป.ข). *แนวทางการกำกับดูแลตนเองให้มีประสิทธิภาพตามกรอบมาตรฐานทางจริยธรรม จรรยาบรรณ และความรับผิดชอบ*. สืบค้นจาก nbtc.go.th/getattachment/News/Information/การประชุมชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจต่อประกาศ-กสทช-เร/2-กระบวนการในการกำกับดูแลตนเองและจรรยาบรรณ.pdf.aspx.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). *ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2563*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์.
- สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2562). *โครงการสำรวจพฤติกรรมและแนวโน้มการบริโภคสื่อของไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (ม.ป.ป.). การสำรวจการมี การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สุภัทสร หาญถ้ำวง. (2562). การปรับตัวและการสร้างนวัตกรรมด้านกลยุทธ์ของธุรกิจสื่อโทรทัศน์ในยุคทีวีดิจิทัล (Unpublished Master's thesis). มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี.
- สุปัญญา กลางณรงค์. (2559). สงครามคอนเวนต์จัดเรตผิดและเนื้อหาขัดม.37 ไม่ใช่เพราะทำให้โรงเรียนคาทอลิกเสียหายแต่เพราะมีรากฐานแรงมาก. สืบค้นจาก<http://www.supinya.com/2016/09/7935/>
- เสรี วงษ์มณฑา และ ชุมน เตชะคณา. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติต่อรัฐบาลและนายกรัฐมนตรี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา กับพฤติกรรมการติดตามรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ”. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 6(1), 37 – 48.
- อภิญญพัทธ์ กุสิยารังสิขี. (2561). แนวทางการกำกับดูแลเนื้อหาของสถานีโทรทัศน์ดิจิทัลในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร. พระนคร, 3(2), 62 – 72.
- Andriof, J., Waddock, S., Husted, B., & Rahman, S.S. (2002). Unfolding Stakeholder Thinking : Theory, Responsibility and Engagement. Retrieved from <https://doi.org/10.4324/9781351281881>
- Ansell, C. & Gash, A. (2007). Collaborative Governance in Theory and Practice. *The Journal of Public Administration Research and Theory*, 8(4), 543 – 571.
- Cabinet Office UK. (2016). *Governance Code on Public Appointments*. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/Government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/578498/Governance_Code_on_Public_appointments_16_12_2016.pdf
- Cabinet Office UK. (n.d.). *HM Government Public Appointments; Ofcom – Non-Executive Board Member*. Retrieved from <https://Publicappointments.cabinetoffice.gov.uk/appointment/ofcom-non-Executive-board-member/>
- Campbell, A. J. (1999). Self-Regulation and the Media. *Federal Communications Law Journal*, 51(3), 710 – 772.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Cishecki, M. (2002). *Co-Regulation: A new Model of Media Regulation*. Beirut: UNDAW. Entertainment Report_2. (10 December 2020). 10 ละครฮอต ที่คนไทยค้นหา มากที่สุดใน Google ปี 2563. Retrieved from <https://dara.trueid.net/detail/a1EyPgV3Olj1>
- EIU. (2021). *Democracy Index 2020: In sickness and in health?*. n.p.: The Economist Intelligence Unite Limited.
- Ginosar, A. (2013). Media Governance: A Conceptual Framework or Merely a Buzz Word?. *Communication Theory*, (23), 356 – 374.
- Haraszti, M., Baydar, Y., Gore, W., Zlatev, O., & Maurus, V. (2008). *The Media Self-regulation Guidebook*. Vienna: Office of the Representative on Freedom of the Media, Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE).
- Hofstede, G., Hofstede, G. J., & Minkov, M. (2010). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. NY: McGraw-Hill.
- Jackson, E. A. & Jabbie, M. (2021). *Understanding Market Failure in the Developing Country Context : Decent Work and Economic Growth*. Switzerland: Springer Nature.
- Laver, N. (n.d.). *Regulation and Self-Regulation of the Media: Broadcast and print Media*. Retrieved from <https://www.inbrief.co.uk/Media-law/Media-Regulation/>.
- Lund, A. B. (2016). *A Stakeholder Approach to Media Governance : Managing Media Firms and Industries*. Switzerland: Springer International Publishing.
- Lunt, P. & Livingstone, S. (2012). *Media Regulation: Governance and the interests of citizens and Consumers*. London: SAGE Publication.
- Mcquail, D. (2010). *Mcquail's Mass Communication Theory*. New Delhi: SAGE Publication.
- MGR Online. (2012). *สฤษฎ์ " ร่อน จม.ขอลาออกจากสมาชิกสมาคมนักข่าวฯ*. Retrieved from <https://mgronline.com/politics/detail/9550000122385>.
- NBTC. (n.d.). *The First Broadcasting Master Plan (2012 – 2016)*. Retrieved from <https://www.nbtc.go.th/Information/MasterPlan/แผนแม่บทกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์.aspx>

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Ofcom. (2017). *Advice for Complainants: Guidance on submitting a complaint to Ofcom*. Retrieved from https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0013/102514/Advice-for-complainants.pdf.
- Ofcom. (2019). *The Ofcom Broadcasting Code*. Retrieved from https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0016/132073/Broadcast-Code-Full.pdf
- Ofcom. (2021). *Making Ofcom work of everyone: Ofcom's Diversity and inclusion strategy*. Retrieved from https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0012/210900/Diversity-and-inclusion-strategy-report-2019-20.pdf.
- Ofcom. (2022). *External Contact Policy: Unacceptable Behavior*. Retrieved from https://www.ofcom.org.uk/__data/assets/pdf_file/0025/190249/external-contact-Policy-unacceptable-behaviour.pdf.
- Ofcom. (n.d.a). *Make a complaint*. Retrieved from <https://www.ofcom.org.uk/complaints/complain-about-TV-radio-a-Website>.
- Ofcom. (n.d.b). *Policies and Guideline*. Retrieved from <https://www.ofcom.org.uk/about/policies-and-Guidelines>.
- Ofcom. (n.d.c). *Annual reports and plans*. Retrieved from <https://www.ofcom.org.uk/about/annual-reports-and-plans>.
- Positioningmag. (2019). เปิดใจเสี่ยสื่อ ทำไม “เรตติ้ง” สำคัญน้อยกว่า “กำไร” เปิดที่มา 5 ปีธุรกิจ “พาณิชย์” ชูบชีวิตร S. Retrieved from <https://today.line.me/th/v2/article/KGYge0>
- Puddephatt, A. (2011). *The Importance of Self-Regulation of the Media in Upholding Freedom of Expression*. Rio de Janeiro: UNESCO.
- Puppis, M. (2007). Media Governance as a horizontal extension of Media Regulation: The Importance of Self- and Co-Regulation. *Zurich Open Repository and Archive*. 330 – 335.
- Puppis, M. (2010). Media Governance: A New Concept for the Analysis of Media Policy and Regulation. *Communication, Culture & Critique* (3). 134 – 149.
- Riggs, F. W. (1964). *Administration in Developing Countries*. Boston: Houghton Mifflin.
- Riggs, F. W. (1966). *Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity*. Honolulu: East-West Center Press.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Salomon, E. (2006). *Guidelines for Broadcasting Regulation*. London: CBA.
- Sibplang, P. (2021). *ข่มขืนผ่านจอพอกันที! ตำรวจฉกแก๊งละเมิดทางเพศในละครไทยปี 2020*. Retrieved from <https://thematter.co/entertainment/rape-scene-in-thai-soap-operas/137785>
- Thai PBS. (2019). 5 ปี รายการ “พล.อ.ประยุทธ์” ปรับบ่อย แต่ไม่ป้าง. Retrieved from <https://www.thaipbs.or.th/news/content/277760>
- The Institute of Internal Auditors. (2011). *Supplemental Guidance: Public Sector Definition*. Retrieved from <https://global.theiia.org/Standards-guidance/Public%20Documents/Public%20Sector%20Definition.pdf>
- Trevelyan, L. (n.d.). *Broadcasting Regulation of Television and Radio Media*. Retrieved from <https://www.inbrief.co.uk/Media-law/Broadcasting-Regulation/>.
- UN. (n.d.). *Chapter VIII Civil Society*. Retrieved from <https://www.un.org/esa/socdev/rwss/docs/2001/8%20Civil%20Society.pdf>
- UNDP. (2006). *Multi-Stakeholder Engagement Processes*. Bureau for Development Policy.
- UNDP. (2018). *UNDP Private Sector Strategy 2018-2022 Annexes*. Retrieved from https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/Publications/UNDP_Private_Sector_Strategy_2018-2022_Annexes_I-VI.pdf
- UNESCO. (2008). *ตัวชี้วัดการพัฒนาสื่อ: กรอบสำหรับประเมินการพัฒนาสื่อ*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2012). *Quality Indicators for Public Broadcasters: Contemporary Evaluation*. Latin America: UNESCO.
- UNESCO. (n.d.). *Media Development Indicators (MDIs)*. Retrieved from <https://en.unesco.org/programme/ipdc/initiative>.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 1 การรับรู้สภาพปัญหาและผลกระทบ

1. ท่านคิดว่าการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร อะไรคือปัญหาที่ควรจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไข (คุณภาพ ความเหมาะสม การตระหนักถึงความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัว)
2. ท่านคิดว่าประชาชนให้การยอมรับและให้การสนับสนุนสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในฐานะผู้นำทางด้านการนำเสนอข่าวสาร การรายงานข่าว สารคดี และการอภิปรายมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร
3. ท่านคิดว่าการจัดสรรพื้นที่โฆษณาของสื่อโทรทัศน์มีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด กสทช. ให้ความสำคัญในการทำหน้าที่ตรวจสอบอย่างเข้มงวดละเมิดจริยธรรมหรือไม่ อย่างไร
4. ท่านคิดว่าสภาพการแข่งขันทางการตลาดของธุรกิจสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบันกระทบต่อผู้บริโภคสื่ออย่างไรบ้าง ภาครัฐควรมีแนวทางอย่างไรในการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน
5. ท่านคิดว่าสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยมีการเปิดพื้นที่ให้มีการโต้เถียงและนำเสนอแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นมุมมองที่หลากหลายได้อย่างเหมาะสมเพียงไร (ภาษา ชาติพันธุ์ สถานะทางสังคม ความคิดทางการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และประชาชนกลุ่มเปราะบาง)
6. ท่านคิดว่าการพัฒนาและการเตรียมพร้อมในการรับมือทางเทคโนโลยีให้มีความทันสมัย และทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของประเทศไทยทำได้ดีมากน้อยเพียงไร เพราะอะไร (องค์การภาครัฐ ภาคเอกชน บุคคลกรสื่อ และประชาชน)

ส่วนที่ 2 บทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมภาคประชาชน

1. ท่านคิดว่าบทบาทและความร่วมมือของประชาชนไทยที่มีต่อการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยเป็นอย่างไร และจะสามารถเสริมสร้างบรรยากาศของการมีความรับผิดชอบ

ในฐานะพลเมืองได้อย่างไร (การตระหนักถึงสิทธิ เสรีภาพ อิสระทางความคิด และการตัดสินใจ)

2. ท่านคิดว่าบทบาทของกสทช. ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันเป็นอย่างไร มีความเหมาะสมกับบริบททางสังคมมากน้อยเพียงไร (การหารือกับบุคคลภายนอก ความโปร่งใส และความเท่าเทียม)

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข

1. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางการกระจายอำนาจอย่างไรจึงจะสามารถกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน (ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมรวมประชาชน) ในการกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้มีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น (การแบ่งโครงสร้างทางอำนาจและหน้าที่ความรับผิดชอบ)
2. ท่านคิดว่าควรทำอย่างไรจึงจะสามารถยกระดับคุณภาพและมาตรฐานในการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้ดีขึ้น ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในวงจรธุรกิจ ภายใต้หลักความมีเสรีภาพของสื่อ
3. ท่านคิดว่าควรมีการจัดทำรายงานการประเมินผลการตรวจสอบความเป็นอิสระจากอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยให้ประชาชนรับทราบหรือไม่ เพราะอะไร ใครควรเป็นผู้รับผิดชอบ
4. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางอย่างไรในการทำให้ผู้ประกอบการกิจการสื่อวิทยุโทรทัศน์ปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด
5. ท่านคิดว่ากสทช. ควรมีแนวทางในการส่งเสริมเรื่องการร้องเรียนและการดำเนินการด้านบทลงโทษอย่างไร จึงจะเกิดประสิทธิผลในการดำเนินงานให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม
6. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางในการดำเนินงานอย่างไรเพื่อการพัฒนาศักยภาพทางวิชาชีพให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเทคโนโลยีอยู่เสมอ

แนวคำถามสำหรับใช้ในการสนทนากลุ่ม

ส่วนที่ 1 การรับรู้สภาพปัญหาและผลกระทบ

1. ท่านคิดเห็นอย่างไรกับการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ไทยในปัจจุบัน
2. ปัจจุบันท่านยังรับชมรายการโทรทัศน์อยู่หรือไม่ ผ่านช่องทางใด เพราะเหตุใด
3. ท่านรู้สึกอย่างไรกับรูปแบบการโฆษณาของสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบัน
4. ท่านคิดว่าการมีช่องรายการเยอะขึ้น รวมถึงการเพิ่มขึ้นของแอปพลิเคชันออนไลน์ ส่งผลอะไรกับผู้ชมรายการโทรทัศน์บ้าง เพราะอะไร
5. ท่านอยากเห็นรายการโทรทัศน์มีแนวทางในการนำเสนออย่างไร เพราะอะไร
6. ท่านคิดว่าสื่อโทรทัศน์ไทยมีความพร้อมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการนำเสนอได้ดีมากเพียงไร อย่างไร

ส่วนที่ 2 บทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมรวมภาคประชาชน

1. ท่านคิดว่าตนเองสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างไรในการส่งเสริมให้เกิดการนำเสนอที่ดีของสื่อโทรทัศน์ไทย
2. รู้หรือไม่ว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์ไทยคือหน่วยงานใด

ส่วนที่ 3 แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไข

1. ในฐานะประชาชนทั่วไป อยากเห็นการทำงานของภาครัฐ ภาคเอกชน รวมถึงประชาชนเอง ด้านการกำกับดูแลสื่อโทรทัศน์เป็นอย่างไร เพราะอะไร
2. ท่านคิดว่าสื่อโทรทัศน์ควรพัฒนาด้านคุณภาพการนำเสนอในด้านใด เพราะอะไร
3. ท่านอยากทราบหรือไม่ว่าสื่อโทรทัศน์ไทยมีเสรีภาพ และมีความเป็นอิสระจากการครอบงำจากอำนาจทางการเมืองและผลประโยชน์เชิงพาณิชย์มากน้อยเพียงไร เพราะอะไร
4. ท่านคิดว่าควรมีแนวทางอย่างไรในการทำให้ผู้ประกอบการสื่อวิทยุโทรทัศน์ปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพอย่างเคร่งครัด

5. หากท่านต้องการร้องเรียนถึงความไม่เหมาะสมของประเด็นด้านการนำเสนอของสื่อโทรทัศน์ไทย ท่านต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมอย่างไร และควรมีบทลงโทษแบบใด เพราะอะไร

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์เข้าถึงข้อมูล

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

ที่ รบ. 4192/414.2

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน ศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ด้านกิจการโทรทัศน์
 สิ่งที่มาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของการขออนุญาตเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกีสสร หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เด็มพร เย็นเมือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ศาสตราจารย์ ดร.พิรงรอง รามสูต ผู้ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการกสทช. ด้านกิจการโทรทัศน์ โดยได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการในวันที่ 20 เมษายน พ.ศ. 2565 อดีตอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีกทั้งยังเคยได้รับการแต่งตั้งเป็นอนุกรรมการฯ ของกสทช. ในช่วงปี พ.ศ. 2555 – 2558 จำนวน 3 คณะด้วยกัน ได้แก่ คณะอนุกรรมการด้านผังรายการและเนื้อหา คณะอนุกรรมการกิจการกระจายเสียงบริการชุมชน และคณะอนุกรรมการส่งเสริมการกำกับดูแลตนเอง

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“The whole point ก็คือว่าเขาต้องการควบคุมอยู่ตรงนั้น เค้าไม่ต้องการให้ใจ ที่นี้คุณพูดคุณต้องมองในเชิง social division ของอำนาจด้วย คุณไปดูโครงสร้างของกระทรวง DES นะ กระทรวงเนี่ยจะมีการแบ่งกลุ่มกระทรวง แล้วก็มีการแบ่งว่าใคร oversee อะไร กระทรวง DES เนี่ย ชื่อว่ากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม แต่ว่าไม่อยู่ใน portfolio ของรองนายกที่กำกับดูแลด้านเศรษฐกิจ ไม่อยู่นะ ถ้าคุณไปดูว่ารองนายกที่กำกับดูแลด้านเศรษฐกิจเนี่ยไม่ดูกระทรวงดิจิทัล ไปอยู่ในรองนายกอะไร รองนายกด้านความมั่นคง that's the whole point. The point ที่คุณพูดถึงเนี่ยมัน beat โครงสร้างที่รัฐบาลเขาวางมาตั้งแต่ต้น เขาวางว่ากระทรวงดิจิทัลคือกระทรวงที่ดูแลความมั่นคงทางออนไลน์ เพราะฉะนั้นครูกี้ถามย้อนกลับไ้ว่าทำไมเราไม่ขยาย มันจะขยายได้ยังไงล่ะ จากข้างบนลงมามันก็ต้องการอย่างนั้นตั้งแต่ต้น เขาไม่ต้องการให้กสทช. ดู เพราะกสทช. เป็นองค์การอิสระ ขึ้นอยู่กับอีกกฎหมายนึง แล้วกระทรวงดิจิทัลเนี่ยให้ถือ ตั้งใจเลยให้ถือกฎหมายพรบ. คอมฯ ซึ่งมีมาตรา 14 และมาตรา 15 ที่ดูแลเนื้อหาที่ผิดกฎหมายออนไลน์กับผู้ดูแลแพลตฟอร์มที่เผยแพร่เนื้อหาที่ผิดกฎหมายเนี่ย 14 กับ 15 เนี่ย ตัวกลางออนไลน์เนี่ย จบในตัวแล้ว นั่นแหละ เขาไม่ต้องการอย่างนั้นตั้งแต่ต้น”

“มันก็มีความยากลำบากในเชิงกฎหมายนะ คือกสทช. เป็นองค์การกำกับดูแลตามกฎหมาย ตามกฎหมายที่สร้างกสทช. มาเนี่ย ก็เป็นกฎหมายที่ยังมองใน paradigm เก่า ๆ เพราะว่า อ้อ มีโทรคมนาคมนะ แล้วก็ broadcasing นะ ก็มีวิทยุ-โทรทัศน์ แล้วก็โทรคมนาคมนะ แต่มันก็มีมุมมองที่มองอีกอันว่า เออ ก็มี ICT แล้วกฎหมายก็แบ่ง กลายเป็นว่าโทรคมนาคมในแง่ที่เป็นท่อให้อยู่ตรงนี้ service ในแง่ device ในแง่ infrastructure อยู่ตรงนี้ หรือ broadcasing ก็เหมือนกัน สามเรื่องก็อยู่ในนี้ แต่ว่าที่เป็น

content ที่เป็น online content เนี่ยเป็นเรื่องของดิจิทัล ก็อยู่กระทรวงดิจิทัล เพราะทุกวันนี้ก็คงรู้ว่าพรบ.คอมฯ อยู่ที่ไหน ไม่ได้อยู่ที่กสทช."

"คุณค่าของทีวีมันก็คือเรื่องของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับนโยบายสาธารณะ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เป็นวิถีชีวิต ปัญหาในสังคมอะไรต่าง ๆ ที่คนในสังคมควรจะรับรู้ร่วมกัน สำหรับมุมมองว่าเป็นเรื่องของ culture เรื่องของการแสดงออกทางความหมายซึ่งเป็นจุดร่วมกันของคนในสังคม อย่างเอนเตอร์เทนเมนต์ ร้องข้ามกำแพงเนี่ยมันคือเอนเตอร์เทนเมนต์ของคนไทยใช่ไหม หรือว่าจะมีเอนเตอร์เทนเมนต์ของภาคกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม ซึ่งมันก็คือสิ่งที่เราแชร์ร่วมกันของคนในสังคม"

(ศ.ดร.พิรงรอง รามสูต, กสทช. 2565 – ปัจจุบัน, สัมภาษณ์, 5 ตุลาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารคุณูปกตฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" โดย สุภัตสร หาญคล้ายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

สิริพร รามสูต

(ศ.ดร.พิรงรอง รามสูต)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

ที่ รปบ. 4192/414.3

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน ดร.บัณฑิต ตั้งประเสริฐ

ผู้อำนวยการสมาคมนักประชาสัมพันธ์แห่งประเทศไทย

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุภัทสร หาญสำวาง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุภัทสร หาญสำวาง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุภัทสร หาญสำวาง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

คณะกรรมการกตป. กสทช. คือคณะกรรมการติดตามและประเมินผลคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ที่มีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 72¹ ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของกสทช. กสท. กทค. สำนักงานกสทช. และเลขาธิการกสทช.

ดร.บัณฑิต ตั้งประเสริฐ กรรมการดำเนินการกิจการโทรทัศน์ชุดปัจจุบัน (พ.ศ. 2565)²

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ประเทศเรามีหลากหลาย มีหลายภาค มีคนช่วยชอบ พูดถึงเรื่องของชาติพันธุ์ ชาติพันธุ์เนี่ยก็มีเยอะ ในเรื่องของชาติพันธุ์เนี่ยต้องเริ่มจากต้นทางที่จะให้ผู้ดำเนินรายการที่จะต้องให้มีลักษณะเป็นของคนพื้นเมืองที่ทำหน้าที่สื่อ บทบาทของเราที่จะต้องเข้าไปในเรื่องของการส่งเสริมหรือกำกับดูแลให้เป็นไปตามอัตลักษณ์รวมทั้งส่งเสริมในเรื่องของสิทธิเสรีภาพชาติพันธุ์ให้มากขึ้น กสทช. เนี่ย ผมยังมองว่าเป็นผู้ที่จะไปเป็นสื่อกลางทำหน้าที่ให้มีการปรับ เพื่อให้ได้บุคลากรเพิ่มมากขึ้นมาพัฒนาศักยภาพในการทำหน้าที่”

(ดร.บัณฑิต ตั้งประเสริฐ, กรรมการดำเนินการกิจการโทรทัศน์ คณะกรรมการติดตามและประเมินผล
คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม
(กตป.กสทช.), สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2565)

¹ มาตรา 72 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 38 ก หน้า 47, 19 ธันวาคม 2553, พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

² ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุกัลสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ดร.ปิ่นทิติ ตั้งประเสริฐ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รปน. 4192/414.4

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขออนุมัติเผยแพร่ข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ สมพร อมรชัยมงคล

ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายกระจายเสียงและโทรทัศน์

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกัสน์ หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงาน กสทช. คือ คณะทำงานผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของ กสทช. และ กสท. ในสายงานกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ประจำแต่ละสำนักภายใต้สังกัดของสำนักงาน กสทช.

สมพร อมรชัยนพคุณ ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายกระจายเสียงและโทรทัศน์

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“คนทำวงการสื่อเหมือนกันได้รับความเชื่อถือบางอย่างจากคนในสังคม เพราะเวลาเมื่อไรสื่อก็เป็น ที่พึ่งของประชาชนได้ เป็นหูเป็นตาแทนประชาชน อันนี้คือมีมุมมอง การที่สื่อรวมตัวกันแล้วกำหนดว่าเรา ควรทำอย่างไรในการทำอาชีพนี้มันแสดงความเป็นอารยะ แสดงความก้าวหน้า แต่ถามว่าองค์การวิชาชีพ ของไทยทุกวันนี้มันเป็นแบบนั้นไหม เราก็ขอยก case ว่ามีปัญหาเราลาออกยังไม่ต้องถูกวินิจฉัยว่าผิด หรือไม่ผิด แค่อุกรณ์เรียนที่ทำผิดจรรยาบรรณสื่อ ไม่แคร์ ลาออก แล้วถามว่ามีผลอะไรต่ออาชีพไหม ก็ไม่ หรือคุณโดนคดีส่วนตัว ไม่ต้องยกชอกก็ได้ แล้วยังใจทุกวันก็ยังอยู่ในสื่อ คำถามคือความ functional ของ องค์การพวกนี้หรือจริยธรรมที่เราคิดเห็นกันขึ้นมา สำคัญคือมันเหมือนสัญญาบางอย่างที่ถ้าคนไม่เชื่อถือ ไม่คิดว่าจะต้องเก็บรักษาสัจจะที่ตัวเองให้ไว้ว่าฉันจะทำหน้าที่สื่อแบบนี้ด้วยความซื่อสัตย์ต่อตัวผู้รับสื่อ ด้วยความเคารพต่ออาชีพของตัวเอง มันก็ไม่เวิร์คและมันก็เละเทะ เพราะเวลามีปัญหา คุณอ้างว่าคุณมี องค์การวิชาชีพ แต่พอถึงเวลาองค์การวิชาชีพจะเริ่ม function กับคุณแล้วเริ่มออกประกาศประณามดำเนิน คุณก็บอกว่าคุณไม่แคร์ คุณลาออก”

“ที่ผ่านมาต้องยอมรับเลยว่าภาคประชาสังคมโดยเฉพาะสังคม media online มีอิทธิพลค่อนข้าง สูงต่อตัวคน เราจะเห็นว่าบางครั้ง ยกตัวอย่าง รายการขี้ข้าวดัง ๆ ที่เป็นประเด็นไปเมื่อไม่กี่วันก่อนกรณีนำ ผู้หญิงอายุ 19 มาออกอากาศ การที่สังคมประณามหรือ sanction หรือแบบ เล็กมอมงว่ามีผลกับตัวเขามาก ยิ่งกว่าข้อกฎหมาย มันเป็นเรื่องที่ทศยา ทง กสทช. เองพยายามขีดเส้นในส่วนของเราว่า เราอยู่แค่ตรงนี้ ไม่ก้าวล้ำเสรีภาพสื่อในการทำข่าว เติบโตภาคประชาชนไม่มีพื้นที่แสดงออกว่าเขารู้สึกยังงี้กับสื่อประเภทนี้ แต่ตอนนี้ทุกคนมีพื้นที่ในการแสดงออกว่าฉันไม่เห็นด้วยกับวิธีการทำของคน ๆ นี้ และทุกคนสามารถ นำเสนอความรู้สึกของตัวเองความเห็นของตัวเองต่ออาชีพสื่อออกมาได้ แต่สมัยก่อนไม่มี คนไม่พอใจ ก็อาจจะพูดกันในวงกาแฟและจบเรื่องกันไป หรือในกรณีหนักหนาอาจจะไปลงข่าวเพียงไม่กี่วันก็หายไป แต่ ณ วันนี้เมื่อเป็นเรื่องที่ถูกสังคมหยิบขึ้นมาในสื่อออนไลน์ มันจะซัดเมื่อไหร่ก็เจอ อีก 10 ปี ข้างหน้า

หากมีประเด็นแบบนี้เกิดขึ้นเรื่องก็จะถูกขุดขึ้นมาใหม่ เพราะฉะนั้นเลยมองว่าภาคประชาสังคมตอนนี้มีบทบาทพอสมควร และมีอิทธิพลต่อตัวผู้ประกอบการมาก ๆ ด้วย”

(สมพร อมรชัยนพคุณ, ผู้อำนวยการสำนักกฎหมายและนโยบาย สำนักงาน กสทช.,

สัมภาษณ์, 2 สิงหาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารคู่มือฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดยสุกัลสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(สมพร อมรชัยนพคุณ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชบุรี
เมืองราชบุรี ราชบุรี 76000
โทรศัพท์ 032-2997-2200
โทรสาร 032-2997-2222
E-mail: info@rsu.ac.th

ที่ รปบ. 4192/414.5

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ รมิดา สีลาพตะ

ผู้อำนวยการสำนักประสานงานวิชาการ ผู้ช่วยเลขาธิการ

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัลสร หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชบุรี ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกัลสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 เมษายน 2567

(ดร.เฉลิมพร เข้มเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัลสร หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

พนักงานสำนักงาน กสทช. คือ ผู้ปฏิบัติงานในสำนักงาน กสทช. ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตามที่ระบุไว้ใน พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2553 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

รมิดา ลีลาพตะ ผู้อำนวยการสำนักค่าธรรมเนียมและอัตราค่าบริการในการกระจายเสียงและโทรทัศน์¹

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“จริง ๆ แล้ว ผู้ประกอบการมีการรวมกลุ่มกันมาก่อนด้วยเหตุผลที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ทางธุรกิจ เกือบทั้งสิ้นค่ะ เขาอาจจะทำเพื่อการต่อรองหรือเรื่องผลประโยชน์หลาย ๆ อย่างของแต่ละกลุ่ม แต่ว่าความตั้งใจจริงที่จะมาเพื่อการตรวจสอบดูแลกันเองนั้น คิดว่าไม่ใช่ประเด็นหลักแต่ต้นค่ะ ก็อาจจะมีแค่ไม่กี่ราย นั้นแล้วอาจจะน้อยมาก พอให้เป็นองค์กรใหญ่ ๆ ที่แบบว่าเคลมตัวเองว่ามีกลไกกำกับกันเองครบถ้วน ทำเรื่องกำกับกันเองกันมาอย่างดี เราก็ยังพบว่าผลก็คือเนื้อหารายการที่ออกมามันไม่ได้ดีนัก ยังพบปัญหาทั้งที่ถูกร้องเรียนและที่เป็นประเด็นทางสังคมอยู่หลาย ๆ รูปแบบ จากวันนั้นจนถึงวันนี้ทาง กสทช. อาจจะไม่สามารถเคลมว่า การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการและการส่งเสริมกลไกการกำกับดูแลกันเองเป็นผลงานที่สำเร็จของเราได้ มันก็มีกลไกหลาย ๆ ด้าน เหมือนค่อย ๆ shope กลไกต่าง ๆ ขึ้นมาได้พอสมควร อาจจะยังไม่ดีนัก 100% ตามคาดหวังแต่ว่ามันก็พอสมควร”

“ในแง่ของ กสทช. ซึ่งเป็นหน่วยงานอิสระของรัฐเองไม่ได้รับการยอมรับที่จะให้เข้าไปกำกับหรือแทรกแซงการทำงานของสื่อมากนัก หันทีที่เราเข้าไปเขาจะรู้สึกว่าเราเป็นตัวแทนของอำนาจ เข้ามามีชีวิตเขาแล้วนะ เข้ามามีอำนาจบางอย่าง ไปจัดการเรื่องความเป็นอิสระทางความคิดของเขา จริง ๆ มันก็ต้องโทษภาครัฐด้วยแหละ มันก็กลับมาปัญหาเรื่องโครงสร้างของอำนาจเหมือนเดิมที่มุ่งที่จะจับผิดและลงโทษ เช่น กรณีโหลต่าง ๆ ใน twitter หน่วยงานรัฐก็เข้าไปจัดการ twitter เป็นการปราบปรามในเรื่องของความมั่นคง แทนที่จะเข้าไปเพื่อวัตถุประสงค์ในการจัดระเบียบ ในเรื่องของข่าวเท็จ ข่าวลวง ข่าวปลอม ซึ่งเรื่องความมั่นคง ไม่ได้เป็นประเด็นเดียวที่รัฐจะเข้าไปจัดการปราบปรามหรือลงโทษ มันมีประเด็นอื่น ๆ อีกมากมายที่เราควรจะให้ความสำคัญ แต่เราไปให้ความสำคัญอยู่แต่บางเรื่อง ไปจับผิด หา

¹ ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์

คนทำผิดในเรื่องนั้น และหลังจากนั้นเนี่ย กลายเป็นว่าหน่วยงานรัฐใด ๆ ก็ตามที่เข้าไป ก็คือการเข้าไปด้วยความไม่ถูกใจว่าใจ ถ้า กสทช. เข้าไปก็จบเหมือนกันค่ะ กสทช. เข้าไปในแต่ละครั้ง ก็ไม่พ้นถูกมองว่าเข้าไปจับผิดเรื่องแบบนี้ ก็โดนอีก"

"พอมันเริ่มไปอยู่บน platform ออนไลน์ แปลว่าไม่สามารถมีหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งทำได้เองโดยเฉพาะอีกแล้ว มันต้องเป็นความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ชัดเจนในกรณีใดที่เกี่ยวกับการให้บริการบนออนไลน์ หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็ต้องร่วมมือกัน แล้วก็ร่วมมือกับผู้ฟัง ผู้ผลิตรายการต่าง ๆ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ ด้วยค่ะ มันต้องทำร่วมกันแน่นอน จริง ๆ ที่ผ่านมาก็คุยความร่วมมือที่เป็นบางกรณี เป็นบางเรื่อง แต่สิ่งที่ กสทช. อยากจะทำก็คือการพยายามตีความหรือแก้ไขให้กฎหมายของเราไปครอบคลุมถึงบริการที่มันเป็นการออกอากาศ ซึ่งอยู่บนโครงข่ายอื่น ไม่ได้เป็นโครงข่ายที่เป็นวิทยุหรือโทรทัศน์เท่านั้นค่ะ เพราะว่าเราก็คงจะตีความว่ามันเป็นการแพร่ภาพแพร่เสียงลักษณะหนึ่งแล้วมันไม่ได้ให้บริการอยู่บน platform ซึ่งเป็นแบบในอดีตแล้วอะไรประมาณนี้ คือถ้าเกิดว่าเรามีการตีความขยายไปตรงจุดนั้นได้ กสทช. ก็พร้อมที่จะเป็นองค์กรนำที่จะชักชวนหน่วยงานอื่นเข้ามาทำงานร่วมกันอยู่แล้ว ตอนนี้เราก็อายุเยอะค่ะ ในเรื่องที่ทำได้อย่างด้านโทรคมนาคมก็ทำกับพวกตำรวจไซเบอร์ทำกับ DES อะไรอย่างนี้ เป็นรายละเอียดไป"

"อบรมเนี่ย กสทช. อบรมเยอะมาก ไม่ใช่แค่สำนักที่ที่ดูแล อย่างสำนักอื่น ๆ มีอีกเยอะเลย แต่การนำไปใช้ หลังจากทีอบรมจบไปแล้วเขาเอาไปพัฒนากันแค่นั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ต้องติดตามดู อันนี้เป็นสิ่งสำคัญ ... ในส่วนที่ที่รับผิดชอบ ทุก ๆ ปีเราจะมีกิจกรรมอบรมร่วมกันกับผู้แทนจากสื่อต่าง ๆ มีการ recheck กันว่ามีความเข้าใจตรงกันไหม แต่สิ่งที่จะมาตรวจสอบได้อย่างชัดเจนว่าเขาเข้าใจและเขาเอาไปปฏิบัติหรือเปล่าเนี่ย ก็คือผลหรือเนื้อหารายการที่ออกอากาศ ซึ่งแปลว่าผลที่ออกมาอย่างที่เขาบอกแหละว่าละคร ละครอะไรดี เขาระวังมากขึ้น เขารู้ว่าอะไรควรไม่ควร มีความระมัดระวัง ระวังเรื่องสิทธิส่วนบุคคล แต่ปัญหาสำคัญที่ยังเกิดก็คือรายการข่าวก็ยังไม่ได้ระวังมากพอ ตามกลับมาว่ามันเป็นเพราะอะไร ชัดเจนที่สุดก็คือเขาจะตอบกลับมาว่าเขามีเรื่องของ rating เขาต้องทำทุกอย่างเพื่อตอบสนองความสนใจ ความนิยมของคนในสังคม ถ้าเขา rating ต่ำ เขาถึงจะมีรายได้ที่ดี เพราะฉะนั้นบางสิ่งบางอย่างก็ยิ่งบิดาที่จะไม่ทำ แล้วก็เราเองก็ลงโทษบ้างในบางกรณี บางกรณีเรา ใช้วิธีตักเตือนขึ้นอยู่กับ กสทช. พิจารณาความหนักเบา และผลกระทบต่อสังคม ต่อให้มีการลงโทษ เงินที่เขาจ่ายเสียค่าปรับ มันก็น้อยมากเมื่อเทียบกับรายได้ที่เขาจะได้รับจากการออกอากาศแล้วเรตติ้งดี เพราะเขาลงทุนไปในการออกอากาศ เป็นเรื่องทางธุรกิจ นี่แหละเป็นปัญหา"

“กสทช. มีหน่วยงานที่ทำในเรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภคอยู่ค่ะ เขาก็จะทำในเรื่องของการรู้เท่าทันสื่อนี้แหละ กสทช. รณรงค์บอกเขาให้ดูตั้งแต่เด็ก เข้าไปตามโรงเรียน มหาวิทยาลัยต่าง ๆ เราก็จะต้องไปอบรมเขา ว่าการรับรู้สื่อขนาดไหน อย่างไร ให้ระมัดระวังประมาณไหน แล้วก็เลยไปถึงว่าสื่อออนไลน์มีสิ่งที่จะต้องระวังอย่างไร มีความน่ากลัวอย่างไร อะไรประมาณนี้ แต่ตอนนี้เข้าใจว่านะค่ะ คนเข้าใจแล้วก็เรียนรู้เรื่องของการตรวจสอบสื่อเยอะขึ้นมาก ๆ เพราะฉะนั้นกลไกทางสังคมนี้แหละเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในยุคสมัยนี้”

(รณิดา สีสาทะ, ผู้อำนวยการสำนักส่วนรักษาการแทนผู้อำนวยการสำนัก ประจำสำนัก
ค่าธรรมเนียมและอัตราค่าบริการในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์
สำนักงาน กสทช., สัมภาษณ์, 31 พฤษภาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธธัมฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(รณิดา สีสาทะ)
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยรังสิต Bangkok University
เมืองเอก ก.พ.เขตปทุมธานี Muang-Aek, Pathumthani Rd.
ปทุมธานี 12000 Pathumthani 12000, Thailand
T. (66) 2997 2200-30
F. (66) 2791 5757
E. info@rsu.ac.th

ที่ รบ. 4192/414.6

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน ณัฐนันท์ สัตตวรพ่าย

ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมการแข่งขันและการกำกับดูแลตนเอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

พนักงานเจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานกสทช. คือคณะทำงานผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งของ กสทช. และ กสท. ในสายงานกำกับดูแลสื่อวิทยุโทรทัศน์ประจำแต่ละสำนักภายใต้สังกัดของสำนักงานกสทช.

ณัฐนันท์ ลีศักดิ์ทรัพย์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาองค์การวิชาชีพและส่งเสริมการบริการทั่วถึง

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“เราต้องมองนิดนึงว่าช่องหลักก็มีต้นทุน ไม่ว่าจะเป็นคลื่นที่ประมูลไป ค่าคน ค่าโปรดิวเซอร์ ค่าอุปกรณ์ เขามีต้นทุนที่สูงมากเลย ดังนั้น รายการที่เป็นประโยชน์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน ชีวิตความเป็นอยู่ เกี่ยวกับภูมิภาค เกี่ยวกับจังหวัดเขาเนี่ย เขาก็ไม่สามารถเอามาออกอากาศได้ เพราะว่ามันเป็นช่องรายการที่มันไม่สามารถเรียกเรียก roving และโฆษณาได้ ... เราไม่สามารถเข้าไปกำกับหรือบังคับช่องช่องหลักได้หรือว่าคุณจะต้องออกรายการที่เป็นประโยชน์ เคยเห็นช่อง ALTV ไหม ช่องลอนนังสืออะ มีตั้ง 12 ช่อง ยังออกอากาศผ่านช่องปกติไม่ได้เลย คนก็ต้องไปดูผ่าน ALTV และเป็นช่องนั้นแหละ ช่วงเรียนออนไลน์เนี่ยมีประโยชน์ไหมละ แล้วคนเลือกเปิดไปดูไหมละ”

“อันนี้ตอบในนามสำนักนะว่า การพัฒนาและการเตรียมความพร้อมไว้รับมือเทคโนโลยีมันเป็นเรื่องที่เลย ก็คือสำนักที่เนี่ยมีการกึ่งทางด้านการพัฒนาวิชาชีพ มีการจัดอบรมให้กับผู้ได้รับอนุญาต ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อ และผู้ผลิตรายการเนื้อหาที่สามารถนำเสนอได้หลากหลายช่องทาง หลายแพลตฟอร์ม รวมทั้งวิธีคิด วิธีการนำเสนอ การทำมาหากิน การผลิตอาหารที่ดีมีประโยชน์ รวมทั้งการผลิตรายการที่มีความน่าสนใจ กับการเลือกเรื่องที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน รวมทั้งแนวคิดด้านจริยธรรม จรรยาบรรณในการนำเสนอข่าว เพื่อให้สื่อได้มีความพร้อมในการปรับตัวที่จะนำเสนอเนื้อหาการในยุคระยะที่มีการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการหลอมรวมสื่อและการนำเสนอเนื้อหาที่ทันต่อเหตุการณ์เนี่ยแหละคือภารกิจ”

(ณัฐนันท์ ลีศักดิ์ทรัพย์, ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาองค์การวิชาชีพและส่งเสริมการบริการทั่วถึง

สำนักงานกสทช., สัมภาษณ์, 7 มิถุนายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธับบสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญสำวาง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ณัฏฐนัท สัตติรุฬาย)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รป. 4192/414.7

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ ศรียุทธ

ผู้อำนวยการสำนักบริหารเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

เจ้าหน้าที่ของ สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (สำนักงาน กสทช.) ในสายงานกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ ซึ่งปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่ การกิจ รวมทั้ง เป็นหน่วยงานธุรการ ดำเนินการตามนโยบายของคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.)

ศรี บุญเจือ ผู้อำนวยการสำนักบริหารเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์¹

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ในกระบวนการที่จะทำให้เกิดระบบ self-regulation มีหลายปัจจัยที่ต้องพิจารณา โดยเฉพาะบริบทการออกแบบโครงสร้างการกำกับดูแลของแต่ละประเทศว่าเป็นอย่างไร สำหรับประเทศไทย มี กสทช. เป็นหน่วยงานกำกับดูแลกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ โดยมีกระบวนการกำกับดูแลในลักษณะการออกใบอนุญาต และในส่วนของการเฝ้าระวังการ มีพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งกำหนดเกี่ยวกับรายการที่ห้ามออกอากาศทางกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ซึ่ง กสทช. ก็จะพิจารณาเรื่องร้องเรียน หรืออาจหยิบยกรายการ เบาะแส หรือประเด็นทางสังคมมากำกับดูแลได้ และแม้ว่า กฎหมายจะกำหนดเกี่ยวกับการส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการ ผู้ประกอบวิชาชีพ และให้จัดทำมาตรฐานทางจริยธรรม ก็ต้องพิจารณาถึงว่า แล้วมีกระบวนการที่ชัดเจนหรือไม่ อย่างไร หรือมีองค์กรทางวิชาชีพไหน ได้รับการรับรองอย่างไร ในการพิจารณาเนื้อหารายการที่ห้ามการออกอากาศจะมีความเชื่อมโยงอย่างไร และอาจต้องคำนึงถึงคำว่า Self-regulation ว่ามีระดับไหน คือ การกำกับดูแล “กันเอง” หรือการกำกับดูแล “ตนเอง” และจะมีมาตรฐาน ความน่าเชื่อถือ และกระบวนการเชื่อมโยงกับการกำกับดูแลโดยหน่วยงานรัฐอย่าง กสทช. อย่างไร”

¹ ตำแหน่ง ณ วันสัมภาษณ์

“ผมยังคงเห็นว่าควรจะมี self-regulation ที่เกิดจากระบบการหมุนเวียนเสริมกันระหว่างอุตสาหกรรมและ regulator อยู่ด้วยนะครับ แต่ว่าต้องทำกระบวนการให้ชัด หรือว่าจะเรียกว่า co-regulation ก็ได้ระหว่างองค์กรกับหน่วยงาน regulator โดยต้องออกแบบให้ชัดว่าจะเชื่อมโยงกันอย่างไร และจะต้องทำกระบวนการให้ชัด อาจจะต้องมีการทบทวนกันให้เข้าใจอย่างต่อเนื่องแล้วก็ทำให้ผู้รับสื่อมีความเข้าใจแล้วก็ตระหนักในสิทธิของตัวเอง เพื่อให้ทุกอย่างมันเป็นห่วงโซ่ด้วยกัน เพราะฉะนั้นถ้าสมมุติเราอยู่ดี ๆ โดดเรื่อง co-regulation ไป self-regulation เลยแล้วประชาชนยังไม่มีความพร้อมความเข้าใจ ยังไม่มีความรู้ ทักษะการรู้เท่าทันสื่อมากพอที่จะเข้าไปช่วยตรวจสอบมิติของมาตรการทางสังคม ผมมองว่าก็ไม่ครบ จะทำให้กระบวนการทั้งหมดของการกำกับดูแลอาจจะไม่เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลอย่างที่ควรจะเป็น”

(ตรี บุญเจือ, ผู้อำนวยการสำนักบริหารเรื่องร้องเรียนและคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียง และโทรทัศน์ สำนักงานกสทช., สัมภาษณ์, 15 มิถุนายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดกึ่งนิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัตสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ตรี บุญเจือ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รปน. 4192/414.8

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน ดร.ธนากร ศรีสุขใส

ผู้จัดการสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลายวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญลายวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลายวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

กองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 มาตรา 5¹ ทำหน้าที่ในการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุน การพัฒนาสื่อ สร้างการร่วมมือของภาคประชาชน ตลอดจนทำให้เกิดการรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อ โดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน

ดร.อนกร ศรีสุขใส ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ในมิติเชิงอำนาจอาจจะต้องตีความนิดนึง ถ้าเป็นอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายคิดว่าแบบเดิมก็เหมาะสมแล้ว คือก็ขึ้นอยู่กับส่วนกลาง เพื่อไม่ให้เกิดการนำอำนาจไปใช้ให้เกิดผลสองด้าน มีอำนาจอยู่ในมือก็เป็นดาบสองคม ทั้งนี้ การกระจายบทบาทหน้าที่ อันนี้เป็นเรื่องจำเป็นกว่า การกระจายบทบาทหน้าที่ ถ้านำไปแค่บทบาทอย่างเดียวโดยไม่มีการส่งเสริมและสนับสนุนก็อาจจะทำไม่ได้ ซึ่งการกระจายบทบาทหน้าที่ก็ควรจะไปพร้อมกับมาตรการส่งเสริมและสนับสนุน แล้วบทบาทของภาคประชาสังคมหรือเครือข่ายที่จะช่วยทำงาน เราอาจจะเน้นในเชิงทั้งเชิงรุกและเชิงรับ เชิงรับก็อย่างที่บอกว่าภาพกว้างที่สุดทุกคนอย่าตื่นขึ้นมาเป็นพวกนักเลงคีย์บอร์ด นักเลงหน้าปัด รับรู้อะไรมาอย่าไม่ทันอ่านจบแค่ถูกจริตกับตัวเองก็รีบกดแชร์ แบบนี้ควรจะเลิกสักที”

“การมีส่วนร่วมที่ดีสุดก็คือมีส่วนร่วมที่จะเป็นพลเมือง active citizen เช่น อย่างที่บอกต้องเป็นคนที่มีความรู้มีความเข้าใจในเรื่องของสื่อ แล้วก็วิเคราะห์แยกแยะได้ว่าอันนี้สื่อทำหน้าที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม อันนี้ข้อมูลบิดเบือนหรือไม่บิดเบือน ยกระดับไปจนถึงขั้นสามารถรวมตัวกันเป็นเครือข่ายที่จะแจ้งร้องเรียนเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมได้ อันนี้ทำได้อยู่แล้ว แล้วก็มีความพร้อมอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าในระดับนโยบายจะต้องลงมาสนับสนุน”

(ดร.อนกร ศรีสุขใส, ผู้จัดการกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์,

สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2565)

¹ มาตรา 5 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 21 ก หน้า 31, 26 มีนาคม 2558, พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีหนังสือฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัตสร หาญสำวาง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ดร.อนกร ศรีสุขใส)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/414.9

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม

รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เชนย์อ็อก)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

สำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558 มาตรา 5¹ ทำหน้าที่ในการรณรงค์ ส่งเสริม และสนับสนุนการพัฒนาสื่อ สร้างการร่วมมือของภาคประชาชน ตลอดจนทำให้เกิดการรู้เท่าทันและเฝ้าระวังสื่อโดยเฉพาะในเด็กและเยาวชน

ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“การกำกับดูแลกันเองยังมีพัฒนาการค่อนข้างน้อยในประเทศไทย สำหรับการกำกับดูแลสื่อเดิม (Old Media) อาทิ กิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ ก็จะเป็นการกำกับดูแลขององค์กรอิสระ เช่น กสทช. และสำหรับในสื่อใหม่ เช่น สื่อออนไลน์ ก็พบว่าการกำกับดูแลยังมีช่องว่าง ซึ่งยังไม่มีการพัฒนาองค์กรอิสระ การร่วมกำกับดูแล หรือ การกำกับดูแลกันเอง เพื่อควบคุมดูแลเนื้อหาออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ แต่คำถามสำคัญ คือ อุตสาหกรรมสื่อในเมืองไทยเราเข้มแข็งที่จะกำกับดูแลกันเองหรือยัง เนื่องจากการพัฒนาการกำกับดูแลกันเอง จำเป็นต้องมีหลักคุณธรรม จริยธรรม และบรรทัดฐานทางวิชาชีพ มีกลไกในการรับเรื่องร้องเรียน การตรวจสอบ และการลงโทษทางจริยธรรม ซึ่งต้องมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิก และสังคมโดยรวม”

“การพัฒนาการกำกับดูแลกันเอง ต้องเริ่มจากการพัฒนาบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งในประเทศไทยเราก็เริ่มเห็นทิศทางสังคมต่อผู้ที่ละเมิดกฎเกณฑ์บางอย่าง แต่ที่แสดงออกอย่างกระแสด้าน หรือ กระแสตราม่า กระแสด้านดีกลับ มันเป็นเรื่องที่คนเล็ก ๆ น้อย ๆ ในสังคมมันเริ่ม voice ขึ้นมาแล้วมันมีพลัง แต่ต้องพัฒนาต่อ ไม่ใช่ให้จบแค่เป็นกระแสตราม่าระบายความรู้สึก แต่ต้องนำประเด็นห่วงใยในโลก

¹ มาตรา 5 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 132 ตอนที่ 21 ก หน้า 31, 26 มีนาคม 2558, พระราชบัญญัติกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ พ.ศ. 2558

ออนไลน์มาพัฒนาต่อโดยกำหนดออกมาให้เป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ยอมรับร่วมกันในสังคมสำหรับสื่อออนไลน์ เหมือนเป็น Community Rule ของสังคมไทย ประโยชน์ของมันคือ มันทำให้คนเล็กคนน้อยมีอำนาจต่อรอง มีพลังมากขึ้น เพราะฉะนั้นลองดูโลกพวกนี้แล้วเราลองดูสิว่าเราจะ connect the dot พวกนี้ connect กลไกพวกนี้ในภาคสังคม ภาคการศึกษา ในภาควัฒนธรรม กลุ่มตัวแทนครอบครัว เด็กเยาวชน คนเปราะบาง ให้สังคมและวัฒนธรรมและความดีงามในจารีตประเพณีไทย หรือ สิ่งที่สังคมไทยยอมรับร่วมกัน มาพัฒนาให้เป็นบรรทัดฐานคุณธรรม จริยธรรม และบรรทัดฐานทางวิชาชีพสื่อมวลชน แต่อย่าหวังพึ่งนักกฎหมาย และการเมืองมาแก้ไขปัญหของสื่อ"

(ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม, รองผู้จัดการสำนักงานกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์,

สัมภาษณ์, 2 มิถุนายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธธัมฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" โดย สุภัทสร หาญสำวาง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ดร.ชำนาญ งามมณีอุดม)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University
เมืองเอก ก.พ.เขตปทุมธานี
ปทุมธานี 12000 Phumthani-12000, Thailand
T. (66) 2997 2200-30
F. (66) 2791 5757
E. info@rsu.ac.th

ที่ รปบ. 4192/414

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน พลเอก โพชนันท์ คำตันเจริญ

สมาชิกวุฒิสภา รองประธานคณะกรรมการคนที่ 2 คณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม
ศิลปะและวัฒนธรรม รองเลขาธิการคนที่ 1 คณะกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัด
การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ วุฒิสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุภัทสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการ
กำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่น
เรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุภัทสร หาญ
ลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุภัทสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

วุฒิสภา คณะกรรมการการ และที่ปรึกษา ซึ่งเป็นคณะทำงานที่มีอำนาจในการพิจารณาบทบาท และการทำหน้าที่ของ กสทช. โดยวุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 17¹ ในการลงมติแต่งตั้ง คณะกรรมการการกสทช. ส่วนคณะกรรมการการมีอำนาจตามมาตรา 129 วรรค 4² สามารถเรียกเอกสารหรือ บุคคลมาแถลงข้อเท็จจริงเพื่อพิจารณาข้อหาข้อเท็จจริงหรือเรื่องที่ศึกษาอยู่ได้ แม้ว่าตามกฎหมาย ขอบเขตอำนาจของคณะกรรมการจะไม่ครอบคลุมรวมถึงองค์กรอิสระ แต่วุฒิสภาสามารถแต่งตั้ง คณะกรรมการมาปฏิบัติหน้าที่ได้

พลเอก ไชยยนต์ คำพันเจริญ สมาชิกวุฒิสภา รองประธานคณะกรรมการคนที่ 2 คณะกรรมการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้งยังเป็นรองเลขาธิการคนที่ 1 คณะกรรมการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัด การปฏิรูปประเทศ และการจัดทำและดำเนินการตาม ยุทธศาสตร์ชาติ วุฒิสภา

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“สื่อเขาเป็นเหมือนฐานันดรที่ 4 เขาไม่ค่อยจะยอมรับอะไร จะออกร่างกฎหมายสื่อ ก็หาว่าไป ควบคุมสื่อ กฎหมายเกี่ยวกับส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพ ซึ่งจะมีสภาวิชาชีพ ในมุมมองผม กฎหมายที่จะออกมานั้นเหมือนเป็นหน่วยงานของรัฐ เพราะร่างพระราชบัญญัติเพื่อเปิดดูข้างในก็คือให้กรม ประสานสัมพันธ์เป็นเลขา แล้วก็เลือกจากสมาคมสื่อต่าง ๆ มา 5 คน นักวิชาการ 5 คน สื่อเขาก็มองว่ารัฐจะ เข้ามาควบคุมสื่อแล้ว ก็อาจขัดแย้งกัน แต่ถ้าออกมา ก็จะไม่ปัญหาว่าสภาวิชาชีพ สมาคม ที่ไม่มีกฎหมาย รองรับ จะได้มีกฎหมายรองรับ และรัฐก็จะสนับสนุนเงินทุนปรองดองให้ด้วย ... สุดท้ายแล้วการกำกับดูแล ต้องเป็นการบูรณาการ เข้าลักษณะไม่ใช่อย่างใดอย่างหนึ่ง ทุกส่วนต้องร่วมกัน คือ รัฐ เอกชน นายทุน ผู้บริโภค ต้องร่วมกัน ช่วยกันกำกับดูแล ซึ่งเราก็จะเรียกว่าบูรณาการตามที่พูด แต่ในทางกฎหมายทำได้

¹ มาตรา 17 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 127 ตอนที่ 38 ก หน้า 22, 19 ธันวาคม 2553, พระราชบัญญัติองค์การจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2553

² มาตรา 129 วรรค 4 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก หน้า 36, 6 เมษายน 2560, รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปี พุทธศักราช 2560

ยาก พอเขียนกฎหมายต้องไปตีความ พอตีความ 10 คน ตีความไม่เหมือนกันก็แย่เลย เพราะฉะนั้น
กฎหมายเนี่ยเขียนยาก"

(พลเอก ไพบูลย์ คำนวณจิรุต, สมาชิกวุฒิสภา / รองประธานคณะกรรมการคนที่ 2 คณะกรรมการ
ด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม / รองเลขานุการคนที่ 1 คณะกรรมการ
ติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ การจัดทำและดำเนินการ
ตามยุทธศาสตร์ชาติวุฒิสภา, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้
สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุมชนวัฒนธรรม
ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล"
โดย สุภัทสร หาญสายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

พลเอก

(พลเอก คำนวณจิรุต)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยรังสิต Bangkok University
 100 หมู่ 10 ถนนพหลโยธิน Hoong-Ah Road, Bangkhen Rd.
 กรุงเทพมหานคร 10200 Pathumthani 12000, Thailand T. (066) 2997-2200-30
 F. (066) 2791-5757 E. info@rsu.ac.th

ที่ รบ. 4192/414.10

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน ดร.รัฐศาสตร์ กรสูต

รองผู้อำนวยการใหญ่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA)

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เชนเอนอก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญสำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เดิมคือกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ก่อนปรับเปลี่ยนชื่ออย่างเป็นทางการตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2559 โดยมีอำนาจหน้าที่ในการวางแผน ส่งเสริม พัฒนา และดำเนินกิจการที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร การอุดมศึกษา และการสถิติ (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, ม.ป.ป.)

ดร.รัฐศาสตร์ กรสูต ปัจจุบันดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการใหญ่อำนาจการใหญ่สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล (DEPA) ซึ่งเป็นหน่วยงานในสังกัดกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม อีกทั้งยังเคยมีผลงานอยู่ในวงการบันเทิงทั้งในบทบาทของนักร้อง นักแสดง และนายแบบ เคยเป็นอาจารย์สอนอยู่ที่วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อดีตผู้อำนวยการเว็บไซต์ sanook.com และผู้จัดการประจำประเทศไทย (Country Manager) ของบริษัท LINE Corporation

บทสัมภาษณ์เบื้องต้นที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

"เรื่องนี้เป็นสัญญาณที่ดี คือมันก็มีคำถามเหมือนกันนะครับว่า เอ๊ะตกลงเรื่องนี้เนี่ยมันเป็นอำนาจหน้าที่ของกสทช. หรือเป็นอำนาจหน้าที่ของใครนะ คือเมื่อก่อนเนี่ยเราใช้คำว่ามันเป็นอำนาจหน้าที่ของกสทช. นะ เขาเป็นคนที่กำกับดูแลเรื่องของอินเทอร์เน็ตอะไรต่าง ๆ พวกนี้ ซึ่งมันก็นิยมไปถึงตัวแพลตฟอร์มด้วยนะครับ แต่ว่าพอถึงเวลาจริง ๆ เนี่ย ผมเข้าใจว่าพอมันทำงานจริง ๆ แล้วเนี่ย มันกำกับดูแลกันไม่ได้ มันก็เลยกลายเป็นว่าเขาก็บอกว่าไม่ใช่หน้าที่เขา ทีนี้ในขณะที่มันยังสัญญาณจากสื่อเนี่ย ผมเข้าใจว่าด้วยความที่สิ่งนี้เป็นสิ่งใหม่ ยังไม่มีกฎหมายกำกับดูแล เวลาที่ใครบอกว่าอำนาจหน้าที่เขามีอะไรเนี่ยมันต้องอ้างถึงกฎหมาย เมื่อมันไม่มีข้อกำหนดมาเนี่ยมันก็เลยเกิดการโยนซึ่งกันและกัน ... คือถ้าเอาตามความเห็นของผมแล้วก็คือจากโครงสร้างขององค์กรเนี่ย ทางกสทช. น่าจะมีประสบการณ์มากกว่า เนื่องจากว่าเขาเคยทำมาก่อนในที่เป็นออฟไลน์ ดังนั้น พอเปลี่ยนเป็นออนไลน์ก็ยังสามารถใช้ know how เดิมแล้วก็นำต่อยอดได้ ในขณะที่ถ้าเป็นกระทรวงดิจิทัลเนี่ยมันจะยากเพราะว่าประสบการณ์ก็ไม่มี ไม่เคยทำมาก่อน"

(ดร.รัฐศาสตร์ กรสูต, รองผู้อำนวยการใหญ่ สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล
กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, สัมภาษณ์, 21 มีนาคม 2566)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้
สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดที่บันทึกฉบับ
สมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล”
โดย สุภัทสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ดร.รัฐศาสตร์ กรสูต)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

ที่ รบ. 4192/415

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีชี้วัดเพื่อเผยแพร่

เรียน ขาคริต ดิเรกวัฒนชัย

รองกรรมการผู้อำนวยการสำนักกิจการและสื่อสารองค์กร บริษัท บีอีซี เวิลด์ จำกัด (มหาชน)

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุภัทสร หาญลายวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีชี้วัดเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีชี้วัดดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีชี้วัดของ นางสาวสุภัทสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุภัทสร หาญลายวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ชาคริต ตีระวัฒน์ชัย รองกรรมการผู้อำนวยการสำนักกิจการและสื่อสารองค์กร บริษัท บีอีซี เวิลด์ จำกัด (มหาชน) สถานีโทรทัศน์ช่อง 3HD ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับการสื่อสารองค์กร การตลาด และพฤติกรรมผู้บริโภคให้กับองค์กรขนาดใหญ่ อีกทั้งยังเป็นอาจารย์สอนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทยหลายแห่ง

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

"ผมว่าถ้าจะดูหน้าที่ของหน่วยงานที่จะต้องดูแลอย่าง กสทช. เขามีภาระหน้าที่ทั้งการกำกับและการดูแลครับ ช่วงแรก ๆ พวกเราผู้ประกอบการก็รู้สึกว่าเป็นการควบคุมและกำกับเยอะมากกว่า มาถึงก็คิดว่ากฎว่าต้องทำแบบนี้ต้องทำแบบนั้น ถ้าไม่ทำแบบนี้ผิด เช่น กำหนดว่าโฆษณาได้แค่ 12.5 นาทีต่อรายการ 1 ชั่วโมง อุทธรณ์ไม่ได้ ต้องทำตามนี้ ถ้าไม่อย่างนั้นก็ถือว่าผิด คือทุกอย่างเนี่ยไปในแนวทางกำกับเป็นหลัก มีใครร้องเรียนผู้ประกอบการก็ คือ เรียกให้ผู้ประกอบการมาชี้แจงแล้วก็ลงโทษ ซึ่งจะไปก็เป็นหน้าที่ของทาง กสทช. อยู่แล้ว นะครับ ไม่ได้ดูแลเท่าไร ... จนกระทั่งถึงจุดที่เห็นชัดว่า ทีวีดิจิทัลเนี่ยไปไม่ไหวแล้วจริง ๆ เพราะว่าพอประมูลด้วยมูลค่าที่สูง แทนที่งบโฆษณามันจะค่อย ๆ มากขึ้นแล้วผู้ประกอบการจะต้องแข่งขันกันเอง กลายเป็นว่างบโฆษณาค่อย ๆ ลดลง แล้วเราก็ต้องไปต่อสู้กับคู่แข่งที่เป็นสื่อออนไลน์ไม่ใช่คู่แข่งที่เป็นทีวีดิจิทัล ในขณะที่สภาวะการแข่งขันทุกอย่างมันเปลี่ยนแปลงไป ก็มีการช่วยของทางภาครัฐก็คือ การออกประกาศตาม ม.44 เมื่อปี 2560 มีการให้ผู้ประกอบการทีวีดิจิทัลที่ไม่สามารถไปต่อได้สามารถคืนใบอนุญาตประกอบกิจการได้ ... ถ้าถามความเห็นของผมก็โดยสรุปอย่างนี้นะครับในบทบาทของ กสทช. เนี่ยเป็นหน่วยงานที่จะต้องดูแลรับผิดชอบทั้งกำกับและดูแลทีวีแล้วเขาก็ต้องมีหน้าที่ของเขาที่ต้องกำกับการทำงานของผู้ถือทีวีดิจิทัลเพื่อให้สังคมได้รับสิ่งที่ดีที่เป็นประโยชน์ และก็มีหน้าที่ดูแลเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ซึ่งก็จะต้องเป็นการผสมผสานกันทั้งสองเรื่องนี้ได้ นะครับ"

(ชาคริต ตีระวัฒน์ชัย, รองกรรมการผู้อำนวยการสำนักกิจการและสื่อสารองค์กร

บริษัท บีอีซี เวิลด์ จำกัด (มหาชน) สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 HD,

สัมภาษณ์, 11 กรกฎาคม 2565)

๕๖

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารคุณฐินีพนธ์ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญสายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ชาคริต ดีเรกวัฒนชัย)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/415.4

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน อองอาจ สิงห์ลำพอง

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 เมษายน 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัลสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

องอาจ สิงห์ลำพอง กรรมการผู้จัดการ บริษัท เจเคเอ็น เบสท์ โสฬ์ จำกัด และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ JKN 18 เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์และกำกับภาพยนตร์ชาวไทย ก่อนหน้านั้นเคยดำรงตำแหน่งกรรมการผู้อำนวยการใหญ่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 8 ตั้งแต่เปิดสถานีในระบบโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2553 จนกระทั่งลาออกเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ. 2562 ก่อนมาอยู่กับ JKN

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“กสทช. ก็ควรจะมีหน่วยงานที่คัดกรองเรื่องเหล่านี้ ก่อนที่จะมาเรียกให้ผู้ประกอบการเข้าไปชี้แจง บางทีมันเป็นเรื่องที่คุณก็สามารถตรวจสอบได้ เพราะคุณมีพระเบียบในการออกอากาศของทุกช่องส่งไปให้ทุกเดือนอยู่แล้ว คุณก็สามารถตอบคำถามนั้นเองได้เลย เพราะเวลาเขาร้องเรียน เขาวางไปที่คุณ คุณก็สามารถตอบชี้แจงได้ว่ามันถูกต้องตามนั้น ตอนที่มันเหมือนกสทช. พอโดนประชาชนเรียกก็จะเรียกผู้ประกอบการ จึงมองว่าคุณน่าจะมีการคัดกรองด้วยกันก่อนที่จะมาถึงผู้ประกอบการ ในขณะที่เราต้องทำงานร่วมกันบางทีมันมีเรื่องที่ต้องทำเยอะมากกว่าที่ต้องมานั่งชี้แจง ไม่อย่างนั้นเราก็ไม่รู้ว่าจะส่งเอกสารต่าง ๆ หรือข้อมูลต่าง ๆ เหล่านั้นไปให้กสทช. หรือผู้กำกับดูแลเพื่ออะไร ถ้าเกิดคุณไม่เอามันไปใช้ประโยชน์จริง ๆ คล้าย ๆ กับการทับซ้อนในการทำงานด้วย ไม่ได้จะมาช่วยผู้ประกอบการอย่างจริงจัง”

(องอาจ สิงห์ลำพอง, กรรมการผู้จัดการ บริษัท เจเคเอ็น เบสท์ โสฬ์ จำกัด และผู้อำนวยการสถานีโทรทัศน์ JKN 18, สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2566)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดนี้พนธ์ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(องอาจ สิงห์ลำพอง)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University T: (66) 2997 2200-30
เมืองเอก ก.พ.ทวีชัย 1 E: (66) 2791 5757
จ.ปทุมธานี 12000 Pathumthani 12000, Thailand E: info@rsu.ac.th

ที่ รปบ. 4192/415.1

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี

ผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบเนื้อหาและโฆษณา สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี บริษัท ทรูเบิ้ล วี
บรอดคาสท์ จำกัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัลสร หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการ
กำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่น
เรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้
ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความ
อนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัลสร หาญ
ล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัลสร หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี ผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบเนื้อหาและโฆษณา สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี บริษัท ไทยปับลิค วี บรอดคาสท์ จำกัด ได้รับการคัดเลือกในการดำรงประธานสภาการสื่อมวลชนแห่งชาติเป็นคนแรกในปี พ.ศ. 2564 อีกทั้งยังเคยเป็นอดีตอาจารย์สาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ต้องเข้าใจว่ากสทช. มีหน้าที่กำกับในกรณีที่เกิดกฎหมาย ถ้าเป็นเรื่องจริยธรรมควรเป็นเรื่องขององค์การวิชาชีพ แต่ที่ผ่านมาด้วยการที่กสทช. ไม่ได้ทำให้การกำกับดูแลกันเองทางด้านจริยธรรมมันเกิดกสทช. ก็เลยเอาทั้งเรื่องกฎหมาย เรื่องจริยธรรม ไปพิจารณาเองหมดเลย แล้วมันก็เกิดปัญหานี้แหละ อุตสาหกรรมเขาก็ลำบากก็ต้องเสียเวลาไปนั่งชี้แจง บางทีก็ไม่ใช่เรื่องกฎหมายเลย เรื่องจริยธรรมล้วน ๆ โดยหน้าที่กสทช. ก็ต้องแยกแยะว่าอันนี้เป็นเรื่องกฎหมายหรือเป็นเรื่องจริยธรรม ถ้าเป็นเรื่องจริยธรรมก็ต้องส่งให้สภาวิชาชีพ ให้องค์การวิชาชีพ”

“กสทช. มีหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่ม ส่งเสริมให้เขากำกับดูแลกันเอง แต่คุณทำไหมละ คุณทำไม่ได้ พอทำไม่ได้ก็เลยทำอะไร ตั้งสำนักขึ้นมา สำนักส่งเสริมการกำกับดูแลกันเองอะไรอย่างนี้ แต่ตัวกฎหมายลูกไม่เกิดมันก็ไม่รู้จะทำอะไร”

“การตรวจสอบมีกลไกอยู่แล้วทุกช่อง คือถ้าร้องไปที่ช่องแล้วไม่เกิดการ take action อันนี้ก็ต้องร้องไปที่กสทช. ก็เป็นหน้าที่กสทช. ที่ต้องไปกำกับ ต้องตาม ไทยรัฐทีวีไม่มีปัญหา เรามี ombudsman เพราะว่าไทยรัฐเป็นสมาชิกของสภาการสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนมีกลไก ombudsman ซึ่งเดี๋ยววันนี้ข่าวออกละ ombudsman รายงานไปเรื่องการสอบกรณีหลังๆ แล้วว่าเป็นยังไง ลงโทษใครบ้าง แจ่งไปที่สภาการสื่อมวลชน สภาการสื่อมวลชนเข้าคณะกรรมการจริยธรรม กรรมการจริยธรรมพิจารณา พิจารณาเสร็จแล้วก็รับทราบ รับทราบก็เปิดเผยกับสาธารณะชนว่าทางไทยรัฐสอบอะไรไปบ้าง ผลออกมาเป็นยังไงอะไรแบบนี้ ไทยรัฐทำมาตลอดตั้งแต่ตอนมีทีวีใหม่ ๆ และจริง ๆ แล้วตอนนั้นยังเป็นสภาการหนังสือพิมพ์

ยังไม่คลุมทิวด้วยซ้ำไป แต่พอสภาการหนังสือพิมพ์บอกว่าไทยรัฐควรจะต้องมี ombudsman ของตัวเอง เพราะตอนนั้นเรามีทีวีและมือถือแล้ว ผู้บริหารก็เลยบอกว่าให้ ombudsman ดูทีวีกับออนไลน์ไปเลย คือไม่ต้องรอให้ใครมาบอกก็ทำก่อนเลย เพราะว่าโดยกลไก กสทช. บอกว่าคุณต้องมีกลไกรับเรื่องร้องเรียน อยู่แล้ว ผู้ที่ไปร้องแล้วไม่เกิดอะไรขึ้นก็ต้องไปบอกกสทช. ว่า เราไปร้องตามช่องทางนี้แล้วแต่ว่าช่องไม่ ดำเนินการ กสทช. ก็ต้องไปเรียกช่องมาว่าทำไมคุณไม่ดำเนินการตามนี้ แต่ของไทยรัฐเราไม่ต้องรอ เราไม่ต้องรอให้คนมาบอก เราทำของเราเองอย่างนี้”

“ยี่สิบตอนนี้มี social media มีปัญหา echo chamber อีก ก็จะมีข้อมูลแต่ด้านเดียวถูกไหม? คนก็เชื่อไปทุกวัน ถูกตอกย้ำทุกวัน ๆ ในขณะที่ก็มีเปิดรับข้อมูลอีกฝั่งนึง นี่ก็ปัญหา echo chamber เราเป็นเพื่อนกับคนที่แบบอยู่กับพวกนี้ก็ได้อะไรแบบนั้น เราก็จะไม่รู้ข้อมูลด้านอื่น นี่ก็เป็น ปัญหาของสังคมไทยที่นอกจาก media literacy แล้วก็ยังไม่มีเรื่อง internet literacy อีกที่เป็นปัญหาของ สังคมไทย แต่ว่ายังไม่มีการกำกับดูแลกันเองหรือการกำกับดูแลร่วม ไม่ว่าจะเป็นด้วยอะไร ผู้บริโภคคือภาค ประชาชนมีส่วนสำคัญ เพราะผมไม่เชื่อหรือกลัวองค์กรสื่ออะไรแบบนี้ ต่อให้ทำงานเข้มแข็งยังไง แต่ภาค ประชาชนไม่เข้มแข็ง ก็ทำอะไรไม่ได้ คือลงโทษไปประกาศว่า ไร้จริยธรรม แต่ก็ยังซื้อหนังสือพิมพ์อยู่ ยังดู ช่องนี้อยู่ ก็ไม่เกิดการกำกับดูแลได้จริงจัง”

“ต้องยอมรับนะว่าปัญหาทีวีดิจิทัลมีหลายปัจจัย คือบางคนที่เขาชอบโทษกสทช. ว่าประมูลช่อง เยอะเกินไป แต่ว่าส่วนตัวไม่ได้โทษกสทช. ฝ่ายเดียวนะ คือถ้าจะโทษกสทช. ก็ต้องไม่มีคนไปประมูลถูก ใหม? แสดงว่ามี demand อยู่ มีความต้องการอยู่ถึงไปประมูลแข่งกันแบบแสดงว่ามี demand ที่มีความ ผิดพลาดก็คือว่ากสทช. ก็ไม่สามารถประเมินและบอกผู้เข้าประมูลว่า อนาคตข้างหน้าของเทรนด์ของ เทคโนโลยีมันจะเป็นยังไง เพราะวันที่ประมูลเรายังใช้โทรศัพท์ 3G คือวันนั้นดู streaming ดู Youtube ก็ สะดุด ดูไปสะดุดไป แต่ใครจะรู้ว่าพอ 4G มาปั๊บ ฟรีนเดีย คนไปดูอย่างอื่นหมดละ OTT อะไรมาเต็ม ไปหมด ทีวีมันก็เลยถูก disrupt พอ disrupt มันก็ต้องแข่งกันที่ rating พอแข่งกันที่ rating ผู้ประกอบการ กับกสทช. เองก็มีปัญหาเรื่องกล่อง เรื่องปัญหาการรับชม เรื่องอะไรสารพัด อันนี้ยังไม่นับรัฐประหารที่เอา เวลาเขาไปเป็นปี ๆ สุดท้ายถึงกลับมาซึ่งมาตรการเรื่องการให้คืนคลื่นได้ อย่างทุกวันนี้ออกอากาศก็ต้อง

จ่ายค่าลิขสิทธิ์ที่เหลือแล้ว ไม่ต้องเสียค่ามัด (MUX) แล้วอะไรแบบนี้ ก็เป็นปัญหาต่อเนื่องมาซึ่งก็โทษใครไม่ได้”

“วันนี้ถามว่าเหลือ 15 ช่อง ก็ยังต้องแข่งกันเรื่อง rating เพราะถ้าไม่แข่งกันเรื่อง rating ก็อยู่ไม่ได้ คือเป็นปัญหาโลกแตก คือจะทำยังไง อันนี้ก็ต้องถามคนดู ถ้าคนดูไม่ดูอะไรอย่างก็ไม่มีคนทำ content แบบนี้”

(ขวรงค์ ลิ้มปื๊อหมบ่าณี, ผู้อำนวยการฝ่ายตรวจสอบเนื้อหาและโฆษณา
สถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี, สัมภาษณ์, 29 มิถุนายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัสสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ขวรงค์ ลิ้มปื๊อหมบ่าณี)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยรังสิต
เมืองเอก กรุงเทพมหานคร
จ.ปทุมธานี 12000

Rangsit University
Klong-Aek Pathayithon Rd.,
Pathumthani 12000, Thailand

T. (06) 2997 2200-30
F. (06) 2791 3157
E. info@ru.ac.th

ที่ รบป. 4192/415.2

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณเดีย วรตังตระกูล

ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE บริษัท วัน สามสิบเอ็ด จำกัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุภัสสร หาญสำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุภัสสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เป็นเอก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุภัสสร หาญสำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

เดียว วรดิษฐ์ตระกูล ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ บริษัท วัน สามสิบเอ็ด จำกัด สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE 31 มีหน้าที่หลักในการดูแลบริหารงานภายในช่อง ทั้งเรื่องการออกอากาศ รวมทั้งเรื่องของรายการข่าวภายในช่อง ซึ่งจะเป็นในส่วนของจัดสรรแพลตฟอร์มกับรายการหรือคอนเท้นท์ต่าง ๆ นอกจากนี้ ยังดำรงตำแหน่งเลขานุการสมาคมทีวีดิจิทัลด้วย

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“มันมีแต่กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคแต่ไม่มีกฎหมายผู้ประกอบการเลย อันนี้คือสิ่งที่มีความเจ็บปวดของผู้ประกอบการ ในวันนี้รูปแบบโฆษณามันเปลี่ยนเพราะทุกคนต้องดิ้นรนต้องอยู่รอด ถามว่าทีวีอยากจะขายสินค้าตลอดเวลาหรือ ไม่มีใครอยากทำหรอก แต่ในเมื่อแผนแม่บทของกสทช. ล้มเหลว ทุกคนต้องดิ้นรน เชื่อว่ากสทช. ก็รู้ปัญหานี้แล้วก็กลับไม่เข้าค่ายไม่ออกหลักดาข้างนี้ด้วยซ้ำไปในการทำงานทุกวันนี้”

“จริง ๆ แล้วผมว่ามันเป็นโจทย์บังคับที่ทุกคนต้องปรับตัว ไม่ต้องรอให้ใครมาสนับสนุนด้วยซ้ำ ควรกระตุ้นและพัฒนาตัวเอง เปลี่ยนแปลงตัวเอง คือคนที่ไม่เปลี่ยนเทคโนโลยีทุก ๆ วันนี่ ตายแน่นอน อันนี้มันเป็นสิ่งที่บอกอย่างนั้น หนึ่ง นอกจากเราต้องดูแลตัวเองแล้ว สอง ภาครัฐก็พยายามแต่เราก็มีคำถาม ความพยายามของภาครัฐคือพยายามให้เกิดขึ้น แต่ถามว่าเข้าใจไหม ไม่เข้าใจ พูดไปเหมือนอคติกับกสทช. หรือเปล่า แต่มีความรู้สึกว่ากสทช. ใช้เงินไม่คุ้มค่าในการจัดเสวนา สัมมนา อะไรก็แล้วแต่ เดียวนี้ยังเบามือก่อนเนี่ยเนี่ยโปรตุเกส ออแกนซ์ ในการที่จัดพลเปิดงาน ผมมองว่าอันนั้นมันหนักมาก จับต้องอะไรไม่ได้ สิ่งที่เราพยายามเรียกร้องตลอดเวลาขอความจริงจังของภาครัฐเท่านั้นแหละ”

(เดียว วรดิษฐ์ตระกูล, ประธานเจ้าหน้าที่ฝ่ายปฏิบัติการ บริษัท วัน สามสิบเอ็ด จำกัด, สถานีโทรทัศน์ช่อง ONE 31, สัมภาษณ์ 6 กันยายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพนธ์ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัสสร หาญคล้ายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(เด็ยว วรตังตระกูล)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/415.5

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ นิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล

ผู้บริหาร บริษัท มาสเตอร์ วัน วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 ลิ้มพร เอ็นเยือก

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ณิธิภัทร์ เอื้อวัฒนสกุล ผู้จัดละครรุ่นใหม่ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ภายใต้ บริษัท มาสเตอร์ วัน วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด โดยมีผลงานละครเด่นอย่างเรื่อง “วัยแสบสาแหรกขาด” ซึ่งเป็นละครสะท้อนสังคมที่ได้รับรางวัลชนะเลิศในหลายรางวัล อาทิ รางวัลโทรทัศน์ทองคำ และรางวัลนาฏราช เป็นต้น

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“พี่ไม่ได้อยู่แล้ว แต่ที่รู้เรื่องของสมาคมอยู่ครับเพราะว่ามีเรียก ไปคุย ไปประชุม อย่างของผู้จัดละครจะไม่มีสมาคมหรือมีแต่ไม่รู้ละ อย่างผู้กำกับแบบนี้ ดารานักแสดงอาวุโส มีผู้ผลิตรายการบางส่วน เราก็พอรู้จักคนที่เขาอยู่ข้างใน เขาก็อีกเคต แต่บางทีมันงออะ ตั้งแต่เรื่องโควิดแล้ว อยู่ ๆ มีสมาคมหนึ่งประกาศว่าให้หยุดกองถ่ายแค่สามคนนั่นคือหนึ่งใน 200 สมาคมอะ คุณยังไม่ทันคุยกันเลย แล้วบางทีคนที่เรียกอย่างกลทพ. เรียกประชุมก็เรียกให้สมาคมบ้างไปคุย คุณยังไม่ได้ฟังอีกหลายสมาคมเลย เข้าใจว่ามาก คนมันก็มาก ความ แต่สมาคมที่แข็งแรงที่สุดมันก็ควรมีใหม่ ควรมีสักสมาคมหนึ่งซึ่งจะเอาอยู่ ไม่อย่างนั้นอย่างตอนที่ประกาศเรื่องโควิดให้ออกกองได้แค่ 5 คนต่อกอง เราออกเป็นนโยบายอะไรอย่างนี้ไปเลย คือมันต้องการความชัดเจน”

“ตั้งแต่เป็นดิจิทัลมานับและทะเลาะไปหมดเลย บางทีช่องไหนแข็งแรงก็ยักรอด ช่องไหนไม่ได้ก็เจ๊งกันไป อย่างที่บอกว่าสุดท้ายมันไม่มีอะไรที่มา support จริงๆ นะว่ามันจะอยู่รอดถูกไหมแล้วคนที่ประมูลก็ประมูลไป ที่เจ๊งก็คืนเงินกันไป กว่าจะเคลียร์ค่าใช้จ่าย กว่าจะเคลียร์อะไรกลับมาได้ก็เจ็บตัวไปเยอะ ทุกวันนี้มันก็เลยเป็นเหตุให้เราไม่มีการพัฒนา content ที่หลากหลาย กลายเป็นทุกคนผลิตเพื่อที่จะให้ตัวเองอยู่รอดก่อน ถึงบอกว่าสุดท้ายเนี่ยคุณมองว่าละครไทยโบราณอยู่แค่นี้ วนลูปอยู่นั่นแหละ แต่ถามว่าขายได้ไหม ได้ คนดูมัยยี่ ตู ละครบางเรื่องไม่ว่าจะเป็นช่องไหนก็ตามเป็น plot ที่เรารู้แล้วก็ cliché มาก แต่ rating ดีสุด มันคือความชัดเจนอะไรบางอย่างหรือเปล่า”

“คนดูสมัยนี้นับไม่ต้องการครบแต่เขารู้ว่าเขาอะไรได้ บางทีเค้าอาจจะเลือกดู โอเคพวกนั้นมันรุนแรงไม่มีคุณภาพแต่ถ้ามันไม่มีกรอบแต่มันมีคุณภาพ สุดท้ายคนดูจะเลือกดูอันไหน เขาก็เลือกดูว่ามันมีคุณภาพ เหมือนพี่ว่าคนดูสมัยนี้อะลางขึ้น ถ้าสิ่งที่มีคุณภาพจริง ๆ มันอยู่ในทีวีจะไม่ใช่ออนไลน์อย่างเดียว

สุดท้ายคนมันก็เลือกได้ แต่ในขณะที่เพราะมันมีกรอบตรงทีวีเยอะ ที่อยู่ตรงออนไลน์ไม่มีกรอบเขาก็อยากไปเสฟตรงนั้นมากขึ้น”

“ถ้าเป็นเรื่องของชาวอังกฤษคนก็ต้องนำเสนออยู่ในสื่อหลักอยู่ส่วนหนึ่งแหละ เพราะว่าในสื่อหลักมันมีความน่าเชื่อถือถูกไหมครับ โอเค เราอาจจะมีส่วนออนไลน์ แต่ถ้าออนไลน์บวกกับสื่อหลักไปด้วย มันจะมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น แล้วมันก็มีการจัดการมากกว่าระบบออนไลน์ คนนำเสนอข่าวในทีวีกับคนนำเสนอข่าวเฉพาะออนไลน์อย่างเดียวนั้นไม่เหมือนกันด้วย เพราะว่าออนไลน์จะพูดอะไรก็ได้ การจัดการมันก็ไม่ทั่วถึง เหมือนซีรีส์ที่เราออนไลน์อย่างเดียวกับซีรีส์ที่เราออนไลน์ทีวีอะ การจัดการก็ไม่เหมือนกัน เรามีการคุมที่มันไม่ชัดเจนหรือเท่าเทียมกัน ที่อยู่ในช่องใหญ่ช่องหลัก บางทีก็คือรุนแรงไม่ได้แค่ในออนไลน์ก็คือเอากันสนุกเลย หรือความเท่าเทียมกันในแต่ละช่องก็ไม่เท่าเทียมกัน ถ้าช่อง 3 ทำละครรุนแรงก็จะโดนกระแสนั่น ๆ แต่ในขณะที่บางช่องที่ไม่ได้ทำช่อง 3 ช่อง 7 ช่อง one ทำได้ กลับไม่โดนอะไรอย่างเนี่ยมันก็มี มันเหมือนไม่มีความเท่าเทียมกันในตรงนั้นมันไม่มีคนเข้ามาจัดการระบบตรงนี้ด้วย”

“ที่ผ่านมามีคนมาสัมภาษณ์มันไม่ได้อะไรคนก็เบื่อแล้ว ไม่รู้จะเข้าไปทำไมเข้าไปแล้วเสียเวลา ที่ถึงบอกว่าถ้ามันมีการเปลี่ยนแปลงจริง ๆ set up กันใหม่ ซึ่งมันยากแล้วแหละ เราควรมีคน ๆ หนึ่งที่เรารู้สึกว่าเป็นที่น่าเชื่อถือตั้งขึ้นมา จะทำการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ไม่ใช่เราฟังสัมภาษณ์จากใครก็ไม่รู้ที่เขามานั่งพูดแล้วก็ไม่ฟัง โอเค ฟัง แต่เขาก็ทำมันไม่ได้หรอก มันยาก แล้วถ้าเราไม่ทำมันจะเปลี่ยนไหมละ เหมือนเราจะมาเรียกร้องหาการเปลี่ยนแปลงแต่ยังทำทุกอย่างเหมือนเดิมอย่างเนี่ย แต่ถ้าสมมุติว่ามีคนนึง โอเค เราชัดเจน เราต้องการแก้เรื่องนี้ เราต้องการเรื่องของสมรสเท่าเทียม สมมติขอให้มีละครเกี่ยวกับสมรสเท่าเทียมมากขึ้น ถ้าใครทำเราจะได้อะไร ถ้าคุณไม่ทำคุณไม่ได้ก็เรื่องของ คุณ โอเค ไม่ใช่ไร ถ้าใครทำ ใคร make fun ใคร bully แบบนี้เราดักเตือนไหม ถ้าสมมติดักเตือนแล้วคุณยังไม่ฟังแล้วอีกหน่อยคงจะโดนอะไร ปีหน้าสมมติคนนี้ผลิตละครสร้างสรรค์มา เอาแค่ 5% จากละครทั้งหมดเนี่ย ละครปีนึงช่อง 3 ผลิตตกปีละ 50 - 60 เรื่อง ขอแค่ 5 เรื่องที่เป็นละครสร้างสรรค์ทำได้ไหม พี่ว่ามันวางได้ สมมุติพี่อยากได้เรื่องของ gender equality หรือเรื่องของ pride month เรื่องของความเท่าเทียม เดือนทรมันเดือนนั้นคือเดือน pride month บอกสิ เดือนทรมันจะต้องมีละครเรื่อง LGBT หนึ่งเรื่องลงตอนเนี่ย เออ แค่นั้นเอง”

“เอกซมันน์ปรับตัวไวกว่า ถ้าเขาไม่ปรับตัวเขาจะไม่รอด ทั้ง ๆ คนที่ควรจะต้องปรับตัวเร็วที่สุดคือภาครัฐซึ่งช้าที่สุด ... บมพิเศษ สมมุติเราทำละครเรื่องหนึ่งทำแค่ HD อะ HD พอแล้วสำหรับประเทศไทย ถูกไหม พี่ไม่ต้องทำ SD แค่ 1080 แต่ในขณะที่ตอนนี้ 2K 4K ไปแบบ Ultra UHD หายกันแล้ว พี่ไม่ต้อง

ทำขนาดนั้นถ้าอยู่ในเมืองไทย แต่ตอนนี้พี่อยากทำ พี่ไป Netflix พี่ไปอินเตอร์อะ พี่ต้องถ่าย 4K พี่ต้องถ่ายกล้องนี้ เทคโนโลยีกล้องพี่ต้องไปไกลกว่าเดิม การลงทุนในเรื่องของกล้อง การเก็บสตอรี่ดีส์ การถ่ายทำ ทีมงาน ทุกอย่างมันต้องมาใช้จ่ายเพิ่มขึ้นถ้าจะให้ได้ standard ของระดับนั้น แต่ในขณะที่พี่อยู่ไทย พี่จะเห็นแล้วว่าถ้า standard ของกลสทช. มันจะอยู่แค่นี้ในขณะที่ตอนที่พี่อยากทำงานอินเตอร์ออนไลน์พี่ก็ต้องไปอีกระดับหนึ่ง แล้วถามว่าพี่ก็ต้องหยิ่ง ก็ต้องหยิ่งเอง"

(ณิธิภัทร เอื้อวิวัฒน์สกุล, ผู้จัดการตลาดนิโตรทัศน์ช่อง 3 บริษัท มาสเตอร์ วัน
วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด, สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดนี้ในฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สกีสสร หาวล้ายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

Barthelme

(ณัฏฐ์ เอื้อวัฒนสกุล)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/415.6

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ การะเกด นรเศรษฐาภรณ์

นักเขียนบทละครอิสระ

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัลสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

การเกิด นรเศรษฐาภรณ์ นักเขียนบทละครอิสระ โดยผลงานซึ่งเป็นที่รู้จักมากที่สุดคือการเป็นหนึ่งในทีมนักเขียนบทละครชื่อดังอย่างซีรีส์เรื่อง แปรภักดิ์ด้วยใจเธอ ที่ได้รับความนิยมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศจีน

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“การแก้ภาพใหญ่ไม่ใช่หน้าที่ของประชาชนที่ต้องแก้ มันเป็นหน้าที่ของคนทีประชาชนจ่ายภาษี จ้างไปให้เป็นคนทำ ในระบบมันไม่ใช่หน้าที่ของประชาชน แต่ว่าภาคประชาชนจะแข็งแกร่งได้มากที่สุด โดยสิ่งเล็ก ๆ เหล่านี้ คือการทำให้มันเป็นเรื่องประจำวัน ทำให้มันเกิดขึ้นจนรู้สึกว่ามันเป็นธรรมชาติ เป็นธรรมดา เป็นปกติให้ได้ ที่จะแตกยอดทางความคิด หรือส่งต่อความคิด โดยที่มันไม่ได้จำเป็นต้องออกมาบนหน้ากระดาษ เป็นข้อเรียกร้อง เป็นข้อตกลง หรือเป็นม็อบเพียงอย่างเดียว มันเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เราสามารถทำให้มันเกิดขึ้นได้เลย มันเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องทำให้มันเป็นเรื่องประจำวัน”

“พรี่ทวินะ รู้สึกว่าความหลากหลายต่ำมากเดี๋ยวนี้ คือเกตยังยืนยัน รู้สึกว่าเมื่อก่อนมันมี content ที่หลากหลายมากกว่านี้ คุณเปิดทีวีมา ไม่มีแล้วนะรายการเด็กเยอะๆเหมือนสามสิบปีที่แล้ว ความหลากหลายมันสำคัญมากนะ ทำให้เราเรียนรู้ถึงความต่างของคน ของวิถีชีวิต มันอาจจะไม่ใช่ 100% เพราะตราบดีที่มันเป็นรายการที่มันมีการ craft อะไรขึ้นมาอยู่แล้ว แต่ว่าอย่างน้อยเราได้เห็น เรียกว่ายังได้ 50 เปอร์เซ็นต์ของความต่างนั้นมั้ง ทำให้เราไม่เฉย อ้อ มันมีอย่างน้อยๆ สมอมนเปิดรับเรื่องใหม่ๆ เกตรู้สึกว่าเดี๋ยวนี้สิ่งเหล่านี้มันหายไป”

“คือการกำกับควบคุมกฎเกณฑ์ของบ้านเรานะ มันมีความซับซ้อนในประเด็นหลายอย่าง คือมันไม่ใช่แค่ควบคุมในลักษณะทั่วไป แต่มันมีกฎเกณฑ์ของศาสนา ของค่านิยม ของอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ด้วย ซึ่งความรู้สึกว่าอะไรพวกนี้มันเป็น subjective มันเป็นความรู้สึก ซึ่งพอเรามาใช้อะไรแบบนี้บอกว่าจะไม่เหมาะสม ไม่เหมาะสมมันเท่ากับอะไร คือมันไม่ได้สามารถระบุได้อย่างชัดเจน ซึ่งสิ่งนี้แหละที่ทำให้มันไม่โปร่งใส เพราะว่ามันไม่ชัด คือเส้นขีดแบ่งของศีลธรรมมันเป็นเรื่องยากอยู่แล้วที่จะระบุ แต่ว่าพอมันเป็น การกำกับควบคุมในสังคมแล้วมันไม่สามารถระบุได้ อันนั้นทำให้มันไม่น่าเชื่อถือสำหรับคนนะ”

(การะเกด นรเศรษฐาภรณ์, นักเขียนบทละครอิสระ, สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดปฏิทินฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัสสร หาญสายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

พระเอก นรเศรษฐาภรณ์

(การะเกด นรเศรษฐาภรณ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

ที่ รปบ. 4192/415.8

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน พลธิดา รอดกันภัย

ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง Nation TV

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกีสสร หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เชนเือก)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ชลธิชา รอดกันภัย ผู้ประกาศข่าวสถานีโทรทัศน์ช่อง Nation TV ก่อนหน้านั้นเคยเป็นผู้สื่อข่าวให้กับสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ตำแหน่งผู้สื่อข่าวการเมือง

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ตอนนั้นมีการประมูลสิทธิ์ทีวีสีกว่าช่องแล้วก็ได้ใช้เงินมหาศาลมากท่ามกลางการเริ่มเข้ามาของสื่อออนไลน์ ที่นี้พอมันมีการแข่งขันที่สูงมาก ณ ตอนนั้นกสทช. บอกว่ามันจะเป็นประโยชน์มากเลยที่มีการแข่งขันที่สูงเพราะว่าสื่อจะได้แข่งกันผลิตผลงานดี ๆ สู้สังคม แต่ไม่มีใครคิดเลยหรือมีแหละแต่ว่าไม่ได้ยินนะคะ ไม่มีใครเคยคิดเลยว่าสื่อเนี่ยจะแย่ง เพราะว่ามันคนนำเสนอแต่สิ่งที่คนอยากดู ผู้ประกอบการสื่อแต่ละช่องลงทุนไปเยอะมาก แต่ในขณะที่รายได้ที่เราจะได้เนี่ยมีเท่าเดิม สมมุติว่าเรามีเค้กก้อนหนึ่ง เดิมที่มี สาม ห้า เจ็ด เก้า เอ็นบีที ไอทีวี เป็น 6 ช่อง เค้กมันก็ถูกแบ่งแค่ 7 ชิ้นไง แต่พอมีการประมูลสิทธิ์ทีวีดิจิทัลขึ้นมามันมี 20 กว่าช่อง เค้กก็ต้องถูกแบ่งไปละไม่ต่ำกว่า 20 ชิ้น แล้วยังถูกแบ่งไปให้กับออนไลน์อีก นั่นหมายความว่าทีวีแต่ละช่องเนี่ยจะต้องดิ้นรนและแข่งขันกันสูงมาก แต่ทุกคนลืมไปว่าคนไม่ได้อยากดูเรื่องดี ๆ ค่ะ คนอยากดูสิ่งที่มันสนใจ มันไม่ใช่แค่เงินในการประมูล มันมีในเรื่องของบุคลากร มีต้นทุนที่สูงมากนะคะในการทำทีวี ในขณะที่ออนไลน์ต้นทุนไม่ได้สูงขนาดนั้นแล้วก็มีรายได้เหมือนกันด้วย”

(ชลธิชา รอดกันภัย, ผู้สื่อข่าวสถานีโทรทัศน์ Nation TV, สัมภาษณ์, 12 พฤศจิกายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

ชวชน

รศกษ ๗

(ชลธิชา รอดกัมภัย)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/416

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ สุภาพ คลีขจาย

นายกสมาคมโทรทัศนระบบดิจิทัล (ประเทศไทย)

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยคุณสุกัสน์เรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

สมาคมโทรทัศน์ระบบดิจิทัล (ประเทศไทย) คือสมาคมที่ประกอบไปด้วยตัวแทนผู้ประกอบการโทรทัศน์ภาคพื้นดินในระบบดิจิทัลประเภทบริการธุรกิจระดับชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องและผลักดันให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อคัดค้านกสทช. ให้จัดทำระเบียบวิธีการเรตติ้งแบบใหม่ โดยการเก็บสถิติข้ามแพลตฟอร์ม (Cross-Platform Ratings) โดยเป็นการเก็บข้อมูลการรับชมผ่านทางโทรทัศน์และดิจิทัล เพื่อเป็นทางรอดให้กับอุตสาหกรรมสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยในการแย่งชิงพื้นที่การแข่งขันทางการตลาด

สุภาพ คล้ายฉาย นายกสมาคมสมัยปัจจุบัน และยังมีบทบาทในฐานะนักวิเคราะห์ข่าวในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองประจำรายการ "ขีดเส้นใต้ประเทศไทย" ออกอากาศทางช่องไทยรัฐทีวีอีกด้วย

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

"ความเป็นอิสระจากรัฐ ต้องแฟร์ ๆ นะ เติบโตเลย พวกเราเนี่ยไม่มีช่องไหนที่มีการส่งสัญญาณว่า เหยย ใอันได้ ใอันไม่ได้ ไม่มีนะ บางทีเราเซ็นเซอร์กันเอง คือเรากลัวกันไปเองว่าการนำเสนอเรื่องนี้ในช่วงที่เป็นคสช. อยู่ มีการปฏิบัติ เหยย เราพูดเรื่องนั้นเรื่องนี้เดียวจะมีปัญหาตามมา ไม่มีช่องไหนที่ถูกสั่งปิดรายการ แต่มีความกังวลเซ็นเซอร์ตัวเองอะมี ... คือบางทีสื่อเนี่ยไปเซ็นเซอร์ตัวเองแล้วทำให้คนเข้าใจว่า อ้อ ที่ไม่กล้านำเสนอเพราะถูกควบคุม แต่แท้ที่จริงมันเป็นเรื่องของ การเซ็นเซอร์ตัวเอง protect ตัวเอง ป้องกันตัวเอง ไม่อยากให้เป็นเรื่อง ทั้ง ๆ ที่กันไว้ก่อนแต่จะเกิดใหม่ก็ไม่รู้"

"ถ้าระบบการวัด rating ใหม่มันสะท้อนความเป็นจริงได้มากกว่าระบบเก่า มันจะเป็นแรงจูงใจให้สถานีโทรทัศน์กล้าที่จะเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะหลีกหนีวังวนเก่า ๆ กล้าที่จะทำรายการที่มีประโยชน์ กล้าที่จะทำรายการที่เป็นประโยชน์กับสังคม กล้าที่จะทำรายการที่ไม่ให้เค้านดูถูกว่า เอ๊ ทำไมโทรทัศน์เมืองไทยเนี่ยจึงมีแต่เรื่องเป็นอะไรที่มันไม่ทันสมัย อันนี้ก็ถือว่าเป็นก้าวอย่างที่เราคิดว่าตัว rating ใหม่เนี่ยมันจะสะท้อนความเป็นจริงและทำให้ผู้ประกอบการกล้าลงทุน เช่น รายการทอล์ค มันมีช่วงเวลานึงข่าวแดงไม่ดังมาก ทุกช่องก็เสนอข่าวแดงโม มันมีช่วงเวลานึงรายการทอล์คที่วันนี้เค้าจะเชิญคนมาคุยเรื่องอะไรสักเรื่องที่เป็นประโยชน์กับสังคมอะ เชิญกันมาคุยกันเรื่องการวัดค่าฝุ่นว่าจะแก้ปัญหาเรื่องฝุ่นพิษยังงัย ผู้อำนวยการ

หรือบอกก็จะบอกว่า เหยย ใครจะมาดูคุณ คุณทำเรื่องแดงโมสิ ไอ้คนนี้ก็ต้งไปหาหมุที่เกี้ยวข้องกับแดงโม แล้วเชิญคนที่เกี้ยวข้องมาพูด เขาก็ต้งชมชื่นว่าทำไมเขาต้งทำเรื่งนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า ทำไมทุกช่องทำกันหมด แต่ว่า rating จะเป็นตัวกำหนด”

“ระบบ rating ที่เราทำกันมาในอดีตเนี่ยเป็นระบบที่มีปัญหาและไม่สะท้อนภาพความเป็นจริง ตอนนั้น rating เนี่ยสู้กันอยู่ 2 ช่อง ช่อง 3 กับ ช่อง 7 ตอนนั้นระบบ rating เขาวัดกันโดยมีกล่องวัด rating ประมาณ 2,000 กล่อง เอาไปติดไว้กับโทรทัศน์ในบ้าน ใครมี 2 เครื่อง ในห้องนอน ในห้องรับแขก ก็ไปติดเพื่อจะเก็บข้อมูลว่าในช่วงเวลานั้นเนี่ยคนดูรายการอะไร ช่วงเวลานั้นตรงกับรายการอะไร คนดูรายการอะไรมันก็เป็นผลให้ rating ตัวนั้นมาเป็นตัวกำหนดให้รายการโทรทัศน์ทำรายการในสิ่งที่มี rating กล่องเหล่านั้นส่วนใหญ่เนี่ย ถ้าไปดูจะไม่มีไปตั้งไว้ในบ้านมีรั้ว เกือบจะไม่มี เพราะไม่มีใครที่จะยอมให้บริษัทเอากล่องไปติดแล้วเอาที่ต้งไปเปลี่ยนที่นี้ง เข้าไปในห้องเขา เขาไม่ยินยอม การตั้งกล่องวัด rating จึงไปตั้งได้อยู่ในที่ โทษเถอะ บ้านที่อยู่ในชุมชนแออัดและให้ต้งครุ่ รุ้สึกจะบิลละ 1,000 บาท แต่ขอเข้าไปเปลี่ยนทุกสัปดาห์หรือสองสัปดาห์ หรือหนึ่งเดือนก็แล้วแต่ ผลก็คือว่าคนที่เป็นตัววัดว่าดูรายการอะไร ชอบดูรายการอะไร คือชาวบ้านที่อยู่ในชุมชนแออัด เขาทำงานเหนื่อยมาทั้งวัน เขาไม่มาฟังรายการอะไรที่เป็นสาระมีประโยชน์ ต่อให้มีประโยชน์มาก มีประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม มีประโยชน์ต่อลูกหลาน มีประโยชน์ต่อประเทศชาติ ลงทุนกันแพง ๆ ก็ไม่สนใจ แต่เขาเลือกดูทีวีโดยทีวีเป็นสินค้าเขา เขาทำงานเหนื่อยมาทั้งวัน เขายากดูละคร ละครที่เราเรียกกันว่าละครน้ำเน่าด้วยนะ ละครน้ำเน่าเนี่ยได้ แต่ว่า rating ก็ไม่ขึ้น ก็เป็นละครน้ำเน่า ฉะนั้น สมัยก่อนเนี่ย แค่เปิดตัวละคร แค่วันเปิดตัวนะ เอาดาราคาเรามาหมดโฆษณาเต็มแล้ว ต้องจองกันอะ ทั้งช่อง 3 ช่อง 7 เพราะฉิฉื่อนี้คือชมทรัพย์ของรายการโทรทัศน์ ก็สู้กันโดย rating ตอนหลังก็มามีพวกรายการตลก พวกตลกโชว์อะไรพวกนี้แรงขึ้นมา รายการข่าวก็คล้ายกันคือเป็นตลกโชว์ เป็นโชว์ข่าว ไม่ใช่รายการข่าวที่มีเนื้อหา”

“น้อยอยู่ ยังให้พื้นที่น้อยอยู่ ไม่ได้แปลว่าสื่อไม่เห็นความสำคัญของการต่อสู้เรื่องนั้นะ ประเด็นของบิลล์ที่ถูกฆ่าเนี่ย มันเป็นเรื่องหนึ่งที่ทำให้คนเห็นความสำคัญว่า เฮ้ย การปฏิบัติต่อชาติพันธุ์ คนเผ่าต่าง ๆ เนี่ย ถ้าถึงจุดหนึ่งขึ้นมาแล้วคุณไปล่าเส้นเนี่ยคุณมีสิทธิ์ติดคุกนะ กรณีที่เป็นข่าว หรือกรณีทีสส.

ก้าวไกลคนหนึ่งซึ่งมาจากชาติพันธุ์ได้เข้ามาอยู่ในสภา มันก็ทำให้คนได้เห็นวาทะที่จริงการต่อสู้ของกลุ่มเปราะบางเนี่ยเขาควรจะได้รับพื้นที่ข่าวมากกว่านั้นไหม แต่ก็นกลับมาหลักการเดิมอีก rating อีก นอกจากว่ามันมีเรื่อง เช่น เจ้าหน้าที่ป่าไม้ไปอุทยานไทร่งแกเขา ไปเผาบ้านเขา ไปจับไล่เขา เหมือนอย่างกรณีที่มีอนแจ่มเนี่ย ตอนนั้นก็พวกชาติพันธุ์ต่าง ๆ เขาก็ออกมาต่อสู้ ถ้ากรณีอย่างนี้ พอมันมีเรื่อง sensitive ขึ้นมา มันก็เป็นข่าว ต้องรอนิดนึง รอให้มันเป็นเรื่อง มันเป็นเรื่องมันเป็นเรื่อง ให้มัน sensitive ขึ้นมา ให้มันกระแทกความรู้สึกคน สื่อโทรทัศน์ก็จะตาม แต่ว่าอยู่ ๆ ขึ้นมาเนี่ย จะให้สื่อโทรทัศน์ไปตามเกาะเรื่องนี้ก็มีอยู่ช่องเดียว ThaiPBS ซึ่งอันนั้นเป็นหน้าที่ของเขา เพราะเขาเกิดขึ้นท่ามกลาง TOR ท่ามกลางเป้าหมายที่ชัดเจนว่าเค้าต้องคำนึงเรื่องสิ่งแวดล้อม เรื่อง NGO เขาต้องคำนึงถึงความเสมอภาคของชาติพันธุ์ อันนี้เขาชัด แต่สื่อหลักทั่วไปยังมองเห็นว่ามันเป็นข่าวที่ไม่ได้รับความสนใจเพียงพอ เว้นแต่ว่ามันเกิดเหตุ เกิดเรื่องขึ้นมา”

(สุภาพ คล้ายฉาย, นายกลสมาคมทวีติจัท, สัมภาษณ์, 31 สิงหาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้นำจากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัตสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(สุภาพ คล้ายฉาย)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/416.1

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ จริย์ ศรีสวัสดิ์

มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสนา หาญลายวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสนา หาญลายวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เข้มแข็ง)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสนา หาญลายวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล คือองค์การพัฒนาเอกชนในการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างเพศ โดยให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติและมุมมองซึ่งเกิดจากปัจจัยกระตุ้นทางสังคมอันเป็นต้นเหตุของปัญหา นอกจากนี้ยังเป็นหนึ่งในหน่วยงานที่ร่วมเสวนาส่งเสริมการสร้างสรรค์ละครไทยให้เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมในงาน “หยุดฉากเข้มขื่นผ่านจอ หยุดผลิตซ้ำความรุนแรงในสังคมไทย” เมื่อวันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2564 โดยจะทำการสัมภาษณ์จำนวน 1 ราย คือ จริย์ ศรีสวัสดิ์

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“เราต้องมองรากของปัญหาก่อนนะ ว่ารากของปัญหามาจากทุนนิยมที่คู่มากับเรื่องกำไร เรื่อง rating เรื่องจำนวนเงิน เรื่องผลประโยชน์ทางด้านนี้ โดยที่ชาคมุมมองเกี่ยวกับเรื่องผลกระทบในมิติอื่น ๆ ผลกระทบในมิติด้านสังคมหรือด้านอื่น ๆ อะไรอย่างนี้ คือพี่มองว่ายังในสิ่งสำคัญคือต้องทำงานกับสิ่งทุน ค้ายทุนเองเขาเข้าใจจริงเขาก็ไม่ได้จะกลัวกลัวสทช. อย่างที่พี่บอกไปตั้งแต่ตอนต้นว่าทุนกับสื่อมันแยกกันไม่ขาด ถ้าเขาไม่ทำแบบนี้ทุนก็ไม่เข้าเพราะเขาก็ไม่มีทุนมาทำงาน ไม่มีสไลด์เบอร์ มันก็จะวนเป็น loop แบบนี้ ทำให้ผู้บริโภคถึงคิดแบบนี้ ทำให้ผู้บริโภคถึงชอบฉากตบจูบ ทำให้ผู้บริโภคถึงพินกับอะไรแบบนี้ ก็เพราะถูกสื่อหล่อหลอม แล้วสื่อก็ชอบโทษผู้บริโภคว่าเขาชอบแบบนี้ แต่เขาเป็นคนผลิตที่ทำให้เคยชินอะไรแบบนี้มัน เป็นวงจรที่แบบ เออ แบบนี้”

(จริย์ ศรีสวัสดิ์, มูลนิธิหญิงชายก้าวไกล, สัมภาษณ์: 26 พฤษภาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัสสร หาญสายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

จรีย์ ศรีสวัสดิ์

(จรีย์ ศรีสวัสดิ์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รปบ. 4192/416.2

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ สุวิญญา กลางณรงค์

ประธานอนุกรรมการด้านสื่อสารโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยคุณดัชนีพันธกิจเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 ลิ้มพร เจริญใจ

(ดร.ณัฐพร เจริญใจ)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญสำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

สุกัญญา กลางณรงค์ อดีตกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม และเป็นผู้พยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพเนื้อหารายการที่นำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทย มาโดยตลอด ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการด้านสื่อสารโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“วิชาชีพมีแต่ใจแต่ไม่มีเวลา ไม่มีเงิน ไม่มีอะไร มันเหมือนกับในความเป็นจริงมันไม่สามารถเกิดขึ้นได้ มันจะเกิดขึ้นได้เมื่อเกิดปัญหาแล้วออกออกมาแถลงการณ์มาเสวนากันมาตักเตือนกันอย่างนั้นนะ ที่ผ่านมามันจะเป็นเชิงรับมากกว่า การหัวชนเชิงรุกเป็นสิ่งที่ทุกคนอยากเห็นนั่นแหละ จะทำยังไงให้มันเกิดเป็นรูปธรรมเสียที อันนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่สำเร็จคอนสตันท์เพราะว่าเขียงกัน จะออกประกาศอันนี้ ชื่ออะไรสักอย่างนี้แหละ เราก็เห็นไม่ตรงกัน ฝ่ายวิชาชีพก็รู้สึกว่าการกสทช. จะมาครอบงำ กสทช. เองก็ไม่ค่อยอยากจะไปยุ่ง ฝ่ายวิชาชีพเองมีความเห็นหลากหลาย ก็เขียงกันไปเขียงกันมา ปัญหาการกำกับดูแลกันเองมันก็เป็นมานานแล้วนะละ มันไม่เป็นจริงเพราะมันไม่มีแรงจูงใจ แล้วก็ต้องให้มีบทลงโทษมันก็จะยาก เพราะว่าเขาก็จะลาออกอะไรเนี่ย สุดท้ายเนี่ยมันก็จะมีความพูดถึงกลไกทางสังคมมากกว่า”

“กสทช. ยังมีความตื่นตัวต่อสังคมมาก เป็นองค์การที่ถูกออกแบบมาให้ทันสมัย มีความเป็นอิสระ มีรายได้เป็นของตัวเอง แล้วก็พนักงานอะไรต่าง ๆ ก็มีความรู้ มีวิสัยทัศน์หรือว่ามีทัศนคติบางอย่างที่ดี แต่สิ่งที่ขาดคือการนำเขาระบบราชการ มันก็เท่ากับถูกกลุ่มทุนจับเป็นตัวประกันกลายเป็นว่า กสทช. ให้ภาคเอกชนมากกว่าที่จะเป็นให้ภาคผู้บริโภค เหมือนช่วงแรก ๆ มันจะมีความ friendly operator มากกว่า customer ดังนั้นก็เลยไม่มีความเขื่องกันละ เหมือนที่คนไม่ค่อยมีความหวังกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน บางทีเขาอาจจะทำงานดี ตั้งใจทำงานก็ได้ แต่ถูกกลบไปด้วยสถานการณ์ทางการเมืองที่มันไม่สามารถเชื่อมั่นได้ กสทช. ก็เช่นเดียวกัน หลาย ๆ เหตุการณ์ก็ทำให้ความเชื่อมั่นมันลดลง”

(สุกัญญา กลางณรงค์, อดีต กสทช. 2554 – 2557 ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานอนุกรรมการ

ด้านสื่อสารโทรคมนาคม และเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาองค์กรของผู้บริโภค,
 สัมภาษณ์, 24 สิงหาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้
 สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดขุ้้นต้นฉบับ
 สมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล”
 โดย สุภัตสร หาญลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(สุวิญญา กลางณรงค์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

ที่ รปบ. 4192/416.3

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน ดร.ชนนต์ ทัศนนาม

อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสนร หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสนร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

(ดร.เอคิมพร เชียนเชียง)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสนร หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ดร.ชนตติ หินนาม อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีบทบาทในการรณรงค์ส่งเสริมในเรื่องการขับเคลื่อนสังคมโดยเฉพาะในประเด็นเรื่องของความเท่าเทียมและความหลากหลายทางเพศ

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“ประชาธิปไตยจริง ๆ มันคือการก่อกำเนิดของสื่อมวลชน มันสัมพันธ์กับประชาธิปไตย เพราะว่าแก่นของประชาธิปไตยคือการมีเสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา ถ้าสมมติว่ามันไม่ได้เป็นประชาธิปไตยจริง ๆ แล้วเนี่ย คือมันมีการเลือกตั้งก็จริง แต่นายกไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง นายกมาจากกระบระบอบอำนาจเก่า ลักษณะแบบนี้ มันก็ไม่ต่างอะไรกับการถูกยึดอำนาจเหมือนเช่นเดิม ประชาธิปไตยในประเทศไทยที่ผ่านมาก็ไม่ได้รับการยอมรับโดยนานาชาติเวลาเราไปดูเขาแสดงดัชนีเสรีภาพในแต่ละประเทศเราก็อยู่แบบตกท้าย เพราะฉะนั้นสื่อจะเสนออะไรสื่อจะถูกปิดใหม่ สื่อจอต้าใหม่ในช่วงแปดปีที่ผ่านมาเราก็เห็นทีวีบางช่องจอต้า ทีวีเนี่ยจอต้าก็เป็นผลทางการเมืองนั่นแหละค่ะ”

“การที่มันไม่ดังตูดเนี่ยมันก็เป็นรากของวัฒนธรรม เพราะสังคมไทยก็จะรู้สึกว่ายู่เจ๊ียบ ๆ ไป เชื้อเรื่องกรรมเวร เดียวคนชั่วก็ต้องชดใช้กรรมไปเอง คนทำผิดเดี๋ยวมันไปเองอะไรแบบนี้ รากวัฒนธรรมแบบนี้มันทำให้คนไม่รู้สิทธิกระตือรือร้นที่จะปกป้องสิทธิของตัวเอง เพราะฉะนั้น ก็จะต้องทำงานด้านการศึกษาให้แหละ ให้คนรู้สิทธิว่าการที่เรานั่งเฉยมันคือส่วนหนึ่งของการสร้างปัญหาในทางสังคม เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างความไม่ยุติธรรมการเอาเปรียบการที่เราแบบนิ่งแล้วปล่อยให้กรรมเวรมันจัดการกันเอง สังคมก็จะไม่เปลี่ยนแปลงอะไร มันก็จะเป็สังคมที่เคลื่อนไปแบบช้า ๆ คนทำผิดก็ไม่ได้รับบทเรียนหรือว่าไม่ได้รับการเรียนรู้อะไร เขาก็จะต้องได้รับการเรียนรู้จะได้การศึกษา เพราะการที่ทำผิดก็อาจจะเกิดจากการไม่รู้ การไม่มีความตระหนักในเรื่องเพียงพอ ทำให้โดยที่สังคมสอนเขาผิด ๆ เขาก็ทำผิดในเรื่องพวกนั้น เพราะฉะนั้นอันนี้มันก็จะเป็เรื่องของทั้งหมดฉบับแหละที่ต้องใช้การศึกษา ประเทศไทยเราจะอ่อนเรื่องการศึกษามาก ๆ การศึกษาที่จะทำให้คนนั้นเกิดการมีสำนึกอะไรบางอย่างก็ไม่ใช่ง่าย เพราะว่าที่ผ่านมาเราใช้ระบบการเรียนแบบคิด ช่วยกันคิด ช่วยกันเพราะใช้การท่องจำอะไรแบบนี้มากกว่าที่จะใช้ความรู้สึกใน

การเรียนรู้ เช่น หลายอย่างพอเราไม่รู้สัก เรียนรู้ผ่านทั้งหมดไม่ได้เรียนรู้ผ่านทางใจ สังคมไทยระบบการศึกษาไทยจะเรียนรู้ผ่านหัว ใช้หัวเป็นหลักแต่ไม่ค่อยได้ใช้ใจเพราะไม่ได้เรียนรู้ผ่านทางใจเราก็จะรู้สึกว่ามันใช่เรื่องของเรา เราไม่ได้รู้สึกอะไรกับความเดือดร้อนของคนเหล่านั้นเพราะมันไม่ใช่เรื่องของเรา ก็ต้องไปแก้ที่ระบบการศึกษา ให้เป็นการศึกษาที่ใส่ใจในการเรียนรู้มากขึ้น มากกว่าใช้หัวสมอง”

“ความหลากหลายเนี่ยมันสะท้อนว่าสื่อเรามีเสรีภาพมากขนาดไหน เราจะพบว่าแปดปีที่ผ่านมา เนียเสรีภาพของสื่อค่อนข้างจำกัด สื่ออยู่ภายใต้ความกลัวอิทธิพลของอำนาจนิยมที่มันฝังลึกมากในสังคมไทย คือสังคมไทยเนี่ยสถาบันทหารบทบาทสูงมากนะต่อการกำหนดทิศทางทางการเมือง ซึ่งมันจะไม่เหมือนกับประเทศเสรีประชาธิปไตยทั่วไปที่แบบทหารจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองเลย เพราะฉะนั้นการเมืองมันเป็นเรื่องประชาชนจริง ๆ ประชาชนจะแสดงออกทางการเมืองในลักษณะแบบไหนสื่อต้องมีพื้นที่ให้”

“เรื่องความหลากหลาย ในกลุ่มประชากรอื่น ๆ ก็ไม่ได้ฉายภาพอะไรมาก เราารู้สึกว่าความหลากหลายของประชากรมันเป็นเรื่องของชนชั้นกลางนะ ผู้มีอำนาจ คนที่มีเงิน คนเมืองเนี่ยมากกว่าคนชนบท คนที่ไม่มีการคนที่คบอยู่ด้วยครอบครัวก็มีพื้นที่สื่อมากกว่าคนพิการ ถึงแม้ว่าระยะหลังการเติบโตของพวกซีรีส์วายอะไรต่าง ๆ มันมีมากขึ้น หน้ากระแสดังคมตอบรับเรื่อง LGBTIGN+ มากขึ้นแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าความเหยียดเพศจะไม่เกิดขึ้นในพื้นที่สื่อ เราก็ยังเห็นความไม่หลากหลายอะไรหลายอย่างเกิดขึ้นมาก อย่างเช่น ทำให้ผู้ประกาศมันต้องมีแค่ผู้หญิงแบบนี่ ผู้ประกาศข่าวหรืองานที่มันดู formal มี transgender บ้างได้ไหมมาเป็นผู้ประกาศข่าว ความหลากหลายไม่ใช่เป็นเชิง content อย่างเดียวหรอกนะ แต่มันก็หมายถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่มันจะปรากฏอยู่ในพื้นที่รายการต่าง ๆ บางพื้นที่บางเมื่อสักสิบยี่สิบปีก่อนเราก็ดูตัวลูกภาคใต้เนี่ย เราก็มองคำถามเกี่ยวกับเรื่องศาสนา ภาพของมุสลิมเนี่ยในพื้นที่สื่อเป็นไง อันนี้ก็เป็นอีกมิติหนึ่ง คือสังคมไทยมักจะก่อให้เกิดวิกฤติอะ เกิดวิกฤติอะไรบางอย่างแล้วเราจึงจะเอา คนที่เป็นส่วนในเหตุการณ์นั้นมาปรากฏ มาทำให้แบบมองเห็นในพื้นที่สื่อ คือถ้าสมมุติไม่เกิดวิกฤติเราก็ไม่ได้คิดว่าเราจะต้อง include อะ เพราะฉะนั้นสังคมภาพสะท้อนที่ปรากฏในสื่อไทยก็ยังไม่เป็น

inclusion การนับรวมทุกเสียง ของคนกลุ่มต่าง ๆ ที่อาจจะเป็นคนที่เข้าไม่ถึงโอกาส เข้าไม่ถึงการถูกมองเห็นต่าง ๆ”

“เขาก็ทำงานกับนักวิชาการเยอะนะกลทช. กับภาคประชาสังคม อาจารย์ก็เห็นนะว่าเขาที่เชิญพวกภาคสังคมเนี่ยอาจฟังภาคประชาสังคมว่าจะทำงานใกล้ชิดกับประชาชน เขาก็มีการทำงานกับเครือข่ายอะไรแบบนี้มาก ๆ พวกคณะ กลทช. ไม่ใช่ว่าเขาจะไม่รับฟังหรือเขาจะทำงานของตัวเองแต่โดยลำพัง เขาก็มีการอาจทำเครือข่ายอะไรพวกนี้เกิดขึ้น อย่างมากอะไรแบบนี้ รับฟังร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ เยอะมากอยู่แล้ว อาจารย์คิดว่าตรงส่วนนี้ไม่ได้เป็นปัญหาของการทำงานของกลทช. การทำงานของกลทช. ที่มีปัญหาก็คือ ไม่ได้ทำให้สื่อเปลี่ยนสำนึกอยู่ตรงนั้นอะ มันอยู่ตรงนั้นสื่อไม่ได้สำนึกแล้วสื่อไม่ได้กลัวแรงมาตรา 37”

“ส่วนใหญ่ประเด็นการละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ คัดค้านความเป็นมนุษย์ มันจะมาจากการที่ประชาชนไม่เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน ไม่ใช่เข้าใจว่าคัดค้านความเป็นมนุษย์คืออะไร การเลือกปฏิบัติคืออะไรอะไรแบบนี้ เพราะฉะนั้นตรงนี้ก็ต่อใส่เข้าไปในหลักสูตรนะ เช่น ถ้าสมมุติว่ามีวิชาการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียน พวกนี้ต้องเสริมหลักคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนเข้าไป เรื่องความเท่าเทียมระหว่างเพศ ความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมมันสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันยังไง ก็ต่อใส่เป็นหลักสูตรเป็นบังคับไปเลย แล้วมันก็ทำให้การเรียนรู้พวกนี้เข้าถึงเด็กรุ่นใหม่ ส่วนคนรุ่นเก่าแล้วอาจจะไม่ค่อยมีโอกาสได้เรียนอะไรพวกนี้ สิ่งที่สำคัญก็คือกลทช. DE หรืออะไรก็แล้วแต่เนี่ย ก็จะต้องร่วมกันผลักดันให้สื่อนำเสนอแนวคิดที่มันเป็น inclusive สร้างสังคม inclusive สังคมนับรวมทุกคนว่าทุกคนนั้นมีคุณค่าและมีความหมายอะไรต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น เพิ่มความหลากหลายของความเป็นประชากรกลุ่มต่าง ๆ ค่อย ๆ ซึมซับสิ่งเหล่านี้ไป เช่น เราต้องเข้าใจความเป็นคนพิการ คนที่มีภูมิลำเนาแตกต่างออกไปจากกระแสหลัก คนในชนบทคนที่มีอาชีพที่แตกต่างออกไป ไม่ใช่เป็นอาชีพกระแสหลัก มีสังคม sex worker อาชีพอะไรอื่น ๆ แบบนี้ ที่สังคมไม่เคยให้คุณค่ากับเขาเลยเนี่ยละ”

“เรายังไม่ค่อยเป็นผู้นำในการสร้างนวัตกรรมเท่าไรนะ ในเชิงการแพร่ภาพการกระจายเสียงหรืออะไรแบบนี้ เราจะเป็นแบบตั้งรับเทคโนโลยีจากตะวันตกทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นพอเราเป็นผู้ตั้งรับ สุดท้ายแล้วเราก็จะสูญเสีย การที่จะเป็นเจ้าของแพลตฟอร์มด้วยตัวเราเองนะเราก็ต้องสูญเสียสิ่งเหล่านี้ให้กับคนที่เขาคิดได้ก่อน อย่างเช่น ทุกวันนี้เราก็ต้องมา streaming มา live ผ่านทางแพลตฟอร์มของต่างประเทศแทบทั้งหมดเลย เราก็ต้องสูญเสียรายได้หรือช่องทางบางอย่างมาให้แพลตฟอร์มพวกนี้ สื่อไทยรวมทั้ง กสทช. เองก็ควรจะต้องกระตุ้นให้มีการ... จริง ๆ ไม่ใช่หน้าที่กสทช. แล้วนะในการที่จะพัฒนาแพลตฟอร์มใหม่ ๆ น่าจะเป็น DE ต้องกระตุ้นให้ได้มีการสร้างแพลตฟอร์มสำหรับสื่อที่เป็นของตัวเองที่แบบใหม่ ๆ ซึ่งก็ไม่ว่ามันจะคืออะไรเพราะอาจารย์ไม่เก่งเรื่องเทคโนโลยีเท่าไร แต่เท่าที่ดูก็คือเราเป็นผู้ตามในเรื่องการสร้าง innovation ตรงนี้ตลอด เพราะฉะนั้นก็ต้องเป็นหน้าที่ของ DE แหละ ที่จะต้องไปกระตุ้นการสร้างนวัตกรรมด้านสื่ออะไรตรงนี้นะมากขึ้น ซึ่งอาจจะต้องกระตุ้นพวกกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ว่าควรจะต้องให้ทุนทรัพย์ซึ่งด้านการสร้างนวัตกรรมสำหรับสื่อเนี่ยให้มากขึ้นด้วย”

(ชเนตติ์ หินนาม, อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารคู่มือฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัตสร หาญสายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

ชเนตติ์ หินนาม

(ชเนตติ์ หินนาม)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University T. (66) 2997-2200-30
เมืองเอก ก.พ.ช. 12000 Muang-Ek, Pathumthani Rd. E. (66) 2-91-5757
จ.ปทุมธานี 12000 Pathumthani 12000, Thailand E. info@rsu.ac.th

ที่ รปบ. 4192/416.4

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน ผศ.ดร.วิชราภรณ์ บุญญศิริวัฒน์

นักจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยเรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายงานของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายงานของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัลสร หาญลำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)
รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัลสร หาญลำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ผศ.ดร.วีรารามณ์ บุญศิริวัฒน์ นักจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หนึ่งในผู้เสวนาประเด็นปัญหาการนำเสนอของสื่อที่อาจส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมเลียนแบบ อาทิ “เหตุการณ์ราตรี: ที่มาทางแก้ และป้องกัน” และ “ข่าว ไม่ใช่ละคร | เส้นแบ่งอาชญากรรมเหมือนจริง”

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“หลาย ๆ ช่องเราจะเห็นเลยว่าเขาวางตำแหน่งรายการข่าวของเขาว่าให้ดูเพื่อให้มันสนุก มันไม่ใช่ข่าวที่รายงานเฉพาะข้อมูลอีกต่อไป แต่มันเป็นโชว์ มันเป็นรายการที่เป็นโชว์อย่างหนึ่ง ตั้งใจเรียกเรตติ้ง เพราะฉะนั้นมันไม่ใช่การเอาความเป็นไปในสังคมมาเล่าเลย ๆ แต่ว่ามีลักษณะของการเร้าอารมณ์อยู่ในนั้น โดยใช้เทคโนโลยี เช่น graphic immersive technique ที่เขามาสรางภาพจำลองว่า แม้เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นไม่มีใครเห็นก็จริง แต่จากการประกอบเล่าหรือข้อมูลที่เราก็มิทราบว่าได้มาในลักษณะที่เชื่อถือได้มากเพียงไร ก็เอามาสรางภาพให้เกิด action ของการเดินไป ให้เห็นภาพของการใช้อาวุธ สร้างผี สร้างแม้กระทั่งเรื่องความเชื่อก็จะสามารถสร้างผีหรือสร้างตัวคนขึ้นมาได้ให้มันตัวคนขึ้นมาได้ ซึ่งอันนี้อาจารย์เห็นแล้วเป็นห่วงมาก จากมุมมองนักจิตวิทยาสังคม สื่อทำแบบนี้เสี่ยงจะกระทบต่อผู้ชมในด้านการส่งเสริมความรุนแรง แสดงภาพความรุนแรง เช่น การฆ่ากันในทุกขั้นตอนอย่างชัดเจนโดยไม่จำเป็น และส่งเสริมความเชื่อ เช่น เรื่องผี ให้คนคิดว่ามันจริงแน่ ๆ เพราะมันอยู่ในข่าวเลยนะ เล่นเร้าอารมณ์ เช่น “นี่คือ ฆ่ากันแล้วค่ะ ดูลึเคะ เลือดเต็มเลย แทะเข้าไป 20 แผล” ... “โอย แทะเข้าไปที่คอ เข้าไปข้างหลัง โอโห” เพราะฉะนั้นคนดูอย่างเราจะถามว่า ลูกพาแฟนมาฆ่าแม่แล้วยังไงต่อ? ถามว่าสังคมจะได้อะไรจากเรื่องนี้ เรารู้เรื่องแล้วรู้สึกสลดใจ หรืออยากแก้ค่าประมาณคนทำ แต่ความจริงคือคนดูแต่ละคนไม่เหมือนกัน บางคนกลายเป็นมองว่าใคร ๆ ก็ทำแบบนี้เยอะเยอะไป หรือเกิดเอาอย่าง เกิดจำเอาไว้ทำเลียนแบบเวลาเกลียดใครขึ้นมา”

“เราพอทราบว่า การเป็นผู้ประกาศข่าวต้องทำตามกฎของหน่วยงานที่กำกับ เช่น ต้องผ่านการอบรมหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น ทางจิตวิทยาสังคม ด้านความรุนแรงจากการนำเสนอสื่อ แต่ผู้ประกาศหรือ

รายการข่าวทั้งรายการที่เราดูกันอยู่ก็ยังมีการนำเสนอความก้าวร้าว ความรุนแรงอย่างโจ่งแจ้ง เราอารมณ์ผู้ชม แล้วอาจทำให้เกิดผลเสียต่อผู้ชมกลุ่มเปราะบาง เช่น ทำให้เขาไปเลียนแบบทำตาม เกิดความคิดว่าทำแบบนี้แล้วได้ออกสื่อ มันดัง กลายเป็นคนดัง ใคร ๆ ก็รู้จักชื่อ เกิดความคิดว่าใคร ๆ เขาก็ทำกันเพราะมีข่าวออกให้เห็นทุกวัน ฉากันแบบนี้ อันนี้แสดงว่ามันยังมีกลไกการดูแลที่ไม่ครบหรือได้ผลไม่พอหรือเปล่า ซึ่งแนวทางดูแลเสนอว่าควรเอากฎเข้ามาก่อนให้ชัดเจน มันน่าจะระดับหนึ่งก็ช่วยพากันไป น่าจะต้องใช้ทั้งไม้แข็งและไม้นวมไปพร้อม ๆ กัน คือมีกฎข้อห้ามด้วย และมีการจัดอบรมอธิบายเหตุผลให้ความรู้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการเสนอข่าว เพราะไม้แข็งอย่างเดียวเราก็จะขาดการเรียนรู้และการปลูกฝังในระดับความเชื่อและความเข้าใจเหตุผล ไม่นวมอย่างเดียวก็อาจไม่ทันการ เพราะว่ามันเป็นขนาดใหญ่เกินไป คือทั้งสองสังคมค่ะ”

(ผศ.ดร.วีชราภรณ์ บุญญศิริวัฒน์, นักจิตวิทยาสังคม คณะจิตวิทยา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดวิทยานิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หามูลายวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ผศ.ดร.วีชราภรณ์ บุญญศิริวัฒน์)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เมืองเอก กรุงเทพมหานคร
จ.ปทุมธานี 12000

Bangkok University
Mueang-Aek, Pathumthani Rd.
Pathumthani 12000, Thailand

T. (66) 2997 2200-30
F. (66) 2791 5757
E. info@rsu.ac.th

ที่ รปบ. 4192/416.5

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ นิธิพันธ์ วิประวิทย์

เจ้าของเพจเพิ่มขึ้นผ่านจอพอกันท์

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกัสน์ หาญลายวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล" กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธของ นางสาวสุกัสน์ หาญลายวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เอ็นเอ็ก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกัสน์ หาญลายวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

มีอิทธิพล วิประวิทย์ เจ้าของเพจใน Facebook ชุมชนผ่านจอพอกันที และเป็นผู้ผลักดันให้เกิดการยกเลิกการนำเสนอความรุนแรงผ่านจอโทรทัศน์

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“จากการรณรงค์ของเพจ ผมเคยได้รับการติดต่อจากทีมงานรายการหนึ่งซึ่งอยากเชิญผมไปสัมภาษณ์และตีเบตกับฝ่ายที่ทำละคร แต่ไป ๆ มา ๆ เขาก็บอกว่าคงทำเทปนั้นไม่ได้ เพราะว่าโปรคิวเซอร์ไม่อยากให้ไปกระเทือนช่องอื่น และเชิญช่องอื่นเขาก็ยังไม่มา คือผมว่าสื่อไทยมันมีปัญหาดังนี้ด้วยแหละครับ คือแหมลงวันไม่ตอมแหมลงวันด้วยตัวเอง”

“ถ้าเราคิดว่าตัวจริยธรรมสื่อที่เราร่างกันขึ้นมามันสามารถบังคับใช้ได้ ข้อแรกที่ผมเห็นว่ามันเป็นปัญหาอยู่ในทุกวันนี้คือ ผมไม่รู้ว่ามันถูกส่งไปถึงคนทำสื่อที่เป็นต้นตอของปัญหาหรือไม่ อย่างที่สองคือ การร้องเรียนของภาคประชาชน มันใช้จริยธรรมเล่มนี้เป็นเกณฑ์ได้หรือเปล่า เช่น ถ้าผมร้องเรียนว่าฉากนี้เห็นหัวนมชู้ชู้ๆ อย่างนี้มันเป็นภาพชัดเจนบอกผิดถูกได้ ไม่เลียงได้ แต่ถ้าผมบอกว่าอันนี้มันแฝงทัศนคติที่แย่นะ ตัวจริยธรรมสื่อถึงมันจะร่างไว้ แต่ไม่สามารถระบุชัดเจนได้ ต้องใช้วิจารณญาณ แล้วพอมันไม่เคลถูกตีความว่ามันเป็นเหตุให้เกิดบ่วงโศกหรือตลกตลกได้ หรือว่ามันเป็นเหตุที่ทำให้ละครเรื่องนั้นต้องออกมาซีแนงได้ พอมันเป็นแบบนี้ปุ๊บ เลยกลายเป็นว่าร่างจริยธรรมทั้งหลายมันไม่ effective กลับไปเน้นแต่ที่ผมสงสัยว่ามันอาจจะไม่ถึงคนที่ทำ... ผมว่าคนที่กำกับหรือคนที่เขียนมาตรฐานต้องมาทำหน้าที่นั้นะครับ และต้องเอามาตรฐานมาเผยแพร่ให้ผู้คนทั่วไปได้รู้ แล้วถ้ามันขัดกับสิ่งที่ทำกันมาเนิ่นนาน มันก็ต้องมีมาตรการที่พยายามจัดให้สื่อทุกสื่อให้มันค่อยๆ เป็นไปในทางที่ต้องการ ไม่ให้มีใครแตกแถว อาจฟังดูเหมือนแค่การแนะนำครับ แต่ว่าอันนี้ในแง่ที่ว่าความผิดมันต่ำกว่าเกณฑ์นะครับ ถ้ามีใครแตกแถวขึ้นมาเราต้องมี action ที่รวดเร็วพอ หรืออย่างน้อยก็เป็น action ที่ทำให้คนทั่วไปได้เห็นว่ามีมาตรฐานที่หน่วยงานกลางหรือสทช. ตั้งไว้ คือมาตรฐานแบบไหน สมมติมาตรฐานนั้นไม่ดีเนี่ย เดี๋ยวคนก็จะว่ากันเองว่า เอ้ย เรื่องนี้เซนเซอร์ทำไม กำกับทำไม ถูกมั๊ย? แต่ถ้าคิดว่าจะกำกับในสิ่งที่ถูกต้องและรวดเร็วฉบับวโพล คนก็จะบอกว่า เอ้ย เนี่ยแหละ ใช่ เขาก็จะสนับสนุนด้วย”

“พอมาถึงในยุคที่มันมี social media เยอะ ๆ ผมว่าสื่อมันโดนกำกับโดยสังคมทุกฝ่ายเยอะขึ้นเรื่อย ๆ แล้วแหละ แต่ไอ้การกำกับทางสังคมเนี่ยมันก็ได้ส่งผลกระทบยาว มันอาจจะต้องทำซ้ำ ๆ แล้วทำ

ให้คนทำสื่อเนี่ยเริ่มเรียนรู้มากขึ้นก็ได้ เพียงแต่น้ำเสียตาย ถ้าเราอาศัย social media มากำกับ ผมว่าบ้านเมืองก็คือประชาชนไปก่อน สื่อไปทีหลัง แต่ถ้าเกิดว่าเป็นหน่วยงานราชการ ถ้าเขามีประสิทธิภาพมากพอ มันเหมือนอย่างน้อยก็เดินไปพร้อมกัน หรือว่าก็เดินไปก่อนได้ ก่อนที่จะมีปัญหาขึ้น เพราะว่าสังคม social media มันไม่มีใครมานั่งกำกับตอนที่มันยังไม่เกิดปัญหาหรอก เกิดปัญหาแล้วมันถึงมานั่งด่ากัน แล้วอย่างด่าก็ยิ่งดังด้วย บางทีก็ทำให้เกิด effect ในทางตรงกันข้ามว่าสุดท้ายแล้วคนที่ไม่โดนด่าก็กลายเป็นคนที่อยู่รอดในสื่อไม่ได้ ถามว่าการกำกับเนี่ยมันทำให้คนดูอย่างผมที่รู้สึกว้า เอ้ย การข่มขืนมันไม่คืออะไรอย่างนี้มันถูกใจหรือเปล่า ส่วนนี้มันก็เป็นประโยชน์ตรงนั้น แต่ผมว่าประโยชน์ที่แท้จริงคือมันทำให้บรรทัดฐานของคนทำสื่อทุกคนได้เริ่มแข่งขันในเวทีที่แฟร์ขึ้น ไม่มีใครสามารถใช้ความอับลัทธิที่มันดึงดูดความน่าสนใจมาทำสื่อขาย ถ้าเกิดว่าเราเข้าใจตรงจุดนี้แล้ว ผมว่าสื่อทุกคนควรจะสนับสนุนการกำกับในลักษณะนี้ คือกำกับเส้นบรรทัดฐานว่า เอ้ย ถ้าเราจะทำอะไรแล้วแต่ อย่าให้มันต่ำไปกว่านี้ เพราะฉะนั้น ถ้าถามผม สิ่งที่ผมรณรงค์มันเป็นเรื่องที่ไม่ให้เกิดการกระทำที่ต่ำกว่าเส้นก่อน แต่ทำให้มันดีขึ้นขนาดไหนก็แล้วแต่”

“บทเรียนหนึ่งที่ผมได้ก็คือ หลังจากที่ผมเผลอไปหาทางช่องครั้งแรก ซึ่งก็อีเมลและ Facebook ไปหาช่องต่าง ๆ ที่มีปัญหาตัวเป็น ๆ เนี่ยนะฮะ ไม่มีใครตอบอะไรกลับมา เน้นก็หมายความว่าสื่อของประเทศไทยที่ผมติดต่อไปไม่มีกระบวนการรับฟังคำวิพากษ์วิจารณ์ และทบทวนพิจารณาตัวเอง ไม่มี หรืออาจจะมีแค่กระบวนการฟังคำชมแล้วก็จะทิ้งคำวิจารณ์ เพราะฉะนั้นผมว่ามีบางประเด็นที่มันต้องการกำกับเกิดขึ้น”

“เวลาเราร้องเรียนไปแล้วมันไม่เห็นผล สุดท้ายเราก็จะเลิกร้องเรียนเพราะว่าไม่รู้จักร้องเรียนไปทำไม แล้วยังต้องอีเมลล์ประชาชนไปทุกรอบเลยอะไรอย่างนี้ คือจริง ๆ ผมว่าง่าย ๆ เลย ถ้าเกิดว่ามันมีเหตุการณ์อะไรที่ทำให้คนร้องเรียนไป แล้วคนที่ร้องเรียนหรือภาคประชาชนได้รับรู้ว่าการร้องเรียนมันทำให้เกิด effect อะไรบางอย่างเกิดขึ้น ผมว่ามันจะช่วยให้คนเข้ามาร้องเรียนหรือว่าเข้ามามีส่วนร่วมกันมากขึ้น สมมติว่าเราอยากจะไฟก๊สที่การร้องเรียน และอยากให้คนที่จะเข้ามาร้องเรียนกันเยอะ ๆ เราก็ต้องบอกให้ทุกคนรู้ว่าการร้องเรียนเนี่ยมันมีผลยังไง ถ้าเกิดว่าเราอยากจะทำให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาสังคม ดึงดูดประชาชนมากขึ้น เราก็ต้องทำให้เรื่องพวกนี้มันมีผลอะไรบางอย่างออกมา ไม่ใช่ทำลาย ๆ แล้วก็ไปกินข้าวกลางวันกัน”

“คนที่ดูสื่อรายการโทรทัศน์ในประเทศไทยมันมีทางเลือกมากกว่าจะดูแค่สื่อในประเทศ มันมีทางเลือกมากขึ้น แต่กลุ่มคนเลือกได้มากขึ้นไม่ใช่ทุกกลุ่ม กลุ่มที่ไปดู Netflix ดู streaming อื่น ๆ ก็มีฐาน

รายได้ ฐานความรู้ โดยเฉพาะเรื่องภาษาเนี่ยแตกต่างจากคนส่วนใหญ่ เพราะฉะนั้นผมมองว่าการกำกับตรง
นี้ถ้าทำได้มันจะเป็นผลดีต่อสังคมไทยในแง่ที่ว่าคอนเทนต์ที่เป็นของไทยที่ฉายฟรี ทุกคนเข้าถึงได้ก็ต้อง
ค่อย ๆ ทำให้คนไทยได้ educate ขึ้นเรื่อย ๆ ไม่ใช่ปล่อยให้คนกลุ่มที่มีทางเลือก educate ตัวเองขึ้นไป
แต่คนที่อยู่ในคอนเทนต์ฟรีก็แย่ลงไปเรื่อย ๆ ได้รับข้อมูลอะไรที่มันห่วยขึ้นเรื่อย ๆ แล้วทำให้สังคมไม่มี
เสถียรภาพ นึกภาพออกมั๊ย? มันกลายเป็นมีคน 2 กลุ่มที่ทุกวันนี่ก็เป็นอยู่นะ แบบว่า เอ๊ย เราไม่เข้าใจนะ
ว่ามีคนคิดแบบนี้อยู่เยอะขนาดนี้เลยหรือ ซึ่งมันเป็นความมั่นคงของประเทศ ความมั่นคงของสังคม ในแง่
ของการลดความขัดแย้ง การพัฒนาคุณภาพประชากร”

(นิธิพันธุ์ วิประวิทย์, เจ้าของเพจ Facebook ชมชื่นผ่านจอพอกันที,
สัมภาษณ์, 4 เมษายน 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้
สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดปฏิทินฉบับ
สมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล”
โดย สุภัตสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(นิธิพันธุ์ วิประวิทย์)
ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

มหาวิทยาลัยรังสิต Rangsit University

มหาวิทยาลัยรังสิต Bangkok University
 151 หมู่ 5 ถนนพหลโยธิน กรุงเทพมหานคร 10000
 T. (66) 2997-2222-30 F. (66) 2997-5257 E. info@rsu.ac.th

ที่ รบ. 4192/416.6

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน คุณ ณัฐวุฒิ อุปปะ

ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการ ThaiPBS

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ของไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายชื่อนามของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายชื่อนามของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกีสสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567

(ดร.เฉลิมพร เต็มเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ

ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญสำยวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

www.rsuc.ac.th

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

ณัฐพล อุปะ ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการของสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS รวมถึงการเป็น นักข่าวพลเมือง อีกทั้งยังมีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคมในหลายด้านไม่เพียงในด้านสื่อโทรทัศน์เท่านั้น อาทิ การเคลื่อนไหวในทางการเมือง การเคลื่อนไหวต่อสู้เพื่อกลุ่มชาติพันธุ์อย่างชาวบางกลอย เป็นต้น

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“สื่อสาธารณะเองเนี่ยในบางเหตุการณ์ส่วนตัวผมเองก็มีคำถามถึงความเป็นอิสระและเสรีภาพ ไม่ ต้องนับรวมสื่ออื่นเพราะมันถ้าตรงนั้นมันยังไม่เกิดขึ้น เราก็จะอยู่กับปัญหาหนึ่งที่หน่วยงานพูดว่าอันทำดีแล้ว ถูกแล้ว อยู่ตลอด หรือก็จะอยู่กับบรรทัดคติที่เมื่อใครถูกขึ้นมาสื่อสารเรื่องบางเรื่องก็จะถูกกลไกอื่นในการ แทรกแซง หรือให้คุณให้โทษได้ เพราะว่าถ้าเรายังไม่ได้รับตรงนี้ให้เป็นสื่อเป็นอิสระจริง ๆ แล้วเนี่ย มันไม่มีทางที่จะขยับไปอย่างอื่นได้เลย เราไม่มีทางพูดไปถึงเรื่องปัญหาได้หมดได้ เราก็แค่บอกได้ว่าผมมีสื่ออะไร ปูที่ไหน ผมว่าเรื่องเสรีภาพสื่อเนี่ยสำคัญมาก ๆ”

“เอาแล้วคุณรู้จัก กสทช. หรือเปล่าเนี่ย ผมมั่นใจว่ากันครึ่งเคยได้ยินชื่อแต่ไม่รู้กิจการกิจทั้งหมด หรือแม้แต่ตอบว่ารู้จัก หากถามต่อให้อธิบาย โครงสร้างหรือภารกิจของกสทช. หน่อย แบบนี้คนที่บอกรู้จัก ก็จะลดลงไปเรื่อย ๆ แล้วทอถามในรายละเอียดก็ลงไปก็จะลดลงไปอีก เพราะว่าบทบาทของเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันก็พอรู้แล้วแต่ถ้าจะขึ้นค่าโทรศัพท์หรือให้อนุมัติค่ายมือถือเนี่ยก็เป็น กสทช. แต่ นั่นนะ แต่ในส่วนเนื้อหาหรือว่าบทบาทหน้าที่อะไรจริง ๆ เนี่ยน้อยมาก ๆ ที่จะรู้จักและอธิบายได้หมด ส่วนที่ การทำเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ที่เห็นก็ใช้วิธีการของการไปจัดการประชุม ตามเฉพาะเรื่อง ซึ่ง อันนี้ผมคิดว่ามันเป็นกฎหมาย เป็นข้อติดขัดของกฎหมายไทยในการนิยามหรือการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนแหละ เราเลยเห็นกระบวนการมีส่วนร่วมส่วนใหญ่ในรูปแบบการเรียกคนมาประชุม กันกาแฟกับหนึ่งวันในหัวข้อนี้ แล้วก็บอกว่า อ้อ มีคนมีส่วนร่วมแล้วจากตัวแทนทั่วประเทศอะไรอย่างนี้ มันย้อนแย้ง แต่ในภาพความเป็นจริงก็ผมก็คิดว่าที่ผมว่าไปอะ น้อยมากที่คนทั่วไปรู้จัก กสทช. ว่า มีหน้าที่หลักคืออะไร บทบาทภารกิจของ กสทช. ทั้งหมดคืออะไร”

กสทช.

"คำที่เป็นปัญหาที่สุดก็คือเขาพยายามว่าความมั่นคงเข้าไปอยู่ในทั้งหมด มันทำให้ตีความผิดไปหมด
เลยว่าส่วนไหนคือความมั่นคงของรัฐส่วนไหนคือเสรีภาพของสื่อ"

"แม้แต่ในไทยที่บีบีเอสเองก็ตกกัน คือมันเป็นอิทธิพลของคำว่า soft power มากเกินไปหรือไม่ จน
มีหลายเคสตั้งคำถามว่ามันก็คือการหลีกเลี่ยงการเสนอประเด็นความขัดแย้งหรือไม่ รวมถึงการเจาะลึกการ
ทุจริตภาครัฐ ข้าราชการสอบสวนเชิงลึก การตีแผ่ประเด็นต่างๆหรือว่าการเชิญผู้ขัดแย้งมานำเสนอข้อมูล
เพื่อให้สังคมได้ตัดสินใจ ของไทยที่บีบีเอสในช่วงหลังๆก็หายไปเยอะครับ อันนี้โดยส่วนตัวนะ ผมมองว่า
ส่วนหนึ่งอาจจะเป็นเพราะบรรยากาศการเมืองที่มันไม่ได้เต็มใจเท่าไรหรอกะ จึงยังมีคำถามว่าสื่อยังถูก
ครอบงำโดยกลไกบางอย่างหรือไม่อย่างไร โดยในห้วงสถานการณ์การเมืองบางช่วง ผมเห็นบางช่องบาง
รายการที่นำเสนอประเด็นที่กระทบกับนโยบายหรือกระทบกับบุคคลบางส่วน ก็จะมีกลไกที่มองไม่เห็นเข้าไป
แทรกแซง จะมี impact ตามมาหลังจากนั้น ถ้าสังเกตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รายการที่เสนอประเด็น
ความขัดแย้ง การเจาะลึกการทุจริตภาครัฐ ข้าราชการสอบสวนเชิงลึก ก็มีสัดส่วนที่น้อยลงหากเทียบกับ
ช่วงก่อนๆที่ผ่านมา"

(ณัฐพล อุปะ, ประธานสภาผู้ชมและผู้ฟังรายการสถานีโทรทัศน์ ThaiPBS,
สัมภาษณ์, 10 สิงหาคม 2565)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้
สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารชุดนี้พันธับ
สนธิบัตร หัวข้อเรื่อง "แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล"
โดย สุภัสสร หาญล้ำยวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(ณัฐพล อุปะ)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ที่ รบ. 4192/416.7

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

10 เมษายน 2567

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เปิดเผยข้อมูลในรายงานดัชนีพันธกิจเพื่อเผยแพร่

เรียน รศ.ดร.วรัญญู คุรุจิต

รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิติศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย บทสัมภาษณ์ จำนวน 1 ชุด

ด้วย นางสาวสุกีสสร หาญล้ำวง นักศึกษาหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต ได้เสร็จสิ้นกระบวนการสอบป้องกันเป็นที่ยอมรับแล้ว โดยดัชนีพันธกิจเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” กำลังอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการยื่นเรื่องส่งพิจารณาจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อทำการตีพิมพ์และเผยแพร่

ซึ่งการดำเนินการเผยแพร่ผลงานของนักศึกษา จำเป็นต้องได้รับการอนุญาตจากท่านในฐานะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้สามารถเปิดเผยรายนามของท่านในรายงานดัชนีพันธกิจดังกล่าว หลักสูตรฯ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อโปรดพิจารณาการเผยแพร่รายนามของท่านในดัชนีพันธกิจของ นางสาวสุกีสสร หาญล้ำวง เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

10 มีนาคม 2567
(ดร.เฉลิมพร เย็นเยือก)

รองคณบดีฝ่ายวิชาการ
ปฏิบัติหน้าที่แทนคณบดี

นางสาว สุกีสสร หาญล้ำวง

โทร. 090-9598754

สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ

โทร. 0-2997-2222 ต่อ 1031, 1048

ข้อมูลที่แสดงในบทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย

รศ.ดร. วรชัย คุรุจิต รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิเทศศาสตร์และนวัตกรรมการจัดการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อีกทั้งยังเคยมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งที่ปรึกษาด้านการสื่อสารของศูนย์บริหารสถานการณ์โควิด (ศบค.) ในช่วงที่รัฐบาลดำเนินการแก้ปัญหาการระบาดของ Covid-19

บทสัมภาษณ์บางตอนที่ปรากฏในบทที่ 4 การวิเคราะห์ผลการวิจัย

“จริยธรรมตรงเนี่ย มันไม่มีขีดเส้นแบ่งว่าคุณจะอยู่ที่ตรงไหน แล้วคุณจะ cross the line เมื่อไหร่ คุณจะเข้าไปข้ามเส้นเปิดหน้าศพแล้วถ่ายหน้าศพเพื่อวิเคราะห์ทฤษฎีเนี่ย อันนี้ยังไม่มีความหมาย คุณอาจจะไม่ได้ทำผิดกฎหมายแต่ที่คุณข้ามเส้นของคำว่าจริยธรรมเข้าไป แต่ว่าถ้าเกิดกองบก. ของเรา ไม่ได้ให้เราข้ามเส้นเข้าไปก็จะเป็นเหตุผลในการที่เราไม่ใช้เพราะฉะนั้นมันก็ต้องขึ้นอยู่กับความกล้าหาญและจริยธรรมของแต่ละสำนักขึ้นอยู่กับนโยบายด้วย สิ่งแรกก็คือ motivation ในกลไกทางกฎหมาย ก็คือแรงจูงใจให้คนทำหรือไม่ทำ ถ้าเราจับผิดฝ่าไฟแดงทุกวันแล้วตำรวจบอกว่าอย่าทำนะแล้วก็ปล่อยไป มันจะมีแรงจูงใจในการที่จะได้ทุก ๆ อย่างที่เราทำไหม การทำตามมาตรฐานเนี่ยเราได้อะไร เราต้องได้อะไรมากกว่าการเสียเวลา เสียโอกาส”

“ผมทำงานตรงเนี่ยมาเป็น 10 กว่าปี เกิน 10 นะ มันก็อยู่ที่พี่แหละ ใครมีอำนาจ ใครเป็นเจ้าของภาพ การทำเรื่องพรบ.สื่อที่ค้างสภานี้เนี่ย ก็ช่วยมาเนี่ย พรบ.สื่อตั้งแต่สมัยกลทช. แล้วก็คณะปฏิรูป ผมเชื่อว่าคณะรัฐบาลชุดนี้ก็เข้าไม่ได้ เพราะว่าไม่ทัน สภามันล่มทุกวันอยู่แล้ว คือเข้าได้แต่ก็คงไม่มีใครอยากเข้า ซึ่งมันเสี่ยงต่อการไปทะเลาะกับสื่อมวลชนของพรบ.นี้ ถ้าไปถามสื่อก็ไม่มีใครอยากได้ เพราะว่ากฎหมายมันจำกัดตัวเองเพิ่มเติม เพราะเขาไม่ได้คิดว่าที่มีอยู่นั้นมีปัญหา”

“กฎหมายก็มาจากอำนาจ อำนาจก็มาจากกฎหมาย เห็นไหมอำนาจมันไม่ได้มาจากการขอร้อง มันเป็นเรื่องกันล้านหมื่นล้านนั่นแหละ ถ้าดูแลกันเองก็อย่างที่เขายก แผลงวันไม่ต่อมแผลงวันด้วยตัวเอง ยังไงช่วย ๆ กันหน่อยนะ อย่างมากก็ออกกฎหมายมาขอความร่วมมือ ทำแบบที่เขาเรียกว่าสื่อกระดากก็เพราะว่าจริง ๆ มีอำนาจแต่ว่ามันทำอะไรไม่ได้ จะให้ผู้ชมมีอำนาจแต่คำว่ากระจายอำนาจเนี่ย

มันเป็นเรื่องใหญ่มาก เราจะทำยังไงให้เขามีเสียงที่ไปกวนได้ว่าเรื่องนี้มันไม่คืบนะ แต่ก็ต้องวางกลไกดี ๆ เพราะไม่อย่างนั้นมันก็จะเข้ามาเพียอีก ในสมาคมสภาอะไรกันเนี่ยก็จะมีผู้มีอิทธิพลอยู่”

“ต้องสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชนในแง่ของสื่อสังคมหรือทางออนไลน์ก็ได้ ทางออนไลน์ เขาก็มีกลุ่มเยอะแยะ จริง ๆ มันควรจะเป็นพันธกิจหนึ่งของการส่งเสริมวิชาชีพแต่ละที่ที่จะสร้างขึ้นมาก ที่ควรจะมีการดำเนินงานภาคประชาชน อย่างเช่น สภาสื่อมวลชนแห่งชาติ คือสมาชิกทั้งหมดเป็นผู้ประกอบการ แต่ว่าในแง่ของภาคประชาชนเนี่ยผมยังไม่ค่อยเห็น แทบจะไม่มีเลยด้วยซ้ำ อาจจะจัดกิจกรรมตามกระบวนการวิชาชีพจริง ๆ ผมคิดว่ามีประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมอีกเยอะนะ เพราะประชาชนเชื่อว่าต้องการเห็นสื่อดีขึ้น”

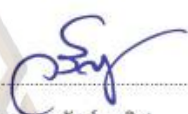
“กสทช. ก็ทำผิดพลาดในการประมูลแล้วทำให้เขาเสียเงินเยอะ รายได้ก็ไม่เข้าเป้า และต้องคืนเงินไปเจ็ดร้อยล้านบาท ก็ต้องให้โอกาสเขาในการหาเงินเพื่อทำกำไรไปอย่างนั้นเขาก็อยู่ไม่รอด จริง ๆ ผู้ที่เสียประโยชน์ก็กลับมาที่ผู้บริโภค แทนที่เขาจะได้ดูรายการหรือเนื้อหาแต่กลับได้ดูโฆษณาแทน ซึ่งมันไม่เหมือนกัน มันขัดกับจุดประสงค์อย่างชัดเจน ก็นั่นแหละเป็นปัญหาที่ไม่รู้จะแก้ยังไงสำหรับกฎหมาย แต่ถามว่ามันอาจจะต้องมีเงื่อนไขใหม่ ถ้าคุณทำแบบนี้ได้เฉพาะเมื่อไหร่ถึงเมื่อไหร่ ไม่อย่างนั้นมันจะกลายเป็นว่าประชาชนทุกเบอร์ต้องดูโฆษณาความยาว 10 นาที หรือว่าบางทีก็เป็นโฆษณาของช่อง โฆษณารายการช่องตัวเองที่เขาไม่นับว่าเป็นโฆษณาซึ่งประชาชนก็เสียประโยชน์”

“จริง ๆ แล้วบางเรื่องมันก็ผิดกฎหมายนะ แต่บางเรื่องก็ไม่ผิด อย่างเช่น การทำร้ายร่างกายและคดีครอบครัวเขาห้ามเอาเมาออกช่วง ถ้าเป็นคดีความรุนแรงในครอบครัว แต่สื่อก็เอามาออก ซึ่งผู้ตกเป็นข่าวเขาจะฟ้องไหม เขาก็ไม่ยอมฟ้อง มันก็มีปัญหาอยู่แล้วอะ เพราะมันเสียเวลาฟ้องเรื่องอะไรก็รู้ ก็ไม่มีใครฟ้อง ช่องเอทำได้อะ ช่องบีก็ต้องทำได้เหมือนกันโดยภาพรวม ซึ่งเรื่องกฎหมายมันก็ยังไม่ค่อยเข้มแข็งสักเท่าไรแต่เราก็ดีขึ้น เช่น คดีการฉ้อโกง อย่างต่างประเทศจะไม่มีภาพศพไซเบอร์ แต่ของไทยก็ยังไม่มีแต่การทำเบลออะไรแบบนี้ ผมว่าตอนนี้ก็ดีขึ้นนะแต่มันก็ยังมียออยู่ ซึ่งพอมันไม่ผิดกฎหมาย เราได้ rotting เราก็ทำ”

(รศ. ดร.วรัญญู คุรุจิต, รองคณบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา คณะนิเทศศาสตร์
และนวัตกรรมการจัดการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (นิด้า),

สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2566)

ข้าพเจ้าได้พิจารณาและยินยอมให้ผู้ศึกษาเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวและนำข้อมูลที่ได้จากการให้สัมภาษณ์ของข้าพเจ้าตามรายละเอียดที่แสดงในเอกสารฉบับนี้ เพื่อเผยแพร่ลงในเอกสารดัชนีพันธบัตรฉบับสมบูรณ์ หัวข้อเรื่อง “แนวทางการกำกับดูแลการนำเสนอของสื่อวิทยุโทรทัศน์ไทยอย่างมีธรรมาภิบาล” โดย สุภัทสร หาญสำยวง เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาและวิชาการต่อไป

(รศ. ทวีวัชรณ์ คุรุจิต)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	สุภัทสร หาญลำยวง
วัน เดือน ปีเกิด	17 สิงหาคม 2536
สถานที่เกิด	จังหวัดอ่างทอง ประเทศไทย
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาโทเศรษฐศาสตรบัณฑิต, 2557 สาขาวิชาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, 2562 สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, 2567
ทุนการศึกษา ที่อยู่ปัจจุบัน	ทุนประสิทธิ์-คุณหญิงพัฒนา อุไรรัตน์ (ปริญญาโท) 121 หมู่ 6 ตำบลบางพลับ อำเภอโพธิ์ทอง จังหวัด อ่างทอง 14120
สถานที่ทำงาน ตำแหน่งปัจจุบัน	บริษัท ไฮ ฮอปส์ จำกัด ผู้ก่อตั้งและกรรมการบริหาร